

p. 39

SPISY

JULIA ZEYERA

XIX.

KAROLINSKÁ EPOPEJA

I.

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«
1906.

JULIUS ZEYER

KAROLINSKÁ EPOPEJA

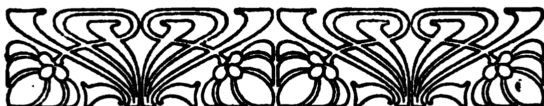
I.

TŘETÍ VYDÁNI.

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«
1906.

Tiskem »Unie« v Praze.

Vykládaje ve svém spisu „O Německu“ velkolepou krásu „Nibelungů“ Francouzům, oslovuji Heine tyto asi tak: — „Vy malé, roztomé lidičky si nemůžete ani pojem učiniti, jak v té básni vše je ohromné. Pomyslete si, že by byla jasná letní noc, hvězdy bledé jako stříbro že by se rojily na modrém nebi, a gotické kathedrály z celé Evropy že by se sešly na nesmírně širé pláni: tiše že by se tu blížil chrám štrasburský, kolínský dóm, zvonice florentská, kathedrála rouenská atd. a že by se hezky dvořily svatyni Matky boží pařížské, že by se pak rozvášnily a pojednou navzájem se rdousily a že by Notre-dámský chrám v zoufalosti obě svá kamenná ramena k nebi pozvedl, meče se chopil a rázem největšímu z těch dómů hlavu s trupu srazil . . . Ale ne, vy nedovedete si pojem učiniti o hlavních osobách toho epu.“ —

Když Heine tenkráte dělal z Francouzů tak malé, titěrné lidičky v porovnání s němec-

kými obry, kteří vybásnili „Nibelungy", stál, přes všecku svou sympathii k Francii, dokonale na tom předpojatém, nepravém německonárodním stanovisku, s kterého krajané jeho vůbec hledí na oba ty národy. Při takovém porovnávajícím posuzování tanou Němcům vždy jen pařížští mistři tance, vlásenkáři, malí abbéové z XVIII. století, běžní feuilletonisté a skladatelé vaudevillů na mysli a proti těm staví pak své myslitele, umělce a velikány. Když Heine vykládal „Nibelungy" a pyšnil se tím výronem německého středověkého ducha a když docela obraz o zápasících gothických dómech improvisoval, tu měl si přece vzpomenouti, že ty kathedrály se svou mystickou hloubí a umělecky neskonalou velikostí, jsou zase výkvětem francouzského středověkého ducha a že kdo vytvořil ty gothické dómy s tou jejich nebetyčnou poesií, nestojí zajisté při nejmenším pod úrovní velkoleposti „Nibelungů".

Avšak Heine, když pravil „vy malé roztomilé lidičky", myslil právě asi tak všeobecně na ty lidi, již se procházeli tenkráte po bulvárech, seděli v kavárnách, libovali si v komediích Scribových, měli radost z vaudevillu, plakali při melodramatech, čtli duchaplné feuilletony a psali je také třeba o ničem nebo kolportovali ve skvělých rozhovorech zajímavé klepy ze zákulisí, ze salonů dam a z kabinetů diplomatů. Ti ovšem by nikdy ani nevynašli gothických chrámů, ač byli potomci těch, již

je stavěli, ani nerozuměli drsným krásám Nibelungů. Avšak ty malé lidičky v Berlíně, Mnichově, ve Vídni a jinde, kteří se tenkráte po těch v Paříži teprve pitvořili a opičili, ač byli potomci těch, již vybásnili Nibelungy — rozuměli ti snad té velké poesii? Možná, že se jí z módy nebo vlastenectví obdivovali, ale sotva Nibelungy čtli, a čtli-li je přece, pak zajisté skrytě při tom zívali, jako dnes při Wagnerových operách, neboť krása velkého stylu, má-li mocně vzrušit, vyžaduje jistou sílu citu a ducha u svého obecenstva a to průměrné obecenstvo velkých měst, pachtící se po mělkém požitku, dává se raději jen tak trochu polechtat ironií, rozjařit pikanterií, unášet parodií a rozesmát karikaturou — není-li to vše příliš smělé. Těch malých roztomilých lidiček měl tedy Heine v Paříži jako všude nazbyt, je ale Paříž Francií? A je to mělké tam obecenstvo všech tříd s tím svým směšným snobismem, záviděným chicem a protivným už espritem pravou representací města, jež do opravdy nesmírně mnoho v civilisaci znamená? Za tou absurdně se bavící Paříží je ještě Paříž pracující, myslící a tvořící a kolem té Paříže je ještě ostatní Francie a v ní ten francouzský lid a ten jako lid ve všech zemích je silný v citech svých a tedy schopen chápat velkou krásu, zjeví-li se mu v majestátu své prostoty beze vší raffinerie. Lid má dnes své pochlebníky a lichotící mu zbožňovatele jako králové, protože

1*

začíná být tak trochu také králem, a proto abych se nezdál jedním z těch licoměrníků, řeknu tedy hned, že to, co jsem o lidu pověděl, nekladu mu za žádnou zásluhu, je to fakt, plynoucí z přírody a z okolností. Děkuje lid zákonu setrvačnosti, že se ještě nevzdálil příliš od svého původního všeobecného člověčství. Je to kompaktní mnohost. Skála nezvětrá tak snadno jako odtržený od ní kámen. Lid je prostě jako matka země, vše, co roste, vyroste pouze z ní a vše se v ni zase vrací. Nejvyšší temena stromů byla někdy v zemi v zárodku, než je slunce vylákalo do sousedství plujících oblaků, a ta oblaka vznesla se ze země též. Všechny idee byly v zárodku v lidu, než z úrodné té půdy se povznesly k jasu ideálu. Lid je jako půda a ta nebývá vždy stejně úrodná, slunce samo též nesvítí vždy stejně. Některý rok bývá jako zázračný a tak též některá jistá doba v historii jistého některého národa. Věk třináctý ve Francii, věk svatého Ludvíka, byl takovým úrodným věkem co do umění, byl to věk výkvětu těch úžasně krásných kathedrál, o nichž zajisté možno říci, že jsou díla národní, díla vyšlá z hloubi ducha francouzského lidu středověkého, provedená velkými umělci dokonale až k samému, v jich duchu, ideálu. Díla ta jsou anonymní, téměř nikdy neslyšíš jméno umělce, jenž je budoval, patří právě celým pokolením. Tentýž osud a původ mají také zpěvy národní, a v době sv. Ludvíka dosáhl též zpěv hrdinský, národně

francouzský v anonymní „Písni o Rolandu" relativní výše své, která byla značná. Pne se také jako kathedrála k oblakům, prostá, silná, hrubě sice jen z balvanů vytesaná, ale vznešená v své prostotě a dojímavá jako krásný západ slunce. „Píseň o Rolandu" je nejdokonalejší zjev středověké poesie francouzské, ale není jediný. Myslilo se dlouho, že Francie neměla epu, a ukázalo se, že Francouzové středověcí byli vlastně snad nejepičtějším moderním národem. Jejich „chansons de gestes" nebylo konce, ovšem že cena těch básní byla v různých dobách různá. Epické básně francouzské v středověku, povstalé ze starých národních zpěvů, kantilén, množily se jako ty gothické stavby. Epika je vůbec velmi příbuzná architektuře, také v tom, že na jejich výtvorech pracují celé generace, celý národ. Iliadu, Odysseu utvořila celá Hellada, jako pyramidy Egypt a Notre-Dame a jiné kathedrály křesťanská Francie. Ta vtělila se však tak úplně, tak dokonale v kamenné své básně, že nenalezla už stejné síly, stejné výše, stejné dokonalosti pro básně své zpívané, pro slovo, jímž by oděla bohatýrský svůj zpěv: Soustředila se ve svou víru a hrdiny své potřebovala jen na obranu toho, co jí bylo nejsvětějším, totiž té víry. Chtěla v první řadě stánek pro svého boha, jeho anděly a svaté, pak teprve si vzpomínala na ty, již bojovali za toho boha, nejprvnější byla jí modlitba, pak teprve chválila rámě, které chránilo svatyni.

Bohatýry své, ty co tvořili a chránili ji, tu „sladkou“, především ale „křesťanskou“ Francii, co pro ní bojovali a mřeli, ty měla v živé paměti, milovala je, opětovala, ale ze stadia koncepce, velké a ideální, nedovedla je už dovésti v plnou slunnou zář dokonaného tvoření. Byla všechnu schopnost krásného tvoření už vydala na budování chrámů svých, a píseň svou o bohatýrech „sladké Francie“ nedovedla už zbudovati až do cimbuří nesmrtelné krásy. Z těch podivuhodných, velkých koncepcí, z těch hluboce lidských motivů, z těch mnohdy nevýslovně krásně cítěných zjevů a výstupů neutvořil žádný básník takovou báseň, jako je Iliada. Ale bohatství všech těch nových typů a dějů bylo tak veliké, že jako řeka se vylilo ze svých břehů. Dva nesmírné proudy básnické temenily takto z Francie, šířily se celou tehdejší Evropou a zúrodnily ji poeticky: kruh hrdin Karla Velikého a onen krále Artuše. Jako vlasatice letěly ty koncepce typů, osob a dějů nočním nebem středověkého lidstva, ale nevzešlo pak žádného slunce, jako vzešel Homer v Helladě. Slovem, přes všechnu prostou krásu a drsnou velikost „Písně o Rolandu“ nevtělil se ideál ve formu dokonalou, nedostalo se žádné z těch básní magického úsměvu idalské bohyně, mluvě, slovu, jímž vyjádřeny byly, nedostalo se té velké, nesmrtelné poesie, která pronikla čistý, bílý mramor Iliady. Čím stalo se tedy, že přece ale nezanikly ty výtvory nedokonalého umění? Prostě tím,

že byly výrazem duše národa, že měly samy duši svou a tak mluvili k duším všem a podával je věk věku a proto nezanikly. To vyšší posvěcení umění, to božské kouzlo idalských úsměvů, polibek nesmrtelné krásy, dostalo se některým zjevům z kruhu krále Artuše až teprve v době naší: úžasně hluboká vášeň Tristana a Isoldy, cudné mysterium svatého grála dosáhly vrcholu božské krásy tvůrčím duchem Wagnerovým. Lunnou, nyvou pak září poesie čisté a dojímavé oděl Tennyson v „královských idyllách" též některé postavy z kruhu krále Artuše. Kdo z ostatních reků a rekyň středověkých epopejí bude ještě, a kým, vyvolán z limbu, kde teď dlí, a uveden na olympickou výš k hodům věčné slávy? To nikdo tušit nemůže, myslím však, že zapomenuti nebudou, vždyť jsou to typy nejen věčně lidské, ale též znázorňující jistou etapu vývoje evropského lidstva, onu tak důležitou etapu, z níž se pomalu vyvíjel svět moderní, etapu, kterou nazýváme středověkem, dobu, jejíž ovzduším byly dvě světla zvláštní záře: víra křesťanská, nerušená ještě pochybenstvím, a duch rytířství.

Rytířství! Mluviti o něm a jeho duchu seriósně, je dnes skoro jako vydávati se posměchu, aspoň v Čechách, kde je prý věcí tak cizí! Bohužel, ano, novější dobou příliš cizí většině, ale bohu díky ne nám všem. Rytířství, ač stopy jeho jsou starší než křesťanství, ku př. v Řecku neb v dávné Persii,

2*

rozkvetlo neobyčejně krásně a silně teprve ve středověku a dalo mu v nejlepší své době nevýslovně půvabný, zvláště vznešený a čistý lesk.

O středověku panují však vůbec posud předsudky a omyly a odsuzuje se bez velkého váhání co „temný věk" stotožňuje se krátce s barbarstvím. Stává se to nejvíce tím, že pod jeden název se vřaďují doby dvě, přece tak rozličné, totiž doba stěhování se národů a pak ten věk následující až do reformy a renaissance. V tom je právě omyl,

Vtržení národů barbarských byla potopa zaplavující a podvracující antický svět a jeho klesající starou civilisaci, jež se však právě, proniknuta křesťanstvím, k nové obdobě chystala. Vtržením barbarů nastal chaos, ti barbaři nepřinášeli ničeho, nedávali ničeho, nezačínali žádný nový svět, ničili pouze, loupili a chtěli panovat. Začátek věku nového po té potopě, věku, jenž je nám teď „středním", nutno klásti pak od té doby, kdy zbytek starého světa začínal slabým sice však, pod popelem přec jen ještě plápolajícím plamenem své kultury prosvítati nocí barbarskou. Littré velmi určitě a jasně to vyslovil. Středověk, dle jeho výroku, nastal p o nadvládě barbarů na západě. Začíná od pádu Karlovingů. Nadvláda barbarů obsahuje věk celý, v němž Germani se usídlili v Gallii, v Italii, ve Španělích, věk, v němž všichni národové kmene latinského poslouchali barbarských náčelníků.

To bylo od pádu Augustula až do soustředění říše Karlem Velikým a jeho následníky. Tou dobou ztrácejí se barbarští lupiči úplně v moři latinském, v živlu kulturním a začíná nový věk: reakce poznenáhlá proti barbarství. Středověk tedy, dle slov Littréových, nestvořil podmínky, na nichž spočíval, nýbrž přijal je, byly mu dány. Patříme-li s tohoto pravého hlediska na středověk, vidíme jej teprve v pravdivé jeho podobě a dovedeme jej spravedlivě posoudit a oceňovati. Nebyl temností, nýbrž kráčel z temnoty k světlu. —

Dle toho rozdělení mohlo by se nyní zdáti, že karolinská epopeja ani nepadá do středověku, nýbrž do doby před ním, do intermezza barbarské noci, nastalé po shroucení starého světa, nebo aspoň do doby na rozhraní vlastního středověku. Není tomu ale tak, neboť Karel Veliký z legendy, tvořící jádro národního epu francouzského, a Karel Veliký z historie, jsou osobnosti docela rozdílné. Karel Veliký z historie byl přes některou svou skutečnou velikost přece jen ještě germanským náčelníkem barbarským, halícím se v římský plášť imperatorský a vládnoucí podmaněným latinským národům. Moc jeho ale byla tak veliká, válečná jeho sláva tak oslňující, nadšení jeho pro církev tak očišťující, politická jeho idea tak úrodná, že se zmocnila mohutná postava jeho fantasie lidu po generace. Tak dostal se později do legendy, tak utkvěl v pozdější epopeji, která

ho přetvořila dle ideálu své doby, vymalovala si jej, abych tak řekl, na zlatou půdu a oděla obrys jeho aureolou více než pouze hrdinskou, ačkoli v naivnosti své jej obdařila též rysy vynucujícími nám úsměv. Karel v podání a písni byl především přímo prostředníkem mezi lidem křesťanským a Bohem, podrobil si svět, ne pro sebe, ale pro vládu kříže, a aby to velké dílo mohl dokonati, dostalo se mu věku nadlidského, stáří báječného, jež mu bylo druhým jaksi majestátem. Byl vtělenou ideí vítězícího křesťanství proti „pohanstvu", jak netolerantně se tenkráte nazýval islamism, záštitou pak a mečem té moci byla Francie a proto bylo ctí nejvyšší, povinností nejsvětější, až náboženskou, oddati se tělem duší Karlovi a Francii. V tom smyslu utvořil si francouzský epos postavy Karla, jeho paladynů, Rolanda, Oliviera, Renalda, utvořil je dle svého ideálu, obestřel je kouzlem svého rytířství a postavy ty a ten ideál patří úplně duchem do věku svatého Ludvíka, z které doby tato nám známá jejich podoba pochází. To je ten rozdíl legendy a historie a také zápal můj a moje nadšení poetické, jako ve francouzských epech středověkých, patří právě jen tomu Cesaru legendárnímu, imperatoři z historie patří více méně prostřední oficielní skulptuře, nenašli místo v písni a jak nikoho, nenadchli nikdy i mne.

Věk svatého Ludvíka byl plným právem nazván první renaissancí, neboť byl to první

mocný a krásný rozmach a výkvět kultury nové, po utonutí starého světa v barbarství. A kultura ta nová byla značná. Byla výrazem nové společnosti, jež se byla přetvořila ze staré, společnosti to plné divných protiv. Měly nové ty mravy v sobě něco naivního v mnohém ohledu, ale vynikla zase v mnohém jiném ta nová společnost nad onu předešlou, antickou. Proti starému věku měla výhodu povznešenějšího, čistšího náboženství a v ohledu sociálním byla proti antickému světu pokročila též: byla surová — ale názor její o ženě byl spravedlivější a vyšší, byla feudální — ale neznala více otroctví. Byla feudální. V tom nejvíce protiví se středověk našemu smýšlení. Ale buďme upřímní; pokročili jsme od té doby tak značně? Jak bude souditi budoucnost o našem militarismu a nucené službě vojenské? Nejsou to ještě zbytky té barbarské noci, která zaplavila svět? Feudálnost tedy, pravda, je základním tónem v těch starých epopejích francouzských, obzvláště v části jednající o vzbouření vasalů proti Karlovi, v románu o synech Ajmonových. Ale i ta feudálnost není v legendě svým rytířským pojímáním bez ideálu.

V době barbarské, germanské, když ta feudálnost se tvořila, nebyla zajisté ničím jiným, než nutným dělením se náčelníka lupičů s vynikajícími podnáčelníky. Dobou však, zmizením barbarů, relativním zjemněním mravů, vlivem křestanství a zkvétáním rytíř-

ství změnila se ta instituce úplně a stala se sama i nástrojem civilisačním v mnohém ohledu.

V duchu legendy, v rytířském epu nebyla než dobrovolným zavázáním se někomu, za vyššího uznanému, nebyla než podrobením se službě vojenské pro jistou ideu. Naznačil jsem, čím Karel, čím císař byl v pojmutí legendy a epopeje: sloužit jemu, bylo sloužit křesťanstvu, tedy Bohu. Být dokonalým „manem", „vasalem", znamenalo tenkráte dle výroku Tainova, být ideálním vzorem člověka. Takový „man" či „vasal" měl zase many svoje a tak se článkovala celá společnost od temene až v základy. Tmel její byla věrnost vůči danému slibu, a ozdobou, řekl bych poesií její, bylo přátelství až nábožensky nadšené mezi jednotlivými bohatýry, pobratimství, jak se částečně do dnes prý u některých Slovanů zachovalo. Jaké konflikty tu mohly nastat mezi povinností vasala k „vrchnímu pánu" a mezi pobratimstvím téhož vasala s druhem, jenž se ocitl v rozbroji neb odboji s tou vrchní autoritou, o tom dává Renald z Montalbánů a jeho rodina mnohý příklad vzrušující, a rozbroje a odboje ty nebyly řídké, neb vasal nebyl otrokem, měl vedle povinností též práva, a pojímání těch práv a povinností dopouštělo někdy velice různých výkladů, neb měl-li „man" velký pojem o významu svého vrchního, měl též úplné vědomí své vlastní dů-

stojnosti a rozeznával dobře ideu, již zosobňoval neb představoval ten vrchní, od osobní téhož choutky, od osobních jeho přehmatů. V tom ukazuje se odboj Renaldův a jeho bratří proti Karlovi ve světle mnohem sympathičtějším, lidštějším, poetičtějším a nam přístupnějším, než ta slepá, odporně a čistě feudální, až otrocká, suchoparná řekl bych, oddanost Hagena v Nibelungách. Renald zajímá, je člověk, je rytíř, chybuje jako člověk, ale snaží se jako rytíř napravovat svou chybu. Hagen je věc, nástroj, Renald má teplotu srdce, a jakého srdce, Hagen má jen chlad a mráz vražedného nože. Tak mohou i feudální zjevy míti dvojí líc. Hagen je ještě úplně barbarem z doby germanské, Renald je toho dalek, je odbojným rytířem v duchu doby svatého Ludvíka, ne už barbarem, ani ještě dvorním šlechtickým lokajem dob pozdějších, postavou, slovem, z doby květu mravů rytířských. Mrav ten skvěl se tím, že pěstoval vědomě kult vzletu, krásy, spravedlnosti a altruismu, a to v míře takové, jak to svět před tím neviděl. Ta doba byla silná a veliká. Šlo to někdy ovšem až do krajnosti a tak vyčítá se ku př. tomu věku „posvátná pošetilost" křížových tažení. Ale křestanský fanatism stál tu proti fanatismu druhému, islamu, ale byly to vlastně dvě kultury, dvě rasy, které osudně na sebe narážely, a století, jež k vůli „novým obchodním cestám" a k vůli odbytu své mizerné,

ohyzdné hyperindustrie, založené na podkladu ergastul, dušemornějších, než ta stará se domýšlí, že mu dovoleno vše, i hanebnost, to století mělo by trochu váhat, než odsoudí takové „posvátné pošetilosti".

Tenkráte šlo o ideu s obou stran a na obou stranách vynutili si jednotliví zápasníci vzájemnou úctu přes vzájemný svůj fanatism, vynutili si ji ne pouze chrabrostí, ale též rytířskostí svou. V těch starých básních utkvěla památka na to jako vůně ve zvadlých květinách. Nad míru zajímavé jsou též ty udivené pohledy, které na vzájem ti křesťané a „pohané" do těch jim navzájem cizích a nepřátelských světů vrhají. Historie o tom mnoho nemluví, ale básně to znázorňují obyčejně náhlým přátelstvím křesťanského rytíře k moslemskému sokovi, neb naopak, nebo též tak náhlou láskou „pohanské" dívky neb ženy k rytíři křesťanskému. Duch rytířský té doby jeví se nam v epických básních co pravé opojení vyšší lidskostí, opojení vírou, opojení slávou a kultem ctí, té poesie povinnosti, jak ji nazývá tak krásně Alfred de Vigny, jeden z posledních rytířů.

Doba rozkvětu pravého rytířství, doba, v níž žil také svatý František z Assisi, velký ten člověk, jenž proti officielnímu křesťanství současnému prapor pravého království božího pozvedl, doba ta měla takovou sílu, měla takového jasu duševního, že lidstvo na ni bude vzpomínati vždy, měla tolik v sobě

ohně promethejského, že nově zrozenou její kulturou roztálo na dobro už to osudné, na Evropu a starověkou vzdělanost elementárně se přivalivší barbarství, a když ve Francii se zdálo, že utuchuje ten blahodějný žár, vysvítil ještě mocněji v Italii, kde se rozbřeskl co renaissance, a na severu, kde se jevil co reforma. Důležitost a význam středověku neodbude se tedy žádnou novinářskou běžně liberální frásí, žádným běžným mělkým posudkem a nezakřikne se význam jeho umění a jeho poesie ani tím tak odiósním slovem, jakým je náhodou dnes „romantism", ten rodný otec modernismu. Je něco nad hesly a nad módou, totiž pravda, ta vnitřní, vyšší než pouhé, mnohdy tak klamné pozorování povrchu. Taková pravda je na dně každé civilisace, každého náboženství, každého pravého výtvoru uměleckého. Na pouhých chimerách nespočívá ani civilisace, ani náboženství, ani umění. Pravda byla také podkladem středověké kultury a ohlas její poetický je duší typů a dějů v básních epických té doby. Přes všechny anděle a divy je více snad pravdy v „Písni o Rolandu" než ku př. v Zolově „Zemi", až možná všechno, co se v tom románu vypravuje, se skutečně i událo. Přece to nemůže být celá pravda o rolnickém lidu ve Francii, nejjasnějším důkazem toho jsou dějiny Francie přede vším Johanna d'Arc. Je „Země" pravým dokladem toho, jak nedostatečné je pouhé shledávání vy-

skytlých se náhodou někdy faktů k utvoření díla uměleckého a jak tím způsobem se nevystihne vlastní pravda. Pravda je věčně jedna, ale zraky, kterými se na ni díváme, podléhají změně a místo abychom je řídili dle pravdy, řídíváme pravdu dle nich. Chceme pravdu obyčejně učiniti přístupnější, pochopitelnější, když abstrakce její tak snadně unikává, a tak přiměšujeme mimoděk vlastní svoje omyly k jejím obrysům, kalíme ryzost její tím, že ji chceme viditelnou dle svých názorů učiniti. V umění stávají se pak věčným opakováním a přemíláním z typů šablony a z těch až karikatury. Tak stalo se i během středověku. Z ideálních koncepcí rytířských vyšly dobou pravé frašky a nastal konečně úpadek žalostný. Ne na Rolanda v písni z dob svatého Ludvíka, ale na Amadise z Gallie a horší jeho pitvory musil Cervantes popravčí meč své zázračné satiry pozvednout. Sám rytíř bez bázně a beze skvrny, sám bohatýr ideálu v životě, ničil a hubil velký ten genius, tvůrce nového románu, karikatury rytířství a vedl proti nim ten vítězný boj střízlivého rozumu, jenž byl více kolem něho než v něm. Kdyby nebyl duch pravého rytířství vězel v samém Cervantesovi a jen ten střízlivý rozum, nebyl by tím velkým poetou, jakým v skutku je, a nestávalo by se, že mezi čtením Dona Quijota sympathie naše se kloní přece více k rytíři z la Manchy, přes všechnu satirou bičovanou jeho směš-

nost, než k pronásledujícímu ho světu, nestávalo by se, že nás ten ušlechtilý blouznivec dojímá a že jej více milujeme, než ty rozumné, střízlivé lidi, již ho týrají a surově bijou a se mu smějí a ho naposled uštvou, a nestávalo by se, že na konci knihy nevíme, komu vlastně ta satira více platí: zdali těm jezdícím do modra na Rosinantě, nebo těm na oslu za ním klusajícím? A usoudíme-li, že platí trpký posměch pouze Donu Quijotovi, váháme vzdávati velkému spisovateli svůj souhlas stejně s nepodmíněným obdivem jeho genia. Buď jak buď, zdá se, že dává osud věčně Donům Quijotům v Sanchu Pansovi jakousi korektivu a že chce tím způsobem ukázati, jak malý je ten krok od vznešeného k směšnému, které za oním se plíží jako stín. Cervantes ale zajisté nechtěl zobrazovat v Sanchu Pansovi lid, jak se rádo vykládá. Lid a dav je něco rozdílného. Dav není schopen „tvořiti velké imperativy ze sebe“, jak praví Nietzsche, „myslí jen na pohodlí vnějšího života, ne však na okřídlení duše, jaké jí plyne z velkých úkolů a nadějí.“ Lid v prostotě své chápe velké imperativy, a někdy ozývají se přímo z něho, dav ale nikdy nechápe velkých úkolů a nadějí a nenávidí „okřídlení duše“. Lid je často surový, dav bývá uhlazený, je však vždy frivolní a sklonnost jeho jde vždy k triviálnosti, jež třeba formu duchaplnosti na se béře. Dav skládá se ze všech tříd, má jen to společné, že nenávidí

všechen vzlet, rozčaruje všechno opojení, odmítává všechnu poesii. Z lidu vyšla Johanna d'Arc, dav byl ten její ničemný král, ten jeho dvůr, ti světští a duchovní hodnostáři, kteří Johannu zradili, opustili, zapřeli, tupili, usmrtili. A ne na tom dosti, dav má dnes i své učence, a ti dokazují neb snaží se dokazovat nepravdu a klam „legendy", prý, o panně Orleanské. A nemá dav i své umělce, svou musu? Je to pěší musa — musa pedestris — jejíž zbožňovatele označuje nejlépe krčení nosů nad Pegasem. Křídla jeho jim vadí. Je v nich ta nenávist pěšky chodících proti jezdícím, je to nevědomá jakási závist, která se staví principem. Jsou to ti, již vtipkují o Iliadě a tleskají „Krásné Heleně" v ě d o m ě, když je to taková radost třísnit sněhotřpytný peplos poesie duchaplným kalem!

To však jen tak mimochodem. Chtěl jsem jen o tom mluviti, jak se z typů rytířské epopeje staly během doby už i karikatury, a chtěl jsem se o tom zmíniti, jak, když se jich ujali pozdější skuteční básníci v Italii za renaissance, když je Pulci a Bojardo polo persiflujíce, přede vším ale nad míru skvělý Ariosto novou oděli září, zjevy ty původnímu duchu, z kterého se zrodily, úplně už odcizeny byly. Renaissance nebyla dobou analysující kritiky, byla příliš plodná k tomu, příliš samorostlá, překypující vlastní silou tvůrčí, a Ariosto byl příliš synem té doby, příliš svérázný, než aby byl se staral o ducha

tradic zašlých věků. Doba naše naopak je doba zpytání, odkrytí, nálezů a restitucí, a výzkumy nové ukázaly nám staré, zašlé ty zjevy zase v rysech jejich původních.

Není doba naše dobou příliš velké síly, ale má za to přednost tu, že se jí dostává porozumění pro všechny předešlé kultury a jejich výtvory. Není tomu ještě dávno a nechápali na př. v architektuře malebnost rokoka, gracii toho slohu a jeho úsměv. Tak bylo ještě včera, ale dnes tomu již není, dnes chápeme slohy všechny. A když v architektuře jsme dospěli k tak širokým pojmům a rozhledům, máme klásti si meze v poesii? Máme snad couvati před poesií středověkou proto, že nepopulární dnes pojem romantismu s ní je sloučený? Myslím, že to pošetilé! A my Čechové, kteří jsme zaspali celé století v násilném hrobě, smíme my bez trestu něčeho přehlednout a zbývá nám něco jiného než nastavovat všechna vlákna a navazovat všechny svazky, které nás pojily vždy s kulturou všeevropskou a jež přeťaty byly, když nás do hrobu kladli? A instinktivně jsme to učinili hned od prvního okamžiku svého z mrtvých vstání. Kdo se dává na cestu, musí se přece ohlížeti na všechny strany, dříve než se pustí do neznáma, musí snažiti se, aby věděl, kam, a odkud ty cesty všechny vedou. Ohlížeti se zpět, není ještě kráčeti zpět. — O tom všem nepřemýšlel jsem však, když jsem začal epos svůj psáti. Vedl mě

pouze pud můj umělecký a toho jsem poslechl. Ideálem mým bylo, ukázati v původní prostotě epické ty zapadlé zjevy z kruhu Karla Velikého. Nebál jsem se toho, že budu romantickým, středověkým, snaha moje byla jen být epickým.

Nechápu, jak se může někdo bát, že není dost moderním! I kdyby nechtěl, bude jím vždy do jisté míry. Středověkým se dnes nemůže nikdo stát, i kdyby to chtěl vší silou. Nedovede to. Nikdo, i s nejsilnější vůlí i s fanatismem pro jinou dobu, nemůže být jiným než synem doby své. Když chtěli za Napoleona I. imitovat co nejvěrněji antiku — utvořili sloh nový, sloh empirový. Tenkráte zdálo se, že imitace bylá věrná, dnes vidíme ten velký rozdíl my. Vím dobře, že ačkoli jsem se inspiroval epickou poesií francouzského středověku, ačkoli jsem se snažil včísti se a vmysliti v jejího ducha, přece jen jsem zůstal Čechem z devatenáctého století. Proč? Proto že jím jsem, a člověk, třeba by se zdál sobě neb jinému jinak než v pravdě je, zůstane přece jen tím, čím je a ne tím, čím se zdá, a mimoděk, nevědomě se prozradí a ukáže se ve svém jednání, ve svém smýšlení, ve svém díle v pravé podobě. Vždyť ani geniům, když chtěli v některých svých výtvorech se zdáti z jiných století, to zdání se nepodařilo. Göthova Ifigenie měla všechnu delikatessu cítění Racinových ženských zjevů a stála na morální výši křesťanství, třeba

Gőthe nemiloval francouzské divadlo a byl „velkým pohanem“, a Racinovy řeckým peplosem zahalené heroiny zářily jako hvězdy tím něhy plným pathem, o němž svět antický neměl ani tušení. A v době naší: je přes všechen mysticism Wagnerův Parsifal dílem středověkým nebo moderním? A výtvory tak velkého talentu, jakým jest Burn-Jones, nejsou i ony dětmi devatenáctého století, přes všechnu prerafaelskou andělskost, přes všechno rodné příbuzenství s Botticellim? A je dobře tak. Jeví se v dílech takových jen hluboké a nadšené porozumění krásy, jak ji vtělilo divotvorné, plodonosné některé století a čistá snaha zprostředkovat a vysvětlit jaksi její význam a činiti to vše přístupnější svým vrstevníkům, k nimž přece jejich mluvou mluviti nutno. Je v tom smysl jaksi historický a úplně moderní. Co činí geniové a velké talenty, to nemůže být hříchem u talentů skromných. Vlohu menší může šlechtiti velkost snahy. Nedojde-li talent menší cíle, bude právě velkost úlohy jeho omluvou. — Úkol můj byl nesnadný. Nemluvím ani o ohromnosti materialu tak různého, jejž bylo nutno skomponovati v celek, o přetvořování, doplňování, o utvoření některých postav ab ovo. Ale poukazuji na motivování, na psychická hnutí u jednotlivých osob, na líčení způsobu cítění těch postav z epu, jichž city Taine trefně nazval „sentiments eteints“, neb mnoho těch citů v pravdě vyhaslo, neb jasně řečeno stalo se nám dneš-

ním lidem nesrozumitelným. Doufám sice, že jsem v básni své nenechal a nepodal nikde psychologickou záhadu — vím ale, že výtkám přece neujdu.

Vždyť i to už, že nepovažuji epos za způsob poesie už překonaný, odumřelý, navždy odložený, budou mi, vím to, někteří klásti za omyl. O tom však je disputace marná, protože něco takového může dokázat jen budoucnost. I z toho, že jsem opěvoval právě Karla Velikého a jeho kruh, vzešly mi už výčitky, když báseň moje se objevila ve „Květech". Nutno tedy i zde slova vysvětlení. Nebudu se omlouvati, poněvadž seriósnost té námitky nenahlížím, všeobecně však na to poukazuji, že pudí-li někoho vnitřní hlas, aby psal epopeji, že výběr látek pak není veliký, neboť látky ty jsou nám dány a počet jejich je skromný.

Epopeja nemůže býti než vypravováním národních událostí z dob majících povahu mythickou neb polomythickou. Takových velkých tradic není v Evropě mnoho: jsou to hlavně cykly Karla Velikého, pak krále Artuše a svatého grála ve Francii, germánský epický poklad uložený v starší Eddu a Volsungasagu, rýsující se v uměleckém už spracování v Nibelungách, kruh cara Vladimíra a bohatýrů kyjevských na Rusi, královic Marko u Jihoslovanů, Cid ve Španělích a konečně stopy starého, rozbitého, ztraceného epu, zachované toliko v kronikách a v tradicích českých, které

jsem sebral a slil ve svém „Vyšehradě", jak to šlo a jak jsem to vůbec dovedl. —

Libuša, Přemysl, Šarka, Ctirad, Vlasta stáli srdci mému nejblíže a proto začal jsem s „Vyšehradem". Kde nestačily fragmenty z kronik a tradic, sáhl jsem k pohádce národní české nebo jihoslovanské a bral jsem z nich, co se mi hodilo a co se mi zdálo mythické. Jednu z těch pohádek, tu o „Zeleném vítězi", nenašel jsem v žádné sbírce, ani jméno její, které vždy tak divně na mne účinkovalo a jako dechem báje mě ovanulo, našel jsem mlhavé obrysy té báchorky v paměti své s pomocí zpomínek starší své sestry, vypravovala nám dětem totiž tu pohádku stará naše chůva. Žena ta byla nevědomky poetou a zůstala mi památka její nejen v paměti, ale též v srdci. Zmiňuji se o ní vděčně zde proto, že myslím, že jejím vlivem pro své štěstí nebo neštěstí jsem se stal básníkem a básníkem českým, přes všechno svoje pozdější nečeské vychování a také proto, že se stala, dávno ač už mrtvá, mým spolupracovníkem při „Vyšehradě". Báseň ta má zbarvení jejího vypravování, z těch dávno umlklých úst slyšel jsem poprvé jméno Libuše a Vlasty, a dětská moje duše vnímala ty obrazy tak, jak ona mi je kouzlila před zraky, a nevymizely mi už nikdy z paměti ony obrysy, kterými ona je tam rýsovala. Kouzlo bylo asi tím tak silné, že tradice, bez prostřednictví knih, přímo ke mně mlu-

3*

vila ve věku tak vnímavém. Pohádka o „Zeleném vítězi" zemřela snad v tradici s tou starou ženou, která mi ji vypravovala. Soudím o vysokém stáří té pohádky z toho, že slovo „vítěz" v ní má ještě dávný význam bohatýra, rytíře, jako posud u Maďarů, k nimž to slovo asi od Slováků se dostalo v tom smyslu. —

Při skládání svého „Vyšehradu" snažil jsem se zůstati na půdě pohádky, vyhnouti se všemu, co se mi zdálo u kronikářů středověkým přídavkem neb porušením aneb neporozuměním původního smyslu, a snažil jsem se pak dále přesunouti celek z ovzduší pohádky, která je jaksi zmenšeným mythem, do patřičné perspektivy, totiž bájeslovné, pomáhaje si, kde možno, parallelou v mythech indoevropských. Jak dalece se mi to vše podařilo, nevím, vím jen, že si toho vůbec nikdo nevšiml, v jakém duchu „Vyšehrad" sepsán byl, vím jen, že byl také odbyt co „romantický", tedy nečeský. Nečeský a neslovanský být však nemůže, jinak by musila česká pohádka být také nečeská. A romantický? Pak je Odyssea, věru, také romantická. Mimoděk individuelního je v té básni ovšem asi mnoho, protože to nutně z toho následuje, že to moje dílo, ve mně uzralé a mnou podané. Není syna, aby neměl krve svého otce. Myslím, že básníci v Helladě s lidovým mythem nezacházeli jinak. Tvořili z něho a ze sebe. Chce-li však někdo soudit, jak tatáž

látka se dá zpracovat duchem nečeským, formou romantickou, ať si přečte na př. Ebertovu „Vlastu". Nejedná se zde o to, jak jsem cíle svého došel, ale o to, jakou cestou jsem se k němu bral.

Lhostejnost, s níž se potkal „Vyšehrad", ne u čtenářstva, ale u těch, již více soudí než čtou, nepřízeň ta neodstrašila mě pustit se do cyklu Karla Velikého, a nepřízeň, jež mě potká nejspíše i zde, nezabrání mi, budu-li mít síly a budu-li živ, podati čtenářstvu svému ještě krále Artuše a sv. Grála, kraloviče Marka a cyklus o bohatýrech kyjevských, jejž v práci už mám. To, co se obyčejně nazývá „neuznáváním", nemůže mě venkoncem znepokojovat a trudit, protože vím, jak se popularita dělá a proto že nejsem ctižádostivým a nároků žádných nečiním. Nemluví ze mne žádná skromnost ani hořkost ani nějaká skrytá uražená pýcha, nebylo prostě marné u mne, že se mi dostalo velké lekce života, po níž si odnášíme tichou resignaci v ústraní. Doufám, že ti, kteří rádi čtli „Vyšehrad", budou rádi také tuto moji knihu čísti. Jsou to nejspíše lidé mně podobní, kteří rádi se přebírají v starých kronikách a co děti rádi naslouchali pohádkám, lidé, jimž z toho něco neurčitého, smrákavě sladkého a přece teskného, jako nostalgie po tom, co zde není, v srdci zůstalo, něco, co s nimi sedí, když se venku šeří, a jen oheň svítí, co v hustém lese vedle nich kráčí, hvězdami jako očima

se na ně dívá, co konejšivě v jejich žal a snivě v jejich radost se mísí a slavně k nim mluví v samotách. S takovými lidmi si rozumíme. Ti pochopí snadně, proč po těch cestách chodím, kde mě znají, člověk prostých jen názorů, nevelkého umu, nehynoucí ale touhy, jemuž z toho celého života už nezbylo než trochu toho básnického snění. — A ti ostatní ať třeba krčí rameny. — To je vše, co jsem říci chtěl. —

Vodňany, v listopadu 1894.

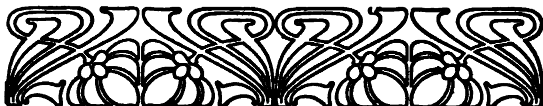
J. Z.

POHÁDKA O KARLU VELIKÉM.

PANU

BRONISLAVU GRABOVSKÉMU

V ČENSTOCHOVĚ.

Posílám Vám, dobrý a milý Čechů příteli, skromný tento dar svých veršů, poněvadž nevím, jak bych jiným způsobem Vám děkovati mohl za tu věrnou a upřímnou Vaši příchylnost a lásku k naší zemi, k tomu království tak poníženému nyní v prach, k tomu lidu tak nespravedlivě světem zneuznanému, k tomu národu, nízkými nepřátely tak mrzce nenáviděnému.

Vím, že posílám Vám dar jen chudý. Avšak mám se Vám přiznati, pane Bronislave? Ty verše jsou mi milé. Proč? Nuže, k vůli upomínkám, které lpějí na nich. Skládal jsem je totiž pomalu v létě v krajinách dávné své touhy, na nezapomenutelných poutích svých po Bretani a dokončil je pak na podzim v tichém, všeho ruchu vzdáleném koutku Pikardie, v chaloupce na břehu mořském. Skládal jsem je vždy na večer, vraceje se z „land", stepí to, porostlých kapradím,

vřesem a žlutě kvetoucím trním, kde duby šumí a žulové balvany jak zabití obři leží, vraceje se zamyšlen od menhirů a kromlechů, osvětlených měsícem, vraceje se z vesnických hřbitůvků, kde šedé, vytesané „kalvarie", Bretani tak zvláštní, se svými tragickými skupinami a dlouhými theoriemi dějepravných osobností se rýsovaly na mračném nebi jako zkamenělá středověká mysteria, vraceje se ze stínů mechem porostlých, v lesích ztracených, k zemi shrbených gotických kostelíků, jejichž klekání mě doprovázelo daleko pustinami, vraceje se z opuštěných, prázdných, zčernalých zámků, drolících se do dřímavých, kvetoucím leknínem krytých vod svych bývalých příkopů, vraceje se od strmých, pustých mysů, kol nichž moře z hluboka štkalo a vítr naříkal a kde kamenné kříže čněly a jako prsty ukazovaly na hvězdy . . .

A lidé, v jejichž společnosti jsem celý ten čas trávil?

Byli to pasáci v samotách, rozumějící tajuplnému výrazu v očích němé tváře, rybáři, zápasící po celý život s bouřemi a vlnami, námořníci, jejichž staletí stará modlitba: „Bože, buď s námi, neboť loď naše je malá a moře nesmírné", je jako z épa vzata a z evangelia zároveň, poutníci, putující od kostelů k zázračným studánkám, žijící v stálém styku se světem legend a zjevení, babičky, předoucí na prahu domů v slunci, mající vzezření sibyll a chovající v paměti mythy a

tradice zapadlých věků, čeledínové a služky na některém starém v jabloňových sadech jako na dně vody ponořeném dvorci, žijící jako v idyllách a tvořící si bájné pojmy o neznámém, vzdáleném jim světě, a konečně děti, které při prvním pohledu na mne přede mnou strachem prchaly, — tak málo byly zvykly vidět cizí tvář — a které jsem teprve „ochočovati" musil, než mi odpovídaly.

Teď pochopíte zajisté, proč mi ty moje verše se staly jaksi milými. Nahlédnete teď, proč jsem psal tenkráte pohádku. V tom takřka mimozemském okolí, mezi hroby druidů a dřevněbretonských, přeludově mocných světců divotvorců, v tváři těch pradávných moří, řek a hor, ve společnosti toho keltického lidu, těch duší podivuhodných, tak prostých, plných krásné víry a visionářské obraznosti, jejichž jen zpola francouzskou mluvu jsem sice těžce chápal, ale jejichž nitro mi bylo jako otevřená kniha, v tom okolí a v té společnosti nemohlo snadně nic jiného vzniknouti než pohádka!

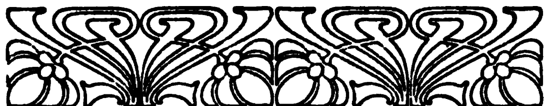
Nevím ale, najdete-li stopy všech těch dojmů v ní. Jsou city, které nám tak do duše zapadají, že tam jako pohřbeny zůstanou, a ani umění, ta silná čaromoc, nedovede je pak vyvolati z tůně mlh. Co nás nejvíce dojalo, dovedeme snad nejméně vyjádřiti slovy. Pomněte jen na zvuk některých zvonů, na šumění moře, hučení lesů — dovedete jasně vysloviti, co jste vše cítil, když

vám zněly v sluchu? O, toho věčného zápasu při tvoření se vzdornou proti duchu hmotou!

Avšak buď práce moje jakákoli, přijměte ji přátelsky, neboť přátelsky jest Vám podána. V kraji „dubů a žuly“ vyrostla má báseň, a s pozdravem posílám ji k Vám, tam do toho melancholického kraje písku a borů, kde žijete, do té země mnou tak milované, jako moje Čechy Vámi jsou milovány, do země bílého orla, tak krví a slzami posvěcené, jako země někdy černé orlice!

V Paříži, v říjnu 1889.

J. Z.

To tenkráte se stalo, nad Rýnem
když Karel Velký v Ingelsheimě dlel,
kam všechno panstvo z celé říše své
byl pozval k svaté smíru slavnosti,
klid v duši maje, činiv pokání
za velký hřích svůj, kterým pobouřil
tak mnoho srdcí věrně oddaných, —
to tenkráte se stalo, podivné
že třikrát po sobě měl zjevení,
jež opět klid mu z duše plašilo.

Noc každou totiž, v sen když upadal,
se Gabriel mu zjevil archanděl
ve slunné záři, v hávu jako sníh,
a pravil mu: „Vstaň, vyjdi na loupež,
Bůh káže ti, bys vyšel v noci krást.“

V to slovo věřit Karel zdráhal se —
však po třikráte když ten samý zjev,
ten samý vzkaz mu přinášela noc,
a archanděl když hleděl přísněj' vždy

a určitěj˙ když znělo poslání:
tu pokořil se Karel Veliký,
vzal vetchý plášť a přilbu rezavou
a vyšel z hradu tajně sám a sám
bez přítele, jen s věrným mečem svým.
Les nad hlavou mu šuměl, u nohou
se Rýn mu valil, stříbroleskly drak,
pod hvězdokrytým nebem nesmírným.
Tam pozved, Karel zraky v modlitbě
a pravil Bohu: „Který trestáš hřích
můj nevědomý tímto úkolem?
Jen velká pýcha může zasloužit
tak velké pokoření. Na paměť
mi přiveď den, kdy jsem tak pyšným byl!“

A sotva že to řekl, ulek' se,
neb viděl před sebou hned bledou tvář
své sestry Blanciflory, vzpomněl si,
jak tvrdě ji byl k sňatku donutil
přes její slze s mocným Egmundem,
jenž pyšně vládl krajem porýnským.
Byl nutil ji, když jednou zahlédl,
že světlé zraky její blankytné
se upíraly v cudném blouznění
na krásnou tvář Bazina z Hingantu,
jenž bretonským byl prostým rytířem.
Zrak Bazinův byl stejně blouznivý
a Karlovi tak bouřila se krev
nad tím, co zdálo se mu smělostí,
že v podezřivém zášti hluch a slep,
hned Bazina z paláce vypudil,
a za zrádce jej křivě prohlásiv,

že v hněvu svém i kázal zabrati
hrad jeho otců v kraji bretonském
a statek odejmout mu veškerý.

Tak zmizel Bazin jako ze světa
a Blanciflora s pláčem podala
svou ruku Egmundovi před knězem.
To Karlova jí byla odměna
za velkou lásku její sesterskou!
To odměna za strastnou, dlouhou pouť,
již do Bretonska byla konala
ku hrobu poustevníka svatého
do pustých lesů, bosa, v modlitbě
za velký Karlův, rouhavý ten hřích,
za onen hřích, z něhož se zpovídat
tak dlouho zdráhal, Bůh až učinil
div plný hrůzy: Pít když Karel chtěl
při velkém hodu v prostřed manů svých,
tu ode rtů mu víno prchalo,
kdykoliv číši k ústům naklonil.
Bled povstal od stolu a rozprchlo
se dvořenínstvo v němém úžasu.

Den na to klečel Karel před knězem
a zpovídal se ze svých hříchů všech,
ten velký ale opět zamlčel,
neb krušila jej upomínka tak,
že vázlo slovo, že se topilo
ve tůni slz, jak oheň palčivých.
Tu učinil Bůh zázrak nový zas;
hle, před knězem stál anděl Gabriel,
měl velké psaní v ruce, v kterém hřích

byl Karlův napsán jako plameny.
A císař upřel zraky na písmo
a jako ze sna mluvě, pověděl
vše, co tam psáno bylo, kajícně.
Tak rozhřešení dosáh' konečně.
Hřích jeho těžký ale tento byl:

Před vraty svého zámku pověsit
dal Karel zvon a právo každý měl,
jenž trpěl křivdu, hlučně zazvonit,
ať ve dne bylo to neb kdykoli,
a Karel stával s lůžka, od stolu,
by sloužil mu a křivdu napravil.

Kvas jednou byl na zámku veliký,
smích siní zněl a víno šumělo
ve zlatých číších, náhle když tu zvon
hřměl zasmušile hlukem veselým,
a Karel pozved ruku: „Ticho buď,"
řek' slavně císař, „volá povinnost."

Hned umlk' smích a vyšli před zámek,
by žalobníka Karlu předvedli.
Však vrátili se sami, před zámkem
vše pusto bylo, prázdno, nikoho
kol vidět nebylo. Snad zahoupal
to vítr pouze zvonem?

Sotva tak
když domluvili, slyš, tu zazněl zas
zvuk zvonu mocně, smutně, příšerně,
jak ve zoufalství, v strachu, v úzkostech
by se kdo dovolával pomoci.

A znovu spěchali zas před zámek
a bled se vrátil jeden ze sluhů
a řekl: „Pane, je to podivné,
co povím ti. Nestojí před hradem,
jak myslíš, člověk. Všude pusto je,
však kolem srdce zvonu svinuto
má dlouhé hrdlo zmije strašlivá
a o zvon bije jím, a stočeno
má kolem lana lesklé tělo své.
Co jest nám činit, pane, s obludou?“

Vstal Karel rychle na to od stolu,
sed' na soudní, vysokou stolici
a pravil klidně: „Dvéře dokořán
hned otevřete, stranou ustupte
a nechte vejít zmiji. Také jí
po právu stane se, jak každému.“

Když vyplnili rozkaz císařův,
v síň vklouzla zmije, sykot slyšeli
v tom velkém tichu, které nastalo,
neb každý napjat byl, jak skončí as
ten příběh nezvyklý a podivný.

Když řadou dvořenínů spěchala,
z nichž mnohý o krok couvl mimoděk,
tu hrdě zmije hlavu vznášela,
však před trůnem když stála císaře,
o stříbrolesklý ohon opřena,
hned šíji sklonila a pod nohy
mu hlavu položila, vzdychajíc
jak člověk bolně. Dojat Karel děl:

„Mne za pomoc tvor žádá nešťastný!"
A sklonil se a řekl: „Ubohá,
dej na jevo, kdo tobě ublížil,
a dávám slovo své, že pomohu!"

Hned vzpřímila se zmije, hleděla
na rytíře, již stáli ve zbroji
blíž císařovy soudní stolice,
pak pomalu se brala ke dveřím,
zpět na rytíře ohlížejíc se
a Karel děl: „Tři z vás ať za ní jdou,
jest patrno, že zve vás za sebou."

Tři reci mlčky meče tasili,
ve jmenu božím šli, kam vedla je.
Do hlubokého hvozdu za ní šli,
jenž modrý, dřímal v klidu poledním,
hloub vedla je a hloub, až v taký stín,
že zdál se nocí za světlého dne,
tam v skále velké brloh uzřeli,
kam zlaté slunce prodíralo se
skrz dubů houšť, a děsná ropucha,
jíž jedy z tlamy temně tryskaly,
v něm seděla a tíží dusila
tři mladé zmije, polomrtvé už.
A zmije žalobnice syčela
a slzy padaly jí z očí teď,
a prosebně na reky hleděla.
Nuž, chopili se muži ropuchy,
ač v zlobě kalné sliny chrlila,
a přivázali pevně na štít ji
a přinesli ji před soud císařův,

a Karel odsoudil plaz příšerný,
a ukrutnici kázal uvrhnout
do studně zapadlé, a zasypat,
by nikdy více na den nevyšla.

V ten samý den, když císař večeřel,
v síň vklouzla opět zmije, ku stolu
se tiše plížila a vzpřímíc se,
nad číší císařovou sklonila
svou lesklou hlavu, zraky zablýskla,
a shodíc zlaté víko, pustila
z úst krásný prsten s rudým kamenem
do purpurného vína, tiše pak,
jak byla přišla, opět zmizela:
Dík, němá tvář, tak dala na jevo
a Karel dojat, mlčky, zamyšlen,
ten zlatý prsten navlék' na malík
a zahleděl se v divná znamení,
jež vryta byla v rudý drahokam,
a nikdo nedovedl vysvětlit,
co v sobě tajila těch črtů splet.
Však byla jedna bytost na světě,
jež uhodla to, Karlu na zkázu.

Nedlouho totiž po tom příběhu
byl velký lov, a Karel zabloudil
do lesa hluboko, a sám a sám,
když smrákalo se, přišel na místo,
tak podivné, jak nikdy neviděl.

Dub nesmírný na šedé skále stál
a jeho svislé větve vrůstaly

zas do země a chodby tvořily,
jak v katedrálách, stinné, vysoké,
a z pode pně proudilo pramenů
šest křišťálných a vzhůru letíce
se křižovaly, oblouk klenuly,
jenž zdál se býti urobený z hvězd,
tak ve soumraku trysky leskly se.
Pod nimi lůžko stálo kamenné,
tak mechem porostlé, že zdálo se
být smaragdovým. Plané růže keř
je objímal a věnčil květem svým,
a na tom lůžku žena ležela
tak bílá jak té plané růže květ,
tak spanilá jak večer zlacený
už klonícím se sluncem, smutná však
den jako snivy v dumném podzimu,
a nehybná jak kámen na dně vod.

Dech králi tajil se, šel blíž a blíž
kol sloupů z vod, pod klenbu hvězdnatou
a nad lůžkem se sklonil kamenným
a nížil hlavu k tváři spanilé,
jíž plavé vlasy polštář tvořily
jak z paprsků . . . Jak krev mu proudila
v tom srdci jeho silném, rekovském!
Bouř náhlé lásky zachvátila jej,
a třesoucím se hlasem zvolal:
„Vstaň, spanilá, otevři oči své,
sen setřes rychle s víček, u nohou
pán světa klečí ti, hold vzdávaje!“

Sbor ptáků splašen, s křikem zdvihl se —
však žena sebou ani nehnula,

jak těžký kámen mrtva ležela.
Tu propuk' Karel v nářek divoký,
a třásl jí, jak by ji zbudit chtěl
z té mrtvé tíže; pak když celovat
však počal chladné čelo, zavřené
ty zraky, temnou řasou zastřené,
tu pomalu se víčka zdvihala,
a jako úsvit se to jasnilo
pod nocí řas, vzdech na rtech zachvěl se,
a slova podivná jak ptáků svist,
jak ptáků sladký švehol vyšla z nich,
a bílá ramena jak horský sníh
kol jeho šíje vzdušně kladla se.
„Ty žiješ!" zvolal Karel radostně.
A ona na to: „Žiju skutečně?"
A smutný úsměv přelét její tvář,
a zraky plny touhy těkaly
po stromech, po vodách, po obloze,
a sněhobílá její ramena
šíj jeho pustila a zdálo se,
že celou obejmouti přírodu
se snažila . . . Pak klesla žena zpět
na lůžko zas a slzy tekly jí
jak perle z očí, v tiché žalosti.
„Co rmoutí tě?" se Karel smutně ptal.
A ona na to: „Žíti chtěla bych,
ach, žíti v pravdě! Slunce, světlo pít
a teplý proud mít krve v žilách svých,
být tvorem živým, ženou, člověkem!"

Tak volajíc, tvář v dlaně ukryla
a štkala, štkala v čirém zoufalství.

„Vždyť žiješ!“ pravil Karel, táhl ji
na srdce svoje, hlasně tlukoucí,
a žhavým rtem šíj její celoval
a plavé vlasy, bílá ramena.

Tu liliovou její bytostí
šleh' ruměnec jak růže v rozpuku,
a bráníc mu, tak snivě šeptala:
„Věz, feja jsem, ne ženou, člověkem.
Co feja, chápeš? Sen, ne skutečnost!
My duši máme jen, jak strom ji má
a každá květina, jak má ji pták.
Ta duše nesmrtelnou není, ach!
Je pouze jako van, jako vůně je!
Náš život jest, jak život květiny.
Ty viděl jsi, já mrtva ležela,
bez vůle tak, jak trčí tento strom,
jak pne se tam u vody bylina!
Co slunce jesti stromům, květinám,
to nám jest láska... Slunce zapadne,
a květ se zavře, není více živ.
Ty celovals mě v lásce, vášnivě
a vzešlo slunce moje, život můj.
Ty brzy přestaneš mě milovat —
a budu opět mrtva... žel, ó žel!“

„Má láska,„ zvolal, „nikdy neskončí,
dech dokud bude, věř, mi, v prsou mých!
Ty's první žena, kterou miluji,
ač zasnouben jsem ženě jiné už!
Však přervu svazek, jenž mě tíží teď!“

A hluboce jí hleděl do zraků,
kde jasnilo se víc a více vždy,
čím dél v ně hleděl. Dlouho mlčeli,
pak pravila mu: „Dím, že fejou jsem . . .
Ty člověk jsi, a zakazuje Bůh,
by člověk jiný miloval než tvor
zas lidský . . . Běda tobě, zví-li kdo,
že svévolně jsi protrh' onu hráz,
již stavěl Bůh a dávný lidský řád.
Ach, jaké čekají mě bolesti!
Ty podlehneš v tom boji nerovném,
a obětí pak budu já, jen já!
Jdi! Prchni! Nech mě! Vrátím se v své nic.
Zas budu vidmem, snícím o světě!"
A zakryla si opět dlaní tvář,
však Karel zvolal: „Zanech žalob svých!
Řád lidský, pravíš? Já jej stanovím!
Jsemť pánem světa! Zákon, vůle má!
Jsemť císař římský, Karel, Franků král!"
A feja na to: „Zdráv buď, králi můj!
Však nepravils, že jsi už zasnouben?
Mám s jinou dělit se o lásku tvou?
Smrt je mi milejší než sokyně!

Sed Karel na lůžko teď vedle ní
a pravil: „Slyš, jak vše se událo,
a uvidíš, že přece volným jsem . . .
Nuž, mého žití poznej celý běh . . .
Ač světa pánem se teď nazývám,
přec protivenství velká snášel jsem. —

Můj otec, Pepin, Franků slavný král,
pro nejkrásnější ženu na světě

své posly poslal v zemi dalekou,
kde mladé slunce ráno koupá tvář
svou spanilou, než vyjde na cestu
tu dalekou po jasném blankytu.
O ctnostech jejích jeden byl jen hlas,
o její kráse pěvci zpívali,
a Franků země vítat dychtila
dceř královskou, jež Bertou zvala se.
Na hranici své říše Pepin stál
a čekal její příchod. Nesmírný
tu dál se zločin! Kojná Bertina,
jež jela s ní, svou dceru podvrhla
když kněz byl oddal krále Pepina
a nevěstu, již hustý závoj kryl
dle zvyku země, jež ji zrodila.
Ten závoj pozvednouti ženich směl
až v síni svatební — kam dceru svou
ta zrádná kojná lstivě uvedla
na místě nevěsty po oddavkách,
a pravou Bertu sluzi prodajní
do hvozdu vlekli. Ji však usmrtit,
jak kázáno jim bylo, nechtěli:
jim odvahy se nedostávalo,
když andělský viděli její zrak,
víc na ně s útrpností upřený
než s bázní před smrti, a uprchli
a nechali ji vlkům hladovým.
Však Bůh ji chránil. V lese hlubokém
zvuk uslyšela zvonu, klekání
to v blízké zvonili vsi, došla tam,
a v mlýně starém, cele omšeném,
ji přijali. Tam v službu vstoupila,

neb příst umìla tak překrásně,
že každá nit se zdála paprskem,
již upředla. A učinila slib,
že chotě svého hledat nebude,
neb lásky pro Pepina neměla,
a myslila, když Bůh to bude chtít,
král sám že najde ji a na jevo
že podvod přijde. Řekla v pokoře
své hluboké tak srdci vlastnímu:
„Kdo ví, snad trůnu ona hodnější
než já? Dle ovoce se pozná strom.
Zde milo jest v té lesní tišině,
a doškem kryté střechy miluji.“

A zůstala a leta minula. —

A zatím Berta ona nepravá
na jejím místě byla královnou.
Dle ovoce se poznal brzy strom:
tak zlá a pyšná byla královna,
že o tom zvěst se šířila,
že vnikla až do krajin dalekých,
kde Bertin otec vládl milený,
a matka pravé Berty pravila:
„Jak mohu uvěřiti změně té?
Zrak vlastní jen mě může přesvědčit!“

A na to na cestu se vydala
a do Paříže jela návštěvou.
Když branám už se města blížila
a Pepin král jí spěchal v ústrety,
tu úžasem a zmatkem zmírala

ta nepravá, ta lživá královna,
a její matka, k smrti ubledlá,
jí radila: „Na lůžko lehni své,
a závojem se přikryj nejhustším
a nech mě jednat.“

Večer pozdní byl,
a lži-Berta se po tmě choulila
na lůžku pod pokrývku z purpuru,
a máť když vešla pravé královny
do paláce, tu kojná zvolala:
„Ó, paní moje, jaké neštěstí!
Tvá dcera příchodem tvým vzrušena
tak byla radostně a prudce tak,
že smrtící ji mdloba schvátila.
Do komnaty tě pustit nemohu.“

Však královna jí děla: „Vidět chci
své drahé dítě! Ustup, odvážná!“

„Ne,“ děla kojná. „Věz, že umírá,
tvůj pohled ranou bude poslední!“

Však královna se svíce chopila
a spěchala k své dceři: v úžasu
teď kojná světlo shasla královně
a zvolala: „Ji paprsk usmrtí
nejslabší! Hrozí jí slepotou!“

Však mezi tím přec purpur královna
v zlé předtuše už s lůžka shrnula
a výkřikem, jenž celým domem zněl,

svůj velký úžas dala na jevo,
a král když přišel, jeho baroni
a celý dvůr, své roucho roztrhla
a velkým děla hlasem: „Kde má dceř?
Já Bohem zaklínám tě, Pepine,
bys pravdu řekl. Co se dělo s ní?"

„Tvá dcera zde na lůžku nemocna,
a bleda jako růže vadnoucí,"
děl na to král; však ona zvolala:
„Toť dcera služky mé, ne dcera má!
Zde spáchán zločin, černý, ukrutný!"

A kojnou vzmachem strhla k nohám svým
a zahřměla jak bouře: „Kde má dceř?"

„Je mrtva," řekla služka nevěrná,
jíž zoufalost teď náhle dala klid,
„já zabila ji — nyní suďte mě."

A upálili ji v tu samou noc
a její dcera slovem jediným
se nesnažila krále uprosit,
na vlastní bezpečnost jen myslila,
dva syny své, jež choti zrodila,
za ruce vzala, na zem poklekla
a tichým hlasem takto prosila:
„Pro děti svoje, králi, ustrň se!
Ó nezapuď mě! Jsem přec chotí tvou,
vždyť kněz mě s tebou oddal před Bohem,
a vinna nejsem, vinu nese máť,

neb čarovný mi dala nápoj pít,
že bez vůle jsem byla úplně,
a bylo pozdě, když se vrátilo
mi vědomí . . . A později, králi můj,
já milovala příliš, příliš tě . . .
A Berta byla mrtva . . ."

Mlčela
a chvěla se, zda nepozná tu lež,
zda nezbudí se teď mu v paměti
zvuk sladký toho hlasu, který zněl
tak tiše, čaruplně před knězem
při oddavkách . . .

Však bolem zničený
byl Pepin tak, že v pravdě tupým byl
a pravil jí: „Ač cizí budeš mi,
ne chotí víc, přec nezapudím tě,
svým dětem matku nechci odejmout.
Žij v komnatách svých dál co královna."

To stačilo jí. V pýše žila dál,
a Pepin v smutku trávil život svůj,
neb poznal teď, že svatokrádeží
jej oloupili o ten ráj,
o němž byl snil, když hledal nevěstu.
Po boku vetřelkyně zklamání
byl nesl mlčky, dlouhá po léta,
v svůj osud oddán, který trpkým sic
se jemu zdál, však samourčeným:
měl ženu, kterou sám si vyhledal!
Teď ale, vida, že byl blízko tak

u pramene sladkého blaženství,
že na zemi ta vskutku žila kdys,
jež jeho mohla býti andělem —
teď klesal zničen pod svým břemenem,
a nad svým štěstím truchlil zmařeným.
Na tváři jeho úsměv nedlel víc,
a v hloubi srdce o té Bertě snil,
již nikdy nebyl spatřil tváří v tvář,
a každou noc se nyní zdálo mu,
že vidí ji pod hustým závojem,
a po každé, když ruku pozvedal,
by závoj strh' a posléz uviděl
zjev její nebeský, tu zmizela,
a v zoufalosti Pepin vzbudil se. —

Rok asi tak žil Pepin v smutku svém,
když jednou v lesích bloudě dalekých,
se na pasece octnul květnaté,
na které šedá, tichá vesnička
se tulila na břehu potoka.
Mlýn starý, lišejníky porostlý,
stál opodál za řadou jabloní,
a v lomenici jeho vysoké,
kde kamenné se stvůry šklebily
co ozdoby na deště chrličích,
král malé okno viděl věnčené
rév svěžím listem, z dola rostoucích
a pnoucích se až vzhůru na střechu,
a oknem tím, jímž slunce vnikalo
jak zlatý proud do bílé komnaty,
zřel Pepin dívku krásy úchvatné
a dojímavé, k duši mluvící.

U kolovrátku tiše dumala,
na kterém vlaštovky dvě seděly
a sladce šveholily bez bázně
před sousedkou svou: Berta byla to.

Krok svého koně Pepin zarazil,
zrak stíně rukou, nepohnutě stál
a šeptal si: „Div krásy takové
vždy tušil jsem ve snách o Bertě své,
zjev takový as kryje závoj ten,
jejž nikdy pozvednouti rukám mým,
ach, přáno není!“ Vláha stoupala
mu do očí, byl dojat hluboce.

A Berta hlavu zvedla, hleděla
na slunnou krajinu a viděla
před okny jezdce. K srdci hnala krev
se veškerá jí, nachem vzplanula,
neb chotě svého rázem poznala.
Od doby té, co v mlýně žila zde,
se v nitru jejím velká proměna,
ač pomalu, přec hlubě udála:
Jak Pepin o ní stále věrně snil,
tak jeho zjev čím dál tím určitěj
jí opanoval duši, klíčila
jí láska k němu zvolna, pomalu,
však silou jarní v ňadrech, rozbřeskla
se jako bájné světlo posléze,
a plnila ji touhou unylou.
Co prolévala slz, co modliteb
ach, denně k nebi vroucích sílala!
Jen jednou chtěla uzřít v očích těch

(k nimž vlastní zraky tenkrát pozvednout
se neodvážila, když ruce jim
kněz před oltářem božím spojoval)
ten záblesk lásky, který patřil jí!
Na rekovská ta prsa položit
jen jednou hlavu v něžné důvěře
a zemříti: Jen toho přála si.
A denně sobě smutně říkala:
„On nepřijde, já nikdy neuzřím
jej, který určen za chotě mi byl,
jej, který kdys mi byl tak lhostejným!
Tak tresce Bůh mě za ten pyšný chlad!“

A nyní stál před oknem Pepin sám,
a zraky jeho na ni svítily!
A spatřiv její zmatek, ruměnec
a záblesk lásky v zracích, koně bod
a větrem letěl k mlýnu, zabušil
na vrata uzavřená, jako bouř.

A Berta pravila si: „Pozná mě
snad podle hlasu, když s ním promluvím?
Svou ženu nazpět žádat, důkazem
mi není dosti, že mě miluje,
chci, aby neznámou mě miloval
a v nevěře mi věrným takto byl!“
A mezi myšlenkou tou dolů šla
a řekla mlynářovi v rychlosti
a jeho ženě: „Bohem zaklínám
vás oba, učiňte, oč prosím vás!
Ten rytíř kdyby na mne vyptal se,
že němou jsem, mu směle řekněte.“

Tak pravíc, v komůrku svou spěchala
a skryla v přízi zbledlou opět tvář. —

A zatím mlynář králi otevřel,
po pás se klonil, žena jeho též
a Pepin zvolal: „Siví holubi,
vy oba milí, pro Bůh řekněte,
ta plavovlasá kněžna liljová,
jež u vás přede v horní komnatě,
jak v skromný přišla, vetchý tento dům?“

Děl na to mlynář: „Pane, služka jen
tam nahoře nám přede v komoře,
je pilná, věrná. Bůh sám ved ji k nám,
s ní požehnání vešlo pod střechu.
Proč kněžnou nazýváš tu ubohou?“

„Jsem král té země,“ Pepin řekl jim,
„a byla-li vám služkou, paní teď
vám bude na dále, já učiním
ji kněžnou . . . Na tom srdci spočívat
dnes ještě bude . . . Přiveďte ji sem.“

„Ne,“ řekl mlynář neohroženě,
„jest čistá, králi, v lásce spočívat
na srdci tvém, věz, nikdy nebude.
My chovali ji jako dítě vždy,
a dál ji chránit, moje povinnost.
Můj pane, odpusť smělost sluhům svým.“

Král Pepin dupl nohou volaje:
„Z úst jejích vlastních uslyšeti chci,
že odmítá mě — pak se podrobím.“

„Je něma, pane," mlynař odvětil
a sklopil oči, lhát jsa nezvyklým.

V tom vstoupla Berta jako anděl v síň:
šat její prostý, háv jak královský,
jí krásné tělo jímal souměrné,
a světlo jako z hvězd jí z očí šlo.
Tvář byla bledá, ruka chvěla se,
když zvedla ji a králi dala list,
v němž slova tato stála napsána:
„Zda na tvou lásku, pane, právo mám,
to rozhodnouti sluší pouze mně.
Nuž, miluji tě. Tedy budu tvou."

Hvozd hluboký kryl v lůně starou věž,
již břečtan jímal věčně zelený,
a na tisíce lesních holubů
na římsách hnízdilo tam, celý mrak
jich vždy se nesl kolem ve slunci
a vzduch se plnil tichým vrkáním.
V tu věž, jež byla uvnitř jeden květ,
neb volně vítr nes' tam semena
do rozdrobených komnat bývalých,
v tu věž král Pepin unes ženu svou,
o které netušil, že jeho jest,
tam láskou zpit ji nesl k večeru,
když bílý měsíc vyšel nad lesy,
a ráno když se rděly červánky
a Berta v blahém ještě byla snu,
král Pepin trpce tak si vyčítal:
„Ó prokletý vír smyslů mámivých!
Já nevěren se lásce svojí stal,

5*

své Bertě, která mezi anděly!
A k vůli komu? K vůli dívce té,
jež prvnímu se vzdala pokynu!"

A odvrátil se s hněvem, rozzloben,
od spící ženy, na to dýku vzal
a vryl ta slova spěšně do stěny:
„Jsem vinen před tvou tváří, odpusť mi.
Přijď pro svou odměnu, kdy libo ti,
já nezapru svůj zločin před světem."

Pak vyšel z věže a sed na koně,
pryč uháněl jak vichr, lesní tmou.
A Berta, když se později zbudila,
ta slova čtla, do dlaní skryla tvář,
nach studu polil ji a šeptala:
„On tedy neví, co že láska jest!
On zneuznati tak mne dovedl!
Já pouhou jemu byla rozkoší!
On mého srdce tlukot neuhod,
a prodajná jsem jemu zdála se.
Nač poznati se tedy dáti mám?
Ne, zklamané, smrt čeká tiše teď,
jest jediné, co zbývá" . . .

V starý mlýn
se na to vrátila, však žila dál,
a brzké smrti již si nepřála,
neb dvojnásobný život cítila
ve bystrém svého srdce tlukotu,
plod svatební té noci zrodil se,
syn Pepinův, já, Karel, Franků král.

O matce své jen kleče mluviti
mi sluší. Do očí mi vstupují
vždy slzy při té svaté vzpomínce!
Čas mého dětství, ach, jak krásný byl
v tom tichém kraji, v lesích stopeném,
v tom starém mlýně, jehož klapání
v snách ještě někdy slýchám, útulné.
Jak bděla drahá matka nade mnou,
jak povahu mou krotila,
a přec mě vedla k tomu, mužem být!
Je-li v mém srdci přímost, odvaha,
je-li v mém srdci stopa něhy jen,
pak matce své za vše to děkuji.
Ne báti se, však vášně krotiti,
to snažila se vždy mi vštípiti.

Když čtrnáct let mi bylo, řekla mi,
kdo otec můj, a na to pravila:
„Jdi do Paříže, směle k němu vstup
a hlas se k němu, třeba veřejně.
Tě volá jiný osud, dítě mé,
než věk svůj trávit v lesní samotě.
Snad šťastnější by život tvůj byl zde,
však vlastní štěstí není nejvyšší
cíl člověka. To později pochopíš."

A na to meč mi dala, šípy, luk
a žehnala mi, v slzách loučíc se.
Tu poprvé i já se plakat jal
v svém životě a štkaje zvolal jsem:
„Proč od sebe mě, matko, posíláš?

A nikdy více nemám spatřit tě?
Proč nejdeš do Paříže se mnou též?"

Klid vrátil se jí v tváře ubledlé,
a krásné její zraky zdály se
dvě tůně odříkání zbožného
a tiše řekla: „Přijdu za tebou,
neb povinnost mi káže, abych šla,
ač raději bych stranou zůstala.
Ne dříve půjdu však, než dokončím
ten tenký závoj, na němž tkám a tkám
tak drahná leta . . . Patnáct dlouhých let!
Už v blízké době skončen bude však.
Jdi, synu můj, a slova nepromluv
ni jediného o mně s otcem svým,
jen pouze řekni, kdo že matka tvá:
ta služka v mlýně, vezdy předoucí,
ta opuštěná v lese ve věži
v té rozdrolené, plné holubů . . .
Nuž, nyní jdi, a stále miluj mě,
trp ústrky, jež na tě čekají,
i úsměšky, jež na mát uslyšíš.
Měj ve mne víru, já tě nezklamu."

Tak loučila se se mnou, světice,
a nastoupil jsem do Paříže pouť.

Jak pták se cítí volně na nivách,
tak já se opojoval prostorem,
Já světlo pil a vzduch a v prsou mých
cos rozpínalo křídla mohutná
a pobízelo k letu smělému.

Já začal tušiti, že určen jsem
pro velký cíl, a hlavu zvedal jsem
jak oř, jenž větří blízké bojiště.

Když do Paříže posléz přišel jsem,
byl na ulicích velký ruch a hluk:
Král Pepin byl se vrátil nedávno
do svého města z bojů vítězných
po leta trvajících v cizině,
a slavně před palácem hodoval
dnes s dvorem svým, a každý přístup měl
až k nízké mříži, která dělila
lid zvědavý od hostů královых.
K té mříži jsem se statně dotlačil
a z blízka, po prvé jsem uzřel teď
jej, který byl mým otcem. Zatlouklo
mi srdce divoce, ne radostí,
neb vedle něho žena seděla
na zlatém stolci, pyšná, pošmurná:
To byla královna. Já třásl se.
To mojí matky bylo místo přec?
Já nenáviděl krále Pepina
v tom okamžiku i tu královnu,
vzlyk nevole mi hrdlo zužoval.
V tom slyšel jsem, jak někdo za mnou děl:
„Ten zlatý pohár král teď pozvedne
a vypije na zdraví královny.
Ač Pepin ženu nemiluje svou,
přec starý zvyk mu nelze porušit.“

V tom král po zlaté číši ruku vztáh',
však rychleji než blesk já chopil luk,

šíp zafičel, a pohár převržen
svůj rudý obsah rozlil po stole,
jenž tek' na bílé roucho královny,
kde zaplál jako skvrna krvavá.

Hluk nastal nesmírný, mě chopili
a odvléci mě chtěli, já se rval
jim z rukou statně, tak že kynul král
a že jim kázal, by mě přivedli.

Když před ním stál jsem: „Chlapče," řekl mi,
„kdo jsi, a kdo tvůj otec?"
„Pepin král,"
já hrdě řekl. Král se zarazil
a odpověděl: „Věru, byl bych hrd
na syna, jenž má tolik smělosti."

„Já na tebe však, otče, nejsem hrd,"
jsem vášnivě mu zvolal v odpověď,
„neb zradil jsi mou matku, zapomněl,
tam v staré věži, v lesích hlubokých,
kol které mraky bloudí holubů . . .
V mlýn vrátila se . . . Přede, závoj tká
a tisíc slz už do něj vetkala."

Pláč usedavý, horký dusil mě.
Král Pepin zbled' a snivý smutek dlel
mu v očích teď a šeptal: „Pravda to?
Tvá matka ona dívka . . . krásy div?"

Pak přitáhl mě k sobě, líbal mě
a zahleděl se v tvář mou, šeptaje:

„Toť její obraz . . . Dítě, nermuť se . . .
Já nezapomněl nikdy docela . . .
Po leta dlel jsem v dálce, lítý boj
dny moje plnil . . ."

A pak hlasně děl:
„To jest můj syn, již všichni vězte to!
U mého dvora bude nyní žít.
Jej milovat, jest o mou přízeň dbát."

Tu všickni klonili se přede mnou;
jen královna se hrdě vzpřímila
a řekla: „Pane můj, jsi studu prost,
před tváří mou přiznáváš nevěru."

A na to Pepin: „Paní, dobře víš,
že na mou věrnost nemáš nárok, ty,
již podvod uveď v lože manželské."

Do rtů se hryzla pyšná královna
a řekla zlobně: „V kalu rmutném kde
jsi levobočka svého hledal máť?"

„V tom kalu ne," řek' Pepin uražen,
„kde zrádné kojné pikle kujou své."

Od stolu na to vstala královna
a z toho dne mě nenáviděla.

Rok plynul rychle, mnoho trpkých chvil
jsem snášel za tu dobu; narážky
na matku mou a nejasný můj rod

se ozývaly; tajně, pokoutně
lži rozsévala lstivě královna,
a často polil tvář mou ruměnec,
když nedoveď' jsem dáti odpověď
na chytře nalíčené otázky,
a víc než jednou zbraň jsem vytasil,
a dobrá rána byla nejlepší
pak odpověď a také nejkratší.
Po celý čas však víru pevnou měl
jsem v hloubi duše, z chmur těch vítězně
že vyjde pověst drahé matky mé
nad slunce jasnější a skvělejší.
A moje naděj došla splnění.

Král Pepin rozesílal posly své
po celé říši, do Paříže zval
své barony a celé rytířstvo,
neb v určitý den ustanoviti
za následníka syna svého chtěl,
Remfréa, slavnostně a posadit
mu korunu na skráně veřejně.
A z celé říše se to hrnulo
a nevídanou, velkou nádherou
se město zdobilo a králův dům.
Den slavný vzešel, zvony hučely,
třpyt zlata hořel jako plamenem
na hávech purpurových, celá síň,
kde prestol stál, drahými kameny
se jiskřila. Král stoupl na trůn teď
a vedle něho stála královna
a nesla perel celé břemeno
na šíji a na pyšné hlavě své.

Už klekal Remfré k nohám královým,
už na skráň položit král korunu
mu právě chtěl, když náhle jako zjev
se objevila žena, závoj kryl
ji od hlavy až k patě nejhustší,
bez hluku, tiše jako plachý stín
se nesla síní, rychle jako blesk
a mocným vzmachem z rukou vymknula
v tom okamžiku králi korunu,
když blízko čelu byla Remfréa.
Král couvl uleknut a tázal se:
„Kdo jsi, že tak se směle blížit smíš?
A počínání tvé, co znamená?"

Mé srdce ale mocně bušilo,
a nebylo mi třeba otázky,
já znal ten závoj, který po leta
máť moje byla tkala. Z jeho řas
teď zazněl sladký, snivý její hlas.
„Já přišla," řekla, „pro tu odměnu,
již v staré věži, v lese slíbils mi.
Již nejsem něma . . . Tážeš se, kdo jsem?
Běh svého života já v závoj svůj
po leta tkala . . . Viz a poznej mě,
a královna tvá ať mě pozná též . . .
A víš, ó králi, kterou odměnu
— ne za svou lásku, ty ji neceníš —
však za svá muka nezasloužená,
na tobě žádati jsem přišla teď?
Tvou korunu pro syna Karla zde,
neb jeho jest dle práva svatého!"

A mezi tím co takto mluvila,
jak čaromocí silnou lákáni
se zahleděli král a královna
v ten závoj divokrásně zrobený,
do jeho obrazů, jež líčily,
jak Bertu vlekou v lesy hluboké,
a nepravou jak vedou v snubní síň,
a vše, co později s Bertou dálo se.
Tu bledla královna jak mrtvola,
král ale třásl se jak osyka
a pravdu pomalu jen chápaje
tak pravil: „Sladký, stříbrozvuký hlas
ten jednou již já slyšel před lety!
Ó Bože můj, to bylo tenkrát přec,
když kněz mě oddával . . . Já bloud, já bloud,
já královnou se ošáliti dal!
Ty, která vedle mne jsi na trůnu,
ty nestála jsi se mnou před knězem!
Já oddán s Bertou byl a teprv pak
vy vraždily jste drahou labuť mou!"

Tu pozvedla má matka závoj svůj,
a spanilá jak luna na podzim
se zjevila a jako glorie
to dlouhé její, velké strádání
jí s čela svatou září svítilo,
a krásná byla jako v mládí svém.

„Toť Berta!" vzkřikla Berta nepravá
a padla k nohám jí jak zničená,
a král svou pravou choť teď v náruč vzal
a pláčem oba mluvit nemohli,

a celý dvůr v hlubokém pohnutí
jak v katedrále trval v mlčení,
a mnohý plakal s mými rodiči.
Já nadšen matce roucho celoval
a ruce líbal otci v dojmutí.

On posléz, vzmužen, koruny se jal
a na mou skráň ji vložil volaje:
„Toť král váš příští, mého srdce syn,
můj jediný manželský potomek!“

A všichni klekli kolem trůnu teď
a zvolali: „Buď sláva Karlovi!“

Já zmaten stál, však nyní otec můj,
jak bouře temný, Bertu nepravou
za ruce jal a vzkřikl vášní bled:
„Buď prokleta! Tys blaho života
mi mrzce ukradla, můj mužný věk
ty otrávilas, ty a matka tvá!
Jak ona zhynula, tak zhyneš ty!“
A chvějícíma trhal rukama
jí s hlavy diadém a rozšláp' jej.

Však matka moje, chráníc, vložila
té nešťastnici ruce na hlavu,
a sladkým hlasem, pevným, pravila:
„Já nepřišla pro žádnou, choti, mstu!
Já syna svého právo hájím jen,
a synové tví jeho bratři jsou,
jim lásku dlužen jsi jak Karlovi.
Chceš krutě srdce jejich rozervat?

Ne, z lásky k nim jich matky ušetři.
Co stalo se, to nelze odčinit,
to tam jest štěstí mládí našeho,
nám nezbývá než hříchy odpustit,
a v podrobení Bohu hledat klid.“

A zvedla pokořenou královnu
a řekla tiše: „Byly časové,
kdy milovaly jsme se sestersky.
Bych pamětna jen oněch byla dob
a zapomněla všechno ostatní,
Bůh dej mi k tomu sílu — vůli mám.“

A k nebi jasný obrátila zrak
a k zemi temně Berta nepravá
svůj klopila, svůj krví podlitý.

Král Pepin, hlavu skloniv, takto děl:
„Nuž buď, jak pravíš, ty má světice!
Tvá sokyně ať žije v klášteře,
ať hřích svůj pyká, odpusť jí ho Bůh;
ty ale sedni na trůn, královno.“

A moje matka na to: „Králi, ne.
Já nepřišla, bych v pýše žila teď,
když v pokoře jsem žila celý věk.
Já chotí tvojí věrnou zůstanu,
však stranou nech mě žít jak v klášteře,
a nikdy na mně, králi, nežádej,
bych v nádheře se světu zjevila.
Ty a můj syn — to celý buď můj svět.“

A stalo se, jak ustanovila,
a přešťastni teď byli rodiče
ti moji dlouho, dlouho zkoušení,
a dvojí květ, mé sestry spanilé,
na štěpu jejich lásky vykvetl,
a naplnil je novým blaženstvím.
A dokud matka žila, zářil mi
jak ranní zora život radostný —
když zemřela a Bertu nepravou
na onen svět když Bůh též zavolal,
a s chmurnou myslí král když seděl sám
na trůnu svém, tu polobratrům mým
se zdálo, pomstíti že povinnost
jim káže křivdu, která stala se,
jak tvrdili, jich matce. Spikli se
a křivým nařknutím mne vinili,
že nedočkavý zdědit korunu,
o bezživotí otce zkouším se.
Jak obelstili krále, jak v svou síť,
svou lživou, lapiti jej dovedli,
to tajemstvím mi věčně zůstane.
Král Pepin na mne v záští zanevřel,
a vida, že mi hrozí nebezpeč,
já vlast svou zůstavil, hrob matky své,
své nároky na mocné království,
a v naději, že vyjde nevina
má na jevo, za hranice jsem prch.' —

Můj osud do Španěl mě zavedl,
kde, neznámého, v pohostinný dům
mě přijal Galafer, král toledský.
Já tajil jméno své a do služby

jsem vstoup' co vojín. Ač byl pohanem,
král toledský měl ctnosti veškeré,
a sloužil jsem mu věrně, s nadšením.
On miloval mě brzy; na slabých
jen základech stál jeho trůn, a kol
se hemžilo mu mocných nepřátel.
Já třikrát vyhrál bitvy proti nim
a vděčnost krále byla bez mezí,
však s jeho přízní rostla zároveň
i závist jeho dvora proti mně,
a ti, již přízeň jeho měli dřív,
teď pikle kuli tajně, schytralé
a brzy k nepřátelům přidala
se dcera jeho, dítě jediné. —
A tato byla zášti příčina:

Já seděl jednou v chladu v zahradě
pod růžemi, jež rostly vysoko
jak duby na severu, stínice
vod tryskajících proudy šumivé
před mramornými schody paláce,
a množství tenkrát mladých sedělo
tam mužů z rodů předních v království;
my bavili se hlasně, vesele,
když pojednou se otevřela mříž,
jež, zlatá, palác uzavírala,
a dlouhá řada dívek se schodů
do zahrady se brala pomalu,
jak hejno pluje bílých labutí.
To družky byly dcery královy,
a ona sama posléz, Galéna,
se zjevila na schodech z mramoru.

Já tenkrát ponejprv ji uviděl,
jak úběl čistá byla její pleť,
a oči její temně svítily,
jak drahokamy jiskry sršící.
Šat její dlouze za ní vlekl se
jak z rána v nivách závoj světlých par,
a třpytil se jak jíní na travách.
Noc hustá vlasů květy z granátů
jak diademem byla provita,
a mládí půvab s tváří svítil jí
jak úsměv zory, když se rodí den.

Hned umlk' hovor náš a hlučný smích,
a všickni vstali, hlavy klonili,
a mnozí klekli, když ji spatřili.
Já sklonil hlavu též, však zůstal jsem
na místě klidně sedět. Galéna,
když viděla to, zastavila krok
a překvapeně na mne hleděla,
ret její zachvěl se, a zdálo se,
že říci chtěla cos, však mlčela
a ruměnec jen přelét' její tvář
a v očích nevole jí svítila.
Šla dále však a v růžích zmizela.

Od doby té jsem třikrát viděl ji,
a třikrát totéž jako po prvé
se událo, a brzy cítil jsem,
že Galéna mě nenáviděla,
neb všickni začali se straniti
mé společnosti, ba, sám starý král

už méně na mne hleděl laskavě,
a nepřátelé moji smáli se.

Tu stalo se, že zase v zahradě
jsem jednou seděl, chladu hledaje,
když opět Galéna se zjevila,
a tenkrát všickni padli přítomní
na kolena. Já zůstal seděti.
Tu uvolnila dívka zlobě své,
a jednomu z mých druhů kynula,
a hlasitě, když přistoup', řekla mu:
„Můj pane, prokažte mi službu přec,
a ptejte se mým jménem rytíře,
jenž povrhuje mravem rytířským,
kdo je, a proč mě zdravit zdráhá se.
Jest vznešenější jeho rod než můj?"

A v odpověď já řekl poslovi,
když ke mně přišel, stejně hlasitě
a nečekaje, vzkaz až vyřídí:
„Věz, rod můj v pravdě vznešenější jest,
však nepohrdám mravem rytířským!
Ať kněžna nepřítele jmenuje
zde v Toledě neb jinde kdekoliv,
jenž v cestě by jí stál, a uvidí,
zda pravým mužem jsem a rytířem.
Že nevstávám a že se nekloním,
když kolem jde, to má svou příčinu.
Slib učinil jsem: v zemi pohanů
před jednou pouze ženou kořit se,
před matkou Boží, pannou Marií."

Ta slova slyšíc, kněžna sklopila
své temné zraky; když je pozvedla,
pych všechen byl z nich zmizel, plnila
je sladká snivost jakás. Vrátila
se tiše v dům, nešedši do zahrad. —

Ne dlouho na to přišla hrozná zvěst,
že Bramant, mocný sultán africký,
do Španěl připlul s vojskem nesmírným,
tři království že padla před ním v prach
jak duby v bouři a že táhne teď
jak vichr rychle proti Toledu.
Strach všech se zmocnil, pouze Galafer
se mužně choval, zůstal nezlomen
a chystal se na odpor rekovský.
Já pomáhal, co síly stačily,
a přísahal mu věrně vytrvat
a při něm stát a padnout v jeho při,
když vítězství nám neposkytne Bůh.
Král veřejně před celým dvorem svým
mě objal, políbil a nazval mě
svým synem, drahým, vzácným přítelem.
Tím roznítil však starou nenávist
mých odpůrců a ti se usnesli,
že slávu žádnou sklízet nebudu
v tom velkém boji, který kvačil blíž.
Už zvěděli jsme, že je nepřítel
jen na dva dny od města vzdálený,
a usneseno bylo, s úsvitem
že vytrhneme Bramantovi vstříc.

Když slunce zapadalo, lehli jsme,
by spánek síly dal nám na zítřek,

6*

a v řadách našich kolovala číš,
již bratrsky jsme do dna prázdnili.
Když přišla na mne řada, soused můj
mi podal zbylý doušek s úsměvem
tak záhadným, že jsem se zarazil,
a sotva že jsem dopil, cítil jsem
tak těžkou dřímotu, že potácel
jsem na lůžko se, kde jsem zdřímI hned.

Když jsem se vzbudil, světlý byl už den,
a v mramorové síni ležel jsem,
jež troje měla dvéře mřížové,
a na nich těžké zámky visely,
a viděl jsem, že byl jsem uvězněn.
Třás' veškerou jsem silou mřížemi,
však marné bylo namáhání mé,
a zuřivě jak v kleci divý lev
jsem o stěny tlouk' hlavou... Žádná zbraň,
bych rozbil dvéře! Všechno volání
bez odpovědi zůstalo a něm
jak hrob byl celý prázdný, velký dům!
Tu sedl jsem na chladnou podlahu
a plakal jako dítě v zlobě své,
a hlasně tak jsem zlobě ulehčil:
„O poznávám tu bídnou vaši lesť,
vy nepřátelé podlí, zrádcové!
Však těžké beze mne vám vítězství
a bude dnes! O slávu připravit
v bažíte mě. Bůh vás potrestá
a zaplatíte lesť svou porážkou.
Leč kdyby přece z boje vyšli jste —
pak poznáte, koho jste zradili!

Za svědka tebe beru, Pepine,
můj otče královský, a tebe též,
ty svatý stíne Berty, matky mé,
že trpím bez viny, však černý den
to bude pro mé škůdce, přísahám,
až za ten skutek účty budou klást!"

A sotva že jsem takto domluvil,
zjev jakýs skvělý, kmitání jak hvězd,
za zlatou mříží stál, jak jarní van
pach sladkých květů s vlekoucích se rouch
šel chladnou síní, opálový lesk
ve hřivně na šíji, rubínů pal
shas' v porovnání s ohněm ve zracích
pod pyšnou klenbou temných obočí,
a hlas jak klokotání slavíka
tak pravil mi: „Teď vím to určitě,
že pravdu děl's, když tenkrát tvrdil jsi,
že rod tvůj mého vznešenější jest!
Ty nevstal jsi, abys mne pozdravil —
já kořím se před králem Francie!"

A půvabnou svou hlavu sklonila
jak lilie, když vítr sadem jde.

Já překvapen a nedůvěřiv děl:
„Ty posmíváš se, nenávidíš mě,
a přišla jsi dovršit bídu mou."

Tu krásné její zraky, plny slz,
se vyčítavě na mne dívaly
a řekla: „Proč mne podezříváš tak?

Od doby té, co se mnou mluvil jsi
tam v zahradě, a jméno nejsladší,
to hvězdné jméno Panny Marie
jsi vyslovil, o matce Boží sním,
a zaklínám tě Bohem živoucím:
Do Francie mě veď, do vlasti své,
křtu dopřej mi, a duše spasení!"

A padla na kolena, mřížemi
své bílé ruce vztáhla proti mně,
a v úctě jsem ty ruce políbil
a řekl pak: „Vždyť ale vězněm jsem!"

„Na dlouho ne," mi na to pravila
a velký klíč ve zámku rachotil,
a byl jsem volným. Radostí jsem vzkřik'.

Teď Galéna mě vedla do dvora,
kde kůň můj stál, a zbraň mi podala
a řekla: „Jdi, a vrať se vítězem!
Mně ale slib, oč jsem tě prosila."

Tu radostně já v náruč pojal ji
a zvolal nadšen: „Vůle staň se tvá,
však slib mi též, že po křtu po svatém,
a tenkráte, až na trůn usednu,
mou budeš ženou a mou královnou!"

A Galéna se rděla, bledla zas,
na moje prsa hlava klesla jí
a zašeptala: „Já tě miluju...
Ty neuhod' jsi, že můj dětský vzdor,

má nevole a záští líčené
hned od počátku láskou byly jen?
Ty nehledal's jí, nehledanou vem,
a nevyčítej nikdy mi můj dar!"

Tak praví odešla, a na koně
já sed a spěchal k boji z paláce.

Hluk ohromný a zbraní chřestění
mi dostatečně naznačily směr,
kam brát se mám, a dobrý kůň mě nes
jak na perutích vichr oblaka.
Když dorazil jsem na pláň velikou
a s pahrbku se díval, spatřil jsem
u nohou svých, jak vojsko toledské
se k útěku ve zmatku chystalo,
a první z prchajících muž byl ten,
jenž včera večer podal mi tu číš,
tu zrádnou, která mě tak uspala,
že téměř k bráně smrti vedla mě.
Tu oběma meč chopiv rukama,
jsem jedním rázem hlavu srazil mu
a zvolal hromem: „Zpátky, do boje!
A běda tomu, který ucouvne!"
Tu stáli prchající okamžik
jak zkamenělí, když však letěl jsem
do nejhustšího davu nepřátel
a na pravo a levo kácel je
jak stromy v lese, pln jsa jarosti,
snem posilněn a ještě neznaven
jak oni dlouhým bojem: nadšeni
se za mnou vrhali a nový boj

teď nastal, vítězný, když rukou mou
do prachu Bramant kles', král africký.
Ó, byl to trudný, zoufanlivý boj,
však se mnou Bůh byl, budiž chvála mu!

Zpět do města ve slávě veliké
mě vedli teď, a vedle sebe král
na trůn mě posadil a pravil mi:
„Cokoli žádáš, s radostí ti dám!"

V tom okamžiku vstoupla do síně
dceř jeho krásná, stála na prahu
a klonila svou hlavu pokorně.

Já sestoup' s trůnu, vzal ji za ruku
a řekl: „Králi, dítě své mi dej,
jsem dědic trůnu sladké Francie!"

A ještě než jsem zcela domluvil,
do síně vešli posli z Francie,
jež do Toleda poslal otec můj:
na jevo vyšla moje nevina,
a na smrtelném loži ležel král
a žádal ještě jednou spatřit mě.

Na cestu dal jsem se a v náručí
mém věrném zemřel drahý otec můj,
a na to hned mě celá Francie
za svého krále slavně uznala.

Když skončen na to smutek za otce,
tu slavné do Toleda poselství

jsem poslal pro svou krásnou nevěstu,
a ve klášteře panen nábožných
dlí nyní rok, a slavně pokřtěna
den očekává svatby slíbené . . .

Však nikdy den ten, věř mi, nevzejde;
já nevěděl, co láska, vášeň jest,
až tebe když jsem spatřil . . . Vděčnost jen
mi slib můj vedla na rty v Toledě,
však Toledo i král i Galéna
jsou stejně k díkům zavázáni mně!
Co pravím, stejně? Věru mnohem víc!
A nikdy neřekl jsem Galéně,
že miluju ji . . . Dluh svůj zaplatím.
Tři dobudu jí třeba království
na slunných nivách ještě hispanských —
své srdce však, to sobě ponechám,
bych tobě moh' je volně darem dát!"

Tak končil Karel v lese šumícím
u nohou fejy věrné líčení
svých dobrodružství a pak tázal se:
„A tvého žití plynul sladce proud?"

A feja na to: „Sen jen květiny,
jež touží žíti lidským životem,
to celý běh jest mého života.
Jak člověk touží míti perutě,
tak feja dychtí býti člověkem.
Že láska jen to blaho může dát
nám ubohým, já tobě řekla už."

„Nuž přijmi tedy onen blahý dar,"
jí Karel děl, „zde moje ruka jest,
mé srdce máš již v moci kouzelné."

A vztáhl ruku, feja vykřikla,
a oči její jiskry sypaly:
ten prsten zřela, zmije vzácný dar,
a uviděla vryté znamení
a rozuměla jeho tajemství:
ten drahokam měl moc tu kouzelnou,
jak nebe silnou, svůdnou jako ráj,
jak peklo silnou, temnou jako noc,
že, kdo ho nosil, lásku bezednou
pro sebe vznítil, lásku bez konce.

Ten prsten míti, lásky jistota!
A láska zřídlem byla žití jí!
Tak zoufale po vodě nikdy poušť,
jak po životě feja, neprahla!
„Dej prsten mi za snubní," — řekla, „dar" —
a do mdlob padla štěstím schvácena,
když Karel učinil, co žádala.
Se svého lůžka v náruč padla mu,
a on ji nesl lesem na místo,
kde k dubu přivázán byl jeho kůň,
do sedla vsadil feju Urgelu
a hledal cestu z lesa k domovu.

Ke svému dvoru císař povolal
hned nejmocnější svoje barony
a padesát pozval též biskupů,

a v síni velké, která zdála se
být lesem kamenným — tak mnoho tam
se sloupů pyšných pjalo do výše —,
na trůnu sedě z kosti slonové,
jenž chryzoprasů jiskřením se skvěl
jak luny bledá zář, o štěstí svém
se Karel mluvit jal, o lásce své,
a povstal pak a clonu purpurnou
zveď rozechvěn, do jejíž temnosti
sbor andělů byl vetkán stříbrně,
a v kapli šeré, světlem jediným
jen osvětlené, všichni uzřeli
teď Urgelu a šepot obdivu
jak přitlumené vody šumění
se síní nes'. Jak socha ze sněhu
zjev fejy byl v tom rouše stříbrném,
jež jako mléčná dráha kmitalo
se drobnými jak rosa křišťály;
jak socha stála, jako v dřímotě,
však oči plály leskem čarovným
a tajuplným jako řeky hloub,
a kdo je zřel, se zachvěl, nevěda,
zda rozkoš v nich či smrti hoří taj.

Když Karel ruky její dotek' se,
tu zdálo se, jak by se vzbouzela,
jak jiskra cos jí tělem proběhlo,
tvář rozkvetla jak růží přídechem
a snivý úsměv na rty přilít jí.

Veď Karel k trůnu ji a kráčela,
jak hudba modrým vzduchem vlní se,

sklon hlavy její květinný měl vděk,
a rázem všechna srdce získala.

Děl Karel slavně: „Vizte, moje choť!
Toť paní má a vaše! Královna
a jasná císařovna Západu!“

Bouř nadšení se zdvihla, poklekli
a císař veď' ji slavně k oltáři,
kde arcibiskup Turpin v dumě stál
a šeptem pravil: „Jesti hranice,
kde císař císařem být přestává,
tou hranicí jest oltář. Před sebou
jen muže vidím, který vejíti
chce s ženou v sňatek, nuže, táži se:
Jsi volný? Neváže tě žádný slib?
Ne člověku zde, Bohu odpověz!“

Třás' Karel se jak strom, když zasáhne
jej náhlý blesk, však vášeň potlačil,
do retu hryzl se, až tryskla krev,
a řekl hlasem, stejně ztlumeným:
„Svůj úřad konej, pane biskupe,
jsem volný, ano, a chci spojen být
s tou ženou, která zde mi po boku.
Co císař slíbil, ponech císaři,
sám poslem budeš a tak uvidíš,
že Karel planě k tobě nemluvil.“

Řek' Turpin na to: „Padne na tebe,
ne na mě trest, hřešíš-li před Bohem.“

Zved Karel pyšně hlavu: „Budiž tak!“
řek' odhodlán, a Turpin vykonal
teď svatý obřad bez překážek všech,
však náhle zbled', když vstala Urgela
a choti svému ruku podala,
by ved' ji z kaple. Zvolal: „Císaři,
při živém Bohu tebe zaklínám,
na chvíli jen mi sluchu popřej hned
a beze svědků!“

Karel hlavou kýv',
ved' ženu svou na křeslo biskupské,
kde v kapli o samotě zůstala,
a kynul Turpinovi. Spolu šli
do šera sakristie, za ruku
tam Turpin krále jal a řekl mu:
„Už nemluvím o slibech zrušených!
O hroznější se jedná nyní věc!
Krev stydne v žilách mi za příčinou,
již vysloviti ret můj zdráhá se!
Ten sňatek neplatí! Jest nemožný!“

Král hlasně zasmál se a odvětil:
„Kvas ještě nepočal a neteče
do číší víno ještě z fontánů,
a ty už šprýmy smělé provádíš!
Ty ponech na později, ó biskupe.“

Však biskup jal jej za ruku a ved'
ho ke dveřím, do kaple ukázal:
tam jako socha, mrtva, seděla
bez hnutí královna, a hořely

jak bludná světla oči tajemně
jí pod čelem, jak mramor ubledlým,
a biskup děl: „Ty pojal's za ženu
ne tvora lidského, než příšeru!
V tom těle není duše nesmrtelná!
To feja jest, ó králi neblahý!
Zlé od počátku měl jsem tušení,
však jistoty jsem nabyl teprv teď.
Když vstávajíc ti ruku podala,
tu za tvůj plášť se rukáv zavěsil
jí stříbrotkaný, úběl ramena
se objevil a zrak můj spatřil tu,
co hrůzou plní mě . . . neb v bělosti
té pleti vězí krůpěj průhledná
jak ranní rosa v zvonu lilie —
toť příznak fejy! Nikdy neuschne
ta rosná krůpěj, vždyť jest vrozena!
Tu nikdy nesetřeš, jest kouzelná!
Já domluvil. Jest jednat na tobě."

A Karel pravil: „Moje tajemství
ti tedy zjevno. Ano, fejou jest,
z úst jejích vím to. Miluju ji přec."

Bled vzkřikl biskup: „Ty se nebojíš,
že Bůh tě ztrestá?"

„Jednu bázeň znám,"
řek' Karel pošmurně: „Ji ztratiti!
Ráj bez ní peklem byl by nejhlubším."

„Bůh s tebou buď," řek' Turpin skormoucen
„už nevím, více co bych řekl ti.

Já odcházím a víc se nevrátím.
Své tajemství a tvé do samoty
tak odnáším, a svoje modlitby
za tebe k nebi budu posílat.
Já miluju tě, Karle, miluju,
a bude-li tvá duše v úzkostech,
ó zavolej mě — pak se vrátím rád!"

Tvář zahalil do pláště, odcházel,
však Karel dojmut, za roucho jej vzal,
a pravil za chvíli: „Ty svatým jsi,
a bezdno vášně chápat neumíš,
tys hrozné bouře smyslů nepoznal,
a celé jejich děsné šílenství.
Ty nevíš, co je s hříchem zápasit,
jest pro to větší tvoje zásluha?
Před jasnou čistotou já klaním se,
však suď mě Bůh, já jinak nemohu."

Tu biskup Turpin tiše zaplakal,
však neřekl již slova. Za chvíli
řek' Karel: „Splň mi prosbu, příteli.
Zde list . . . Jej dones v tichý klášter ten,
kde kněžna dlí, Galéna . . . Odevzdej
ho v její ruce a buď přítomen,
až číst jej bude. Buď jí přítelem."

Vzal biskup list a ještě jednou jal
za ruku Karla, na práh vedl jej
a ukázal na feju Urgelu,
jež posud jako socha seděla,

a zašeptal: „Rci, je to živý tvor?
Z té ženy hrůza jako z hrobu jde!“

Však Karel mlčky nad ní sklonil se
a polibek jí vtiskl na čelo,
nach růžový jí tváře polil hned
a hvězdami se zraky plnily.
To jako z mrtvých vstání zdálo se —
Prch' z kaple biskup v němém úžasu.

Sed na koně a jel do kláštera,
kde Galéna, netušíc osud svůj,
den čekala, kdy císař přijede,
by veď' ji k oltáři. Zvěst temná sic
o tom, co v Paříži se událo,
o císařově vášni hluboké
k té ženě krásy téměř zázračné,
k té neznámé, k té ženě záhadné,
se vedrala i do stěn klášterních;
však abatyše věřit nechtěla
a zakázala přísně jeptiškám,
by zmínky Galéně kdy činily
o lživých zprávách. Netušila tak
ni nejmenšího kněžna. V onen den,
když arcibiskup Turpin dorazil
co králův posel, v sadě seděla
pod klenbou vonných keřů růžových,
a vyšívala roucho perlami
pro svatou sochu Boží rodičky.

Kol v trávě sestry zbožné seděly
a pilně ruční práce konaly.

Jak hejno tichých byly holubic
v těch dlouhých, bílých rouších řeholních.

Den sladký byl, pod mrakem; libý van
šel zahradou, a Galénin zněl hlas
jak drozda klokotání, netušíc
když o štěstí a blahu života
se mluvit jala v snivém nadšení.

A sestry mlčíce se klonily
k svým pracím níž a smutné pohledy
se kradmo obracely k nevěstě,
a výraz trapný dlel jim na tvářích,
neb včera došel abatyše list,
a nebylo už pochybnosti víc,
že měly podstaty ty pověsti
o císařově zrádné nevěře.

Tak nápadné bylo to mlčení,
to hluboké, ty zraky sklopené
tak tvrdošíjně k pracím, Galéna
že zaraženě hlavu pozvedla,
a oči její byly tázavě
na bledých tvářích sester upřeny,
když abatyše přišla do sadu
a vážně děla, hlasem nejistým:
„List zvláštní posel králův přinesl,
do rukou tvých jej sám chce odevzdat,
a poslem tím jest Turpin. Čeká tě
u studny Boží matky bolestné.“

Jak zazářila kněžna radostí!
To zpráva mohla pouze dobrá být,

když takový ji přítel přinášel!
„U studny?“ tázala se s úsměvem.
„Tak sešla Rebeka se také kdys
se sluhou, jejž byl poslal Abraham,
by pro syna mu přived' nevěstu.“

„U studny Boží matky bolestné,“
jí abatyše smutně pravila
a měla slzu v očích. Slavně tak
zněl její hlas, že kněžna s podivem
k ní vzhlédla, zamyslíc se mimoděk,
pak pomalu se brala zahradou.

Lip dlouhá řada, srostlých v klenutí,
k té studni vedla, chodba soumraká,
a Turpinu, když viděl kráčeti
zjev její bílý stínem hlubokým,
se zdálo, anděl že mu kráčí vstříc.
Tak hluboce byl dojat, povstati
že neměl sílu, když ji pozdravil;
bled, držel v rukou chvějících se list
a hlavu skloniv řekl: „Dcero má,
buď silna, nesu zprávy nedobré.“

Tu zbledla kněžna: „Karel mrtev jest!“
zněl výkřik její, k zemi klesala;
však Turpin zvolal rychle: „Zdráv jest král,
a v plné slávě sedí na trůnu.“

„Pak žádná zpráva nemůže být zlá,“
mu odvětila

„Zlá přec pro tebe,“
děl arcibiskup. „Trpké sklamání
tě čeká, kněžno.“

Stála vzpřímena
zas před ním, silna, v plné kráse své;
při slovech jeho v zrak mu hleděla
a oči její vlhly slzami;
když zřela teď, jak propuk' do pláče,
stín smutku hlubokého přelítl
jí tvář a v srdci měla takou tíž,
že myslila, že zemře tesknotou,
a zašeptala jako v mrákotě:
„Král přestal milovat mě? Odpověz.“

List podával jí mlčky. Pravila:
„Nač třeba čísti? Tvoje mlčení
jest odpovědí velevýmluvnou.“

Přec vzala list, v němž stálo psáno tak:
„V své vůli nemá srdce smrtelník,
ne koho chceš, — jen toho milovat
jest možno ti, jejž musíš milovat,
a všechno vzpírání jest nadarmo.
Tam stoupá moře, kam je nutí val,
tam věje vítr, kam ho trhá proud,
tam padne kámen, kam ho táhne tíž.
Nad všemi ženami ty's vznešená,
a kdyby osud nebyl silnější
než ty a já, před tebou klečel bych
a prosil tě, bys byla ženou mou.
Já hoden tebe nejsem, zapomeň,

7*

že ke mně někdy jsi se snížila,
já vděčně vždy však budu vzpomínat.
Vol chotě, jenž by tebe hoden byl,
a mezi všemi královstvími vol,
jež v stínu mého žezla nalézáš,
a ono, v kterém panovati chceš,
jest tvoje, buď v něm volnou královnou;
já korunu ti slíbil, vezmi ji!
Tak splním slib, jenž jesti v moci mé.
Nad srdcem mým sám rozhodl však Bůh—"

List nečtla dál a dala Turpinu
jej otevřený zpět, a řekla: „Čti."
A stála tiše, bledá, beze slz,
a když se Turpin ptal: „Co v odpověď
mám králi říci?" šeptem pravila:
„Jest v právu svém a vůle Boží buď!
Má jesti vina. Nemiloval mne
a já mu lásku nabízela svou.
Trest stíhá vinu. Bůh jest spravedliv."

A kynula mu rukou. Za chvíli
však tváře její nachem hořely
a zašeptala: „Jinou miluje . . .
Však sám tak píše . . . Za choť pojme ji?"

Řek' biskup krátce: „Za choť pojal ji."

Tu zdálo se jí, že jí vražen nůž
do srdce hluboce, však mlčela
a vrávorala v soumrak pod lípy,
by nikdo nezřel bolest nesmírnou

tu její, mimo Boha . . . Konečně
ji síly opouštěly, klesala,
tu chopilo ji s láskou rameno,
a abatyše k sobě táhla jí
a k prsoum tiskla bledou její tvář.

A dlouho v obejmutí dlely si
ty ženy dvě, a starší šeptala:
„Tu bolest znám, vždyť mladou byla jsem,
a v tento dům mě vedlo neštěstí.“

A kněžna zvedla tvář a prosila:
„Ó, nech mě zde a nevyháněj mne,
vždyť stojím sama, pustý pro mě svět!“

Tak zůstala ve skrytě svatých stěn,
ač žádný slib ji na vždy nevázal. —

A mezitím, co v stínu posvátném,
kde rány srdce hojí modlitba,
ta lilje kvetla, slzou rosená,
na trůnu mocné říše západu
po boku králi feja seděla,
a krása její cize úchvatná
jak vlasatice světem zářila,
a císař žil, jak ve snu žije se.

O kráse fejy jeden byl jen hlas
na začátku, a o té krotkosti,
té holubičí, snivé tichosti,
jíž císařovna sobě získala
všech srdcí lásku . . . Brzy šepot však

se ozývati začal podivný
o tom, že cos, co nelze pochopit,
se v jednání a v celé bytosti
té luzné ženy ob čas jevilo;
o tom, že sedí celé hodiny
bez nejmenšího těla pohnutí,
bez světla v očích, jako bez dechu,
když sama jest a císař vzdálený.
Ty šepty nesmělé však byly jen,
a mnozí, nevěříce, smáli se,
a šeptů ohlas k sluchu Karlovi
se nedostal, a nerušily jej
ty temné zvěsti v blahu opojném.

Tu stalo se, po sňatku asi rok,
že mocný jeden man na severu
se bouřil proti králi. Divý hněv
hned Karla schvátil, zkrotit vzpouru sám
si umínil a v čele vojů svých
jak temná bouře táhl z Paříže.
Dřív Urgelu však na trůn posadil
a řekl, rukou na ni ukázav:
„Zde král váš sedí, císař západu!
Až do chvíle, kdy, vítěz, vrátím se,
před tímto majestátem kloňte se."

A na to vyjel z hradu do boje.

Dvůr celý druhý den se shromáždil,
by císařovně k nohám kladl hold —
ta posud tam na trůně seděla
jak ve chvíli, když Karel odjížděl.

Zrak její utkvěl ve prázdnu, nepohnut,
a bílé ruce mrtvě visely
jak větve, které vichr podlomil,
a hlava klonila se spanilá
jak růže květ, jejž vedro znavilo.

Jak mrtva byla, tichý pouze dech
jí pozdvihoval ňadra kouzelná
a chvěl se slabě na rtech pobledlých.
A v síni bylo ticho. V úžasu
stál celý dvůr. „Je mrtva?“ ptali se.
„Ne, pouze spí,“ zas jiní šeptali,
a blíž a blíže k trůnu tiše šli,
jak by se byli k lůžku plížili,
kde chorý spal, a panoš všetečný
se odvážil i ruky dotknout se,
a vzkřikl zděšeně: „To mramor jest!“

Tu náhlý strach se zmocnil přítomných,
a všecko prchalo, a jeden kmet,
jenž stačit nemoh', náhle zavolal:
„Hle, na tom čarokrásném rameně,
jež z hedvábu se noří rukávu,
je krůpěj rosy! S námi Hospodin!
Trůn západu jest v moci nesvaté!
Po boku Karla vidmo panuje!“

To slovo letělo jak zvonu zvuk
a bouřilo nejprve palácem,
a hřmělo pak po městě zděšeném,
a vichrem dál a dál se šířilo,
a přišlo posléz až tam na sever,

kde Karel vzpouru krotil vasala,
a po sladkém už toužil návratu.
V týž den, kdy dosáh' svého vítězství,
zvěst o tom došla ho, co dálo se
tam v paláci, v Paříži vzdálené,
a netrpěliv spěchal v město své.

Hrd nesl hlavu, pyšně hleděl kol,
a nikdo neměl dosti odvahy
na jevo dát svůj úžas, podiv svůj,
a císař vešel v síň . . . Hned Urgela,
jak ze sna probuzena, povstala
a šla mu vstříc, a byla krásná tak
a plna života a radosti,
že všickni přítomní si šeptali:
„Zde omyl vládl! Nevěříme už,
co vlastní naše-oči viděly!“ . . .
A hrděj' ještě Karel usmál se,
a štěstím zpitý ženu odváděl,
a hlučná pověst zase stala se,
čím dříve byla, pouhým šepotem.

Však od té doby v srdci Karlovi
trn vězel ostrý. Začal trápit se,
že nebylo už zcela tajemstvím,
co myslíval, že vždy jím zůstane,
a palčivá jej bolest pojala,
když jednou zahlíd' úžas tajený
ve zracích dvořana, když Urgela
po boku jeho stála na trůnu.
Zřel toho muže bystré pohledy,
jak s tajnou zvědavostí zíraly

na rukáv císařovnin, hádaly,
že známka fejy skryta purpurem . . .
Krev jeho varem v líc mu vstoupala —
však nezbylo než mlčky snášeti.

Tu stalo se, že jednou vzbudil se,
když nebe bledlo slabým úsvitem,
když hvězdy všechny byly zapadly,
jen jedna ještě plála, jitřenka,
a zlatým okem v síň mu hleděla,
kde sladce vedle něho Urgela
na loži spala spánkem květiny.

Na plavých vlasů vonné záplavě
jak na polštáři hlava ležela,
tvář liliovou krásou zářila,
a rameno labutí bělosti
na temně šarlatové podušce,
pod hlavu pozvednuté, leželo,
ve vděkuplném lehkém ohybu,
jak na vlně lodyha lotosu;
pln obdivu se Karel klonil k ní
a chtěl ji celovat. V tom paprslek
se hvězdný zachyt v sněžné bělosti
té sladké pleti, v které jiskřilo
se jako krůpěj rosy znamení,
jež císaře tak trpce soužilo.

Na cestě k polibku se zarazil
ret jeho chvějící se žádostí,
a místo celování zašeptal:

„Což není možné známku osudnou,
tu proklatou, setříti na dobro?“

A tasil dýku. Hrotem dotkl se
té bílé pleti, sladké, průhledné
jak lupen růže, lehce dotkl se
té krůpěje a ihned zmizela,
a místo ní jak rubín zaplála
tam krůpěj krve, malá, jediná —
však s výkřikem se feja vzbudila,
a z očí její slzy padaly,
a zsinalá mu takto pravila:
„Žel, Karle můj, jest po mně veta teď,
smrt moje blízka, s Bohem na věky!
To tajemství já říci nesměla,
že dech můj visí na tom znamení“ . . .

A oči její zavíraly se
a dech se krátil. Karel vyskočil
a pomoc hledat spěchal zoufale,
však feja napolo se vztýčila
na loži svém a tak si pravila:
„On jinou bude nyní milovat?
On zapomene na mě v krátkosti!
A po mně nezbude ni památka?
Ve věčné nic i jméno klesne mé?
Ne, v srdci tvém, můj Karle, vystavím
si pomník věčné, věčné památky,
a žádná druhá žena nebude
po boku tvém, až budu nic a prach!
Ať živa nebo mrtva — mým jsi, mým!“

A sňala silou slabou, poslední,
svůj prsten čarodějný, skryla jej
pod jazyk svůj a ústa zavřela
a klesla zpět, a byla mrtva už,
když Karel vešel se svým lékařem . . .

Pláč Karlův, divoký a zoufalý,
dům plnil velký, král si vlasy rval,
na zemi kles, na Boha žaloval
a ve dne v noci držel mrtvolu
v svém náručí a nechtěl vydat ji,
a hrozil smrtí těm, již těšiti
jej chtěli. Posléz svolil, z křišťalu
že v rakev směli uložiti ji
a napustit ji drahým balšámem.

Tak ležela jak chorá lilie
ve zlatých rouchách, nachem přikryta
v tom křišťálu jak světel ve zdroji,
před kterým Karel, stále ve slzách,
na zemi klečel, celý dlouhý den,
a v tiché noci rakev otvíral,
a zdvihal feju, k srdci přivíjel
a šeptal jí a líbal šíleně,
a ještě vášnivěji miloval
ji mrtvou teď, než dříve živoucí.

Šla hrůza z této lásky příšerné
a s hrůzou o tom svět si vyprávěl,
jak silou větší, než je sama smrt,
teď feja jeho srdce držela
ve moci své, a marně prosili

jej přátelé a věrní, aby v zem
to tělo vložil, jež jí patřilo,
a nestavil se v cestu přírodě.

Hluch zůstal Karel k prosbám podobným,
na říš svou zapomínal, na svůj trůn,
na slávu svou, na všechnu povinnost,
jen v lásku démonickou nořil se
jak v plamen pekelný, až bol a slast
mu v jediný jen pojem splynuly.

Tu začaly se bouřit národy
a vzpoura vstala, hlavu vztýčila
a bušila na vrata paláce
a zařvala svým rykem olbřímým.

Meč tasil Karel raněn v pýše své
a zvolal v trpké, velké bolesti:
„Ne proti mně, ó vím to, je ta bouř,
ne! Proti tobě, bledá Urgelo!
Tvou mrtvou lásku závidí mi svět,
a tebe, blaho moje, vzít mi chce!
Však rozšlápnu tu láj a přinutím,
by jako před oltářem poklekla
před rakví, v níž tvá bílá krása sní!“

Tak vytrh' v boj. Šest koňů jako sníh
vůz táhlo potažený purpurem,
na kterém dvanáct postav klečelo
ze stříbra neleskléno ulitých
a smaltovaných. Dívky byly to
ve tmavých rouchách, bolem zlomeny

se zdály, bledé tváře halily
a hlavy klesaly jim na prsa,
a na ramenech rakev z křišťálu
jim spočívala, v které ležela
ve zlatém hávu mrtvá Urgela.

Ve prostřed vojů vždy ten jezdil vůz,
a Urgela tak s Karlem táhla v boj,
jenž od východu planul k západu,
boj, kterýž proti němu vznítila.

Byl císař vítězem, a po sečích
když vojsko jeho bujně plesalo,
vždy v smutek pohroužen u rakve stál
a s novým pláčem bol svůj žaloval.

Ve vojsku císaře byl v onen čas
muž mladý, chrabrý, jmenem Bernardin,
syn hraběte mocného v Burgundu.
Ten podivný měl jedné noci sen:
že ptákem byl a letěl prostorem,
se zdálo mu, že mlha kryla zem
a tma že byla všude, jedině
že šerem bledá hvězda svítila,
že lákala a lákala jak čar
svým dlouhým, tajuplným paprskem,
a na perutích když se nesl k ní,
že viděl, to že zářil drahokam
ve zlatém prstenu, jenž spočíval
ve rakvi křišťálové . . . Vzbudil se
a vidina té rakve zmizeti
mu nechtěla, a sbíral paměť svou,

•

a ponenáhle nabyl jistoty,
že ve snu viděl rakev známou mu,
v níž tělo císařovny dřímalo.

Cos pudilo ho v temné noci vstát
a pustými se ploužit chodbami,
sám nevěděl, kam nohy nesly jej,
až posléz octl se ve komnatě,
kde zlatá lampa dohořívala,
a poznal císařovu ložnici.
Bez dechu stál a zíral před sebe.
Tam ležel Karel . . . Pláčem unaven,
byl na podlaze usnul vedle mar . . .
Na tváři ležel . . . Víko z křišťálu
u okna svítilo a z odkryté
se rakve obrys nořil mrtvoly.
Ret její, pootevřen polibky,
jež Karel byl tam tiskl vášnivě,
se zdál, že do noci se usmívá,
a bledý, tajuplný paprslek
se na něm chvěl, jak zákmit bludičky.

Krev všechna Bernardinu do mozku
se proudem hnala, slyšel hučení
jak velkých slapů, pot měl na čele
a nohy byly jako kamenné . . .
Však jeho smělost zaplašila strach,
šel statně v před a pojal Urgelu
za plavé vlasy, hlavu pozved' jí
a pootevřel víc ten mrtvý ret:
tu vypad' zlatý prsten kouzelný
a zazvonil o dlažbu z mramoru.

Jak blesk ho rychle schvátil Bernardin,
a schoval pod plášť jej. V tom probudil
se Karel ze sna. „Kdo zde?“ zavolal,
a úžasem Bernardin oněměl.
Po světle volal Karel, vešli v síň
a dvacet zaplálo hned pochodní.

Na smrt se připravoval Bernardin,
však Karel, když ho spatřil, k němu šel
a objal jej a k srdci tiskl jej
a pravil: „Dávno k Bohu modlím se,
by přítele mi, druha, bratra dal,
jejž celou duší milovat bych moh'!
A nyní konečně jsem našel jej!
Ty světlem budeš mého života!
Proč nepřišel jsi dříve, druhu můj?
Nad tebe nikdo není dražší mně!
Ni muž, ni žena. Nikdo na světě.
Ó, miluj mě, jak já tě miluji!“

A oči jeho plály požárně.
Pak ohlížel se kolem udiven
a vida rakev, pravil klidně jim:
„Proč posud nepohřbena žena má?
Hned odneste ji. Odevzdejte v zem,
co zemi patří. Buď jí věčný mír.“

Tak pravil Karel. Podiv nesmírný
jal všechny, již jej mluvit slyšeli,
a mezi tím, co rakev odnesli,
za ruku Karel Bernardina vzal
a prosil ho: „Můj druhu, přisedni

sem k mému loži! Jsem tak unaven,
a sladce se mi bude dřímat dnes,
když nad mým spánkem, drahý, budeš bdít.
Jak osamocen stojím na světě!
Má velkost jako strmá skála je,
mně teskno tak! Však šťasten budu teď,
svou velkost s tebou budu sdíleti,
my spolu budem vládnout západu,
a uleveno bude tíži mé."

A zraky jeho jako v šílenství,
jak v blouznění horečně svítily,
až Bernardinu stydla v žilách krev,
a zdálo se mu, prsten pod rouchem
že jako zmije prsa hlodá mu.

Nad císařem se sklonil něm a bled;
z té náhlé lásky taká hrůza šla,
že císařovu přál si nenávist,
a přémýšlel, jak vyznati by měl
svůj smělý čin... Však Karel usínal,
a ležel posléz v hlubé dřímotě...

Tu Bernardin se vykrad' ze síně
a zděšen prchal nocí, svědomí
mu vyčítalo loupež spáchanou,
a plakal u jezera, kamž jej krok
byl jeho bludný vedl; rozjímal.
Co počíti? Měl prsten vložit zas
do úst té mrtvoly? Měl v její moc
zas Karla dáti? Měl se vyznati?
Stud bránil mu, však jasno bylo mu,

že kradené té přízně zbavit se
čest kázala mu. Rychle prsten vzal
a do vln jezera jej ponořil,
jež pod blednoucím nebem jasniti
se začínalo v bílém úsvitu. —

A bylo ráno. Karel vzbudil se
a vida Bernardina v síni své,
kam od jezera byl se vrátil zas,
naň vlídně hleděl sic, však lhostejně
a pravil mu: „Já o tobě dnes snil,
však z paměti mé ztratil se ten sen."

Pak dal se mlčky odít. Smutný byl
a řekl: „Jak mi úzko v síních těch,
po šírém toužím božím prostoru."

Sám vyšel v kraj, kam cos jej pudilo,
dál lákala ho a šel dychtivě,
jak kdyby ztracený chtěl hledat ráj,
a nesmírná jej touha tížila.
V tom vyšel ze skalního bludiště
a před ním v slunci modré jezero
se čeřilo, kde bílé lekníny
se houpaly na vlnách šplounavých,
kde na březích se stromy klonily,
pít jak by chtěly z vod těch blankytných,
kde rákosí tak sladce šeptalo . . .
A kolem strmé skály strměly
jak obruba, a slunce zlatilo
tvář jejich zrytou, modrým koupalo
je světlem, amethystným přídechem

a jasem růžovým, a nad nimi
pluk velkých ptáků tiše vesloval,
a ještě výše plula oblaka
a vrhala své stíny vodám v klín,
jak v jasnou mysl vážná myšlénka
svůj přemítavý ztápí snivý šer . . .

Tu rozpjal Karel v šíro náručí,
zrak jeho vlh' a zvolal rozechvěn:
„Blud byl můj celý život! Zjevil teď
mi Bůh, co pravé štěstí. Samota,
klid, odloučení pravým rájem jest!
Já našel ráj svůj zde, zde zůstanu.
Od sebe vrhám žezlo, korunu,
to jezero jest celým světem mým,
zde žíti chci, zde blaze zemříti."

A klek' na břehu, líbal vroucně zem
a horkými ji máčel slzami.

Moc žádná od té doby odtrhnout
jej nedovedla od těch drahých míst,
a nová svízel říši hrozila.
Trůn osiřel a marně prosili
jej věrní jeho, aby pomněl přec,
na které místo Bůh jej postavil
a jaká jeho jesti povinnost:
Jen v modré vlny zírat jezera
chtěl Karel stále v touze dumavé,
něm v blouznění naslouchal lhostejně
o nových zpourách, zmatcích, převratech

Zem celá v smutku, v bolu úpěla
a nikdo více rady nevěděl,
a nikdo nedovedl vysvětlit
si náhlou změnu v mysli Karlově,
jen Bernardinu bylo jasno vše,
on uhodl, že pouze čaromoc,
jíž onen prsten tajil, způsobit
to mohla zlo, v zoufalosti své
si předsevzal, že říši zachrání
neb zhyne v spoustě vod těch hlubokých.
Svou duši Bohu vroucně poručil
a do tůně se vrhl bezedné,
na onom místě, kde byl pohroužil
ten prsten osudný — a v propasti
Bůh chránil jej, a jeho andělé
ho vedli tam, kde v písku zasypán
hrou chvějných vod ten ležel talisman.

Prch' nyní Bernardin a vyhledal
ve Cáchách Turpina a před ním klek'
a pověděl mu vše, svůj divný sen,
svou loupež, náhlou přízeň císaře,
své pokání a zázrak patrný,
jímž Bůh mu opět prsten nalézt dal.

„Ó, vezmi," prosil, „klenot příšerný
a zbav mě tíže, která kruší mě!
Na světě širém není člověka,
jenž přízně, kterou čar ten vzbuzuje,
tak použije k blahu křesťanstva,
jak ty, ó svatý, velký biskupe!"

8*

Však Turpin hlavou zatřás' zamyšlen
a pravil: „Není Bohu třeba čár,
a bez kouzel on řídí světa běh.
Znám jedno srdce, které láskou mře,
a tomu onen čar by lékem byl,
chci zkoušeti je, zdali odolá
tak lákavému hříchu, dokáže,
zda hodno jesti sdílet osudy
s tím mužem, jejž byl zvolil Hospodin
pro velké cíle, ač jej podrobil
též slabostem, jak lidi ostatní."

Tak pravil biskup, prsten uschoval
a druhý den se vydal na cestu
do kláštera, kde posud truchlila
nad ztrátou Karla jeho nevěsta.
Do rukou jejích dal ten talisman
a pravil jí: „Teď Karel vrátí se
zas k nohám tvým a skončen smutek tvůj
Ty zachráníš jej, zachráníš též nás."

Tu usmála se, avšak bolestně,
a řekla: „Ano, já vás zachráním,
a k povinnosti Karel vrátí se,
tak doufám pevně, ne však k lásce své
ta mrtva jest a nevzkřísí ji čar."

A zatím Karel z pustin jezerních
na bystrém koni spěchal, nesmírná
jej náhle touha jala uvidět
zas Galénu, svou luznou nevěstu,
a nedaleko Cách na cestě své

ji zastihl v průvodu biskupa,
a slyše teď, že jela jemu vstret,
tak zvolal vášnivě: „Ó, Turpine,
hleď, láskou mru, ó, spoj nás na místě!
Buď její svolení, neb moje smrt."

Zrak Galény se zamžil slzami,
a srdce zabolelo steskem jí,
a žalovala uvnitř: „Bože můj,
proč mluví tak jen kouzly omámen?"
Však potlačila vzdechy, pravíc mu:
„Jeď se mnou, pane, do Cách, odpovím
ti určitě na slova vášnivá
před fontánem, jenž tryská kypící
ze země před palácem mramorným,
kde trůn tvůj stojí, visí koruna."

A Karel poslušně do města jel,
kde veškerý byl teď dvůr shromážděn
a tři sta biskupů na porady
se bylo sjelo; porad účel byl,
jak léčit Karla z dumy chorobné,
a nyní v prostřed říše velmožů
svou žádost kněžně Karel obnovil
a o své lásce blouznil vášnivě.

A s vážnou důstojností Galéna
před tváří všech mu takto pravila:
„Ty myslíš, velký, mocný císaři,
že láskou ke mně planeš nesmírnou.
Klam je tvá vášeň, jako byla klam,
když Urgelu jsi luznou miloval

až za práh smrti, v bludu šíleném,
klam bylo tvoje náhlé přátelství
pro Bernardina, klam to toužení,
jež k jezeru tě v skalách poutalo.
Ty kouzlům podléhal jsi strašlivým.
Znáš prsten ten? Toť zrádný talisman,
jenž v porobu tě temných mocí ved',
když samovolně šíj jsi nastavil.
V mou ruku pad'. Vrhám jej v horký proud,
zde v léčivý ten pramen, jemuž Bůh
dal vytrysknout před samým domem tvým,
dar milosti. Tam zhyne čaromoc!
Hleď kolem sebe. Tam tvůj stojí trůn,
tam visí svatá tvoje koruna,
to symboly jsou cílů velikých,
pro které světů Pán tě vyvolil.
Od nich tě peklo lákat chtělo jen,
a byl jsi slabý jako nemluvně,
ty reku velký, velký vladaři!
Když od Boha jsi odvracoval tvář,
tu síla tvoje byla třtinou jen!
Ó, vrať se Bohu, mužem budiž zas!
Nech jiným lásky sladké toužení,
a konej činy, které jméno tvé
tam mezi věčné hvězdy zapíšou . . .
Buď s Bohem teď. Já opět odejdu,
a stín můj na tvůj práh už nepadne.
Už nikdy víc. Však bez trpkosti jdu,
a Bohu vždycky budu děkovat,
že dopřál mi, by slabá ruka má
ti spásu nesla, když jsi zabloudil."

Tak končíc vrhla prsten čarovný
do fontánu, kde v prach se rozpad' hned.
Však Karel zvolal: „Slabá ruka tvá,
ó Galéno má, silné srdce však,
a čisté, jako křišťal průhledný!
Nuž, budu opět mužem, rekem zas,
jak pravila's, však silně milovat
a věrně, čistě muži přísluší.
S mých zraků bělmo padá! Žádný čar
teď nevede mě v bludy pekelné!
Mě jímá anděl Boží za ruku
a vede mě, hleď, přímo k nohám tvým
a káže mi, bych klekl před tebou!
Hleď, bez vášně, však dojat hluboce,
já vznáším k tobě ruce, odpověz,
zda odpouštěti křivdu dovedeš,
zda zbloudilému lásku svou chceš dát?"

Tu síly neměla, by mluvila,
však ruce obě vstříc mu natáhla,
a slzy její jako v máji dešť
se lily na tvář v blahém úsměvu.

Jal liliové ruce v ruku svou
a táh' ji k sobě, mocným ramenem
ji pozved', na trůn zlatý postavil
a zvolal: „Ejhle, strážný anděl váš,
a moje spása! Všech nás královna!"

Tu nebylo už konce radostí,
a všechny zvony v Cáchách zázrakem
se daly do zvonění slavnostně.

Tak bezmocným se stal ten temný čar,
jenž Karla vlekl v sítě příšerné
té démonické lásky nesvaté,
jež jeho byla hříchem velikým,
tím hříchem, z něhož knězi zpovídat
se zdráhal vždy, až Bůh jej přinutil
tím listem, který anděl Gabriel
nes' jeho zpovědníku . . . Pykal pak
ve slzách trpkých, dlouhým strádáním,
a poskvrnění smazal lítostí.
A přece opět hřešil pýchou pak,
když Blanciflóru k sňatku přinutil,
v němž lásky nebylo, tu lilijovou,
tu luznou dívku, která nade vše
jej milovala láskou sesterskou
a strastnou pouť do pustin konala,
do lesů bretonských, by smířila
u hrobu světce, jejž už za živa
jak bratra milovali andělé,
hněv Boží vzešlý pro ten velký hřích,
jejž nechápala v nevinnosti své. —

Bez obuvi a v hávu smutečním
se Blanciflóra dala na cestu,
jen pěti provázena družkami,
jež z lásky k ní se odhodlaly jít
do krajin nebezpečných, divoká
kde dravá zvěř a živly řádily,
kde přízraky se nocí míhaly
a loupežný se toulal mnohdy lid.

Pouť byla dlouhá zemí bretonskou,
tou tajeplnou. Lesy hluboké

se táhly k moři až, vždy bouřnému,
a pláně vřesem, trním porostlé,
z nichž zadumány čněly balvany
jak trosky rozbouraných hradů, měst,
se v mlhách v nedozírno ztrácely.
Však v dáli mnohdy věže vysoké
se k nebi pjaly, zámky na skalách
a kláštery se modrem bělily,
a tiché vísky v sadech kvetoucích
ve slunce třpytu sladce dřímaly.

Leč hradům, městům, vískám hostinným
se Blanciflóra vyhýbala vždy,
a cestu svou jen tmění hledala
tou nejhlubší a hluchou pustinou,
kde za podušku kámen sloužil jí,
a za pokrm jen plané ovoce.
Tak, stále modlíce se, kráčely
ty panny samotami bez bázně.
A konečně, až k smrti znaveny,
na šírou vyšly pláň, kde kapradin
se moře vlnilo a dubů šum
kde prastarých, jak čarný věštců zpěv,
se brzy bouří vlnil, brzy zas
jak duchů šepot v travách doznívaI.
A v dlouhých řadách šedé balvany
až do vrcholku dubů strměly,
tak příšerné v své němé záhadě.
To hroby byly druidské, oltáře,
kde bílé kněžky noži zlatými
za lunných nocí, v dobách minulých,
ve hrudích lidských, v svatém šílenství,

svých bajných bohů vůli hledaly . . .
Ty nivy smutek kryl jak závojem,
jak truchlé sny cos krajem vleklo se
a v prostřed pohanských těch památek,
těch někdy krví krutě zbrocených,
se starý klášter rozpadával v rum,
v němž zbudován byl onen světce hrob,
jejž Blanciflóra zbožně hledala.
Stál sarkofág ten v pustém kostele,
jenž klenby neměl ani střechy víc,
dub z podlahy tam rosť a do oken,
v nichž ještě mnohé zbytky dávných skel
se blýštily jak drahé kameny,
bříz mladých svěží větve šuměly,
a dlouhá vlákna mechu šedého
jak stříbrotkaná, vzácná záclona
vchod bez dveří stínila zvětralý.

Noc byla vzešla, šerá jako vlk,
když Blanciflóra došla s družkami
na konec pouti své, a všedše
do zříceného chrámu, rozžehly
teď tiše panny svíce svěcené
a kolem hrobky postavily je,
a Banciflóra hymnu zapěla
a kráčela pak vzhůru po stupních,
jichž vedlo pět až k rakvi kamenné,
na jejímž víku obraz vytesán
byl světce tak ve věrné podobě,
jak v hrobě spal. Na prsou skříženy
měl suché ruce, oči zavřené
do hloubi důlků byly zapadlé,

a výraz tváře mluvil zřetelně
o vítězství nad tělem smrtelným
a o vidinách v lůně věčnosti.

Ty ruce Blanciflóra v pokoře
a v úctě svaté třikrát líbala,
pak klekla do prachu a kolem ní
se na zem vrhly družky pobožné
a sborem vysílaly chvalozpěv
ku Bohu velký, jenž je vedl sem
bez úrazu. Tak vroucí vzdaly dík.

Zpěv jejich čistý jako stříbra zvuk
se k nebi nes' a s šelestěním trav
van větru nočního a stromu šum
se mísil v sladké jeho vlnění,
a zdálo se, jakoby celá step
se s nimi modlila a zpívala,
i starý kostel, zpola sesutý,
byl jeden zvuk, neb všude ozvěna
se probouzela v šerých zákoutích
a jako ze sna v souhlas zvučela.

Tak zaníceny děvy modlitbou
svou byly hlubokou, že upjaté
na nebe zraky jejich viděti,
co kol se zatím dálo, nemohly.
Step celá, posud hluchá, oživla,
však životem, jenž horším smrti byl:
Jak hrobních desek břímě kamenné,
se prokletí staleté valilo
při čistém hlaholu těch svatých hymn

z těch slují podzemních, z těch hlubých blat,
kde popel kněžek, čarodějníků
tlel nesvatý a jejich obětí,
a mátohy se draly na povrch,
vzduch jimi hustý byl a mrazivý,
a jako mračno nes' je chladný van,
a po stopě jich, krví páchnoucí,
se dravé šelmy lesů plížily,
a kostelík jak v moři ostrov stál
v té dvojí hrůzy šerém přívalu.

A děvy netušíce zpívaly —
však ponenáhlu hlasy zmlkaly,
jen Blanciflóřin pěti nepřestal,
ač viděla teď též co ostatní,
jichž zmocňoval se úžas nesmírný,
děs, jež jim bílá hrdla zúžoval
jak pěstí kamennou . . . Co viděly!
Byl celý kostel bledých příšer pln,
stín za stínem byl vklouzl portálem,
od hlavy k patě v příkrov halený.
Zrak videm zastavoval v žilách krev
a tlukot srdce, vlasy zježoval —
a smutný byl jak noc, v níž shasíná
hvězd svaté světlo. Mráz jim vanul z úst,
a blíž a blíž se tiše ploužily
a vztahovaly ruce bez pleti.
A za nimi se vlci vkrádali
a vyli kolem poutnic hladově.

Na první stupeň stoupal příšer dav
a družky Blanciflóry zmíraly,

a v strachu tvář si rouchem halily,
smrt čekajíce. Blanciflóra však,
ač děs ji jímal, dále zpívala,
neb byla slíbila, že třikráte
u hrobu světce hymnu posvátnou
za bratra svého vroucně zazpívá,
a v duchu Boha nyní prosila,
by nezasáhla dřív ji hrozná smrt,
než vyplní svůj slib, a její hlas,
ač třásl se, přec dále čistě zněl . . .

Na druhý stupeň vlci plížili
se krvelační, bledé přízraky
na třetím stály, ruce zvedaly
a zíraly, jak duje smrtný mráz.
Na čtvrtém stály teď a na pátém
směs strašidel a šelem divokých
už těsnala se, havěť posupná
a za roucho už velký, šerý vlk
bral Blanciflóru, která poslední
teď slovo hymny byla dopěla . . .
Slib její splněn byl a umříti
se nebála, když Bůh tak dopustil.
Na prsa bílé ruce složila,
a horký cítila už vlka dech,
a mrazný cítila už mátoh van
na zbledlé tváři — v tom se na hrobě
ten vytesaný světec posadil
a oči otevřel a kovovým
děl hlasem: „Amen!“ na tu modlitbu,
jíž dozvuk zmíral v pustém kostele . . .

Tu zmizely ty děsné příšery
jak tenký dým a vlci prchali,
a na svou desku socha padla zpět,
zrak její zavřel se a na prsou
se ruce opět, suché, skřížily.

Step opět byla tichá v dřímotě
a z šerých nebes luna vyplula
a světlo bylo kolem stříbrné
a v sladké záři, starým portálem,
skrz dlouhá vlákna mechu šedého
cos zasvitlo jak zákmit čarných hvězd,
a rytíř ve stříbrném brnění
na bílém koni pod portálem stál,
zjev jako andělský, a s podivem
na dívky zřel, jež kolem klečely,
a na ni, která bílá, vysoká,
ve tmavém rouše, s vlasy zlatými
u hrobu světce stála, světice.
Slez' rytíř s koně, klekl před ní v prach
a hleděl beze slova v její zrak,
jenž plný byl rajského vidění.

A němi byli všichni na chvíli,
až svatá záře v očích hasla jí,
neb únava se dívky zmocnila,
že klesala . . . On v náručí ji chyt',
a pravil vážně: „Sladká paní, mluv,
kdo jsi a co tě vedlo v tuto poušť?
Mně kázal sen, bych v tyto trosky jel,
já holubici viděl zmírati
ve spárech šelem, hlas mne pobádal,

bych ku pomoci rychle přispěl jí.
Na koně sed' jsem, jel a mrákotou
té hlubé noci zpěvy slyšel jsem,
jak sbor když pěje čistých andělů,
a jeden hlas, nad všechny nejsladší,
mi vnikal v duši, k slzám dojal mne,
však náhle ztich', když koně mého krok
u prahu stál . . . Teď kaž, co činit mám."

A Blanciflóra v náhlé důvěře
o rámě jeho podpírala se
a pravila: „Mne v poušť tu vedl slib,
pouť konala jsem dlouhou, modlitbu
Bůh vyslyšel mou, zázrak učinil,
a spasil mě a věrné družky mé.
Teď poslal tebe. Znáš-li, pane, krov,
jenž pohostinně přijmout by nás chtěl,
ó, veď nás tam! Mé družky únavou
již klesají, a sama chtěla bych
u krbu sednout, slib když vyplněn."

Děl rytíř tiše: „Jeden blízko krov,
pod který zvu tě s vřelou radostí,
hrad otců mých. Ty nepohrdneš jím?"

A ona usmála se v odpověď,
a ved ji, na koně posadil
a bílou nocí jela, beze slov
za uzdu veda koně, vedle šel,
a pomalu za nimi družky teď
bez bázně kráčely a v důvěře.
Veď rytíř krajinou je, koupanou

jak stříbrem, luny svitem; vinila
se pláň, a v dáli jako přeludy
se hory tměly v šedém obzoru,
a nivami se řeka kmitala
jak mléčná dráha luhem nebeským.
Mír hluboký vše jímal, sladký sen
na tváři země jako úsměv byl,
a v srdce všechna kanul balsamný
a krásný klid.
Teď podél řeky šli,
šum její zdál se noci šepotem,
a kdesi v stínu klapal starý mlýn,
a ruchem vlnek, hvězdně kmitavých,
loď plula tiše, plachty dmuly se,
a byla vážná jako zjevení.

Ty známky přítomnosti člověka
v tom kraji nadpozemsky slavnostním
cit budily milého sdružení,
a Blancifló̈ře blaze bylo tak,
jí zdálo se, že mladý rytíř zpět
ji v život ved', od chmurných hrobu hrůz,
a srdce její tiše dělo jí:
„Jak sladce životem bys kráčela
po jeho boku, jako nocí teď!"

Nach polil její tvář a lekla se
a hlavu sklonila. V tom rytíř děl:
„Hle, sladká paní, dům, jenž čeká tě."

Stál velký zámek, šedý, zvětralý
a věky ohlodaný na stráni

u prostřed houšti dubů prastarých
a porouchaných vichry, bouřemi.
Most spuštěn byl a vrata dokořán,
a z dlouhé řady oken vysokých
se světlo lilo loučí hořících
ve svícnech ze železa ukutých,
a velký oheň v krbu plápolal
a modrý dým se valil z komína.

Veď' rytíř dívku v prostou, nízkou síň,
kde kmeti seděli a stařeny
u ohně v dlouhé řadě za stolem.
Ti mlčky vstali, mlčky klonili
se před hosty, pak zase usedli,
a zdálo se, že v hlubou dřímotu
se nořili; byli jak kamenní.

A rytíř Blanciflóru ku křeslu
veď' uctivě, nad nímž byl baldachýn,
už vetchý, z blankytného hedvábí,
znak byl v něm vyšit: loď a plameňák.
Pod ptákem slovo stálo: „Miluji",
a pod lodí se slovo „Doufám" čtlo.

Když dívky zrak tam utkvěl zamyšlen,
děl rytíř: „Paní moje, vítám tě
pod střechou rodičů mých zemřelých.
Jsem sám a sirý jsem a poslední
již svého rodu. Bazin z Hingantu,
má paní, zvu se. Chud a prostý jsem,
měj shovívavost s námi, s domem mým
a se mnou."

Odpovědi nečekal
a zmizel ze síně, za krátko však
se opět vrátil Bazin z Hingantu
a pokrm přines' v míse veliké
a číše dřevěné, vše postavil
na velký stůl, pak pravil: „Paní má,
vše přináším, co poskytuje dům.
Bůh žehnej pokrmu, jenž sílu dát
má opět tobě a všem hostům mým."

Klek' před ní. Vzala z mísy krmu část
a pohár vody, družkám dala též,
a vděčně v jeho zraky hleděla,
jež před ní klopil v úctě veliké.
A tiše Blanciflóra děla si:
„Sto pážat někdy čeká na pokyn
můj v domě mého bratra, ve zlatých
mi nesou mísách pokrm, nikdy však
tak nebyla jsem Bohu povděčna
za chléb jak dnes! V té síni doma být
bych chtěla nízké, čoudem zčernalé!"

Nach polil znovu luznou její tvář
a chtěla sklopit zrak, však nemohla
jej od Bazina odtrhnout, jenž teď
ke kmetům šel a sivým stařenám,
by sloužil jim v pokoře uctivé.
Jak chérub zdál se, stříbro brnění
jak záři odívalo postavu
tu vysokou a štíhlou, vlasů proud
mu plavých plynul měkce na prsa,
neb přilbu byl u vchodu odložil,

a bylo, jak by zlatý slunce svit
mu linul přes čelo až k obočí,
pod jehož stínem v dívčí čistotě
zrak jeho snil, hvězd siných kmitání.

Šel k dívce nyní zpět a opodál
na nízký podnož sed' a pokrm vzal,
jejž ona podala mu na vzájem.
Pak pravila mu: „Pane, odpusť mi,
když otázka má zdá se zvědavou.
Tys pravil mně, že sám a sirý jsi,
a přece tolik vidím příbuzných
v tvém domě. Či jsou hostmi jako já?“

„Ti rodičům mým někdy sloužili,“
jí na to děl, „a proto sloužím teď
jim z vděčnosti. Jsem chud a opuštěn
a jinak dluh svůj splácet nemohu.
Já prosil je, by bděli v modlitbě,
až s hostem vrátím se, jejž poslal Bůh.“

To slovo hluboce ji dojalo,
však mlčela a on jí tiše řek':
„Jdi na své lůžko, paní, odpočiň.“

A ze stařen tu jedna vstala hned
a vedla ji a družky v ložnici,
kde postel stála z dubu tesaná,
kde Bazinova matka spávala,
než smrt ji v spánek věčný uspala.

Noc celou Blanciflóře zdálo se
o siných jeho zracích pokorných,

9*

a sotva zora v růžích vzplanula,
ze svého lože vstala, spěchajíc
do houště starých dubů, omšená
kde stála kaple, nízká, útulná
a skromně k zemi čelo klonící;
v té Blanciflóra ranní modlitbu
svou konala, pak vyšla pod stromy,
jež stříbro rosy s korun střásaly,
a pomalu se brala hlubokou
a rozbrázděnou cestou, soumrakem,
jejž v klenbu srostlé duby tvořily.

Ta cesta vedla v slunnou polanu,
zář růžová šla nyní z velkých hrud,
nad nimiž vzduch se třásl průhledný,
a bledým zlatem rána zbarvený,
a jako perleť s modrým nádechem
byl širý obzor, stromy v polaně
se stříbrošedě, měkce líšily
od hloubi jeho, v níž se nořily,
a zdály se olbřímé chiméry,
a ještě dál se řeka, kouřila,
a světlá mlha, kde cos rojilo
se jako bledé jiskry, končila
co temnomodrý, neurčitý pruh:
to moře bylo . . . Dívka zírala,
hruď její neurčitou radostí
se šířila, a pozvedala zrak
za skřivánkem, jenž do výše se nes'
jak zpívající hvězda zázračná,
a za ním její hledy braly se,
když náhle dolů z nebes nořil se

v trav prales hustý, nad nímž kývaly
svou pyšnou hlavou v květu bodláky . . .
Tu shlídla z dálí velkou postavu,
za pluhem jdoucí, jejž táh' bílý kůň,
a orající roli ubohou.
To Bazin byl! Byl jako anděl zas
s tou plavou září vlasů vlajících,
a celý obzor tvořil glorii
nad jeho zjevem jaro dýšícím,
tak mužným a tak dívčím zároveň.
A Blanciflóra sebou nehnula
a v stínu skryta stále zírala
jak čaromocí jata, jako v snu.

Když práce posléz byla skončena,
šel Bazin přímo k nízké chaloupce,
jež vetchá, lišejníkem porostlá
se pod jabloní k zemi chýlila,
tam vešel na chvilku a vyšed zas,
na koně sed', jak z báje vidina
pak na okamžik zdál se svítiti
na šedi obzoru, až zapadl
co hvězda v temno cesty hluboké,
jež přímou čárou vedla do hradu.

Když zmizel, dívka teprv věděla,
co nitrem jejím bylo zmítalo.
Jak bolelo ji srdce! Chudý tak
byl tento rytíř z rodu slavného,
že role své sám musil orati?
Proč bratr její, císař západu,
jej do Paříže, k dvoru nevolal?

Proč nechal hasnout starý zde ten rod
ve chudobě? Což třeba nebylo
mu bohatýrů Bohem nadšených?

Tak rozjímajíc dívka kráčela
po mezi zelené až k roli té,
kde on byl oral, sluncem ozářen,
po jeho stopě dále potom šla
až pod jabloň k té staré chaloupce.
Tam seděl nyní shrben vetchý kmet
a žena jeho; když ji viděli,
hned zvali ji, by pod strom usedla,
a divili se, kde se vzala zde.
Když slyšeli, že hostem na hradě,
tu zazářili oba radostí
a žena řekla: „Zdáš se andělem,
ty sladká paní, snad tě poslal Bůh,
bys odměnila čistým srdcem svým
tu velkou Bazinovu dobrotu,
jež nezná mezí. Kristus pouze sám
jest útrpnější pána z Hingantu!
Hleď, zoral naše pole z dobroty,
když viděl, jak jest vetchý ten můj muž,
jak slabá já. On nezná únavy,
když pomoc může skytnout bližnímu.
Buď jemu požehnání bez konce!“

Tu bylo Blanciflóře, jak by hruď
se paprsky jí náhle plnila,
a oči klopíc k hradu kráčela,
a tiše v zmatku sobě šeptala:
„Kéž losem mým by bylo trávit zde

v té samotě, jež ráji rovná se,
svůj život tomu muži po boku!"

Nach kryl jí tvář a srdce tlouklo jí,
a výčitky si trpké činila,
neb zdálo se jí, že ten tajný vzdech
byl hříchem proti dívčí skromnosti,
a za trest svůj si ustanovila,
že bez odkladu prchne z Hingantu.
Šla rychle, jak by rostly perutě
jí na patách, neb měla v taji strach,
že odkládajíc přísný rozsudek
nad sebou vyřknutý, jej nesplní.

Tak vešla udýchána v hradu síň,
kam vcházel Bazin též, a zvolala:
„Já hledala tě. Prchla únava
a silna jsem, zpět pouť svou nastoupím
v dům svého bratra . . . Přijmi vroucí dík!"

Zbleď' Bazin smrtelně a odvětil:
„Tak rychle z mého domu odcházíš?
Je chudobný." A sklopil plaše zrak.

Jí lítost srdce prudce schvátila
a žádala si říci: „Na věky
zde dlít bych chtěla . . ." Avšak mlčela,
neb pláč ji dusil. Pozveď' Bazin zrak
a vida v očích jejích dojmutí
a slzy její sladce výmluvné,
se štěstím zachvěl. Řekl: „Paní má,
do domu tvého bratra povedu

tě zpět, neb dopustiti nemohu,
bys v nebezpeč se znova vydala."

„Pouť má jest dlouhá," řekla blažena,
„však přijímám tvůj průvod, bratr můj
ti bude vděčen, pane, a já též."

Jel Bazin tedy s ní a dlouhá pouť
tím snivým tichým krajem bretonským,
— tou zemí hlubých lesů, luzných niv,
tou zemí samot, stepí zelených,
tím krajem posvěceným životem
tak velkých světců, krajem mystickým,
tou vlastí bohatýrů pradávnou
a duší prostých, silných, nadšených, —
se zdála jim tak krátká jako sen,
a přáli si, by konce neměla,
neb láska v srdcích obou vzcházela
jak svaté jitro, avšak mlčeli
a hádali jen v zracích blouznivých
na vzájem sladké svoje tajemství.

Když nyní posléz věže Paříže
se zjevovaly třpytně v blankytu,
tu Bazinovi dívka pravila:
„Ty netážeš se, kdo mým bratrem jest?"

„Nač tázati se," řekl; „povíš mi,
až uznáš za dobré, vždyť povedu
tě v jeho dům."

A vjeli do města
a slyšeli, jak zvony slavnostně

v chrám zvaly lid, a dívka věděla,
kde v tuto hodinu, v tu večerní
vždy Karel býval, jela přímo tam
v chrám Matky boží. Vešli pod klenbu,
kde světlé malby v záři zlatých lamp
a svíček voskových se pestřily,
tam seděl Karel s hlavou vztýčenou,
a se zrakem tak plným výsosti,
že nikdo patřit nemoh' v jeho jas,
aniž by zraky před ním ponížil.
A kolem něho paladinové
jak strážní stáli nebes andělé,
meč každý v ruce měl a pochodeň,
a pacholata v rouchách stříbrných
lem jeho pláště nesla. Modrý dým
se z kaditelnic zlatých povznášel
a halil jako v oblak majestát
těch velkých zjevů. Bazin zašeptal:
„Toť Karel sám, toť císař západu!"

A Blanciflóra řekla: „Bratr můj."

Tu Bazinu se zdálo, nesmírná
že propast zela jemu u nohou
a všechny naděje a všechny sny
že jeho v ni se střemhlav řítily,
a smutek zachvátil jej hluboký.
Však slova neřek', cítil pouze, hrob
že v srdci měl a zpěvy nešporní
mu zněly jako písně pohřební.

Když dozněl zpěv a ticho zavládlo,
šla Blanciflóra šerým kostelem

v svém rouše poutnickém a opřena
o berlu svou, šla přímo k císaři
a zvolala: „Můj bratře, nemluví
ti žádné v srdci matné tušení
o návratu mém?“ Karel sebou trh'
a oči jeho jasně zaplály,
a v náručí ji pevně, pevně jal,
a líbal její vlasy. Šeptala:
„Bůh vyslyšel mě! Zázrak učinil,
teď zajisté že smazán je tvůj hřích!“

Pak řekla na hlas: „Bratře, zavázán
jsi velkým díkem muži chrabrému,
jenž chránil mne a k tobě veď' mě zpět.
Že jsem tvou sestrou, rytíř nevěděl,
až zde v tom chrámě.“

Karel vztyčil se
a upřel zrak svůj Bazinovi v tvář,
jenž v stínu stál, a císař kynul mu,
by blíže šel, a řekl: „Měj můj dík!“
a upřel opět zrak svůj sokolí
na bledou, truchlou jinochovu tvář.
A Bazin pozved' snivý, jasný zrak
a hleděl v jeho oči, skromně sic,
však bez bázně a volně jako muž,
a vida Karel, že tak klidný byl,
že oči neklopil, se zarazil,
stín na čelo se klad' mu, úsměv však
mu zůstal na rtech. Řekl: „V domě mém
jest nyní tvoje místo.“

Odcházel
po těchto slovech, on a jeho dvůr
a Blanciflóru s sebou odváděl,
a v pustém chrámě Bazin zůstal sám.

Když zmizela, tu bylo jinochu,
jak by mu srdce z prsou vyňali.
To tedy konec byl těch krásných snů
tam v stepích plných květů, v lesinách?
Za prázdnou tedy kráčel vidinou,
za přeludem tak sladce nebeským,
byl za ním bloudil až na ráje práh —
a tam se brána před ním zavřela!
Teď nezbylo než vrátiti se zpět
a pohřbít sebe a ten velký žal
v tom starém hradě, jenž teď dvojnásob
mu drahý byl, neb na vždy utkvěl tam
v té nízké síni obraz čarovný,
jenž blahem jeho byl a zničením.

Tak neurčitě Bazin pravil si —
však odejíti bylo nemožné!
Ji zříti z dáli třeba občas jen,
zvuk hlasu toho slyšet sladkého,
to Bazinovi bylo potřebou
jak denní chléb, jak slunce, jako vzduch!
A když mu Karel nabíd' druhý den,
by zůstal v Paříži, tu neváhal,
ač na domově s věrnou láskou lpěl.
Tak zůstal tedy Bazin při dvoře,
a láska jeho každým pohledem,
jenž z oka Blancifióry na něj pad',

mu v duši vzrůstala, a beznaděj
a bol, jejž nesměl slovem odíti,
mu na kořenu žití hlodaly
a pomalu jej vlekly hrobu vstříc.

Tu stalo se, že jednou v zahradách
ji potkal k večeru, když nad stromy
se měsíc vznášel jako tenkráte
v té hrozné noci a přec blažené,
když poprvé v tom pustém kostele
jej shlídla v záři stříbrné,
po zmizení těch strašných přeludů.

A zastavila se a pravila:
„Můj pane, dávno s tebou mluviti
jsem přála si! Ó rci mi, smutným tak
proč stále vidím tě?“

On zmaten stál
a v duchu sobě pravil: „Snášeti
bol nesmírný mě láska učila,
snad dá mi sílu snášet největší:
bol rozloučení na vždy!“ . . . Nahlas pak
jí odpověděl: „Prostý, víš to, jsem,
a touha má mě láká v domov můj,
tak prostý jak má mysl. Nemohu
však dříve odsud, než mi dovolíš.“

A sklopil oči, aby nečetla
v nich utrpení jeho bezedné.
A Blanciflóra vzdychla z hluboka
a odvětila: „Nuže, nazpět jdi
v ten drahý kraj, o kterém sním i já.“

A oba mlčeli, neb báli se,
by neprozradili své tajemství,
však Blanciflóra dřív se vzmužila
a hlasem plným slz mu pravila:
„Dar bych ti ráda, pane, poskytla,
bys s sebou vzal ho, na mě památku,
ó, rci mi, jaký?“

Bazin zaplanul
tak prudkou láskou, že se zdálo mu,
že zemře, slovem neuleví-li,
jen jedním třeba, duši ztrýzněné,
a pojav její ruku zašeptal:
„Ty určilas můj osud na věky!
Pro tebe hynu . . . Nuže dovol mi,
bych jediný jen vtiskl polibek
na ruku tvou, jenž srdce třímá mé,
a budu věčně Bohu děkovat,
že štěstí ráje dal mi na zemi,
a nereptám, že mi je opět vzal.“

A Blanciflóra ruku dala mu
a slzy její hojně pršely
na hlavu jeho k ruce schýlenou,
a posléz těžce v náruč klesla mu
a štkala mlčky, plakal mlčky též,
a tak se tiše, němě rozešli.

Však druhý den se v síni sešli zas,
když Bazin Karlu říci právě chtěl,
že odhodlán jest domů vrátit se.
Když z nenadání tak se viděli,

tu zapomněli kolem celý svět
a v oné chvíli císař zahlídl
zrak jejich blouznivý, a v nesmírné
své pýše vzplanul hněvem šíleným,
a nepátraje dále přinutil
svou plachou sestru brzy ku sňatku
a uvrh' do neštěstí Bazina
ve slepém záští . . .

Vše to stalo se
rok asi před tou nocí podivnou,
v níž císaři archanděl Gabriel
tak přísně kázal, aby s lůžka vstal
a v tmavé noci loupež páchat šel,
a nyní, když v tom šumném lese stál
a Bohu pravil: „Který tresceš hřích
můj nevědomý? Pýcha nesmírná
jen může pokoření zasloužit
tak velikého“ . . . tu se silně lek'
a svědomí mu hlasně volalo:
„Na sestru svou si vzpomeň ubohou,
na Blanciflóru, lilji zlomenou,
a na Bazina pomni z Hingantu! . . .“

V tom okamžení duněl koně krok
po hustém mechu, v záři měsíce
oř černý ze stínů se vyřítil
a jezdec v temném rouše na Karla
tak zvolal hlučně: „Stůj a pověz mi,
kdo jsi a co zde hledáš v samotě!“

Děl klidně císař: „Jaké právo máš
se tázati? Své jméno nepovím.“

A tasil meč, tak rytíř učinil
a skočil s koně: Rány duněly
teď tichým lesem, jiskry skákaly
jim z břitkých zbraní, ale Karlův meč
byl silnější a ve dvé roztříštil
jak třtinu čepel sokův, zároveň
po kluzkém mechu cizí rytíř sjel
a padl Karlu k nohám, bezbranný.
Klek' na prsa mu císař volaje:
„V mé ruce dán jsi, žití tvé, tvá smrt
na vůli visí mé, na rozmaru!
Své jméno rci mi! Odkud pocházíš?"

Strh' přilbici mu. Plavých vlasů proud
se hrnul jako zlato do mechu,
a krásný, bledý, smutný obličej
ve třpytu plné luny zjevil se,
a Karel, poznav soka svého tvář,
se zarazil, však přemožený jal
se takto mluvit: „Nuže, dokonej
svůj úkol krvavý, ty neznámý,
jenž tvář svou kryješ hledím spuštěným.
Buď kdokoli, buď třeba zločincem,
v mých prsou ocel tvá jest vítána,
smrt je mi spásou, život mučením!
Kdokoli jsi, slyš velkou žalobu,
již proti lidem, světu povznáším
a k nebi volám. Křivda nesmírná
se děla mi, a křivdu spáchal ten,
jenž v ruce žezlo třímá západu,
ten, který spravedlnost konat má
na místě Božím, neb Bůh povznes' jej

na výši závratnou. Znej jméno mé.
Jsem Bazin z Hingantu. Já klidně žil
v té drahé staré zemi bretonské,
již nikdy více neuzří můj zrak,
v té zemi reků, světců pradávné,
jíž poslední můj patří nyní vzdech!
Mne vedl osud na dvůr císařův . . .
Bez viny jsem a přece krutý hněv
mě jeho stihl. Spustošil můj hrad,
můj statek vzal, mě vyhnal v širý svět
co psance... Stal jsem se, čím mít mě chtěl:
jsem loupežníkem. Nesuď mě a slyš,
než zemru, slovo, které v prospěch můj.
Já odnímal jen zlým a bezbožným,
bych dával chudým, co jsem odnímal,
tak napraviti vždy jsem snažil se,
co zavinila křivda, náhoda,
ta věčně tupá, v slabé ruce své
já váhu bral, neb věru slepá jest
ta spravedlnost lidí, za misku
ji ďábel tajně drží, táhne ji
dle libosti na stranu nepráva . . .
Teď slyšels vše. Jsem hotov zemříti.
Po smrti mé mou hlavu Karlu nes
a velkou dá ti za ni odměnu.
Já odpouštím mu krutou jeho zášť!"

Tak pravil Bazin. Karel tiše stál
a ruka jeho velkým dojmutím
se zachvěla na prsou rytíře.
To cítiv, Bazin znova promluvil.
„V tvé hrudi," pravil, „lidský vzbuzen cit?

Ó, příteli, ty slitování znáš?
Při živém Bohu tedy zaklínám
tě, vyslyš prosbu moji poslední!
Až zabiješ mě, srdce vezmi mé
a pochovej je tajně v Paříži
ve chrámě Juliana svatého,
jejž „Chudým“ zovou, blíže Sekvany.
Tam po mé smrti dones srdce mé
a ulož je pod desku z mramoru
na pravo od oltáře hlavního.
Tam klečívá, když jaro světem jde
a velkonoční když jsou slavnosti,
vždy bytost, pro niž srdce ubohé
to moje tlouklo v svatém nadšení.
Mne nelítostně život dělil vždy
od té, jež celým byla žitím mým,
a po mé smrti tušit nebude,
jak srdce moje je jí na blízku.
Můj popel zajisté však zachvěje
se velkým blahem, když se nad deskou,
pod níž mé srdce bude práchnivět,
ta lilje nevědomky nachýlí.
Čiň, oč tě prosím, Bůh tě odmění
za dobrý skutek tento, odpustí
ti mnohý hřích, jenž snad tvou tíží hruď.“

Byl Karel dojat v hloubi duše své,
neb věděl, kdo na Boží klečel Hod
vždy na té desce, viděl sestru svou
v té liljové, v té hvězdné čistotě,
jež odívala ji jak světic zář,
a křivda, kterou na ní spáchal kdys,

ho tížila a v duši pálila.
Na chvilku něm byl, pustil soka pak,
a uvažuje v mysli bedlivě,
co činit jest mu, takto promluvil:
„Vstaň, Bazine, a podej ruku mi!
Jak ty, já též jsem psancem, jako ty
na Karla naříkám, jak na tobě
tak na mně spáchal křivdu velikou.
Jsem loupežník jak ty, nuž sbratřme se
a spolu jednejme. Hle, na blízku
od toho místa rýnský hrabě má
hrad pyšný svůj. Tam právě chvátal jsem,
když jsi mě zdržel. Tajný znám tam vchod
v tu komnatu, kde poklad ohromný
ve kupách leží. Vstaň a se mnou pojď."

A myslil si: „Tam loupež páchat smím,
neb poklady ty dal jsem hraběti
a snadno mohu je zas vrátit mu,
též uvidím, zda Bazin nedychtí
po krvi šťastnějšího soupeře."

Vstal Bazin rychle, v duši přemítal:
„Co jest mi činit? V dům, kde o n a dlí,
chce vniknout tento muž! Jak zadržet
jej mohu bezbranný? Mám zradit jej?
On se mnou soustrast měl! Nuž půjdu s ním,
bych chránil j i."

Pak nahlas odvětil:
„Jdu s tebou tedy, jednu podmínku
však kladu ti — bys v hradu nikomu

na život nesáh'. . ." Karel hlavou kýv',
a mlčky oba nocí brali se.

Znal Karel v pravdě onen tajný vchod,
neb sám byl někdy hrad ten vystavěl,
jejž sestře své do věna později' dal.

Ved' Bazina do kobky prostorné,
kde panovala tma, však štěrbinou
ve stěně dřevěné se paprsk třás'
a šířil slabý šer. Sta blýskalo
se drahokamů pestře rozličných
tam na zbraních, na mísách ze zlata
neb s krásných čiší, s nádob stříbrných,
však nejvíce se sedlo třpytilo
ze zlatohlavu, z kosti slonové
a stříbrnými zvonky zdobené,
jichž každé srdce vzácný granát byl.

Stál Karel venku v chodbě, zašeptal:
„Nuž rychle chop se chutě pokladů
a podej, co se rukám namane!"

Byl Bazin však jak ve snu, zaslechl
za stěnou sladký, drahý jemu hlas,
hlas jemu známý, Blanciflóřin hlas,
jenž tiše, žalně mluvil ze spánku.
Tu tlouklo srdce jeho mocně tak,
že zdálo se mu, že jej udusí . . .
Být na blízku jí! . . . Schoval v dlaně tvář
a nevěděl, zda blahem umírá
či bolestí . . . Však Karel hartusil:

10*

„Co váháš? Podej rychle pokladů!
Či bojíš se? Pak vejdu v kobku sám.
Mě láká cos, bych zíral štěrbinou
za onu zeď.“ —

„Ne!“ Bazin zašeptal
a hrůza jala jej. Ten loupežník
chtěl drzým zrakem vnikat v svatyni,
kde ona dlela v spánek shroužena!
Bez rozmyšlení ruku natáhl
a toho sedla rychle chopil se,
by v chodbu svému druhu podal je,
však sotva se ho dotkl, začaly
ty zvonky všechny zvučet v souladu
a bylo v kobce, jak by ve hvozdě
sto pěvců sladce v slunci zapělo.

A leknutím stál Bazin bez dechu,
však za stěnou se ozval hrubý hlas,
tož Egmond, domu pán, se ozval tak:
„Co děje se? Jest ještě tma a přec
už v Ingelhejmu zvony na mši zvou?“

A v odpověď mu řekla žena: „Ne,
ty mýlíš se, to zvonů není zvuk,
těch vzdálených, to vedle za stěnou
jak hudba zvoní tisíc rolniček
hlas líbezný“ —

„Tvé oči,“ zvolal muž,
„zas tonou v slzách! Ty jsi nespala,
ty přemýšlelas, čtu tvůj němý vzdor,
v tvých zracích prokletých, ač klopíš je!

Vím, že mne nenávidíš, pyšna jsi,
však pýchu tvoji zlomím, přisám Bůh!
Proč mlčíš stále? Velím: odpověz!“

Tu Blanciflóra odpověděla:
„Ty lásku moji nikdy nehledals
a já ji nikdy tobě nelhala.
Však pyšna nejsem, ženou pokornou
jsem byla vždy, ač se mnou mluvíváš,
že udivením Karel žasl by
můj drahý bratr, jenž mě tobě dal.
Bůh odpusť mu ten omyl osudný!“

A Egmond zařval: „Tvoje pokora
je pokrytstvím, a Karel, bratr tvůj,
jenž pýchou jesti tvou, sám pokořen,
u nohou mých se bude svíjeti!
Věz, bledá zmije, za tři krátké dny
tvůj bratr s trůnu bude sesazen
a já tam dosednu a korunu
na vlastní bohatýrskou vložím skráň.
Pak tebe zapudím a z milosti
kdes v klášteře ti stínu dopřeju,
a pozděj' hrobu . . . Za tři krátké dny
do Ingelhejmu tisíc rytířů
a jejich voje ráno dorazí
ke slavnostem, k nimž císař panstvo zve,
a všickni čekají jen znamení,
jež k zpouře dám jim já, jich náčelník.
Viz tuto dýku: v prsa vrazím ji,
do hrdých, Karlu v samém kostele,
až se mnou kráčet bude k oltáři.“

„To neučiníš,“ vzkřikla v úzkostech
ve smrtelných ta žena nešťastná.
„Já zachrániti bratra dovedu!
Ó bídný zrádce! Bůh tě zatratí!“

Tak zvolala a v líc ji udeřil
a vzkřikl: „Uvězněna zůstaneš
zde v komnatě, až čin svůj vykonám!“

Tu vyšel Bazin v chodbu zsinalý
a řekl: „Rychle, půjč mi břitký meč,
ó neznamý můj druhu... Slyšel jsi?
Meč svůj mi půjč, bych skolil nestvůru...
On udeřil ji! Bože v nebesích!
Dej rychle meč!“

Než Karel zašeptal:
„Ne! Nebohá by byla ztracena!
On lidi své by volal na pomoc
a přesile bychom pak podlehli.
Pojď, vyvedu tě z hradu potají,
sám vydám se na cestu k císaři
a zachráním jej. Svědkem budeš ty.
Na souboj vyzveš zrádce Egmonda.“

Tak pravil, v duchu Bohu děkuje,
že byl jej vedl. Nyní rozuměl,
proč byl ho vyslal v noci na loupež:
svou velkou křivdu aby nahlédl,
by přítele si získal věrného
a vraha svého dopad' při skutku!

Bez slova kráčel. V lese rozešli
se s Bazinem, aniž by hledí zved',
a tajně, jak byl vyšel z paláce,
se opět vrátil, nikým nepoznán.

A ráno Bazin napsal na blanku:
„Buď klidna, bratr tvůj je varován,"
a bílý holub v okno hradu nes'
tu zprávu Blancifióře, viděl jej,
jak lét' na římsu zvyklý nalézt tam
co ráno pokrm, viděl Bazin jej,
jak vnikl v šerou její ložnici,
a viděl bílý její luzný zjev
se k ptáku chýlit, číst to poselství —
pak vešel opět v zasmušilý les.

Den pak když vzešel velkých slavností
na které Karel všecko panstvo zval
své velké říše a svůj věrný lid,
hned z rána přijel Egmond do města
s tak četným průvodem, že zdálo se,
že císaře král přišel navštívit,
a úlisně se kořil Karlovi
a pravil mu: „Tvá sestra churaví
a proto se mnou nepřijela dnes.
Sen zlý ji trápil v noci předešlé,
o tebe bojí se a prosila,
bych po boku ti stále, věrně dlel,
bych vedle tebe klečel v kostele.
Ač nevěřím v tu chmurnou předtuchu,
přec prosím, bys tu prosbu vyslyšel
a v nejbližším mě nechal průvodu."

Zrak pronikavý v tvář mu vrývaje
děl Karel: „Buď si! Avšak na důkaz,
že nevěřím, že zrada hrozí mi,
a pouhému že hovím rozmaru
jen sestry své, již vroucně miluji,
ti přikazuji: všechnu odlož zbraň,
sám beze zbraně vejdu v chrám i já."

Tu zamyslil se Egmond, pravil však
za krátkou chvíli: „Buď, jak pověděl's."

A zvony teď když zvaly do chrámu,
děl Karel slavně: „Je-li někdo zde,
jenž domnívá se, že jsem křivdil mu,
ať ozve se, a křivdu napravím.
A je-li někdo zde, kdo křivdit chce
mně na opak, nuž já mu odpouštím,
Bůh odpusť též mu jeho úmysl."

Tak pravil Karel, hleděl kol a kol,
leč nikdo neozval se, do síně
však vešel při těch slovech oděnec
ve tmavém rouše. Karel poznal jej,
to Bazin byl, měl hledí spuštěné
jak tenkrát v lese. Karel kynul mu
a řekl hlasitě: „Ač neznám tě,
mám k tobě přece náhlou důvěru.
Jest patrno, chceš zůstat nepoznán?
Nuž, buď, jak chceš, ty němý příteli.
Sem přistup blíž, po levici mé pojď
v chrám Páně na mši. Avšak odlož zbraň,
jak Egmond učinil, mé sestry muž."

Tak stalo se a císař nyní šel
a v pravo Egmond, v levo neznámý
po boku kráčel mu a v kostele
po boku jemu klekli. Začal teď
mši svatou biskup sloužit slavnostní
a přítomných všech duše neseny
hned byly na přívalu chorálů
do výše k Bohu v hlubém nadšení —
jen jedna kula zradu nesvatou
a, temná, lnula k zlému úmyslu,
hluch, něm a slep byl Egmond v hříchu svém
a v okamžiku svatém, mystickém,
když pozdvihoval biskup hostii
a Karel chýlil hlavu na prsa
a tělo klonil v prach — tu zablýskl
se náhle dlouhý nad hlavou mu nůž,
však na znak nedopad', kam mířen byl,
neb černý rytíř ránu zachytil,
jež skončit měla žití Karlovo.
Hluk nesmírný zabouřil kostelem
a přervána hned byla svatá mše,
však na okamžik jen, neb vztyčil se
do plné výše Karel, klidně děl
svým pevným hlasem, jasným, velícím:
„Tři pouze z vás zločince odveďte,
a na kolena opět! Ticho buď!
Chrám páně není hlučná ulice.“

A na kolena klekl v pokoře,
a chorály se nesly k Bohu zas,
ač mnohý hlas se třásl nejistě,
a biskup skončil svatý obřad mše.

Zvuk dozněl zpěvů, rozplynul se dým,
jenž z kaditelnic stoupal k obrazům,
a zasmušile bral se v hradu síň
teď císař s němým v dumě průvodem,
a na trůn - stoupl v tichu hlubokém,
a prostě jal se vypravovat vše,
jak Bůh mu kázal vyjít na loupež,
jak uposlech' a co se dálo pak,
a udivený Bazin poznal teď,
s kým v noci mluvil v lese tenkráte
a s kým se sbratřil . . . Císař skončiv pak
se svého trůnu tiše sestoupil
a Bazinovi ruku podával
a objal jej a řekl: „Odpusť mi!"
A v náručí jej pojal bratrsky.

Pak vraha kázal uvést před svůj soud
a pravil mu: „Já chtěl tě varovat
a zlý tvůj úmysl svou důvěrou
jsem odvrátit se snažil . . . Nepátrám,
kdo s tebou vinen. Ďábel pudil tě.
Mám právo tebe soudit? Soudcem být
ve vlastní při nesluší člověku.
Bůh sám ať zjeví, kdo z nás v křivdě jest.
Nuž z věrných rytířů mých soka zvol,
soud boží rozhodniž. Jsi srozuměn?"

Stál chvíli Egmond mlčky, pošmurně,
zrak bodal v zem, pak řekl rozzloben:
„Já nenávidím nejvíc z lidí všech
teď Bazina, je podlý, nízký špeh,
on do hradu se vedral úsilně,

by mého tajemství se zmocně moh'
mě tobě udat. Vše, co vyprávěl's,
mám za výmysl jeho. Nelžeš-li
a chceš-li v pravdě, boj by rozhodl,
pak vyzývám jej, má-li odvahu
se postaviti reku přímo v tvář!"

A Bazin odvětil mu: „Urážky
tvé vrhám v tvář ti zpět a klidně dím:
Bůh zná mé srdce, pravdu vidí on,
ať rozhodne. Pojď, pusť se se mnou v boj!"

Boj krátký byl a Egmond podlehl,
sám v zuřivosti své se vrhl vstříc
té ráně, jež ho žití zbavila. —

Noc nastala a Karel naložit
na máry kázal tělo zločince
a odnésti je v hrad, kde vězněna
se Blanciflóra k Bohu modlila
a v úzkostech a strachu čekala
na rozhodnutí svého osudu.

Sám Karel na cestu se vydal tam
a vyvedl ji z temna vězení
a pravil jí: „Jsi vdovou, sestro má,
Bůh s tebe sňal to jho, jež v krutosti
jsem vložil hříšně na tvou luznou šíj.
Ó, odpusť mi! Ó, dej teď osud svůj
v mou ruku volně, křivdu napravím."

Zrak sklopila tak odpovídajíc:
„O osud můj se, bratře, nestarej,

a nežádej, bych Bohu vzdala dík
za svoje uvolnění, v srdci svém
mu za tvůj život vroucně děkuji.
Ač hrozným byl mi onen muž, jenž pad',
tvůj zamýšleje pád, přec posvátný
mne k němu poutal svazek. Dovol mi,
bych zmařený svůj život trávila
kdes o samotě, světa daleko.
'Teď pohřeb chystat je má povinnost."

A Karel mlčel, po pohřbu však děl:
„Ty, Blancifilóro, nejsi upřímná.
Chceš v samotě žít, světa daleko?
Že učiníš tak na čas, věřím ti,
však vím, že v srdci chováš úmysl
se opět vdát a netázat se mne,
já vím, že v duši sladký chováš sen
o lásce blažené. Nuž, zapíráš?"

Tu teprve se pyšně vzpřímila
a hleděla mu bez ruměnce v zrak
a pravila: „Hluboce miluji,
a kdyby ten, kterémuž náleží
má duše, srdce mé, mé myšlenky,
mne stejnou láskou posud miloval
jak jeho já, bez bázně před tebou
a před tvou mocí, nuže, přísahám,
vždyť bez obalu mluvit nutíš mne, —
že netázala bych se nikoho
a jednala, jak srdce káže mi."

A Karel zvolal, plný radosti:
„Nuž věz, že miluje tě šíleně,

z úst jeho vím to! Nuže, netaž se
a jednej, jak jsi řekla! Lepší muž,
než Bazin tvůj, pod sluncem nedýše!“

A líbaje ji vzal ji v náručí,
a oba spolu blahem plakali,
a než se s rokem opět minul rok,
ve chrámě Juliana svatého,
jejž „Chudým“ nazývají, štěstím zpit
svůj sňatek Bazin slavil z Hingantu
a Blanciflóra, hvězdně spanilá,
a celé město, celá Francie
se radovala hlučně s milenci.

A Karel Velký Bohu děkoval
za šťastný konec trampot veškerých,
a od té doby v slávě velké vlád'
a nebe chránilo jej patrně,
když hříchy své byl pykal v lítosti
a upřímně své křivdy napravil.

ROMÁN O ČTYŘECH SYNECH AJMONOVÝCH.

SLEČNĚ

ZDEŇCE BRAUNEROVÉ

V PAŘÍŽI.

Pamatujete se, Slečno, jak často loni v zimě jsem k Vám zavítal na Vaše „soboty“ do té milé, útulné dílny Vaší v ulici Notre Dame des Champs? Do té milé útulné dílny, plné poesie Vašich rozvěšených a rozestavených tam obrazů, studií a skizz, plné zajímavosti Vašich četných, tak umělecky rafinovaně vybraných bibelotů! A pamatujete se, jak v živém hovoru a veselém smíchu té mezinárodní, ze všech úhlů světa pocházející společnosti umělkyň a umělců, v ty soboty u Vás se shromažďující, mnohdy tak zatvrzele jsem mlčíval a roztržitým jsem býval? Dovolili jste mi býti trochu sovou, dopřáli jste mi té výsady, tak jako toho mého vyvoleného koutku v atelieru. Víte, byl to onen šerý výklenek, hned vedle té draperie z vyrudlého, tak sladce zeleného hedbáví. Visel tam ruský ikon Matky boží, pod nímž v malé lampě světlo jako krásný korunt kmitalo, a nedaleko stála na konsole hliněná, mnou jako

11*

fetiš adorovaná nádoba mexická, vždy plna květů, nejčastěji bílých, snivých, paprskujících jako hvězdy. A s toho místa bylo viděti na Váš pastel Prahy, na tu visionářskou báseň, kterou by byl Shelley miloval, a na tu písčitou krajinu z Pikardie, plavou jako luna, a na ten starý švestkový sad z Roztok, tu studii, tak gloriosně celou výši a hloubku Vašeho talentu hlásající.

Na to vše vzpomínám teď tak rád, avšak nevím, pamatujete-li Vy se ještě na ty návštěvy, a zajisté zapomněla jste na to, jak jste jednou na mě zamyšleného s rozmilým smíchem zvolala: „Vím, co Vám dnes zase už v hlavě vězí! Jsou to pořáde ti bohatýři z kruhu Karlova!“

Věděla jste, jak hluboce ty velké postavy báje a pradávné Francie celou mou mysl jímaly, věděla jste, jak často, loudaje se po Paříži živé, míval jsem vidinu o té dávno zapadlé nebo snad nikdy neexistující, o té pohádkové, tedy věčně žijící a nikdy nehynoucí Paříži, která se oku umělce přece ob čas zjevuje, na př. někdy v soumraku s mostu „des Arts“, gigantická, modrá, mlhavá, neurčitá, s tím pravděnepodobným horizontem z bledého zlata a průhledného, perlově zarůžovělého stříbra, s hlubokou řekou z tekutého, začernalého smaragdu, po níž celé konstelace hvězd a mysteriósně bludná světla přísvitem se smýkají... Jaké obyvatelstvo

tomu městu dáti, ne-li ono, které už není, ale olbřímí, věčnou žije slávou?

To věděla jste vše, a v onu sobotu, když jsem Vám řekl, že jste uhodla, dodala jste: „Povězte nám tedy něco o těch recích, na které stále myslíte.“

Nepověděl jsem Vám tenkráte ničeho, ale dnes dovíte se do podrobna, o čem jsem tak dlouho snil a rozjímal, v této básni najdete to napsáno. Je to stín toho světla, jež tenkráte ve mně svítilo. Pouhý stín, jako každé vtělení umělecké koncepce. — Napsal jsem tu báseň pro Vás a pro český lid, pro Vás proto, že jste poeta, a pro český lid z tohotéž důvodu. Lid jako dítě zůstává vždy poetou. Ani čtením novin nevystřízliví, — na štěstí! Lid jest obecenstvo, které si rádo připomíná, že má duši a ta duše že chce chleba a ten chléb že je pravda, totiž ona vyšší: věrné líčení lidského srdce, a to v okolnostech třeba nejpodivnějších. Lid dopřeje si rád spirituelně neděle. To vše tučným měšťanům a nejnovějším cestujícím commisům aesthetiky nenapadne. Žádají jen fotografie své obmezené malichernosti. Lid naopak miluje každý mythus, proto že postavy mythické jsou prosté, nekomplikované a přes jakousi ohromnost pořáde jako děti, zrovna jak ten lid sám. Oblíbeného pak slova lidí úzkých horizontů „o cizáctví“ lid nezná. Naopak rád vychází do modrých neurčitých krajů báje, kde svítí třikráte tak velké slunce jako naše,

kde ptáci mluví, a stromy zpívají. Ty postavy, které tam potká, ať mají třeba cizí jména, nejsou mu neznámé! Vždyť jsou to jeho árijští pokrevenci. Jsou všickni z jedné rodiny, ať už se jmenují Rama, či Roland, Vladimír či Karel či Artuš, nebo Achilles, nebo Ilja nebo králevič Marko nebo Siegfried, Sita nebo Libuša. Nuž, a ti lidé v této mé kronice s tou glorií křesťanství kol hlavy mu mohou býti tak málo cizí, jako gothické chrámy. Ty jsou také z jedné rodiny od Burgosu do Tronthjemu. A pak ten Renald, Ajmonův syn, stojící na svém právu, hájící toho práva proti celému světu, proti vší přesile, ač mírumilovný a tichý a ke každé oběti hotový pro milý svatý ten mír, jen když se nevyžaduje na něm podlosti — může někde ve světě býti lépe pochopen než v Čechách?

Hleďte, jak se snažím, bych si Vaši přízeň pro svou báseň už napřed získal! Dovolte, abych o ní ještě jedno jen slovo pronesl.

Těšil jsem se, že Vám ji budu sám předčítat, a to ne ve Vaší dílně, ale v tom tichém salonku v ulici Fleurus, kam mě nebožka Vaše matka tak často zvala, kde bývaly „moje Čechy“ v Paříži. Jak tam bývalo milo, ať v letě, když se otevřeným oknem ten starý platán ze zahrady do vnitř díval, to zelené sídlo šveholících ptáků, nebo v zimě, když na krbu oheň tak družně, tak hostinně svítil a hřál a všechny ty bizarní žaponerie na stěnách a ty figurky ze starého míšeňského

porcelánu na římse jako rudým úsměvem poléval ... Těšil jsem se tak, že tam „román o čtyrech synech Ajmonových“ předčítati budu, těšil jsem se na duchaplné poznámky Vaší duševně tak věčně mladé matky, na vlídný výraz těch jasných, na mne vždy tak přátelsky svítících očí —

Těšil jsem se, a oči ty jsou zavřeny na vždy.

Těšil jsem se — a nepřijedu letos do Paříže. Až budete mou báseň číst, buďte tak shovívavá, jak byla ta drahá bytost, která Vám odešla, a poskytněte mi něco z té vlídnosti, z toho přátelství, z těch sympathií, jakých by se mi bylo od zvěčnělé a blaze pod zemí dřímající dostalo!

Ve Vodňanech, v prosinci 1890.

J. Z.

I.

Čas letnic byl a nesmírný ten dům,
v němž Karel Velký, císař západu,
byl tenkrát dvorem v jasné Paříži,
v svém městě drahém, sotva postačil,
by četných hostů pojal skvělý dav
do mramorové zdí svých nádhery.
Co králů, knížat, pánů sjelo se,
co hodnostářů církve Kristovy,
co vasalů tam, chrabrých rytířů!
Síň klenutá na sloupech z porfyru,
tak mnohých, že se lesem zdála být,
se bohatýry hustě plnila
jak mléčná dráha, bílá, hvězdami.
Však vysoko nad slavným hemžením,
na stupních z jaspisu, stál třpytně trůn
ze zlata, ze sloni a ze stříbra,
kde Karel císař v říze labutí
jak slunce zářil ve své velebě,
a dvacet stálo arcibiskupů
po jeho boku, jejichž plášťů nach

plál jako západ rudý nad sněhy.
Síň hlaholila smíchem, hovorem
a klepáním též šachů stříbrných
po šachovnicích z drahých kamenů,
jež hostům chvíli mile krátily;
však zraky mnohých v bázni hleděly
na čelo Karlovo, kde temný mrak
se sbíral, chmuřil, bouři zvěstoval.
A náhle bylo ticho hluboké,
jak o půlnoci na hřbitově kdes,
neb Karlův hlas, jsa hromu podoben,
se ozval takto v síni zvučivé:
„Bůh, který vidí srdce člověka,
Bůh, ráje král, mi svědkem nyní buď,
že prázdná pýcha z úst mých nemluví,
však lítost velká nad tou potupou,
jež stala se, ne mně, však koruně
a žezlu, posvátným těm symbolům,
jež na okamžik třímám v rukou svých.
To velké dílo, říše západu,
jež skalou jest a hradem křesťanstva,
o jehož sílu nevěřících moc
se láme jako vlna o břehy,
to velké dílo prací společnou
my budovali, krví rosili,
my všickni stejně, svatě nadšeni!
Co ztékali jsme měst, co bořili
jsme vzdorných hradů, co jsme káceli
těch trůnů pohanských! Co do prachu
též bratrů našich kleslo hrdinných,
než dokonána chrámu budova!
Teď k nebi ční. Až k mezím hispanským,

za kterými vře moře pohanské,
vše slouží Kristu, který spasil svět.
Vy všickni, králové a knížata,
vy, páni, biskupové, rytíři,
jste přišli ke mně na mé pozvání,
byste mi řekli, povždy hotovi
že býváte se zbraně uchopit
a se mnou vítězit neb zahynout
dle vůle boží, za věc největší:
za svatý kříž, za víru Kristovu!
Vy všickni přišli jste a nechybí
než jeden z velkých říše barónů:
Bóv z Egremontu, sivý bohatýr.
Proč nepřišel as? Nuže povím vám:
On pýchou šílí, modlou jest si sám!
On pohrdává světem veškerým,
a sloužit celku, hanbou se mu zdá!
To trpět nelze! Sřítí budova
se nejpevnější v prach a vlastní rum,
když zpurně sloup svou hlavou potřásá
a déle nésti nechce sklepení!
Při svatých apoštolech přísahám,
že ztrestám jej! Když Bóv nepřišel sem,
nuž navštívím jej s vojskem velikým,
hrad jeho povalím a rozkotám,
a skloním hlavu jeho vztýčenou!"

Tak zahřměl Karel, síň až třásla se
a ticho bylo, ticho hluboké,
až posléz tak se ozval druhý hlas,
hlas Ajmona, vévody z Dordóny,
jenž bratra svého, Bóva, miloval

a hrozbu klidně snášet nedoveď,
ač nesouhlasil s Bóvem v této při.
Hrd vztýčil hlavu, ruku pozvedl
a řekl s pyšným na rtech úsměvem:
„Máš právo, králi, jevit nevoli,
však příliš rychle nepřísahej přec.
Bóv není zajíc, má též přátele,
a povalit jej, není dětskou hrou."

Vstal Karel s trůnu, zrak mu zahořel,
a v hněvu svém byl jako divý lev,
a zahřměl, daleko že slyšeti
jej bylo za stěnami paláce:
„Při svatém apoštolu Jakubu,
to zní jako hrozba, pane vévodo!
Však věz, se špatnou by se potázal,
kdo na pomoc by Bóvu přispět chtěl,
i kdyby rodný jeho byl to brat!
Tvůj pohled raní zrak můj, Ajmone,
jak slova tvá mou duši vzrušila,
jdi, ustup, jdi a nedráždi můj hněv!"

Kles' na svůj trůn a Ajmon prudce vstal
byl bled, však kliden, slova neprones'
a zvučným krokem bral se ze síně;
hrob není tišší, než ta byla síň
na okamžik, pak ale rachot byl
jak chmurné bouře vně i domu vnitř:
neb ozbrojenců tisíc sedm set
se řinčících svých zbraní chápalo
a beze slova za Ajmonem šlo,
za pánem svým, za chrabrým vévodou,

a dusot koňů hřměl a zanikal.
Pak bylo ticho zas jak po vichru,
a zabolelo srdce Karlovi,
neb temná předtucha mu šeptala
o dobách neblahých a krvavých.
„Já chybil," řekl tiše Némovi,
jenž, starý přítel, rádce věrný vždy,
mu blízko stál. „Ó, poraď, příteli!"

A dojat odvětil mu takto Ném:
„Zda moudře radím, nevím, to však vím,
že upřímně a z hloubi duše své,
a nebojím se říci: Králi můj,
buď shovívavým, neboť mocným jsi,
a zdá se mi, že sluší nejlépe
tam dobrota, kde síla přebývá.
A nemá člověk, chybující vždy,
být trpělivým, s námi s hříšnými
když trpěliv jest Bůh a odpouští?
Byl's uražen a krev ti vzkypěla,
ty přísahal's, tu nelze couvnouti —
však nezabraňuj návrat Bóvovi,
snad kajicnému, proto k sobě přec!
Ty nezadáš si, králi, pošleš-li,
než vojnu začneš, posla v Egremont.
Ať řekne Bóvu: „Zachovejme mír
a zachovejme staré přátelství.
Tvůj vzdor jen vnutil do rukou mi zbraň,
buď mezi námi vše, jak bývalo!
Jak otci tvoji, pošli rytířů
šest set ke dvoru, sám pak navštiv mě
o vánocích a já tě pohostím,

a dobrou vůli mějme pospolu!“
Tak ať tvůj posel řekne Bóvovi,
a teprv pak, bude-li zatvrzen,
boj spravedlivý proti němu hlas.“

Tak pravil Ném, a Karel odvětil:
„Můj příteli, ty dobře radil's mi,
však koho pošlu s takým poselstvím?
To snadná, věru, nezdá se mi věc.“

A všickni mlčeli, tu ozval se
syn Karlův, Lotár, panic spanilý,
zrak modrý měl a vlasy jako len
a jako jedle vzrůst měl ztepilý,
a dívčí jeho úsměv kouzlem byl
na tváři, plné jaré mužnosti.
„Můj otče,“ pravil s krásným ruměncem,
„smím prostřed bohatýrů ozvat se?
Smím prosbu k tobě vznášet odvážnou?
Svěř rukám mým to smíru poselství!
Buď první čin můj dílo pokoje!“

„Ne,“ zvolal Karel divně polekán,
a Lotár sklopil oči s povzdechem.

Však císař rozjímal a pravil pak:
„Ty pravdu máš, můj drahý Lotáre,
ty dobře snad u Bóva pořídíš.
Z tvých zraků duše hledí dětinná,
ta nedráždí jak mužů hrdý vzhled,
a sladký hlas tvůj přímo k srdci jde.
Jdi! Svěřuju ti dílo pokoje.

Jest skromnost tvému věku ozdobou,
a tvému slovu rod tvůj důraz dá!“

A Lotár jel, s ním tři sta rytířů,
a všickni byli v zbroji stříbrné
na bílých koních. Nikdo netušil,
že jedou v zkázu svou, když na cestu
se dali ráno, které růžově
nad tichou nivou smavě vzcházelo.
Byl luzný máj a luka zelená
se všemi květy vonně zdobila,
a v lesích ptáci snivě zpívali
na stromech vysokých a košatých,
a sladkobolně klokot slavíka
zněl šerem hvozdů, jimiž jezdců sbor
jak metelice jasných vlasatic
se třpytně míhal; tlupou andělů
se spíše zdáli v hávech sluncových
jimž ráje král snad svěřil radostné
a blahé jakés lidem poslání,
než smrtelníky, oni jinoši:
Tak zdobil je ne pouze roucha jas,
lesk brnění, leč duší čistota
a zraků vzlet a sladký mládí čar.
A jako vůdčí hvězda zářivá
jim stále v čele Lotár plavý jel,
z nich nejkrasší na duchu, na těle. —

Tak města mohutného dosáhli
a krásného v úrodné krajině,
jež Bóva pánem nazývalo svým,
tak přijeli před mramorové zdi,

v nichž dvorem dlíval z Egremontu pán;
hrad nádherný se v řece zrcadlil
a deset věží nad ním trčelo,
na jejichž báních bujný vítr hrál
si s korouhvemi, vítr sycený
vší vůní, kterou v sadech kořistil,
kol hradu kvetoucích jak zemský ráj.

Před palácem se Lotár zastavil;
když věžní zahřměl zvučnou fanfárou,
zdvih' hledí své a takto zavolal:
„Ty milý vrátný, pusť nás do domu!
Jsme posli Karla, krále franckého,
a s pánem tvým jsme přišli promluvit."

A vida blankyt v zracích mladistvých
a bledé zlato plavých kadeří
nad bílým čelem, vrátný mimoděk
se usmál, jak když jara první den
po dlouhé zimě, vlahý, přijde k nám.
Řek': „Vstupte, páni," vrata otevřel
a spustil most, a tři sta rytířů,
jim v čele Lotár, vjelo do hradu
na krásnou dlažbu dvora stinného,
a pod olivou, jež se klonila
u portálu na stupně z mramoru,
slez' Lotár s koně.

Žena Bóvova
u okna předouc, muži pravila:
„Hle přišlo poselství a Lotár sám
je nese vám, můj pane, mladý rek.

Je Karel mocným, nezapomeňte,
a pomněte, že jste mu vasalem.
Cokoli řekne, kroťte pýchu svou,
ať nepojde nám zlo z té hrdosti,
jež snadně uchvacuje duši vám.
Mír nejsladší jest nebes lidem dar."

Tak pravila, však Bóv se rozzlobil
a řekl temně: „Paní, jděte si!
Vám sluší vyšívati hedbávím
v své komnatě u prostřed dívek svých,
toť vaše řemeslo! Mé, třímat meč
a káceti, co v cestu staví se."

„Mně," řekla, „milejší můj úkol jest.
Vy rány sázíte, já hojím je.
Však přišli hosté, povinnost to má,
bych starala se o jich pohodlí."

Tak mluvíc, vévodkyně povstala
a klidně, důstojně a bez hněvu,
ač drsně byl jí odpověděl muž,
se brala ze síně, v své komnatě
však tiché, plné vůně ze zahrad,
si mlčky horkou slzu utřela. —

Bóv na křesle svém seděl ze zlata
a kolem stáli jeho manové,
když Lotár vešel se svým poselstvím.
Jak úsměv nebes mladý Lotár byl,
jak zimní chmura zasmušilý Bóv.
Jen hlavou kýv' a ani nepovstal,

když Lotár řekl, jménem císaře
že k němu přišel. Hosta nevítal,
a zaražen stál mlčky Karlův syn.
Mír posud v srdci měl, však nevole
na hladké čelo stín mu vrhala;
v tom vévodkyně v síň se vrátila,
sbor panošů ve zlatých nádobách
nes' jasné víno, paní hradu pak
se jala slova, promluvila tak:
„Zdráv buďte, pane! Vítám upřímně
pod střechou naší posla každého,
jejž Karel posílá nám, velký král.
Vám zvláště srdce moje letí vstříc;
neb tyto ruce, pane, chovaly
vás často, když jste pacholátkem byl.
Ó, krásné doby, když jsem dlívala
u dvora vaší matky spanilé!
Žel, odešla! Však v sladkém ráji jest.
Kéž oroduje za nás před Bohem.
Je památka mi její svata vždy."

Řkouc takto, pohár vína pozvedla
a podala jej hostu; děkoval
jí, dojat, úsměvem a poklonou
a dvorným slovem, úctu jevícím.
A vévodkyně sedla k Bóvovi
a zraky sklopila a ruce v klín
jí klesly, zrak když jeho zahlídla
tak plný chladné, příkré pohrdy.

Děl nyní Lotár: „Pane vévodo,
jak sladce zněla slova ženy té,

jíž Bůh vám za choť dal co odměnu
za skutky vaše v žití nejlepší!
Kéž v srdci vašem ohlas vzbudila!
Těch krásných dob, když sporů nebylo
a v domě mého otce když jste byl
host nejdražší a nejvěrnější man,
těch pomněte a vraťte nám je zas.
Ó, buďte opět, čím jste tenkrát byl!
Nuž, otec zve vás k dvoru, vévodo,
on volá vás co druha dávného
a na povstalý zapomíná spor!
Chce krásné slavit s vámi vánoce,
ty svátky teplou láskou dýšící,
tak tulné, plné jasu vnitřního.
Zář bude v domě, záře na krbu
a v duších našich bude záře též! . . .
Vy mlčíte . . . To vaše odpověď
na prosbu mou, na slova šlechetné
té ženy, před níž v úctě kořím se?"

„Vy," řekl Bóv, „jak dítě mluvíte,
jak žena právě, ona. Čekal jsem,
že král mi aspoň muže pošle sem."

Nach studu přelít' Lotárovu tvář
a vévodkyně, bledá, chýlila
se k manželu a zašeptala tak:
„Ó, krotte se! Ó, pane, pomněte,
že Karel mocný a že jest váš král.
Co krve stála pře ta nešťastná,
jíž vedl s králem mocný bratr váš!
Mou prosbu slyšte, neporušte mír!"

12*

Bóv na to drsně: „Pravím po druhé,
do komnaty své jděte; neslušno,
by žena mužům zákon dávala."

Šla vévodkyně, tiše jako stín,
a bylo, jak by anděl odešel,
a jak by šero vniklo do síně.

A Lotár hlavu zdvih' a řekl tak:
„Já prosil vás, však takto káže král:
Ať z Egremontu pán do Paříže
se dostaví, by skládal znova hold
před trůnem mým, a šest set rytířů
ať jede s ním. Do vánoc lhůtu dám."

Sáh' na meč Bóv a řekl se smíchem:
„Jak blázen mluví ten, jenž mluví tak!
A kdybych nechtěl onen skládat hold?"

„Pak," zvolal Lotár bled a rozhorlen,
„pak běda vám, neb přijde Karel sám
a zároveň s ním vojsko nesmírné,
a povalí váš hrad a poníží
tvou hlavu v prach, ty zpupný vasale!"

„Při živém Bohu," zařval na to Bóv,
„že pykat budeš, chlapče přesmělý,
svou drzou řeč! U prostřed manů mých
tak se mnou mluvit odvažuješ se?
Jsi vězněm mým! Jej v pouta jímejte!"

Sto mečů na to z pochvy letělo,
ryk ohromný třás' domu stěnami

a Lotár zvolal: „Kdo se odváží
na císařova posla sáhnouti?“

„Já,“ zařval Bóv a zamáv' mečem svým,
však štít svůj pozved' přítel Lotárův,
by chránil jej, však dopad' Bóvův meč
na čelo ochráncovo, tryskla krev,
a klesla k zemi oběť nebohá.
Tu zabědoval Lotár, zakvílel
a zvolal: „Pomsta! Zkáza Bóvovi!“

A nastal boj teď v síni nesmírný,
ke dveřím hrnuli se královští,
však Bóvův lid jim cestu tarasil
a stáli jako ostrov v peřejích
v té seči, která běsně zuřila.
Krev tekla proudem, prodírala se
pod veřejemi, tekla pomalu
po bílých stupních, lesklých z mramoru,
do průjezdu, kde žena Bóvova
a její dívky k Bohu volaly
a s velkým pláčem ruce lomily.
Lvem zdál se Lotár, proti osudu
však marný boj a osud jinochův
byl temný, chmurný, bezhvězdná jak noc:
meč Bóvův bleskem byl, ten zařičel
a Lotárova hlava spanilá
na dlažbě z mozaik jak růže květ,
jejž ulomila ruka surová,
se náhle octla, bledá, bez trupu.
V těch modrých očích, sladce hledících,
se ještě jednou jiskra zakmitla,

pak shasly v mraku, zkameněla tvář
a ret se zkřivil trpkým polibkem,
jejž vtlačila tam neúprosná smrt.
Žel, světlé mládí v temno zapadlo . . .

I srdcem Bóvovým to zatřáslo . . .
A bylo ticho v síni, skončen boj,
jen štkání bylo slyšet rytířů
těch nemnohých z Karlova poselství,
jež v hrozné seči ušetřila smrt.
Ti na máry teď kladli Lotára
a nikdo nebránil jim v odchodu,
a vévodkyně s nimi plakala
a posypala příkrov růžemi,
a s průvodem tím smutným městem šla
až za bránu, a slzíc hleděla
za truchlícími, až se ztráceli
na bílé cestě v lese soumračném,
kam zvuky hran je doprovázely. —

Byl Karel v mramorovém domě svém,
a shromážděn byl celý jeho dvůr,
síň voněla, neb dlažba z mozaik,
vše posypána květy, pestřila
se jako louka, větve z olivy
pach opojný a libý šířily
a růže kvetly v zlatých nádobách;
síň jasna byla sluncem radostným,
jež lilo svit svůj oken malbami
co jisker déšť a slap co duhový;
síň hovorem a smíchem zvonila —
když výkřik hrůzy vnikal v prostoru,

neb hlasem celá Paříž zaštkala,
když Lotár mrtvý slavil trudný vjezd
do brány teď, a zvolal všechen lid:
„Ó Bóve krvavý, ať zatratí
tvou zrádnou duši spravedlivý Bůh,
neb černějšího činu nebylo
nad vraždu tvou od smrti Abela!
Co řekne Karel, král ten ubohý?
Už nemá život pro něj radostí!“

A posel vrazil zděšen do síně,
kde byla vůně, zář a veselí
a bez dechu se zrakem ztrhaným
na Karla zvolal: „Vrací se tvůj syn —
však mrtvý, pane! Posýlá jej Bóv . . .
trup bez hlavy, a hlavu bez trupu!“

Tu padl Karel v prostřed manů svých
na dlažbu jako pokácený dub,
byl bez smyslů a mluvit nemohl
i pak, když oči opět otevřel,
až posléz řekl, jako dítě sláb:
„Při bohu, králi lásky, raďte mi,
co činit teď, jsem zlomen bolestí . . .“

A všickni mlčeli, pláč dusil je,
až řekl Ném: „Pojď synu svému vstříc,
na jeho pohřeb pouze mysli teď.“

A vyšli z domu, Karel v čele jim,
a sedm set kráčelo rytířů
za králem, chvějícím se jako list.

Když uzřel máry, propuk' v hořký pláč.
a nářek jeho divý k nebi zněl,
pak líbal syna s vášní, roztrh' plášť
a rval si vous a vlasy, volaje:
„Buď proklet ten, kdo se mnou nepůjde
tu ztrestat zrádu, jež mi vyrvala
víc než mé srdce, víc než duši mou!"

A zase štkání jako hrozná křeč
mu bohatýrským tělem trhalo
a vlasy ježily se každému,
kdo jeho slyšel velké výkřiky,
a třikrát omdlel, než do opatství,
do starého svatého Germana,
to rozkrušené mládí Lotára,
tu pyšnou naděj sladké Francie,
to vše, co Karel s něhou miloval,
na věky uložili. Po pohřbu
byl císař pošmurný a bled a něm
u svého okna stával den co den
a s krvelačným hleděl úsměvem
na zástupy, jež táhly, nesmírné,
dnem každým do Paříže se všech stran,
by přidaly se k těm, již brousili
zbraň zasvěcenou pomstě veliké.

Bóv z Egremontu též však nelenil.
Svým bratrům poslal listy závažné
a zaklínal je, by mu přispěli
na pomoc rychle proti Karlovi.
„Vám větší," psal, „jsou svazky pokrevní
než to, co povinností zove král.

Bůh lásku k rodným do srdce nám vpsal,
král chce nám lásku vnutit k porobě,
a pro otroctví hledá zvučných jmen.
Však shrdejme i jařmem ze zlata!"

A přišli bratři, Ajmon z Dordony
a Žirár z Rosiljónu, nesmírné
jim sledovalo vojsko v Egremont,
a v samém městě uzavřelo se.
Na věži hradu ale strážcové
v dál modrou zírali a čekali,
kdy na obzoru objeví se prach,
jenž klusem koní, krokem pěších vojsk
se povznese až k nebes blankytu.
A ráno jednou, celá obloha
když jako bledé zlato zářila
při prvních slunce smavých paprscích,
mha bílá, třpytná táhla přes lesy, —
prach byl to, který letěl před vojem,
a za nedlouho z šera jasanů
a starých buků proud se reků lil,
a vzduch se třásl surem třeštěním,
a zbraní chřest hřměl, vzdálený jak hrom.

Vstoup' na věž Bóv a bratři jeho s ním,
když blíž a blíž se vojska valila,
a byli zasmušilí, zamlklí,
neb nejistoty chmurná, velká tíž
se na ně řítila jak balvany
a svědomí je ostře káralo.
Tu vévodkyně tiše vstoupla k nim
a řekla: „Hleďte!" ruku vztahujíc.

A proti nim na vrchu na strmém
pod temné sosny širým vějířem
tři jezdci stáli v zbroji bohaté,
jež v slunci jako oheň hořela:
to Karel byl a Ném a Ganelon,
ten Ganelon, jenž povždy zrádcem byl
a později Karla v hlubý uvrh' žal
a celou Francii. Tam stáli teď
ti muži tři, jež propast dělila,
ne široká, však hlubá nad míru,
od věže hradu, odkud viděli
je Bóv a jeho bratři. „Pohleďte,"
jim vévodkyně tiše šeptala,
„ó pohleďte na bledou krále tvář!
Jak schvátil jej ten nevýslovný bol!
A jeho vzhled jak jesti velebný!"

A bratři mlčeli, až promluvil
tak Ajmon, vzdychaje a zamyšlen:
„Kéž by nám nabíd' Karel smíření!
Jest žel mi všech těch vzácných životů,
jež skosí smrt v tom velkém zápasu!
A právo není s námi docela!"

A Žirár pravil: „Karel jest náš král
a povinnost je naše vzdát mu hold.
Jen láska k bratru vnutila mi zbraň.
Jsem, Bóve, tvým, však kloním mimoděk
před Karlem hlavu."

Bóv byl zamlklý,
však jeho ret se třásl dojmutím,

a v zraku jeho slza hořela,
neb viděl celou nyní křivdu svou,
to velké hoře viděl spáchané
ve slepém záští, a tak zašeptal:
„On odpustit mi nikdy nemůže,
a byla doba, kdy mě miloval . . .
O lásku jeho truchlím, mrtva je.“

A pomalu se brali bratři teď
s té věže dolů. Karel zatím stál
pod sosnou, kde mu pravil Ganelon:
„Můj králi, sloužit tobě povinnost
jest drahou mi, a věren byl jsem vždy,
dnes prosím tě o velkou odměnu:
ó žádej na mně, abych přinesl
ti hlavu prokletou, v níž zrodila
se myšlenka o vraždě Lotára.
Nech Bóvovým mě, pane, soudcem být.“

„Dík!“ zvolal král, „tu hlavu přines mi,
a za odměnu vybeř z měst si mých
to, které srdce tvé si požádá,
jen Paříž ne a Cáchy s palácem.“

Tak pravil král, nemaje tušení
o hlubé kajícnosti Bóvově.

„Tvou bude brzy hlava zrádcova,“
děl Ganelon a odjel tryskem hned,
a zůstal Karel s Némem pod stromem
a děl mu Ném, ten rádce oddaný
a povždy nakloněný k smíření:

„Jest krásné býti silným, mohutným,
neb silnému jest snadno odpouštět
a mocný může snadně smírným být,
a blahoslaven, mír kdo rozsévá.“

„Ty nechceš říci,“ Karel odvětil,
„že pomstít nemám syna svého smrt?
Ty nevíš, jaká křeč mi srdce rve.
Zde odpouštěti není možné přec?“

„Ó císaři, tak nemluv,“ pravil Ném.
„Ty víš, jak Ožier ten divoký,
jenž Dánem jest a téměř obřímem,
ten neskrotný jak vichr severu,
přec Karlotovi, synu z krve tvé,
kdys odpustil, že zabil z bujnosti
mu jeho syna. Ovšem činil tak
na přímý boží vzkaz. Však neplatí,
byť přímý třeba nebyl, rozkaz vždy,
jejž Bůh nám ústy Spasitele dal?
Ten příběh s Ožierem u lidí
co příklad smíru v písni žije teď.
Já slyšel včera zpěv ten v ležení
a jeho ohlas stále ve mně zní.“

Děl Karel: „Věru, jsem teď zvědavý,
zpěv onen slyšet. Písně miluji,
a vzpomínám dob minulých si rád.“

Tak rozmlouvaje Karel s hory jel
a vešel v stan, jejž rozbil sobě Ném
pod košatým, vysokým jasanem,

leh' na medvědí kůži prostřenou,
a Ném vyhledal pěvce dobrého,
a řekl mu: „Chceš zazpívati mi?"

A posadil se pod strom šumící
před vlastním stanem, v němž dlel ukryt král,
a řekl: „Zazpívej mi onen zpěv,
o velkém hněvu Ožierově
a jeho smíru s králem francouzským."

Tak pravil Ném a pěvec usedl
a ladil nástroj svůj a zamyšlen,
řek' hlasem snivým: „Byl jsem tehdy mlád,
a bojoval jsem tenkrát s císařem,
a zraky moje vlastní viděly,
co ústa moje písní hlásají.
Však jinak jeví se mi věci dnes,
než tenkráte, když pouhým divákem
jsem tupým byl. Má duše vnořena
do svatotajných hlubin poznání,
kde pravzor skryt je všeho tvoření,
se probrala z té malé všednosti,
jež zvedajíc před zraky vlastní dlaň
dál nevidí a prostor popírá.
Zpěv pravdou vyšší jest než holý čin.
Suď o tom sám. Ty byl jsi přítomen,
když dálo se, o čem ti zazpívám."

Tak řekl pěvec, chvilku zůstal tich,
pak hleděl kolem, kde se sbíralo
mu valně posluchačů, usmál se,
a opět vážný, začal pěti tak:

„Zpěv slyšte můj, o páni šlechetní,
jimž milostiv buď všeho ráje král,
syn Marie Panny, nebes královny,
zpěv slyšte můj o vzpouře veliké,
již Ožier podnik', velký bohatýr,
jenž nesmírné vykonal chrabrosti
a divy hrdinství, zpěv slyšte můj
o jeho vzpouře proti císaři
a smíru, jejž mu přikázal sám Bůh.

Byl Ožier hostem jednou v paláci
u Karla císaře, jenž miloval
jej jako druha, neboť sloupem byl
a štítem říše proti pohanům.
Byl Ožier hostem a s ním jeho syn,
jenž, krásný jinoch velkých vlastností,
u Karla v přízni byl a vídal rád
král francouzský, že jeho synové
se s Bodvinetem blízko sdružili.
V čas návštěvy u Karla, Ožier
jel na lov jednou sám a Bodvinet
se synem císařovým bavil se
po celý den, s Karlotem. Stříleli
a kopím metali a o závod
na koních jeli divokých a sléz
už unaveni, v šachy zahráli.
Hráč obratný byl Ožierův syn
a třikrát vyhrál řadou po sobě,
a usmál mimoděk se Bodvinet;
tu Karlot v hněvu řek' mu urážku.
To nesnes' Bodvinet a ruku zdvih',
nač Karlot vzplanuv, dýkou bodl jej,

však hlouběji, než mínil, nešťastný!
Bez hlesu, mrtev, padl Bodvinet
a Karlot v pláči k němu vrhl se
a nářkem naplňoval celý dům,
v němž velké poděšení zavládlo.

Jel Ožier domů z lovu veselý,
vstříc letěl panoš mu a s pláčem řek':
„Jest zabit syn tvůj, zabit Karlotem!"

Bez sebe vášní, vešel otec v dům
a štkaje pad' na bledou mrtvolu
a tisíckrát ji líbal s výkřiky:
„Ó probuď se, sic zemru bolestí!"

A vešel Karel císař, v slzách byl
a řekl: „Druhu můj, ó běda nám,
tím neštěstím jsme stejně zlomeni!"

Tu Ožier se vzpřímil, divoké
mu záští plálo v zracích hrozivých
a zařval hromem: „Vraha vydej mi,
bych zardousil jej těma rukama!"

Bled couvl Karel o krok: „Utiš se,"
jej prosil zmaten, „nemine ho trest,
před soud jej postavím, jest zajatý,
však v ruce tvé jej vydat nemohu,
než rovnováhy duše nabudeš."

Tu zšílel bolem Ožier naprosto,
za prsa popad' Karla, zatřás' jím

a zařval: „Spravedlnost tvoje, lež!
Tvůj purpur strhám! Stůj v své nahotě
v své ohyzdné, ty licoměrníku!"

Sto ramen hned se reka chopilo,
a vzduchem sto se zbraní míhalo,
a Karel zničen tvář si zahalil,
však zvolal: „Stujte! Jest to moje pře!
Sám promluvím s ním! Ožiere, slyš!"

A všickni couvli, Karel ruce vztáh'
a řekl: „Pomni, že jsme přátelé!
Jak často spolu krváceli jsme
na bojištích, jak často navzájem
jsme život zachránili druhu druh!"

A přistoup' blíž, jak by jej objat chtěl,
však Ožier zvolal: „Pykám v hodině
té proklaté, že s tebou kdy jsem byl,
a že jsem život tvůj kdy zachránil!
Dnes žízním po tvé krvi, dej mi ji,
tu, která teče v žilách Karlota!
Zub za zub dej a oko za oko!
Ty neslyšíš? Ó soudce strannický!"

Strh' krále k zemi, vzduchem fičel meč,
jen okamžik a hlava Karlova
by vedle trupu byla ležela
na lesklé dlažbě. Nedopustil Bůh
čin neslýchaný, divý, ohavný.
Jak valný proud se mužů přítomných
hned síla vrhla proti šílenci
a odzbrojila ruku rouhavou.

A Ožier tělo svého syna vzal
a skokem dosáh' dveří, mezi tím
co všickni kolem Karla klekali,
hold vzdávajíce klidné výsosti,
jíž potupa se tknouti nemohla,
neb z duše temenila vznešené
ta vysost pravá a ne z purpuru,
jejž byl mu s ramen strhl Ožier.

„Buď vojna mezi námi krvavá!"
teď Ožier volal, sednuv na koně,
a jednou rukou drže mrtvolu
před sebou v sedle, druhou zatal v pěst
a hrozil proti domu. Slyšel král
ta divá slova, hlava na prsa
mu klesla těžce, ale posléz děl:
„On utiší se, ke mně vrátí se." —

Však mýlil se, prch' Ožier z Francie
a s Didierem, králem lombardským,
se spojil proti Karlu. Nemožné
už bylo omlouvati jeho bol,
a nucen, Karel, začal vojnu též.

Ó, Bože můj, jak hrozně zuřila!
Tři léta trvalo, než povalil
do prachu Karel vrahy Francie,
než padl hrad, kde Ožier skrýval se,
a vpády strojil v kraje francouzské.

Byl naposled už Ožier v hradě sám,
jen jeden toliko mu zůstal druh,

druh dražší nade všechno na světě,
rek Gvielín. Ti muži obrovští
jak na ostrově čnícím z peřejí
a z vírů moře, stáli na valech
a sami čelili těm nesmírným
a chrabrým plukům Karla císaře.

Hrad ležel tak, že málo zároveň
jen lidí hnáti mohlo útokem
a jeden bod toliko přístupný
byl dobyvačům, propast bezedná
kol hradeb zela, jistá ochrana.
Na ohroženém místě Ožier
a Gvielín boj vedli bez konce.

Krev nesmývali více s rukou svých,
a ran svých ani nevšímali si,
a bez přestání rozdávali je.
Jen v neděli, když zpěvy slyšeli
a hymny při mši z dálí, z lešení,
jim odpočinek kynul sílící.
Tu klekali na baštách v modlitbě,
pak sladkému se spánku oddali
vždy po řadě druh druhem střežený.
A v pondělí zas začal znovu boj.

Na stráži Gvielín když bdělý stál,
v těch krátkých dobách, seč když přestala,
tu jedinou mu bylo potěchou
v té velké bídě, slyšet žaloby
a nářek Karlův v noční tichosti
nad padlými v tom boji vasaly.

A mezi tím, co takto střežil hrad,
druh jeho Ožier, slavný bohatýr,
mlel klidně mouku, těsto zadělal,
pec vytopil a chleba upekl
a pak jej druhu svému přinášel
a lámal jej a spolu pojedli
a bratrský dávali polibek
si oba reci věrní, při hodu
tom prostém, plném lásky dojemné.

Den černý přišel však, den poslední:
pad' Gvielín pod mrakem oštěpů,
jenž zdola přilétl jak krupná bouř,
však síly ještě přece dosti měl,
by tekoucí své z břicha vnitřnosti
si zadržel oběma rukama
a do dvora se dovlek', sláb a bled,
kde Ožier právě chleba kladl v pec.

Tam k nohám kles' mu, „s Bohem!“ zašeptal,
a „Prchni, v patách je mi nepřítel!“ —
pak ještě dodal. Vzal jej Ožier
jak matka choré dítě v náruč svou
a odnes' jej do věže, čnějící
na konci bašt. Tu zavřel za sebou —
ó, Bože můj, jak plakal Ožier!
Noc celou slyšeli jej naříkat,
i druhý den, a ticho k večeru
pak bylo ve věži, neb pohřben teď
pod těžkou deskou dřímal Gvielín,
a téměř beze smyslů, unaven
svým dlouhým nářkem, ležel Ožier

13*

na hrobě nejdražšího přítele
a z jeho očí jako z pramene
se němé lily slze. Nad hradem
stál v bledé mlze měsíc, dřímavě
v šer nyvý, tichý stromy šeptaly
kol staré věže, která vrhala
stín černý jako závoj smutečný
v té němé noci chorou zsinalost,
a z toho temna náhle v lunný kmit
se vynořila bílá postava:
to Karlot byl ve zbroji stříbrné,
a v rouše třpytném jako padlý sníh,
byl bez přilby a paprsk měsíce
na bledý padal jeho obličej.
Klek' před věží a ruce povznesl,
a hlasem, chvějícím se dojmutím,
tak zvolal vzhůru hlubou tišinou:
„Ó, velký reku, osamělý teď
a truchlící nad druhem zabitým,
ó, slyš mě, Ožiere, vyslyš mě!
Jsem Karlot, tvého císaře jsem syn,
ten Karlot, jejž v tak velké zášti máš,
jíž plně zasluhuji, bohu žel,
neb syna tvého, bídný, zabil jsem!
Však, Ožiere, odpusť, promiň mi!
Já byl tak mlád, a ďábel v hřích mě ved'!
A Bodvineta nechtěl zabít jsem!
Ty nevíš, co jsem prolil horkých slz
pro čin svůj zlý, jak trpce pykal jsem
za skutek krvavý! Ach, odpusť mi!
Ó, zaklínám tě jménem trojice,
smiř se s mým otcem! Dost už krvavých

a lítých bojů! S otcem mým se smiř!
Své pýchy zanech, zanech vzdorů svých!
Že největší jsi v světě bohatýr,
ví každý dávno! Slávu dobývat
ti třeba není, všechnu slávu máš!
Jen jedno schází tobě: s Karlem smír!
Já mezi vámi státi nebudu.
Vlast zanechám, svou sladkou Francii,
a jak jsem o syna tě oloupil,
tak sebe nyní trestem oloupím
o svého otce drahou přítomnost,
o mládí své, o radost života,
o bratry své a sestry, za moře,
do pustých končin, na poušť vydám se,
u hrobu spasitele pokleknu
a nevrátím se dříve v rodný kraj
až, odpustiv mi, sám mě zavoláš!
A bude-li tvá vůle, nevrátím
se nikdy více ve svou sladkou vlast“ . . .

Tak prosil Karlot, Ožier slyšel jej
a povstal od hrobu a zjevil se
na kamenném na věži pavlánu,
byl temný jako mrak a bledý byl
a zrak měl samým pláčem krvavý
a zahřměl v noc, jak bouře rachotí:
„Tak nenávidím tě, ó, Karlote,
že nesnesu tvůj pohled prokletý
a přísahám při Kristu, při Bohu,
že mstící rukou svou tě zasáhnu!“

Tak zavolal a zmizel ve věži,
a smuten Karlot vstal a odešel,

a mlčení zas bylo hluboké,
a plna vzdechů byla truchlá noc.

Když bledý úsvit nebem zašlehl,
šel Ožier v kobku, kuň kde jeho stál,
kůň jeho věrný, chrabrý Bruafór,
a řekl: „Milá, němá tváři, slyš,
teď na nás úkol čeká nesnadný.
Jak moře valný nepřátel je dav,
a přívalem tím jest nám proniknout.
Já nechvěji se. Ty se nebojíš?"

A Bruafór tak v dlažbu zahrabal,
že jiskry lítaly z ní do šera,
a zařehtal. Sed' na něj Ožier,
kříž udělal a z pochvy vytrh' meč.
Bez hluku věže vrata otevřel
a vyšli spolu, on a Bruafór,
na tichý dvůr. Kohouti zpívali
a hvězdy zapadaly poslední.
„Nuž pojď!" zašeptal tiše Ožier,
a letěl Bruafór jak vichr sám
po dvoru, po mostu a z hradu v šer.
Však dusot podkov tábor probouzel,
hned tisíc mužů stálo na nohou,
a mořem mečů hnal se Bruafór.
Tak jelen neprchá, tak vlaštovka
se rychle nemíhá, jak letěl kůň
ten věrný Ožierův táborem.
Křik nesmírný, jenž povstal, nelekal
jej na okamžik, letěl, letěl dál.
Déšť na něj padal šípů, oštěpů,

však Bruafór ran nedbal, letěl dál,
krev z něho tekla, dštila, tryskala,
však Bruafór jen řehtal divoce
a neslyšel než svého pána hlas,
jenž pobádal jej k běhu dál a dál,
sám rány rozdávaje smrtelné
na všechny strany jako sběsilý
a káceje na pravo, na levo
ty, kteří v cestu se mu stavěli.
Strach z něho šel, a větší, větší vždy,
se mezi prchajícím stávala
a mezi útočníky prostora,
a slabší vždy byl křik a volání,
jež kůň za s-bou slyšel rekovský.
Však neochábl proto Bruafór,
dál letěl lesem, poli, nivami,
hnal dolinou se, vrchy přelézal
a řekami se brodil, neustal
až bez dechu před branou hradu stál,
v němž Ožieru oddaný žil man.
Tak Bruafórem zachráněn byl rek. —

Však Karel přišel hrad ten oblehat
a znovu začal nesmírný ten boj,
jenž končil však, jak nikdo netušil:
neb mezi tím co Karel, Ožier
a ti, kteří se k němu přidali,
krev prolévali v boji křesťanskou,
moc velkou pohan sbíral v Africe,
a jako příval, trhající hráz,
do neblahé přikvačil Francie,
v prach valil hrady, města vypálil,

a jako mračno přitáh' za Karlem,
jenž nyní mezi vojskem pohanským
a mezi hradem, který oblehal,
jak mezi dvojím vězel požárem.
Ó, v jaké bídě Karel ocit' se!
Jak tygři nepřátelé vítězní
se hnali na něj, lítí, z obou stran
a v neštěstí tom velkém, bezedném
ve vojště císařově výkřik zněl:
„Smír s Ožierem spása jediná!
Jest bohatýrem všech nás největším,
čiň vše, co žádá, není pomoci!"

Přec Karel váhal, příliš hrdým byl,
však Karlot obejmul mu kolena,
a pravil s pláčem: „Otče, povol jim!
I kdyby krev mou žádal, dej mu ji!
Chceš obětovat velké dílo své
tak nepatrné věci, jak jsem já?
Ó, nech mě raděj, otče, žertvou být
pro velké tvoje, božské poslání,
vždyť celá vina přece jest jen má!"

A reci, v dlouhých bojích sestárlí,
mu děli s výčitkou: „My syny své
též vedli do boje jak na jatku
a téci naše slzy neviděl's,
když zhynuli, když osiřeli jsme!"

Tu pravil Karel, bled a rozechvěn:
„On na mně syna žádat nemůže!

Nuž, promluvím s ním, k prosbám snížím se,
snad pýchy jeho najdu přece dno!"

Dva předstoupili před hrad heroldi
a oznámili Ožierovi,
že Karel císař promluvit s ním chce.
A vyšel rek ve zbroji planoucí
a v zlatém plášti, pyšný, vznešený,
tak plný síly, plný výsosti,
že před ním couvli všickni mimoděk,
však vznešenější Karel císař byl,
jenž tiše přišel v hávu nejprostším,
však v bolu svého oděn velikost,
pak hlavu skloniv, tak se mluvit jal:
„Při naši rozhod' Bůh ve prospěch tvůj,
před jeho vůlí kořím tedy šíj,
a nereptám, jsem nyní v rukou tvých.
Mě nehnala do boje žádná zášť,
já proti vzpouře hájil korunu,
já v tobě odpůrníka nestíhal,
já stíhal vraha sladké Francie,
té velké matky. Teď však přišel vrah
ne pouze její, kříže přišel vrah,
slyš, kříže, na němž zemřel spasitel!
Můj Ožiere, věřit nemohu,
že pýcha tvá by velká byla tak,
že zapomněl bys, že jsi křesťanem,
na pomstu mrzkou že bys myslil jen!
Pojď s námi proti lítým pohanům,
ne mě, však víru chránit pomáhej,
a k vůli kříži, k vůli Francii
vše učiním, co na mne požádáš,

bych vyhověl tvé pomstě, zášti tvé,
a spojence si v tobě získal zas!“

Tak řekl Karel, Ožier vzpřímil se
a odpověděl: „Vydej Karlota,
po krvi jeho žízním. Vydej ho,
a půjdu s tebou zahnat pohana.“

„Ne!“ vzkřikl císař. „Vléci dítě své
na jatku? Jak to možno? Žádat Bůh
to nemůže! Ne, ne, toť nemožné!“

„Tak tedy,“ posmíval se Ožier,
„kříž miluješ a sladkou Francii?
Lež tvoje láska! Chlouba zbožnost tvá.
Mně pomstu vyčítáš? A žádám přec
jen spravedlnost, jíž mi odpíráš!“
A k odchodu se chystal Ožier.

Hluk nesmírný se nesl k oblakům,
to lítých pohanů byl divý řev,
již chystali se znovu k útoku.
Tu Karel za plášť Ožiera vzal,
a zvolal: „Slyš! Toť hrana Francie!
Na křivdy zapomeň a zachraň ji!“

„Dej velké lásky příklad tedy sám,“
děl Ožier temně. „Důkaz nyní dej,
že nad sebe, nad vlastní rodinu,
své miluješ, jak říkáš, poslání!
Krev tvého syna víru zachrání.
Ty v čele stál jsi vždy, byl's prvním vždy,

když čest a sláva rozdávaly se,
teď důkaz dej, že jsi tak zasloužil."

A se všech stran zaznělo volání:
„Dej dítě své, i našich synů krev
pro tebe tekla a pro Francii!
Na tobě syna žádá tentýž Bůh,
jenž na Abramu žádal Izáka!"

Tu Karlu zdálo se, že v prsou v dví
mu srdce puklo, žalem umíral,
a jako ze sna řekl: „Nuže buď,
jak žádáte, jak žádá Ožier!"

A odkvapil, a vrh' se na lože
ve stanu svém, a kázal, aby hned
mu syna přivedli, a beze slov
jej k srdci tisk' a s pláčem kropil tvář
tu spanilou, ty oči sokolí
a vlasy plavé, jako luny zář.
Též Karlot mlčel, otce líbal též,
však neplakal, byl pevný jako muž.

V stan kvapil pak, kde biskup Turpin dlel,
a ze svých hříchů zpovídal se tam,
pak oděl se do roucha sněžného
a pevný, klidně otci: „Pojďme!" děl,
a znova Karel plakal hořce tak,
že myslili, že zemře bolestí;
však přemohl se, syna posléz vzal
za ruku bílou jako růže květ
a vyšel s ním, a zdál se hrdým tak

a pevným, že by nikdo nebyl řek',
jak plakat uměl a jak naříkat.

Když vyšel Ožier s mečem před svůj hrad
a hrozný jako požár v prostřed stál
i reků Karlových i manů svých,
řek' císař hrdě: „Ejhle, obět tvá,
nuž ukoj tedy žízeň v krvi té!
Buď katanem ty, jenž jsi rekem byl!"

Však s divým výkřikem když Ožier
se k místu hnal, kde Karlot tiše stál,
tu zachvátila bolest císaře,
a vzkřikl v úzkosti až smrtelné:
„Slyš, Ožiere! Ne, to nemůž být!
Ó, nech mi mého syna, ušetř ho!
Ó, přistup k tomu, bych jej vykoupil!
Vem celé Flandry, Burgund, tři sta měst!
Však nevyrvi mi srdce za živa!
Tak posud žádný člověk netrpěl!
Což nemá nenávist tvá žádnou mez?
A co jsem tobě, ďáble, učinil?"

A Karlot klek' a řekl: „Nežebrám
o život svůj, já nejsem zbabělým!
O slitování s otcem prosím jen,
ó, vezmi výkupné, jež podává!
Tvým manem budu, sluhou budu tvým,
neb do vyhnanství půjdu, chceš-li tak!"

„Chci tvoji krev!" řekl temně Ožier.

Vstal Karlot, kolem zřel a řekl pak:
„Což není nikdo, kdo by uprosit
to srdce dovedl, to kamenné?
Což nikdo tolik lásky nechová
pro mého otce, aby nalezl
slov několik ve prospěch obou nás?"

Tu na sta mužů kleklo do prachu
a štkání bylo slyšet daleko
a pláč a nářek, ruce vznášeli
a k prosbě spínali. Však něm a hrd
stál temný rek. Tu hnul se starý Ném
a klekl k nohám Ožierovým
a sklonil hlavu bílou jako sníh
a řekl mu: „Ve jménu Božím slyš!
Ty někdy odpovíš za tento čin
před soudem hrozným. Karla ponížil's
a v Karlu Francii a křesťanství.
Sám tedy pros, by Bůh ti odpustil.
Hleď, jsi-li pyšný, pýchu ukojíš.
Sám otrokem ti budu do smrti,
já, zrozen v pyšném trůnu sousedství.
Své země, města, hrady tobě dám,
ó, smiř se s Karlem! Odpusť Karlotu!
Hleď, reci dnes tě všickni milují,
však spácháš-li tu vraždu ohavnou,
pak nenávidět všickni budou tě!
Ó, pomni přec, že Kristus na kříži
svým nepřátelům smrt svou odpouštěl!
Ó, jménem jeho, odpusť Karlotu!"

„Ne," řekl Ožier, nechci! Nemohu!
I kdybych chtěl, mne víže přísaha!"

A bylo ticho, ticho hrobové,
a Ožier Karlota jal za ruku,
tu zastřel pláštěm Karel bledou tvář,
a Karlot zbled' a hrůzou zachvěl se
a mimoděk couv' k otci o krok blíž
a slzy z očí nyní tekly mu,
neb krásného mu bylo mládí žel.
Sám Ožier byl chvíli zaražen,
a Karel z pláště tvář zas vynořil
a vykřik' náhle v hrozné úzkosti
a pološílen: „Nech mi dítě mé,
ve jménu Boha, který stvořil nás!"

Vztek Ožiera pojal, za vlasy
svou obět schvátil, fičel vzduchem meč,
a výkřik tisíc úst až k nebi zněl, —
tu zdálo se, že s nebe spadl blesk
a oslněn byl zrak všech přítomných,
a svatá jakás hrůza zmocnila
se srdcí všech, a pak když prohledli,
tu viděli, že jinoch krásný stál
po boku Karlota, že Ožier
byl pustil meč . . . To anděl boží byl
ve zbroji z démantů, ten pravil tak:
„Ty nedotkneš se toho dítěte!
Bůh všemohoucí zakazuje ti!
Dej ránu mu, neb tys tak přísahal
ó, pošetilý! A teď vzhůru hleď!"

Zrak pozved Ožier a zazářil,
neb vidinu měl ráje božího,
a syna svého v slávě viděl tam,
jak s blaženými kráčel zahradou . . .

A anděl opět pravil: „Ozbroj se!
Nuž, do boje, kde sláva čeká tě!"

Pak zmizel anděl, Ožier zachvěl se
a bylo mu, jak by se probouzel,
pak náhle ruku vztáh' a udeřil,
ne příliš silně, v prsa Karlota,
by vyplnil svou danou přísahu,
že mstící rukou juna zasáhne,
pak klekl před Karlem a pravil tak:
„Ó, odpusť mi! Ach, já byl šíleným!
Ty nemůžeš mě více milovat!"

Do náruče si padli, nesmírný
zněl k nebi hluk, volání radostné.
A v tentýž den byl pohan pokořen,
a novou slávou ozářen byl kříž.

Tak Ožierův končil, páni, hněv,
a píseň moje u konce je též.
Kéž líbila se! Budiž s vámi Bůh!

A sotva dořek' pěvec slova ta,
když koltru stanu císař pozvedl,
a zlatý řetěz mlčky s hrdla sňal
a podal pěvci s velkým dojmutím
„Dík," řekl pak, „tvá píseň vzpomínek
v mé duši celé moře vzbuzuje,
ji naplňuje touhou po míru,
Bůh svědkem mým, že prolévati krev
mi hrůzou vždy . . . Však osud posadil

mě na soudcovskou světa stolici
a vnutil v ruce moje práva meč!“

Tak Karel děl a zvolal udiven
Ném takto, stíniv rukou oči své:
„Kéž zrak mě neklame! Ó, pane, hleď
na postavu tu v smutek oděnou!
Toť z Egremontu paní, jakť jsem živ!“

A ke Karlovi přistoupila v tom,
a klekla před ním, žena Bóvova
a vznesla ruce, takto volajíc:
„Buď velkým, pane, velkým jako Bůh!
Ó, odpusť tomu, jenž byl křivdil ti!
Na kolenou já uprosila jej!
Bóv chce ti holdovati, císaři,
i jeho bratři! Vyřkni slovo mír!
Na kříži Kristus vrahům odpustil.
Rci slovo jen, a v pochvách zůstanou
ty meče všecky, hříšně lačnící
po krvi křesťanské a bratrské!
Buď velkým, Karle, velkým jako Bůh!“

Ném zvolal pohnut: „Mluví z ní Bůh sám.
On posílá ji v okamžiku tom,
kdy srdce tvoje k smíru kloní se,
když vnikl zpěv do hlubin duše tvé
a snivý čar když vládne nitrem tvým!“

Stál Karel chvilku mlčky, sklonil pak
se k vévodkyni, podal ruku jí
a pomáhal jí vstávat ze země

a řekl pak: „Kdo dá mi záruku,
že upřímně chce Bóv se podrobit?"

A sotva dořek', když se ozval hlas:
„Bóv sám, můj pane, Bóv dá záruku!"

A ejhle, Bóv a bratr Ajmon též
i Žirár stáli nyní před králem,
zbraň neměli, a hlavy v pokoře
na prsa chýlili, a každý z nich
měl v ruce olivovou ratolest.
A klekli na zem, Bóv pak zvolal tak:
„V tvou ruku vydal jsem se v důvěře!
Trest patří mně, i smrt, to přiznávám,
Mé bratry ale šetříž, many své!
Jich celý zločin láska ke mně jest!"

Byl Karel bledý jako z mramoru,
pak krok učinil, objal Ajmona,
pak Žirára, pak stál a zachvěl se,
šel k Bóvovi, a zas se zastavil
tvář odvrátiv a: „Synu!" zašeptal,
„můj Lotare, můj sladký Lotare!"
A těžký, těžký vedl v srdci boj.
Však posléz zved' i Bóva, objal jej
a řekl: „Odpouštím . ." však na zem kles'
a ležel jako mrtvý . . .

Táborem
se bleskem zvěst o smíru roznesla
a radování bylo nesmírné.
Však císař toho ještě velel dne,

by vojsko jeho zpět se hnulo zas,
a nyní kliden Bóva, Žirára
zval ku dvoru, k té velké slavnosti,
jež měla hodem toho smíru být,
a Ajmonovi pravil laskavě:
„Ty nejmilejším budeš hostem mým,
své syny přiveď s sebou, spanilí
prý reci jsou, ti mladí orlové,
a v stáří teď, kdy možno pasovat
je na rytíře.“

Ajmon odvětil:
„Mně čtyři syny žena zrodila —
a čtyřnásob já tedy šťasten jsem,
neb čtyři lvy ti mohu přivésti,
by sloužili ti věrně. Nechtěl jsem
je přivádět pod střechu bratrovu,
neb nechtěl jsem, by zbraně pozvedli
v tom boji, který přec jen vzpourou byl.“

A Karel usmál se a odvětil:
„Já miluji ty čtyři tvoje lvy!
A budou mi jak rodní synové.
Můj pozdrav jim a vévodkyni též!“

Pak rozloučil se Karel se všemi,
a Bóv i Žirár, Ajmon s průvodem
jej doprovázeli až za lesy,
a vraceli se spolu, u řeky
pak loučili se též a odjeli
na hrad svůj každý s četným vojskem svým.

Sám s několika druhy hvozdem teď
jel z Egremontu Bóv až k večeru
a viděl čnít nad stromy hrad už svůj,
když náhle jezdců dav se vyřítil
ze stínu jako z hloubi jeskyně
a hlas se ozval, takto volaje:
„Stůj, nectný vrahu, Bóve prokletý!
Teď poslední tvá přišla hodina!
Krev Lotarova žádá tvoji krev!“

„Kdo jsi?“ řekl Bóv, „jenž drze mluvíš tak?
Smír učinil jsem s Karlem císařem,
a nikdo nemá práva trestati
to, co mi velkodušně prominul.“

„Jsem Ganelon,“ řek' jezdec, pozvedl
své hledí a pak dodal: „Hlavu tvou
že přinesu, jsem Karlu přísahal,
tas tedy meč a braň se, neváhej!“

„Mír uzavřel jsem s Karlem,“ pravil Bóv,
„a proto bojovati nemohu
teď proti tobě, an jsi jeho man.“

„O žádném smíru nevím,“ Ganelon
řek' s pohrdlivým smíchem Bóvovi,
„den celý čekám v lese na tebe,
a nemám chut jet nyní v ležení,
bych přesvědčil se, pravdu mluvíš-li.“

Tu vzplanul Bóv a řekl v nevoli:
„Vždy byl jsi plný jedu závisti,

14*

a proti mně tvé záští staré jest,
ty dobře víš, že pravdu mluvím vždy,
ty dobře víš, že uzavřen je smír!
Já vyzývám tě tedy na souboj!
Však ne v tom temném hvozdě, u dvora
před samým Karlem, neboť bojovat
teď proti tobě, věru, nemohu . . .!
Jsi jeho man, a smíru polibek
je posud teplý, zde na tváři mé."

„Nuž, tedy zhyň, když bránit nechceš se!"
řek Ganelon a Bóva udeřil
tak silně v prsa, rek že s koně kles',
a mezitím, co s velkým pokřikem
se druzi jeho k boji chystali,
blesk obřímého meče zamihl:
sťal rázem hlavu Bóvu Ganelon,
a drže za vlasy ji do výše,
do noci hnal se s divým výkřikem.

Trup zvedli druzi, s nářkem velikým
jej nesli v Egremont a do síně
jej položili tam, kde sedával
vždy u krbu ve křesle hlubokém,
a celým hradem výkřik hrůzy zněl,
a vévodkyně vidouc bez hlavy
ten těžký trup a linoucí se krev,
hlas zvedla k Bohu, v hlubé žalosti
tak volajíc: „Bůh zatrať v hněvu svém
na věky toho, kdo to učinil!
Ó, běda tobě, králi francouzský,
proč takou zradu kdy jsi dopustil?

Proč takový jsi způsobil mi žal?
Proč zašlapal jsi smíru semeno
v prach krvavý! Ó, zlá ti vzejde žeň!“

Tak žalovala vdova v bolu svém,
a mezi tím, co v rakev kladla trup,
a pochovala v hrobce kamenné,
jel do Paříže zrádce Ganelon
a objevil se v síni, na trůnu
kde seděl právě Karel v slávě své,
a stoje na prahu plášť rozevřel
a zsinalou zved' hlavu Bóvovu
a potřásl jí proti Karlovi
a zvolal: „Králi, pomstěn Lotár tvůj!“

A Karel jako zkamenělý byl
a bylo v síni ticho hluboké
neb hrůzou oněměli přítomní
a Karel děl, jak v hlubé vidině:
„Proč, Ganelone, to's mi učinil?
To černý pro mou celou říš byl den,
v němž srazil jsi tu hlavu nešťastnou!“

Tak Karel děl a napustiti dal
tu bledou hlavu drahým balšámem
a poslal ji pak vdově ku pohřbu
a napsal list, v němž děl jí: „Přisahám,
že vinen nejsem na té proradě!“

A zavřel král se, truchle hluboce,
vnitř svého domu. Avšak vázán jsa
svým daným slovem, nemoh' odepřít

přec Ganelonu slíbenou mu mzdu,
a jedním hlasem řekla celá zem:
„Zlou zradu spáchal Karel na Bóvu."

II.

Čas minul, vánoce se blížily,
a Ajmon řekl ženě: „Pojedu
teď do Paříže, slovu dostojím,
vy, paní, smutek tedy odložte
a tiše modlete se za duši,
za hříšnou mého bratra."

Pozvedla
zrak vévodkyně na něj pátravý,
tvář její tichou radost jevila
a řekla: „Moudře, pane, jednáte,
že zapomínáte, co stalo se,
vždyť: ‚Pomsta má jest!' praví Hospodin.

A děkovala Bohu v nitru svém,
že manžel její neporuší mír.
Pak oba šli do síně vysoké,
kde čtyři synové jich bydleli.
Ti seděli při ohně plápolu
a šípy strojili, neb velký lov
na druhý den byl určen. V soumraku
při rudé záři hlavní ohromných,
jež praskaly ve krbu kamenném,
se každý z nich zdál obrem, na lících
však jejich, na spanilých, jako pel

čar mládí dlel a v očích hvězdně plál
stud panický a snivý jakýs vzlet,
jenž krásně mírnil sílu kypící
a obry v bohatýry změňoval.

Na prahu Ajmon s ženou chvíli stál,
na syny dívali se s úsměvem,
hrd Ajmon byl a matka dojata,
když takto na ně mlčky patřili,
na ráznost jejich tváří, lahodu,
když hovor jejich milý slyšeli,
ty hlasy silné a tak sladké přec,
ta hromná slova s prostým obsahem.
A vešli v síň pak šťastní rodiče,
a sedli k ohni, načež vesele
děl Ajmon: „Děti, slyšte novinu!
My k císaři se dáme na cestu,
sám pasovat na rytíře vás chce.
Já slíbil mu, jak víte, návštěvu.“

Tak řekl Ajmon. Ryšar, nejmladší,
sprásk' ruce v radosti, a zvolal: „Dík!“
a po něm Gišar, o rok starší jen,
jenž jednu duši s mladším bratrem měl.
Však Alár, jejich starší, zůstal něm
a hleděl na Renalda, nejstarší
jenž jich byl všech a pro něhož svou krev
by v každé chvíli rád byl proléval.
Něm zůstal Alár, neboť zahlédl
na čele Renaldově temný stín.

„Jak?“ řekl posléz Renald, „otče, jak?
ty do Paříže jedeš k císaři?

A rozumím ti dobře? Jdeš co host?
Smrt bratra tvého zapomenuta?
Ty dlouho mlčel's o té návštěvě.
Tvou zamlklost jsem jinak vykládal,
já doufal, že co mstitel pojedeš."

„Mlč!" rozhorlil se Ajmon. „Odvážný,
chceš poučovat mě, co činit mám?"
„Když paměť tvoje chábne," Renald řek'
a sklopiv oči tlumil chvějný hlas,
„tu povinnost mi káže přispět jí."

Hněv náhlý schvátil prudce Ajmona,
a pozdvih' ruku proti Renaldu;
ten vztýčil se a pěstě zatínal,
měl blesky v zracích, v tváři studu nach,
však matčin zrak když krotký zahlédl,
hned svěsil hlavu v pokoře a děl:
„Dle vůle tvé se staniž, otče můj!
Ty pánem jsi a vládneš v domě svém."

A Ajmon řekl, nyní kliden též:
„Vím, Karel že na vraždě nevinen.
Již dost těch sporů divých, neblahých."

A Renald na to: „Karla miluji
a vím, že králem jest, já jeho man,
a povinnost nás všech, mu sloužiti.
Však slepě ne. On povinnost má též,
ať plní svou, když klade nároky
na naši, otče. Díš, že nevinen
na vraždě mého strýce Bóva jest.

Proč netresce však zrádce bídného?
To žádati přec naše právo jest?
Kdo spolčuje se s nepřítelem mým,
zda přítelem mým může nazván být?
Já slyšel velký nářek tety své,
té tiché, ušlechtilé, neblahé
a její křivda hněte duši mou
a spát mi nedá. Avšak povinnost
má káže mi, bych poslech' především
vás, otče můj, a proto pomlčím
a půjdu s vámi k dvoru, chcete-li:
Vždyť pře ta jesti vaší, rozhodnout,
vám sluší jen, a nám, se podrobit."

Na tváři matky tichý úsměv byl,
a řekla: „Moudře mluvíš, synu můj,
a spokojen je s tebou otec tvůj."

A ráno starostlivě hledala
ve hloubi těžkých z dubu skříní svých
kment nejjemnější, drahý hedváb též
a staré skvosty pětkrát zděděné,
by syny ustrojila důstojně
a vypravila na dvůr císařský,
a krásné zbraně Ajmon dával jim
a jako děti těšil je ten lesk;
jen Renald jediný z nich lhostejně
se díval na tu velkou nádheru
a řekl bratrům: „Vše to marnost jest,
mě jedno těší jen, můj bílý kůň,
můj věrný Bajár, drahý přítel můj."

A zamyslil se, vzpomínaje dne,
kdy jeho stal se Bajár, milý kůň.

To v letě bylo jednou, v ardenských
když bloudil lesích. Všecek unaven
leh' utrmácen v trávu květnatou,
by zdříml na chvilku. V tom před sebou
ve stínu buků muže uviděl,
jenž koně vedl, by ho napájel.
Měl komoň hlavu listím věnčenou
a hřívu lesním kvítím propletlou
a z planých růží bílá kytice
mu s čela visela a šedý pták
po boku letěl mu jak věrný druh
a zpíval snivou píseň líbeznou.
Muž, jenž ho vedl, mladý, sličný byl,
zrak jeho temný hluboký měl čar,
kdo v něj se zahléď', nemoh' odvrátit
už vlastní zrak, a úsměv, který dlel
mu na rtech, tak byl plný záhady,
že rázem k sobě zájem připoutal,
roj budiv neurčitých otázek.
Muž mladý ten pozdravil Renalda,
veď koně blíže, na kraj strumene
a řekl pak: „Pij, milý Bajáre.“

Zrak Renaldův se nyní mimoděk
od muže obracoval ke koni:
Byl velký, silný, nepatrný však,
a hlava jeho příliš veliká,
a nohy příliš těžké zdály se,
však oči jeho vida výmluvné,

se Renald podivil a vykřikl:
„Při živém Bohu, nikdy neviděl
jsem podobného cos! Ta němá tvář
má nesmrtelnou duši jako já!
V té hlavě rozum vězí! Mnohem víc!
Cit lidský přebývá v tom stvoření!"

„Je Bajár bohatýr jak ty a já,"
řek' cizí muž, „a něžný, dobrý jest,
a moudrý, jako z lidí málo kdo.
Jen mluva schází mu."

A Renald vstal
a nemohl se více odloučit
od toho koně, stále hladil jej,
a líbal ho a kůň se očima
naň usmíval, a Renald pravil tak:
„Jsemť Renald, nejstarší syn Ajmonův,
můj otec vévodou jest slavným,
je bohatý a štědrý nad míru.
Rci, jakou cenu žádáš za koně?"

Muž cizí jal jej živě za ruku
a řekl: „Zdráv buď, milý bratranče!
Kůň není na prodej, však dám ti ho,
sám je-li srozuměn." A tázavě
se na Bajára podíval a oř
hráb' do mechu a hlavou přikývl
a vedle Renalda se postavil,
jak říci by mu chtěl: „Nuž, vezmi mě!"

Rek mladý, Renald, vykřik' radostí,
pak ale řekl: „Jak to záhadné,

že Bajár lidské řeči rozumí!
Však záhadnější, že tak snadně se
s tím drahým tvorem loučit dovedeš!
A proč jsi bratrancem mne nazýval?"

„Vše vysvětlím ti," řekl cizí muž.
A sednuv do mechu, tak rozprávěl:
„Je plna divů veliká příroda,
dno hlubých záhad jedině zná Bůh.
Tvor každý béře z jeho moci vznik,
a druhů tvorstva řada delší jest,
než obyčejně hádá smrtelník.
Ne pouze člověk, zvíře, rostlina
a nerost stupnice jsou života,
je tvarů víc, než myslit dovedem . . .
Ty slyšel's matku svou neb chůvu snad
o fejách vyprávěti při ohni
za dlouhých zimních večerů, když mráz
a vichr lámal v lesích snětí splet?
Snad nevěříš, že feje vskutku jsou,
neb pochyba jest lidem vrozena,
však pravím ti, že v lesích ardenských
skryt jedna má, hluboce v houštinách,
kam cesty nevedou, skryt bezpečný,
na louce v létě v zimě zelené,
kam vítr nevnikne, ni mráz, ni sníh.
Tam stojí její zámek z oblaků,
tam jasně sedm pěje strumenů,
tam plané růže kvetou celý rok.
Ty jméno její slyšel's zajisté,
ať v jsoucnost její věříš nebo ne.
O Oriandě mluvím. Spanilá

je jako máj ve věčném mládí svém.
Jest květinou, jež sladce zpívat zná,
jest jako bílý oblak plující
a každý její pohled deštěm hvězd.
Toť její obraz. Nyní dále slyš:
Bóv, mladý ještě, smělý, krásný rek,
ji potkal ve hvozdě a lásky čar
jej schvátil bleskem, schvátil také ji.
Bóv soumračným ji lesem sledoval,
zář jejích rouch, jak duha měsíční,
se tmání míhala a vedla jej
a sekaje si cestu mečem svým
Bóv pronikl k samému obydlí
a celý rok žil v zámku z oblaků
na louce květnaté, kde strumeny
a slavíci o závod zpívají.
Pak odešel, neb toužil, smrtelník,
zas po lidech . . . Jsemť jeho, její syn
a jmenuji se Malgis. Bratrancem
tě proto zovu, a že právem tak,
teď nahlížíš. Nuž, a že rekem jsem,
to dokázal jsem v boji s nestvůrou,
jež dlouho koně toho, Bajára,
ve sluji věznila. Já zabil ji.
Že Bajára ti dávám, prosté jest.
Ty rekem budeš velkým, slaveným,
to na čele ti psáno, Renalde,
a proto rekovský ti budiž oř.
Já sílu mám i nadšení jak ty,
však bojovati, prolévati krev,
se příčí mi. Jsem člověk jako ty
neb otec můj byl mužem smrtelným,

však duše moje víc po matce je,
a feja spíše duši květů má
než člověka. Já dumu miluji
a badání o věčných záhadách,
sen dražší mi, než meče mávání.
Měj tedy koně. Já jdu v samotu,
a tehdy pouze k tobě přijdu zas,
až pomoci mé třeba bude ti . . ."

Tak pravil Malgis, rukou vlídně kýv'
a temným hvězdně zrakem zazářil
a vděkuplná jeho postava,
tak ztepilá jak mladé jedle peň
a luzná jako v květu růže keř,
se stromy míhala a zmizela,
než překvapený Renald dovedl
svůj dík a city halit v roucho slov.

Jak sen byl přišel Malgis spanilý,
jak zjev byl zmizel. Bajár, bílý kůň,
však důkazem byl, že se dálo vše
ve skutečnosti a že nešálil
klam Renalda. A koně odvedl
a od té doby byl mu jako druh.

A na to vše teď Renald vzpomínal,
když do Paříže s otcem odjet měl
a s bratry svými na dvůr královský,
a slovo Malgise, že napsáno
na jeho čele, rek že slavený
a velký z něho bude, vznítilo
mu v srdci cos jak touhu po činech,

a zdálo se mu, čas že blíží se,
kdy vyplní se ono proroctví.

Byl Karel v celé slávě tenkráte
v svém paláci, kdy Ajmon přišel tam
a jeho synové. Měl korunu
na sněžných vlasech, seděl na trůnu,
šest králů stálo kolem v purpuru
a třináct v mitrách arcibiskupů,
meč v rukou říšský třímal Ožier
a Ném měl v dlani říšské jablko.

Když vešel Ajmon v zlatoskvoucí síň
a za ním krásní jeho synové,
hlas radostný šel dvorem veškerým,
a Ajmon přímo k trůnu přikročil
a řekl králi: „Ejhle, děti mé!
Jsou chrabří, pane; budete-li chtít,
pak věrně sloužit vezdy budou vám!"

A všecky čtyři na to poklekly
tu děti Ajmonovy před trůnem
a stříbro jejich zbraní zvonilo
a skromnost ruměncem jim hořela
na tvářích spanilých, a radostně
řek' Karel: „Buďte vítán, Ajmone,
a blahoslavena buď hodina,
kdy spanilé ty reky zrodila
vám žena vaše, ctnostné choti vzor!"

A povstal s trůnu, sešel se stupňů
a pojav Renalda za ruku, zved'

jej klečícího, třikrát na ústa
jej něžně políbil a řekl pak:
„Mé děti, udělám z vás rytíře
a brnění vám dám a přílbice
vše posázené drahým kamením,
a štíty, na nichž vyobrazen lev!“

A na to objal taktéž Alára
a Gišára a posléz Ryšára
a všickni vele byli veselí
po celý večer a po celou noc.

A druhý den při prvním svítání
v síň vešel Karel, vlastní rukou svou
sám připnul Renaldovi přílbici
a Ožier ho mečem opásal
a Ném mu připnul zlaté ostruhy.
Pak přivedli mu koně Bajára
a u řeky teď bylo sedání,
při kterém Renald slavil vítězství
tak skvělá, velká, po celý že den
jen jeho jméno bylo na všech rtech
a bratří jeho byli důstojni,
by slávu s ním v těch bojích sdíleli.
Ten samý den je císař pasoval
na rytíře a večer při kvasu
byl Renald císařovi číšníkem
a Alár zlaté mísy přinášel
a Gišár s Ryšárem chléb krájeli
mu při stolu. A Ajmon šťasten byl
a pravil Renaldovi po tichu:
„Nuž lituješ, že jel jsi ku dvoru?“

A Renald usmál se; v tom padl stín
na čisté jeho čelo: Ganelon
šel hrdě síní, měřil k císaři,
jenž jal se přátelsky s ním rozmlouvat.
Tu zaskříp' Renald zuby, otce jal
za ruku pevně, zbled' a zašeptal:
„Na prstech jeho lpí krev Bóvova
a císař přec je drží v ruce své —“

„Mlč!“ řekl Ajmon, „pře ta není tvou!
Když mlčím já, jak smíš se ozvat ty?
Zas musím v paměť tvou to přivádět?“

Tu svěsil Renald hlavu. Odejít
chtěl ze síně, však nastal právě ruch,
neb odklízeli stoly po kvasu
a přinášeli spoustu šachovnic
pro kratochvíl a Karlův příbuzný,
jenž Bertoletem slul, se objevil,
jun chrabrý, ale pyšný nad míru,
a přímo k Renaldovi přikročil,
jejž nenáviděl pro ta vítězství
dnes ráno v turnaji a pro přízeň,
jíž Ajmonovým synům štědře tak
byl Karel jevil. Plný závisti
stál proti Renaldovi Bertolet
a pravil s úsměvem: „Chceš dokázat,
že vtipem svým tak umíš vítězit
jak zbraní svou? Pak se mnou v šachy hrej.“

Kyv' Renald hlavou. On a Bertolet
si na to sedli ke hře osudné

za šachovnici z jasna křišťálu,
tak velké, těžké jako pavéza,
a začli hrát. Měl jasný Renald um
a klidným byl a brzo klonilo
se k němu vítězství, a Bertolet
tak plný zlosti, plný hněvu byl,
neb zvyklým byl vždy ve hře čeliti,
že šachovnicí pohnul, padaly
tu šachy v pravo, v levo. Usmál se
jen Renald poněkud, však Bertolet,
lhář závistivý, zvolal nestoudně:
„Ó hanba tobě, lstivý Renalde,
ty šachovnicí pohnul's vědomě,
neb cítil jsi, že budu vítězem!“

A Renald řekl, hněv svůj potlačiv:
„Sám šachovnicí hnul's, ty mýlíš se!
a pokládám, že o tom nevíš sám!
Však hádky nech, a znova začneme!“

„Ne!“ vzkřikl Bertolet. „Já nehraju,
neb s tebou hráti není důstojné!“

Tu vzplanul Renald, ruku pozdvihl,
však zdržel se, v tom ale Bertolet
ho nožem bod', až vytryskla mu krev,
a zvolal hrdě: „To na památku,
že's ruku zdvih', tak zapomenuv se,
když příbuznému krále stál jsi v tvář!“

Síň celá točila se s Renaldem,
sáh' po zbrani, v tom setkal Karlův zrak

se s jeho zrakem divým; zdálo se,
že císař hleděl na něj tázavě.
Hněv znova s tíží Renald skrotil svůj,
a schýliv hlavu spěchal k císaři
a pravil: „Pane, popřej sluchu mi!
Jsem zneuctěn! Byl to tvůj příbuzný,
jenž urazil mě. Z úcty k tobě však
já nemstil se. Suď, pane, nad námi.“

Však Karel neslyšel jej, rozmlouval
o důležité věci s Turpinem,
a zasmál hlasitě se Bertolet.
Tu slep byl Renald vášní nezkrotnou,
a zvyklý, někdy otce zatáhnout
za roucho v horlivosti, zapomněl
na dvorský mrav, na úctu povinnou,
a trhl Karla za plášť volaje:
„Tvůj příbuzný mě, pane, urazil!
Buď slyš mě, nebo sám svou pomstím čest!“

Tak vzkřikl Renald, císař rozhorlen
mu řekl; „Chlapče! Jak jsi odvážný!“

„Své právo žádat není odvážnost,“
děl hrdě Renald, „ztrestej vinníka!“

Tu šleh' jej Karel rukavicí svou,
ač lehce jen jak otec dítě své,
a Bertolet se zasmál podruhé.
Hněv šílený zachvátil Renalda,
a zařval jako lev, že celá síň
se zatřásla a ticho nastalo

jak ve hrobě, a Renald zvolal tak:
„Buď hanba ti, ty zpupný císaři!
Jsmeť všickni tobě rovni, v síni té,
a velkým jsi jen proto, uznej to,
že vznášejí tě jiných ramena!
Jsme otroci tví? Jsme snad tvoji psi,
že brzy hladíš nás a kopeš zas?
A rodina tvá šlapat po nás smí?
O Bertoletu ani nemluvím!
Však jiný účet s tebou, Karle, mám!
Krev mého strýce není pomstěna!
Když mému otci mlčet líbí se,
toť jeho věc. Já žádám odvetu!"

A Karel děl: „Jej v pouta jímejte! —
Ó, jakou zmíj' já na svém srdci hřál!"

Však Renald vzkřikl: „Ještě počkejte;
dřív než mi ruce pouty svážete,
zde vyrovnám se s tímto bídníkem.
Král trestat nechce, potrestám jej sám!"

Tak zvolav šachovnici z křišťálu
jal, mocným vzmachem zdvihl vysoko
ji do vzduchu a mrštil na hlavu
ji celou silou Bertoletovi.
Kles' nešťastný a mozek, temná krev
mu z lebky vylítly a třísnily
sloup z mramoru a dlažbu z mozaik.

A Karel vzkřikl hněvem bez sebe
a lítostí: „Jej usmrťte mi hned!
Jen jeho krev mi zadost učiní!"

Tu bratři Renaldovi tasili
zbraň bleskem z pochvy, by jej chránili,
a povstal boj, neb mnoho přítomných
se k Ajmonovým synům přidalo,
již v prostřed ryku stáli jako lvi,
a cestu klestili si ku dveřím,
pak pádili po schodech, do dvora
se dostali a Renald vyšvih' se
na Bajára a jeho bratři s ním
a bílý kůň jak vichr městem spěl
a letěl plání, lesy, močály
a daleko, daleko za sebou
dav nechal těch, již chtěli chytat jej
a Ajmonovy syny lapiti.

A Karel truchlil ve svém paláci
a řekl Ajmonovi: „To je dík
za lásku mou k tvým dětem, Ajmone?
Ty proto jsi je v Paříž přivedl?
A já ti věřil, a já věřil jim!
Jdi za nimi a k vzpouře přidej se!"

A řekl Ajmon: „Spravedlivým buď!
Já nekul zradu a jsem nevinen.
I proti mně se prohřešil můj syn,
neb neposlech', když jsem jej varoval.
Já dále věrně sloužit budu ti.
Snad méně přísný bude někdy soud
tvůj nad námi, když s tebou zůstanu?
Však buď jak buď. Já Bohu přísahal,
že věrně s tebou budu, císaři,
a nezruším, co Bohu slíbil jsem

a co mi manská káže povinnost,
byť při tom třeba srdce pukalo."

A Karel dojat ruku podal mu
a řekl: „Bůh nám pomoz oběma!
Nad tebou truchlím, avšak bez trestu
tu vzpouru nechat nelze, nelze mi!
To, při sám Bůh se spíše trůnu vzdám,
než takovou bych snášel potupu!"

To v Paříži se dálo v paláci,
však do Dordony Bajár rekovský
své čtyrnásobné břímě donesl.
V hrad otcovský teď Renald s bratry vjel,
v síň vešel s nimi k matce milené
a pověděl, co bylo stalo se,
a prosil: „Promiň, matko, promiň mi,
že bol ti způsobuji, že můj hněv
byl silnější než k tobě ohledy!"

A vévodkyně slyšíc celý děj,
v pláč propukla a pravila jim tak:
„Ach běda mně, a běda, běda vám!
Teď psanci jste a všecko proti vám!
Však jedno srdce věrné zůstane
vám povždy, srdce moje ubohé,
jež pro vás tlouci bude v úzkostech,
a po vás toužit, pro vás krvácet!
Však není času k bědování teď.
Slyš, Renalde, můj synu, pýcho má!
Ty hlavou budeš ve všech podnicích,

a štítem v bojích mladším bratrům svým.
Zde zůstati, žel Bohu, nelze vám.
Váš otec Karlu věrným zůstane
a nechci, byste v zkázu uvrhli
tu šedou jeho hlavu. Nechci též,
by pomáhal vás král vydati!
Tu svými nehty bránila bych vás,
však, Bože můj, on by mě přemohl . . .
Mé drahé děti, vzhůru, prchněte,
neb v patách, zajisté, vám nepřítel!
Můj Renalde, jeď v lesy ardenské;
kde nejhlubší je, nejtemnější hvozd,
nad řekou bystrou stojí starý hrad
na štítu skal, je pevný, vysoký
a pod ním malé město těsní se
za valem žulovým . . . To Monfór jest,
hrad otců mých a město oddané.
Jak na ten hrad, na městys zapomněl
už dávno svět . . . Ti lidé žijou tam,
jak v pohádkách se žije, jako v snu.
Znak vezmi můj, jenš visí nad krbem,
jeď ulicemi toho městyse
a volej moje jméno. S nadšením
se celý Monfór přidá k synům mým,
neb v lásce mají mě. Jsemť poslední
já z rodu, jenž jim od pravěku vlád'.
V tom hradu jisti tedy budete,
a skryti na čas; snad se podaří
mně smířiti vás s otcem, s císařem.
Nuž, jděte moje děti, moje vše!
Však dříve všechno zlato vezměte
a všechnu zbraň, již v domě najdete —

a moje požehnání vemte též,
a všechny tyto moje polibky!"

A všichni plakali a propukl
do nářku Renald, takto žaluje:
„Ty drahá matko, zlatá, jediná,
ty sladší nade vše, co stvořil Bůh,
tak s tebou nyní mám se rozloučit?
Už nemám zrak tvůj vidět laskavý
a hlas tvůj slyšet, který těšil mě
a srdce hřál mi od prvního dne,
co dýchat začal jsem? Už položit
na prsa tvoje hlavu nemám víc,
když zármutek mě hněte? Ruce své
na čelo klást mi déle nebudeš
a prsty tvoje hrát už nebudou
ve vlasech mých? A v lese soumračném
se těšit nebudu, že zasvítí
mi při návratu tvoje úsměvy?
Ó přetěžká, ó temná hodino!
Ó loučení tak bolestné jak smrt!
Buď s bohem, matko! S Bohem, dome též,
ty starý, šedý! Hnízdo útulné!
Už neuslyším praskat v krbu tvém
ten milý oheň rudý, šlehavý,
a v komoře té bílé, klenuté,
kde matky boží obraz zlacený
na stěně visí, nebudu již spát,
kde tolik snů v mé duši klíčilo!
A zahrado a stará štěpnice,
kde každé jaro tisíc bílých hvězd
na každém stromě luzně svítilo,

vás také více nikdy neuzřím,
a slyšet nebudu už slavíky
a drozdy zpívat tam! A vlaštovek
na římse věži švítor umlkne
pro vyhnance, jenž nikdy, nikdy už
snad nevrátí se v dům svůj otcovský!"

Tak naříkal a všickni plakali,
a matka omdlévala bolestí,
a v tato slova vyzněl její žal:
„Já dochovala vás a k stáru teď
mě osamělou v bolu necháte!
Tak ulétají z hnízda ptáčata!
Tak truchlí v širém poli planá hruš!
Ó bože můj, za všecku lásku mou
to jediná má trpká odměna?"

A zalomila divě rukama
a zahalila tvář si rouchem svým,
však nejdřív ze všech přec se zmužila
a řekla: „Ne, to není na věky,
že odjíždíte, děti milené!
Bůh dobrý je, a pevně doufám v něj!
Však prchejte a neotálejte!
Má náruč by vás držela,
a nejraděj by nepustila vás, —
však starost moje o vás vnuká mi,
bych měla vás k rychlému odjezdu!"

Tak odjeli a tři sta rytířů
se přidalo jim věrně v tentýž den
a našli Monfór v houštích ardenských

nad temnou řekou, hlubou, hučivou
na štítu skal a Renald v město jel,
znak matky své jak prapor povztyčil
a celé město hold mu skládalo
a ze všech domů se to hrnulo,
a zdálo se, že z hrobů vstávají
ti lidé, o nichž svět už nevěděl,
a kteří svět jen znali z pověstí:
svět jejich hvozdy byly ardenské
a bláta v nich a tmáně soumračné.

V hrad Renald vjel a bratří jeho s ním
a mosty za sebou hned vytáhli
a v stěnách zvětralých těch, omšených
a ošlehaných deštěm, bouřkami
a daleko do kraje čnějících
přes hory, doly, lesy, průsmyky,
svůj nový domov našli na dlouho.

Ač bylo šeré hnízdo orlí to,
přec začali je brzy milovat,
neb bylo plné upomínek jim
na drahé jejich matky starý rod.
Vždyť v síních těch a chodbách přitmělých
krok její dětský někdy tiše zněl,
a růže, které kvetly v zahradě,
když vesna přišla posléz i v ten les,
jenž kolem černal se, vždyť růže ty
těch byly děti, které vídaly
ji někdy zde, a věru zdálo se,
že o ní snily, sladce kvetouce. —

III.

Tři léta plynula, než dozvěděl
se Karel císař, kam se utekli
a skryli Ajmonovi synové,
a jako rána v duši vřela mu
ta nepomstěná těžká potupa
a působila jako otrava.
Čím dál, tím více rostl jeho hněv,
enž pomalu se měnil v nenávist.

Když konečně mu zprávu přinesli,
již dávno tak byl čekal, zajásal
a pravil vasalům svým: „Přátelé,
kdo věrný jest, tam se mnou potáhne."
A všickni na to: „Bůh nám pomáhej!"
A vyjel Karel s vojskem velikým,
a na cestě své nemeškali se
a brzy hvozd se tměl jim v ústrety;
byl šerý jako chmura, tajemný,
a těžká kupila se oblaka
na jeho vrcholcích a v houštinách,
jak vlků vytí vítr burácel,
a pravil Ném: „O páni šlechetní,
v tom lese mnohá číhá nebezpeč,
tam feje bydlí, běsi, šotkové.
Bůh chraniž nás před mocí kouzelnou."

A Karel kázal nyní zatroubit,
a polnic hlas a surem rachotil
jak hromů řev, až stromy třásly se,

a vojsko stanulo a po tlupách,
po stezkách pouštělo se do lesů,
až posléz v dáli zámek viděli
na skále čnít a císař rozkázal
teď rozbít stan, by odpočinul v něm,
a radil se, jak dále postoupit.

Ten samý den si vyšli na honbu
hned z rána Renaldovi bratrové
a stáli na chlumu na mírném teď
a počítali srnce, jeleny,
jež s druhy svými byli stříleli —
tu spatřil Alár v dáli ve sluní
dav zbrojenců a ptal se udiven:
„Kam asi jde to vojsko statečné?"

V tom poutník vyskytl se pobožný
na pahrbku a řekl: „Táhne král
prý proti Ajmonovým synům sám,
tak včera slyšel jsem na noclehu.
To asi lid jest z vojska Karlova."

Hned sedli Ajmonovi synové
na koně své a mlčky tryskali
skrz mlčenlivý, zasmušilý les,
však u řeky se s davem potkali,
jejž byli shlédli s výše pahrbku,
a Alár ptal se reka mladého,
jenž v čele jel (byl nazván Renié):
„Kdo jste a co vás vede v tento les?"

Řek' Renié: „Jdem oblehati hrad
my Renaldův. Bůh zatrať bídníka!"

Tu tasil Alár zuřiv břitký meč
a zvolal: „Bratrem jeho rodným jsem
a nestrpím, bys reka pohaněl!“

Boj krátký byl a zabit Renié.
Zbroj jeho Alar vzal a spěchal teď
se svými druhy domů. Renald stál
na mostě právě: „Bratře,“ zavolal,
„můj sladký bratře, kořist jaká to?“

A Alár smál se: „Císař v Ardenách,“
řek bezstarostně, „přišel oblehat
hrad pevný náš. To snadné nebude,
nás vypudit a zhubit na prosto.“

Však Renald vážně křížem znamenav
své čelo zbledlé řekl: „S námi Bůh!
Mně bolestné, teď krev že poteče,
a že jsem zkázu na vás přivolal.“

Šli do zámku a mosty vytáhli
a brány zavřeli a hleděli
na tiché lesy z oken mramorných,
a čekali na vojsko Karlovo. —

Nuž přišlo blíž a jednou před hradem
byl Ožier a Ném na koních svých
a větve v ruce měli z olivy
a Renald zvolal, plný radosti:
„Ať jaký koli nesete mi vzkaz,
od srdce vítám vás, o rekové,
váš věhlas ctím a skutky veliké!“

Hned most se spustil, vrata rozlítla
se do kořán a vešli poslové,
a do síně je vedli. Bratrové
jim křesla podali a Renald řek':
„Ó, promluvte! Rád uslyším váš hlas.
Ach, krásné dni, kdy v síni otcovské
jste sedávali, hosté přemilí,
a na kolena když jste brali nás
co děti a když dovolili jste
nám zbraně vaše bráti do rukou!
Ó dnové míru, doby minulé!
Kam sladký pokoj váš, ach, poděl se!"

Vzdych' Ožier z hluboka a pravil Ném:
„Nás Karel posílá . . . Jak říci však,
co žádá, abys přízeň naklonil
si jeho zas —"

„Jen mluv," mu Renald děl,
„mír chtěl bych koupit cenou vysokou,
vždyť uznávám, že Karel pán jest náš.
My bráníme se pouze, nuceni."

„Nuž," řekl Ném, „jest Karel rozzuřen,
že Reniéa zabil bratr tvůj,
když v lese potkal jej, a řekl mi:
„Ať bratři Alára mi vydají,
jenž mana mého prolil bujně krev,
a snadněj na mír s nimi přistoupím."

Tu Renald, Ryšár, Gišár vykřikli
a potlačili s tíží nevoli,

a Renald řekl: „Néme, přísahám
při živém Bohu, kdyby nebyl's ty
tím poslem nesoucím tak hanebné,
tak neslýchané ke mně poselství,
že nevyšel bys z hradu, věru, živ!
To řekni císaři a s Bohem buď!
Buď s Bohem, Ožiere rekovský!
Nás osud proti sobě postavil
a v seči snad se brzy setkáme,
neb do poslední krve krůpěje
my hájit budem, vězte, svoji při.
Své ruce na posled mi podejte
co přátelé, vy oba! Na posled!"

A Ožier pravil: „Stud na tváři mám,
že takové jsem nesl poselství!
Já odpověděl bych, jak činil's ty,
na místě tvém, Renalde, kdybych stál."

A odjel s Némem smutně Ožier.

Král ale kázal vojsku hnouti se
a těsněj svírat město se všech stran.
A počal dlouhý, těžký, krutý boj
a trval leto, zimu, jaro zas
a mnoho padlo mužů s obou stran
a znaven řekl Karel: „Těžko jest
hrad ztéci Monfór! Hory vysoké
nám přístup brání, cesty hluboké
nás zrádně vedou v zhoubné nástrahy
a luka široká a pastviny
má nepřítel, a hvozdy dávají

mu zvěře mnoho, řeka ryby zas
a všude skály bašty tvoří mu.
Zde nutno svolat velkou posilu
a sevřít město tak, že hladem mřít
náš začne nepřítel, a pak se vzdá."

A poslové po říši znova šli
a zvali znova many na pomoc
a se všech stran se vojska hrnula.
A mezi tím boj na den neustal
a nepřestala téci hojně krev,
však ještě bratrům zle se nevedlo,
les jejich byl, i pláň, i řeky běh
a hojnost byla zásob veliká.

A jednou Renald otce zahlídl
a široký jen potok dělil je
a srdce Renaldovo zatlouklo
a smutný byl až k smrti, uviděv,
jak otec tasil meč, a Renald vzkřik':
„Nech zbraň svou v pochvě, otče, pro Boha!
Ó, nenuť mě, bych sáhl k meči též.
Co hledáš zde? Krev vlastních synů svých!
Dbáš povinnosti své, ó, vím, to, vím.
Stůj při svém králi věrně. K čemu však
až sem jsi přišel? My tě šetřili
a uposlechli matku; uprchli
jsme z tvého domu, bys co nepřítel
v tvář naši nehleděl! Proč hledáš nás
až zde v těch lesích? Láska zemřela
v tvých prsou pro nás. Proto přišel jsi!
Jsme tobě cizími. Nuž, přísahám,

že, napadneš-li mě, chci bránit se,
že nedám skolit se jak v jatkách brav
jen proto, že ti žití děkuji,
to žití, které hořké je mi tak."

„Ty's kletbou mojí, ty a bratři tví,"
děl Ajmon temně. „Kleta hodina,
kdy zplodil jsem tě, kleto lůno buď,
jež nosilo tě a tě zrodilo."

Tu rozzuřil se Renald šíleně,
kdy matku slyšel proklínati svou,
a tasil meč, a v okamžiku tom
na obou březích chladné bystřiny
se vojska hemžila a zuřivá
hned bitva počala a krvavá:
však řídil Bůh, že otec se syny
se nepotkali v hrozné seči té.
Boj obrovský byl, dlouhý, překrutý
a vítězství na straně císaře,
v hrad samý v spěchu bratři ustoupli
a těsněj svíral město Karel teď,
jen jedna brána jeho zůstala
z všech volna ještě. Byl to chmurný den. —

A Renald trpěl ze všech nejvíce,
žel bratrů bylo mu a matky žel,
a jeho otce velká nenávist
mu duši tížila a mnoho slz
ve skrytu proléval a mír si přál
a vyčítal si náhlý, divý čin,
jenž kořenem byl všeho neštěstí

a Karlův obraz jevil velebně
se jeho duši, přál si shody s ním
a sníval o té sladké hodině,
kdy přízeň Karlova se vrátí mu,
a rozjímal o blahu takovém
a o prostředcích, jak ho dosáhnout. —

Když jednou v lese dumném, mlčícím
u řeky stál, jež proud svůj valila
v dál mlhavou, tu ejhle! zahlídl
na druhém břehu státi soudruha
z dob šťastnějších: to Moriljón byl rek,
a oba dlouho na se zírali
a pohnutí na tváři jevilo
se obou hluboké, a přes řeku
tak zvolal Renald: „Broď se k ostrůvku,
jenž před námi! Tam spolu promluvme
a zapomeňme nepřátelství své!"

Zbraň odložil a k ostrůvku se bral
a setkali se tam pod javorem,
jenž v slunci zářil, starý, omšený,
a šelest rákosů a ptáků zpěv,
vod šplouchání tam snivě splývalo
v zvuk jediný, a lesy mlčely
tak hluboce na březích s obou stran
a modraly se temně, polední
mír dýchal kraj a jasná obloha.
A Renald dívaje na vážek rej
se zelených, nad vodou blýskavou,
děl zamyšlen a mocně roztoužen:
„Proč nenávidět se a bojovat,

když mír sám hlásá celý boží svět?
Což není možno žíti v pokoji?“

Řek' na to Moriljón: „O druhu můj,
jest pozdě nyní války litovat.
Jak můžeš doufati, že král se vzdá
své pomsty kdy?“

„On nenávidí mě,“
děl Renald smuten. „Není možný smír?
Vše učiním, bych udobřil jej zas.
Ó, za mě mluv, neb tebe v lásce má.
Snad vyslyší tě.“

Řekl Moriljón:
„Krev žádá tvou a krev chce bratrů tvých.“

A Renald svěsil hlavu šeptaje:
„Krev bratrů mých! Proč nechce pouze mou?“
Smír není možný, tedy válka buď.“

A odvrátil se, mlčky hlavou kýv'
a Moriljón mu řekl: „Příteli,
jak pošetilé, Monfór hájiti!
Slyš radu mou! Do lesů prchněte,
neb nikdy hrad svůj neuhájíte.“

Tak řekl mu a pak se rozešli,
do svého hradu Renald vrátil se
a Moriljón v Karlovo ležení.

Dvě leta ještě boje trvaly,
pak celé město Karel sevřel tak

16

že nemožné už bylo vyjíti,
a zasmušile z oken mramorných
se bratři dívali a čekali,
kdy vyjde slunce jejich poslední,
kdy hlad je přinutí, by vzdali se.

Však přišla zima krutá nad míru
a hladem Monfórští co hynuli,
neméně vojsko hladem trpělo
před branami, a Karel zasmušen
děl věrným svým: „Ve hvězdách psáno je
že nikdy hrad ten nedostanu v moc
a ztroskotáno, jako pyšná loď,
je štěstí zbraní mých a sláva má
před žulovými těmi baštami;
a temné tyto lesy bez mezí
jak hrob se zavírají nade mnou,
a pohřební mu hudou píseň mou,
jak řvoucí moře . . . Píseň pohřební
i mně i mému dílu . . . Skončím zde
běh pyšný svůj v té hádce rodinné."

Tu ozval Hervé se, byl z Losany,
byl statečný a Karlu oddaný,
však plný lstí a pravý dobrodruh;
děl císaři: „Nač zoufat, pane můj?
Vždy nelze všeho silou dosáhnout
a schytralost nám mnohdy pomáhá,
kde jiných není přímých prostředků.
Nuž, netaž se a na mě spolehej,
že Monfór bude tvůj, než uplyne

tré krátkých dnů. A za svou odměnu
nic nežádám, než právě onen hrad
a město, jež v tvé ruce odevzdám.
Rci, králi můj, ty v manství mně je dáš?"

„A Laon ještě k tomu," Karel děl,
„to krásné město, hrdé, bohaté,
neb velkou zasloužil by odměnu,
kdo v šťastný konec přived' by ten boj."

Vstal Hervé ráno, v zbroj svou oděl se,
na koně sed' při prvním svítání,
jel do lesa a s prvním paprskem,
jejž slunce vrhlo zlaté hradu v tvář,
před branou stál, před mostem zdviženým,
slez' s koně svého, hledí pozvedl,
byl zimou bled a oči vlhké měl
a ruce pozvedl a třesavým
a smutným hlasem zvolal: „Pro Boha,
o Renalde, pro Krista drahou krev,
mi bránu otevři a pusť mě v hrad!
Jsem ztracen! V patách vrazi sledují.
Hněv Karlův, přetěžké to břemeno,
jsem na se uvalil. To pro tebe!
Já popudil jej, rozzuřil jsem jej,
mu vyčítaje křivdu proti vám
a smír mu radiv! Rychle! Pomozte!"
A jako v úzkosti se ohlížel
a dodal: „Dopustíte, necitní,
před vašima bych zhynul očima?
Má dvéře vaše třísnit moje krev?"

A hluchý dusot koňů zaduněl
v tom okamžiku z lesa, spustili
tu rychle most, a Hervé vešel v hrad:
tak Jidáš vešel v zdřímlou zahradu,
kde mistr jeho bděl a modlil se.
A jako Jidáš líbal Renalda
a jeho bratry Hervé bezectný.
A Renald usadil jej ve síni
na křeslo čestné, chléb mu přinášel
a plnou číš a řekl: „Bratře můj,
buď vítán mi!“ a pak se zamyslil
a řekl: „Pověz, jak se daří tam
před městem v ležení.“

Tu zasmál se
zlým smíchem Hervé, takto volaje:
„Mráz, deště, sněhy za vás bojují
a řídnou davy vašich nepřátel.
Je zoufalý už Karel, pomýšlí
už na to odebrat se do města,
v svůj teplý dům, v svůj palác mramorný
a ustoupiti zlému osudu,
ač na jevo to nechce posud dát
a vzplane, když kdo radí k ústupu.
Jen krátko, a budete zbaveni
vší tísně, bídy! Kyne vítězství.“
A zdvihl číš a řekl: „Na zkázu
teď, bratři, připijeme Karlovi.“

Však všickni mlčeli a Alár děl:
„Je nectné pít na zkázu někoho,
jest Karel nepřítel, však ctíme jej,

boj čestný vedeme a slepá zášť
nám cizí. Není reka důstojná."

A vyšel ze síně a Renaldu,
když za ním šel, řek' ve vší důvěře;
„Zlá vůle, zdá se mi, v tom muži je,
měj na pozoru se, ó bratře můj,
a nevěř příliš slovům líčeným."

Však Renald kázal chystat hostinu
a vesel byl nad zprávou z ležení,
neb konec války přál si upřímně.
A hlučné bylo v hradu veselí
a Alár sám na zradu zapomněl,
na možnou a na pikle strojené
a teprv pozdě v noci umlkly
ve síni zpěvy, hluk a bujný smích,
a znaven každý lůžko hledal své.

Však Hervé nespal, čekal trpěliv,
až všickni usnuli a ponořen
až v sen byl celý hrad; pak kradmo šel
v síň, kde byl ráno zbraně odložil,
a oděl se v svou zbroj a bez hluku
se dostal do věže, kde vrátný spal
snem přemožen a vínem opojen,
nůž do srdce mu vrazil, spustil pak
bez hluku most, odtáhl závory
a temnem kryt se dostal bezpečně
do města dolů, tichou ulicí
až k bráně nestřežené, otevřel
a zahvízdl jak plachý, noční pták.

Hned vyrojilo se sto rytířů,
jež kryla noc a hustý sosen stín,
a jako zjevy v bránu vnikali.

A zatím Alár podivný měl sen:
had že jej uštknul, jemu zdálo se,
a prudkou bolestí se probudil
a s lože vyskočil a v polosnu,
sám nevěda, co činí, spěchal v síň,
kde Hervé spáti měl, a vida tam,
že postel prázdna, letěl na místo,
kde zbroj byl ráno zrádce odložil,
a vida, též že není více tam,
v zvon udeřil a ze sna celý dům
se probudil a Alár zavolal:
„V zbraň rychle muži! Zrada černá bdí
a protož plašte spánek s víček svých!
Ach, Renalde, už není pochyby,
most spuštěn jest a Hervé uprchl!“

A v okamžiku tom ryk ohromný
se z města nesl, boj byl v ulicích
a z mnoha domů požár šlehal už
a celé vojsko Karla hrnulo
se proti baštám. Rychle zavřeli
teď bratři hrad a most zas vytáhli
a Renald řekl: „Běda Monfórským!
Hle, za nás trpí město neštastné!
To nelze, bychom zde se dívali
na vraždu krvavou, na hroznou seč!
Teď vzhůru na pomoc jim, na pomoc!“
A sed' na koně svého Bajára

a letěl v nejhustší dav nepřátel
a bratři jeho za ním; Gišar jen
a málo mužů v hradě zůstali,
by střežili jej a by spustili
most, kdyby bratři byli nuceni
se svými many v dům se utéci.

Seč byla neslýchaně krvavá,
na obou stranách vražda zuřila,
a dlažba byla krví nachová
a k nebi velké plamy šlehaly
a kouř se valil jako oblaka,
a v hrozné záři, v dýmu požárů
zjev jako obrovský se Bajár zdál
a Renald na něm jako olbřím byl,
meč jeho metal tisíc blesků zmar
a tisíc blesků Bajár krokem svým
ze dlažby křesal, oči svítily
mu jako šlehy rudých vlasatic
a bylo těžko říci, z koho víc
šla hrůza, z koně-li či z člověka,
a s obdivem volali Monfórští:
„Hle, kůň a rek, jak viděl na Patmu
je svatý Jan v své velké vidině!
Bůh poslal je, toť zhynout nemůžem!"

A nepřátelé v strachu volali:
„Běs je v tom koni! Ďábel jest to sám!"
Smrt vede jej! Šustění perutí
je slyšet jejích, vidět kosy blesk!"

Tak voláno jest v ryku, v lomozu,
jenž temnou nocí letěl ku hvězdám.

Však blízko brány města východní,
na baště pusté, Hervé zrádný stál
a kýval v noc a v roh svůj hromem dul,
vždy nové davy v pomoc volaje.
Jej zahlíd' Alár, hněv jej zachvátil,
bod svého koně, jako bouře spěl,
jak vichr, na baštu a letěli
tam přátelé a Renald v čele jim.
Je shlédnuv, Hervé dal se na útěk,
strach pojal jej a snésti nemohl
těch jejich zraků těžkou výčitku.
Však nemožno se spasit útěkem,
neb byl se zmýlil, v slepou ulici
jej zaved' zrádně plachý jeho krok
a bez dechu se bledý zastavil
a podpíraje o zeď omšenou
se staré věže, volal rekům vstříc,
již v zápětí mu stále spěchali:
„Ó sketové! Já jeden, jediný,
vás celý dav! Vystoupniž jeden z vás
a v boj se pust!"

Však Alár zasmál se
a odpověděl, plivnuv jemu v tvář:
„Pse nečistý, jak? S tebou bojovat?
Hmyz zašlápnem a nebojujem s ním,
meč neposkvrním bídnou krví tvou,
ty mužem nejsi, plaze pekelný!"

Meč v pochvu zastrčil a ohromný
vzal kámen z věže z pola sesuté
a hrozným vzmachem v prsa mrštil jej

v ráz Hervéovi, po něm činili
i ostatní a v dešti kamenném
klcs' Hervé k zemi, všickni couvli teď,
jen Bajár skok učinil ohromný
a jako meteor se nocí mih',
a jako červ se svíjel Hervé teď
pod jeho podkovami, řval a vyl
a chrlil krev a kletby bezmocné,
a Bajár ruce, nohy lámal mu
a tříštil prsa, lebku údery
svých těžkých nohou, divě řihaje,
a jiskry sypal z očí, z nozder svých,
a jezdec jeho, divý jako on,
do výše ruce zdvihal, volaje:
„To za tvou zradu, Hervée, je mzda!"

A rozemlet a zkrušen v beztvárnost
na dlažbě kluzké rozšlapaný trup
jak černá skvrna ležel ohyzdná,
a Bajár mozkem, krví potřísněn
až po prsa a zpěněn, kouřil se
a stál jak po popravě lítý kat.

„Bůh odpustiž nám," Renald posléz děl,
„však po právu se stalo zrádcovi!"

A znova bratři v boj se uvrhli.
V té hrozné noci divy činili,
však štěstí na ně neusmálo se,
do rukou město padlo Karlovi
a zbytek reků, bojem znavených,
teď ulicemi ssujícími se

ku hradu prchal, kde už poslední
a slabá naděje teď kynula. —

A z oken dívali se vysokých,
jak v rum a popel město lehalo
a řekl Renald: „Hrad náš ostrovem
ční v moři plamů; záští nesmírné,
had pekelný, nás svírá se všech stran.
Jak odolati? Vyhladoví nás.
Mám zříti na tu bídu věrných svých?
Už nezbývá než uniknouti v les,
jak dávno Moriljón mi poradil,
jest ještě tajný východ volný nám.
Nuž vzhůru v les, a Bůh nám pomáhej!"

A zapálili hrad a uprchli
tím tajným východem a na koně
na Bajára sed' Renald bohatýr
a bratři jeho s ním, a na hřbetě
skal vysokých ve záři plamenů
je Karel zřel a celé vojsko s ním:
tvor nadzemský se bílý Bajár zdál
s tím čtyřnásobným, těžkém břemenem
těch postav hrdinských, jichž brnění
jak slunce plála šlehy požáru.
Na rudém nebi obrys olbřímý
se koně pnul, v tu hrůzyplnou noc
a v praskot ohně, větru hučení
hřměl jeho řehtot jako velká bouř
a z nozder dým mu šel a sypaly
se blesky z jeho očí, veliká
v nich bohatýrská pýcha zářila,

jež nepřátelům takto mluvila:
„Vás celý svět a nás je hrstka jen!
Však nezlomena naše odvaha!
V své nemnohosti v pravdě velcí jsme,
a vy v tom množství přec jen malými!“

A celé vojsko stálo v obdivu
a nikdo zbraně ani nepozved'
a všickni zírali na Bajára
a na ty bohatýry, které nes',
až kůň se vzpnul, skok na to nesmírný
a zmizel v temno lesů hučících.

Své mocné setřás' Karel dojmutí,
a řekl chmurně: „Skončen tedy boj,
však není plné moje vítězství,
a jejich vzdor je větší, než byl kdy.
Však bude zlomen, není pochyby.
Teď do Paříže klidem vrátím se
a ponechám zde pouze vojska část,
by v lesích lovili mi sběhlou zvěř,
již v sítě lapit bude snadné teď.
V tom hvozdě žíti dlouho nemohou
a vyjdou-li, do rukou padnou mých.“

Tak řekl císař, odjel druhý den,
a vojsko, které nechal v Ardenách,
les svíralo a přísně střežilo
lem jeho tmavý, těsně, bedlivě. —

Však celou zimu marně hlídali,
neb z lesa bratři nikdy nevyšli

a řehtání jen občas Bajára,
jež jako hromu znělo dunění,
jim známkou bylo, posud na živě
že Ajmonovi chrabří synové.
A začali teď v četách vnikat v les,
však kdykoli se s bratry setkali,
vždy podlehali proti hrdinům,
a zdálo-li se, že jich přesila
při různých půtkách reky zdolá přec,
že uniknouti už už nemohou,
tu Bajár vždy se jevil zázračným
a unes' bohatýry jediným,
však nevídaným skokem, v takou houšť,
že sledovat mu bylo nemožné,
a rychle tak se míhal stromy pak,
že mizíval, jak oblak v blankytu.
A strašidelná z něho hrůza šla
na nepřátele, někdy prchali
už při pouhém se jeho zjevení.
Tu sláva toho koně začala
se v písni ozývat, a miloval
lid v Ardenách jej jako člověka,
a chválil věrnost jeho velikou
a bystrý um a chrabrost příkladnou.

Tak čekal Karel marně poselství
o konci bojů a o zajmutí
těch hrdin čtyř a zasmušilým byl,
když ukázal se v oknech paláce
a na stupně zeleně mramorné
před dům když vyšel vítat hosti své,
již přicházeli z končin dalekých

se jemu kořit, králi západu.
A jednou dal při hodech při velkých
si od svých manů slavně slibovat
nad pávem, jejž přinesli panoši
na zlaté míse v peří nádheře,
že zasadí se znova každý z nich
o lapení těch hrdých zpurníků,
vzdor jejichž cítil jako v ráně trn.

A mezi hostmi tenkrát Ajmon byl,
a ačkoli to Karel nežádal,
přec jako ostatní též slibovai,
ač zarmoucen a smuten velice.
A ráno vstal a do Arden se dal
na cestu dalekou. A v onen čas
byl Renald našel hlubé údolí,
kde byla tráva hustá, vysoká
a oliva kde stála pravěká,
blíž studánky pod skalou vysokou,
a byli bratři tam jak v zahradě,
již vesna počínala krášliti
už pestrým květem vůně balšamné.

Byl slunný den a libý vánek chvěl
se olivou a pěla studánka
a bratři sladce v stínu dřímali,
a věrný Bajár s nimi, rekovný,
neb celou noc na stráži probděli,
an nepřítel se byl jim přiblížil.
V tom sladkém spánku vidět nemohli,
že na skále se zjevil starý muž;
vous jeho sivý větrem vlnil se

a zraky nepokojně hořely,
a nahnul se a viděl pod stromem
tam dole, u té jasné studánky
své syny spát, neb Ajmon byl to sám.
Jen málo kroků za ním rytíři
mu věrní sledovali: Zachvěl se.
Teď v rukou měl ty hrdé zpurníky,
teď v moci měl je, moh' je vydati
mstě císaře, jak slavně přislíbil.

Už ruku zved', by kynul věrným svým,
tu srdcem cos mu trhlo bolestně,
tak bolestně, že do rtů hryzl se:
své ženy bledou viděl, smutnou tvář,
zrak její dlouhým pláčem pohaslý,
a před očima sám teď mlhu měl,
to slzy byly, slzy palčivé . . .

Tu bez rozmyslu velký kámen vzal
a se skály jím mrštil v údolí.
Mih' balvan kolem staré olivy,
lít' přes vrchol, až větve praskaly,
a dopadnuv pak, hromem zaduněl,
a pukl v dvé a jiskry sypal kol.
A bratři vyskočili na nohy
a střásli sen a meče tasili
a Ajmon náhle zase tvrd jak dřív,
vstříc volal jim: „Teď, zrádci, zlapím vás,
a zajisté váš přišel slední boj!“

Vzkřik' Renald: „Vzhůru, bratři, na koně!
Můj Bajáre, ó spas nás od hříchu,
krev otce svého prolít nechceme!“

A Bajár nes' je rychleji než kdy
do houště lesa; marně za nimi
se nepřátelé jejich pouštěli.

Když zmizeli, řek' Ajmon: „Churavím!
Mně srdce v těle bolí, třese se.
Vy za nimi se pusťte v temný les,
já domů jedu k ženě na svůj hrad,
jsem stár a sláb a zemřít chce se mi."

Tak Ajmon děl a domů k ženě jel,
však synům jeho bída nastala,
neb denně víc teď rostlo nepřátel,
od konaných nad pávem příslibů
a celé léto, podzim míjel jim
tak v půtkách hrozných, v bojích bez počtu,
a déšť a vítr, sněhy, vichřice
též válku s nimi vedly zuřivou,
neb, zima přišla krutá jako smrt,
a žili jako vlci v pustinách.
Šat roztrhán jim s těla padal už
a zarostli jak lesní medvědi
a hladem, zimou zbledli, zsinali,
a zrezavěla zbroj jim, ztupěla,
a bez podkov byl Bajár dávno už,
a Renald proklínal tu hodinu,
kdy Bertoleta zabil v Paříži,
a císařův hněv na se uvalil
a na bratry. Tak mnohdy pod stromem,
jenž proti zběsilosti metelic
je chránil jedině, se chystali
na smrt už na blízkou a odvahy

jim stopy nezůstalo v srdcích už
a naděj mrtva byla na dobro.
V těch hrozných chvílích Bajár vším jim byl,
on přítelem, on bratrem zdál se jim,
on hřál je, mocně na ně dýchaje,
on lehl k nim a nedal zasypat
je sněhem, jenž svou tíží lámal strom.
Zrak jeho vždy byl plný útěchy
a o lásce jim mluvil o věrné,
a klidně mohli bratři v noci spát,
když Bajár střežil je. Tak prožili
tu zimu, stále smrtí hrozící.

Když sněhy roztály a celý les
když zpěvem ptáků zněl a lupenů
když mladých zlato větve zdobilo
a sladká vůně z mechu stoupala,
tu divná vzbouzela se tesknota
jim plná čaru neurčitého
ve srdcí hlubinách, a Renald řek':
„Již sedm let teď, bratři, trpíme
a beze dna je propast našich běd,
však nejvíce mě bolí ze všeho,
tvář matčinu že vidět nelze mi!
My s jarem z mrtvých vstali, boží ráj
by pro mě byla zem, jen okamžik
ji kdybych zříti mohl, ke svým rtům
ty drahé ruce kdybych tisknout směl!"

A všickni čtyři v dlaně skryli tvář
a plakali v tom lese hlubokém
jenž, šerý, pln byl tajů jako sen,

pln stínů, paprsků a šveholu
a mlčeli, až Alár vztyčil se
a chvějným hlasem zvolal: „Bože můj,
a ona pro nás pláče sedm let!
O, pojďme k ní!“ A Renald radostně
ho objímal a zvolal: „Pojďme k ní!
Vždyť nemohou víc než nás usmrtit
a zemru rád za její objetí!“

A vstali, líbali se na vzájem
i Bajára a hned se na cestu
na dlouhou dali, plni radostí. —

Po celou kráčeli vždy noc a pak
se ráno v houšti skryli pečlivě
a mnoho dnů tak krajem bloudili,
než dostali se k městu rodnému,
až posléz zámek z dáli viděli
nad městem čnít, kde matka bydlela.
Tu vnikala jim sladkost květných niv
a květných hájů, sadů ovocných
v tom slunném kraji, jako zašlý sen
a znovu s dávným čarem zjevený,
do duší plných touhy, bol a slast
tak mocně bytost jejich schvátily,
že mdloba jejich údy poutala,
že třásli se a těžce dýchali;
však Renald nejdřív dosáh' rozvahy
a řekl bratrům: „Nyní přemýšlet
nám sluší vážně, jak si počínat.
Je pošetilé snad, co činíme,
což kdyby někdo v městě poznal nás?

17*

A otec sám? Což nevydal by nás,
jak přísahal?"

Však Gišár odvětil:
„Můj Renalde, nás nikdo nepozná
ni rodná matka. Vítr, sníh a déšť
a utrpení naše změnily
tak naši tvář, že není nebezpeč.
Nuž zkusme to, vejděme do města,
a posléz v dům a hleďme sejít se
pak s matkou beze svědků všelikých."

A skryli koně v lese v jeskyni
a vešli v město za bílého dne,
a zastavoval v ulicích se lid
a s podivením na ně díval se,
na tváře osmahlé a zarostlé,
jež jako z jiných světů zdály se,
a každý ptal se: „Jací cizinci
to přišli k nám, zajisté zámořští?"
a mnohý řekl: „Jsou to poutníci!"
A jiný zase: „Kajícníci jsou,
již tráví život s pláčem v poustevnách."

Však bratři do paláce měřili
a vidouce teď věže, zahradu,
ta drahá místa všechna, o nichž vždy
tam v černých lesích byli snívali,
tak dojmutím se slabi cítili,
že krok jim váz', a že se o berle
o dlouhé podepírat musili;
a Renald hlasem zmírajícím děl

tak vrátnému, jenž seděl před branou:
„Je pán tvůj v domě, Ajmon z Dordony?"

A stařec, jakoby se probouzel,
vztáh' brvy vzhůru. „Není," odvětil,
„je na lovu."

„A zdráv je?" Renald děl.

„Zdráv?" řekl vrátný, vzdych' a pomlčel
a dodal za chvíli: „Na těle zdráv,"
a svěsil hlavu. Posléz tázal se:
„Jste poutníci? V dům směle vejděte,
má paní dobrá je a štědrá též
a dvojnásob z dob toho neštěstí,
jež leží na tom domě jako stín."

A zakryl tvář, a bratři spěchali,
neb báli se, že jejich dojmutí
je prozradí . . . Ten starý vrátný byl
ten samý ještě, jenž co děti je
znal z blahých dob . . . Teď vzhůru brali se
po schodech, známou chodbou kráčeli
a vešli v síň a matku viděli,
jak seděla a předla u okna,
jak holub byla sivá, shrbená,
a o sto let se starší zdála jim,
bol nesmírný v té bledé tváři byl
a oči, nyní suché, do krve
už byly zrudly pláčem bez konce.
Na prsa bratrům hlavy klesaly
tak hluboce, tak těžce. „Aláre,"
řek' šeptem Renald: „Matku, matku hleď!"

To slovo „matka“ z úst mu musilo,
sic', cítil, že by udusilo jej.
Mřel něhou nesmírnou a tesknotí.

V tom okamžiku zazněl ptačí zpěv
tak dojemně, tak sladce nadzemsky,
že zdálo se, že z ráje hudba jde:
to drozd byl v kleci, jenž tak snivě pěl.
Byl Renald jednou, dávno, našel jej
kdes v lese, kde byl z hnízda vypadl,
a byl ho matce přines', krmil jej
a drozd jej znal a přilnul k němu tak,
že tehdy jen, když on byl přítomen,
v zpěv propuk', sladký, jinak mlčel vždy
a němým byl po všechna léta ta,
co Renald v lesích bloudil ardenských;
když slyšel ho teď Renald, podepřít
o bratry své se musil, klesaly
mu nohy tak, však matka ubohá
příst přestala, jí ruce klesly v klín
a shaslým hlasem bolně zvolala:
„Jak? zpívat chtěl bys, ptáku nevěrný?
Už zapomínáš na ten smutek svůj?
či, Bože, vidí zrak tvůj víc než můj?
Je Renald mrtev? Vešla v tuto síň
snad duše jeho, a ty vidíš ji
a vítáš ji?“ A hlava klesla jí
na kolovrat a štkání trhalo
tím vetchým tělem, žalem zmítaným.

A řekl Alár: „Bratře, pro Boha,
jdi k ní a dej se poznat na místě!“

Však Renald pravil: „Ne, tak náhle ne!"

A bratři sedli na tu lavici,
kde sedávali vždycky žebráci,
když zavítali k hodům do síně.
Tam skrčení se k sobě tlačili
a za ruce navzájem drželi
se za chvějící; v citech ztraceni
jak v hlubém moři, nevěděli teď,
co činit a co říci. Matka však
se utišila, hlavu pozvedla
a zírala před sebe do síně
a zahlédši ty v stínu postavy,
se svého křesla vstala, šla jim vstříc
a tichým hlasem řekla: „Vítejte!
Jste poutníci? Já neviděla vás,
když do síně jste vešli. Promiňte.
Zrak můj je slabý, pláč jej pokazil,
jsou slzy jako oheň, jako sůl.
Jste dlouho v síni už? Ó, odpusťte.
Hned potravu vám podám, vína též,
dům bohat jest a skříně plné jsou;
co plátna, sukna třeba, poskytnou,
neb rozedrán je, vidím, ten váš šat.
Vše s radostí vám dám, a Hospodin
ať vede šťastně k cíli vás.
Kéž syny moje chrání Bůh mi též,
jsou v nebezpečí smrti jako zvěř!
Ó mužové, už sedm dlouhých let
to v zimě bylo, co já ubohá
je k srdci tiskla, drahé, na posled."

A zalomila v žalu rukama
a Renald šeptal hlasem vyhaslým:
„Jak to, má paní? Z jaké příčiny?"

A ona na to: „Z daleka jste as,
když neslyšeli jste o dětech mých,
o Ajmonových synech! Celý svět
je proti nim, jen jedno zůstalo
jim srdce věrné, to zde v prsou mých,
a Bůh můj svědek, co pro lásku svou
i od otce jich snáším po léta,
neb odřek' se jich a mě nutit chtěl,
bych činila jak on. Je prchlivý
a tvrdá slýchám slova každý den."

Tu nezdržel se Renald, sebou trh'
a zaťal pěst a matka shlídla to
a zbledla smrtelně a chvěla se,
neb poznala ten divý posuněk,
jenž Renaldovi vlastním býval vždy,
a jako leknutí cos projelo
jí celým tělem, přikročila blíž,
a vidouc Renaldovo pohnutí,
mu třesoucí se rukou pozvedla
nad čelem vlasy, jizvu odkryla,
již od dětství tam měl, a všechna krev
jí náhle v tvář se lila ze srdce
a vykřikla: „Renalde, jsi to ty!
Můj sladký synu, vše mé na světě,
při živém Bohu, řekni, že's to ty,
sic zemru v nejistotě vražedné!"

Tu vypuk' Renald v usedavý pláč
a bratři jeho s ním a matka též
a ruce zdvihala jak zmámená
si na čelo, a jako v horečce
se cizím hlasem smála, líbala
své děti štkajíc sto- ba tisíckrát;
však slovo mluvit nemoh' nikdo z nich,
až matka nejdřív mluvy nabyla:
„Jste v bídě, v neštěstí a samotni!
Ni duše s vámi, Bože, jaký bol!"

A řekl Renald: „Duše jedna přec
je s námi matko; ač svůj příbytek
jen v němé tváři má, je věrná tak,
jak pobratřený, dobrý bohatýr:
to kůň můj jest, můj Bajár předrahý!"

A matka řekla: „Nuže a kde je?
I jej chci vítat, hostit, celovat!"

A řekl Renald, kde že koně skryl
a okamžitě matka poslala
na ono místo štolbu věrného
a oddaného celou duší jí,
jenž koně znal, a znám byl jemu též,
a kázala, by přived' Bajára.

Pak v síň se vrátila a v nový pláč
zas vypukli a zas se líbali
a znaveni když byli, řekla jim:
„Teď ke stolu!" A sama sloužila
jim starostlivě, víno, zvěřinu

a bílý chléb a med jim snášela
a jedli hltavě, a za chvíli
se dusot koňů ozval na dvoře
a matka řekla: „Otec vrací se!"

A viděli teď oknem, pod sosnou
pod zelenou jak Ajmon s koně slez'
u stupňů z mramoru pod portálem
a opřen o hůl jak šel nahoru
a kořist z lovu, čtyři jeleny,
na bidlech lidé jeho přinesli,
a štěkot smečky plnil velký dvůr.

Teď zněly těžké kroky na chodbě
a dvéře rozlítly se, Ajmon stál
na prahu síně, syny nepoznal
a řekl ženě: „Kdož ti muži jsou?
Tvář jejich zřejmě mluví o bídě."
Tu vévodkyně s pláčem zvolala:
„Tak pod střechu se děti vrací tvé,
neb oni jsou to, moji rekové,
jež přemoci tvůj císař nemohl
a nikdo z bohatýrů největších!"

A Ajmon kabonil se jako bouř,
však vévodkyně řekla důstojně:
„Ne k tobě přišli, nezůstanou zde!
Ne! Ke mně přišli! Mými hostmi jsou
a nedopřeješ-li jim přístřeší,
pak půjdu s nimi, v pustý, divý les!"

Pak měkkým hlasem tiše prosila:
„Ó, nevyháněj nás, můj Ajmone!

Ó, nech mi je, bych pookřála zas!
Pro Boha, krále lásky, smiluj se.
Snad nikdy více už je neuzřím,
až s nimi rozloučím se znova zas!
Vždyť duši sotva tělo drží už,
na konci života mi vůli nech
na den neb dva . . . To buď mou odměnou,
víš, jak jsem dlouho mlčky trpěla!“

A Ajmonovi srdce třáslo se,
však řekl temně synům v tvrdosti:
„Vy, při sám Bůh, jste nevhod přišli mi,
a po tom všem, co mezi námi jest,
vás přivítati vlídně nemohu.“

A Renald řekl zlobně: „Výčitek
nám nečiň, otče. Zle též činil's nám,
a shasla-li tvá láska, naše, věz,
že k tobě, pane, dávno mrtva též.“

Tu rozzuřil se Ajmon: „Ničemný
a bídný chlapče,“ zvolal, „zatrať Bůh
tě, zlolajný a drzý zpurníku!
Jsi hoden zemřít rukou katanskou!“

Tu řekl Renald: „Kdyby jiný tak
se mluvit odvážil, jak, starče, ty,
zle by se vedlo jemu, při sám Bůh!“

A na polo svůj tasil tupý meč,
jejž skryt měl v řasách svého oděvu,
však Alár zadržel jej volaje:

„Pro lásku boží, sladký bratře, stůj!
Ať otec náš byl nepřítelem nám,
přec milovat a ctít jej povinnost,
a brojit proti němu černý hřích,
tvá duše jasná prosta skvrny té,
neb vím, že neví, ret co vyřkl tvůj!“

A Renald zvolal: „Otče, odpusť mi.
Chci všecko snášet, třeba kletbu tvou, —
co na tom, že nás tupíš, vyháníš?
Jen neláska tvá k matce bolí mě!
Nás třeba kopej, na kolenou však
jí služ a koř se před ní z duše své.“

A Ajmon vypuk' v pláč a pravil jim:
„Ne, nikdo není, děti, roven vám!
Nuž, zlata vezměte a stříbra dost
a zbraně, koně, ale odtud pak
se berte bez odkladu.“

Renald však
mu odpověděl: „Pane, nevezmem.
My nepřišli pro zboží vaše v dům,
neb vydědil jste před tím syny své.
My přišli vidět drahou matku svou,
jež pro nás pláče, ráno, na večer,
jež po nás teskní celou duší svou.
Kéž místo zlata, koní, byl byste
nám trochu lásky nabíd' — na chvíli.“

A řekl Ajmon: „Trpce mluvíte,
a velkou křivdu jste mi učinil.

Jsem Karlu věren, neb on jest můj král,
já jeho manem. Když jsem odřek' se
svých zpurných synů, srdce pukalo
mi v prsou, Bůh to ví . . . Vy přišli jste
svou matku vidět . . . Nuže, mějte ji . .
Mým zlatem pohrdáte, dobře tak.
Jest matka vaše sama bohatá
a přeji si, by obdařila vás.
Už nevyháním vás, nuž, zůstaňte
až do rána. Já sám však odcházím,
neb nesluší se, bych pod střechou spal,
pod kterou nepřátelé Karla dlí."

A odešel a dvacet rytířů
s ním jelo z hradu, v starou zahradu,
jež v plném květu stála pod baštou.
A řekla matka: „Otec odešel,
vy zůstanete, spásy duše mé!
Vy zůstanete! Já vás obléknu
a vykoupám a vůní napustím!"

A v síň je vedla, kde je koupala
a kment jim dala, pláště z hedbáví
a řízy hermelínem vroubené
a obuv z kůže měkké jako list
a otevřela pokladnici svou,
a stříbra měřila a zlata jim,
pak koně nejkrásnější vybrala
a dala nakládati na ně zbroj,
vše, čeho sobě přáli synové,
a Bajára, jejž nyní přivedli,
hned okovati sama kázala

a sama do konírny vedla jej
a měkce senem ustlat dala mu.

A v síni řekla vévodkyně jim:
„Mou radu slyšte, děti předrahé!
Až vyjedete odtud, dejte se
na cestu do Španěl. Tam jisti jste,
a bohatá je slunná ona zem,
tam štěstí vaše, bohdá, vykvete."

A Renald odpověděl: „Rada tvá
jest moudrá, matko, učiníme tak."

A znaveni šli bratři na lůžko
a sladce spali, šťastni, blaženi,
a matka bděla u nich celou noc,
a nasytit se štěstím nemohla,
že pod svou perutí je zase má,
a děkovala Bohu z duše své. —

Když zora růžová se zbouzela,
a zlatý její úsměv nebem šleh',
a bílý dým se z lesů podnímal,
vstal Renald s lůžka, bratři jeho s ním
a řekli matce: „Rozlučme se teď,
jest dostáti nám slovu danému
a nesluší nám otce rozhněvat,
vždyť laskav proti nám i tobě byl."

A ona neplakala, řekla jen:
„Jste mužové a tedy jednejte,
jak čest vám káže. Požehnání mé
na drahé vaše hlavy rekovské!

Dá Bůh, že opět uvidíme se.
Však je-li vůle jeho přesvatá,
by smrtelný můj zrak už neuzřel
vás na zemi, tož vězte, před trůnem,
tam před nebeským orodovati
že nikdy nepřestanu v prospěch váš,
a v ráji někdy zase sejdem se.
Mám pevnou naději, že vejdu v něj,
Bůh dobrý jest, a mnoho snášela
jsem na zemi, a život můj byl čist."

A poklekli a ona žehnala
jim tiše, vroucně, políbila je,
a všichni vyšli z domu beze slov,
a z porosené vyšel zahrady
teď Ajmon též a ruku podal jim
a on a žena městem s nimi šli,
a celé město doprovázelo
je s pohnutím, až k dubům stověkým,
jež za branou na chlumu šuměly.
Tam koně čekali a v prostřed jich
byl Bajár bílý, zlatá čabraka
jej zdobila a uzdy stříbrné,
dar Renaldovy matky poslední.
Když na koně se bratři vyšvihli,
tu pojednou pod kopcem povstal ruch,
hle, mladý rytíř v zbroji stříbrné
na černém oři jel, a sedm set
mu sledovalo mužů, komonstvo
to bylo chrabré, v rouších přeskvělých,
a Renald poznal jej: to Malgis byl,
a Bajár řehtáním ho přivítal.

A Malgis krásný, s okem dumavým
a vezdy smutkem jakýms zastřeným,
se usmál teď a dvorně pozdravil
dřív ženu Ajmonovu uctivě,
a podával pak ruku Renaldu
a pravil mu: „Přicházím děkovat
ti, milý druhu, za tvou hrdinnost
a bratrům tvým. Já v hlubé samotě
žil velkým snům a nyní teprv vím,
že trpěli jste k vůli Bóvovi.
Mstu nechtěl jsem, já nenávidím boj,
však nyní povinností mojí jest
vám přispěti, neb Karel smířiti
se zdráhá s vámi. Poklad prastarý,
jenž patří matce mojí, zahrabán
byl v orleanském lese celý věk,
já vykopal jej, přináším jej vám.
Já a ti muži, které vidíte,
my s vámi zůstaneme. Radu mou
teď slyšte, bratři moji milení.
Král Ijon gaskoňský ve městě svém
je v nebezpečí stálém, tulússký
mu hrozí emír, pohan sveřepý.
Nuž, pojďte se mnou v zámek bordóský,
král přijme vás, neb bohatýři jste,
a vaše sláva celým světem jde,
a nepřicházíte co žebráci.
Nuž, králi pomáhejte přemoci
tu sílu pohanskou. Jest Ijon man
též Karlův, a když císař uslyší,
že proti Saracenům válčíte
pro jeho moc, pro slávu křesťanstva,

snad nakloní se k smíru s vámi spíš.
Já s vámi zůstanu, jak pravím vám,
a rada má vám v prospěch bude vždy,
neb mnoho vím, co skryto jiným jest."

Tak pravil Malgis s okem dumavým
a usmíval se snivě, zamyšlen,
a Renald objal jej a děkoval
a řekl: „Učiním, co radíš mi,
neb Bordó leží cestou do Španěl,
kam uprchnem, když Karel setrvá
ve záští svém i tenkrát, po bojích,
jež podnikneme proti pohanům."

Tak řekl Renald a teď loučil se
už naposled, a matka zmírati
se uvnitř velkým žalem cítila;
teď věděla, že nikdy, nikdy už
v tvář patřiti nebude dětem svým,
teď vnuknutím to zřejmě věděla . . .
Však přece zmužila se, beze slz
jim ještě jednou s Bohem dávala,
a doufala v jich lepší budoucnost,
vždyť v nádheře ty odjet viděla
a plny naděje, jež včera jen
co žebráky v svém domě vítala!
A stála na chlumu a zírala
tak dlouho za nimi, až ztráceli
se v mlze, v dáli, oči zavřela
pak modlíc se, a tiše ulehla,
když domů přišla, v lůžko, usnula
a neprobudila se nikdy víc. —

IV.

V svém hradu bordóském stál Ijon král
na baště vysoké a zasmušen
v kraj hleděl modrý, slunný, kvetoucí
a baronům svým řekl: „Běda nám!
Ta sladká pole, háje, zahrady,
ty vinice, to pásmo bílých měst
a tichých vsí, to celé království
už za nedlouho pláčem zaúpí,
a těžké jarmo položí na šíj
na volnou naši divý nepřítel,
Bůh nepřispěje-li nám zázrakem!
My bránití se budem do posled
— a proklet buď, kdo v boji tom se vzdá —
my bránití se budem, avšak zdar
v té hrozné válce, komu připadne?
Je emír silný, emír tulússký,
a spojence nám není žádného."

A smuten sešel na to v hradu síň,
a sledovali všickni manové.
Král Ijon used' na svůj zlatý trůn
a ostatní na křesla sedali,
a bylo ticho v síni. Sladký hlas
tu ozval se a řekl: „Bílý prach
vzduch plní v pláni, slyším dunění
jak podkov mnoha koní . . . Co to as?"

Hlas byl to sladký sestry královy,
jež krásná, bílá jako lilie

ve hloubí okna v stínu seděla,
na polo skryta těžkou záclonou,
od stropu plynoucí až na dlažbu,
na mramorovou, květy sypanou,

Při zvuku toho hlasu usmál se
král Ijon na chvilku, však zasmušil
se záhy opět, jí pak odvětil:
„Snad je to zase jedno z poselství
z těch emírových, plných urážek.
Je vyzývavým král ten tulússký.“

A sotva dořek', vešel hlasatel
a pravil: „Králi, pět zde rytířů
je křesťanských, a chrabrých zajisté,
a prosí tě, by's přijmouti je chtěl.“

Kýv' Ijon král a vešli cizinci,
to Renald byl a jeho bratrové
a Malgis s nimi. Vešli do síně
a poklekli na chvíli před trůnem,
pak povstali a sňali přilbice
a stáli jako duby vysoké,
jež slunce zlatem rána polilo,
a nejkrásnější z nich byl Renald sám,
jenž takto řekl: „Králi veliký,
svůj meč ti nabízeti přišli jsme,
neb krutě na tě pohan doráží.
Jest sedm set nás mužů k službě tvé,
a k službě toho, který na kříži
dal život svůj za hříchů našich tíž.

18*

Tak řek' a mlčel, všickni hleděli
v tvář jeho mužnou s velkým obdivem.
A Ijoneta, sestra králova,
ve stínu skryta oči klopila
a růže nach na tváři hořel jí,
neb srdce její mocně zatlouklo
při zvuku toho hlasu mužného
a přec tak sladkého. Však řekl král:
„Na výši pochválen buď Hospodin,
jenž pomoc posýlá mi vítanou!
Buď pozdraven, ty statný rytíři.
Rci jmeno své a odkud pocházíš."

„Jsmeť Renald, Ajmonův syn nešťastný,"
řek' tiše rek, „a to jsou bratři mí
a Malgis, mého strýce Bóva syn.
Jsme psanci, kteří mnoho trpěli,
nás otec odřek' se, nám výhost dal,
však matka lásku zachovala nám.
Bůh žehnej ji a dej jí někdy ráj!
Snad přišla zvěst o našem neštěstí
až k tvému sluchu?"

Zvolal Ijon král:
„O vaší slávě všechen pěje lid!
Jsemť Karlův man, však přece přijímám
vás radostně! Vy bohatýři jste!
Boj proti pohanovi přinese
vám novou slávu a zajisté smír.
A kdyby Karel smířen nebyl přec,
já proti němu chránit budu vás!
Jste mými hostmi, zde má pravice!"

A Ijoneta pozvedla teď zrak,
byl plný slz, a v Renaldovu tvář
se zahleděla, skryta záclonou.
O jeho neštěstí a chrabrosti
tak mnoho, mnoho byla slyšela,
že jmeno jeho kouzlem bylo jí
než spatřila ho; vidouc nyní jej
tak krásného jak ráno na jaře,
s tou dobrotou až dětskou ve zracích,
jež bohatýrské tváři zvláštní čar
a sladké světlo jakés dávala,
tak pravila si v skrytu duše své:
„Buď jeho budu nebo v klášteře
se pochovám a touhou zemru pak."

Tak pravila a v clonu skryla tvář,
svou polekána smělou myšlenkou
a studem hynouc. Ijon král však vstal
a objal Renalda a líbal ho
a bratry jeho též a Malgise
a celým hradem radost jásala
a naděj zavítala v prsa všem. —

A nesklamala, věru, nikoho!
Jen málo dní, a pohan sveřepý
se hnal jak bouře na bordóský hrad,
však Renald vedl vojsko královo
a andělé s ním táhli v krutý boj,
a jako jeden z nich, ten nejkrasší,
u svého okna sestra králova
se modlila o skvělé vítězství
a hleděla na reka Renalda,

jenž v čele vojů jel na Bajáru
a zlatotkanou nesl zástavu,
v plášť oděn jsa ve skvěle zelený
a v zbroji stříbrné tak leskl se
jak slunce vzcházející v slávě své.
A Renald zahlíd' dívku u okna
tu ponejprv a řekl: „Při sám Bůh,
zjev takový jsem nikdy netušil!
Což dýše sladkost taká na zemi?"

A ze srdce mu v tváře stoupala
krev jeho panická a sklopil zrak
a cosi jako neurčitý sen
mu duší táhlo hvězdným úsměvem,
však zatřás' hlavou, mysl obrátiv
zas k věci čelní, k boji s pohanem.

A trouby zněly teď a polnice
a začla seč, a byla krvavá,
a neslýchané divy chrabrosti
v ten den vykonal Renald bohatýr
a jeho bratří, dlouho válčeno,
až slunce zapadalo za hory
a s hvězdami vzcházelo vítězství —
byl zničen, v prachu, pohan, přemožen
a v zlaté slávě k nebi pnul se kříž.

A pod hradbami města stál teď král
a vítal bratry, Alár k němu šel
a Ryšár přicházel též s Gišárem;
však Renald scházel! Výkřik zděšení
se ozýval a Alár propuk' v pláč

a v hrozném bolu zvolal: „Běda mně!
Buď proklet den, jenž přivedl nás sem,
nás psance nešťastné! My ztratili,
ach, muže nejlepšího, který kdy
se zrodil z matky pouze smrtelné.
Mně puká srdce, žíti nemohu!"
A bledl úžasně a v stejný pláč
teď bratři jeho také vypukli
a Ijoneta pláč ten slyšela,
a jako mrtva padla na dlažbu.

Však Ijon pravil: „Vzhůru! Nevejdu
v hrad otcovský, než najdu Renalda!
A je-li mrtev, pomstím jeho smrt,
a je-li zajat, já jej vykoupím,
i kdybych půl měl dáti království!"

A jeli zpět na pole válečné,
a ejhle v záři hvězd na Bajáru
jel klidně Renald, s ním byl mladý muž
na černém oři, v zbroji stříbrné,
to tulúsského emíra byl syn.
Byl po porážce prchal zoufalý
a Renald zahlíď' jej a za ním jel
a vyzval reka; souboj sledoval
a pohan s koně spadl, čekal smrt,
však Renald slezl nyní s Bajára
a soku svému vstávat pomáhal
a meč mu podal, jejž byl upustil,
a řekl: „Oddychni si na chvilku,
a řekni mi, až budeš připraven."

Vzdych' pohan mlčky, řekl za chvíli:
„Jsem připraven," a počal nový boj,
v němž opět Renald zůstal vítězem,
pad' pohan k nohám mu a čekal smrt
teď jistou již. Však Renald pravil mu,
v tvář jeho spanilou se zahlédnuv:
„Už dosti krve teklo v tento den,
tvůj život nechci, jsi mým zajatým!"

Syn emírův se zasmušil a řek':
„Jsem bohat jako král. Nuž výkupné
jak velké chceš mi udej, neveď však
mě v potupu! Ó raděj usmrť mě!
Z tvých zraků duše zírá vznešená,
v nich soustrast dlí... Ó, hleď, jsem nešťasten!
Ó, neveď v hrad mě krále Ijona.
kde posměch na mě čeká, pohana,
kde jásot nad pádem mé otčiny!"

„To mýlíš se," mu Renald na to děl,
„když půjdeš se mnou, hostem budeš mým,
a běda tomu, kdo by pohledem
jen jediným tě uraziti chtěl,
sám Ijon král kdyby to učinil!
Hleď, nechci tvoje velké výkupné,
jen jedno slib, že budeš naslouchat
bez záští, o Kristu když promluvím!"

Tu v zracích pohanu cos zářilo
jak svítání a řekl: „Poslyš mne!
Já bojoval za lid svůj, za svou vlast,
však víra tvá mi dávno drahá jest

a dávno toužím stát se křesťanem.
Ó, nemysli, že ze mne mluví lež!
Spíš tisíckrát bych zemřel, uvěř mi,
než poskvrnil bych ret svůj podlostí,
a kdyby pravdou víra otců mých
se zdála mi, pro ni bych bojoval,
jak za vlast viděl jsi mě v zápasu!"

A mlčky sáhl nyní v záňadří
a vytáh' zlatý kříž a líbal jej,
a Renald na srdce jej vřele tisk'
a zvolal: „Se mnou pojď, ó bratře můj,
ty hoden jsi, bys vešel v boží ráj!"

A drželi se pevně v náručí
a třikrát líbali se na rety
a spolu jeli v hrad pak bordóský.
A setkali se s králem Ijonem,
a radost nyní konce neměla.

A druhý den řek' Renald Ijonu:
„My nyní odtud půjdem, králi, zas,
neb v lásce nejsme, víš to, u Karla,
a snadně na tvou hlavu pad' by hněv,
tvým kdybych hostem prodlel na dále."

Král Ijon na to pravil; „Málo mil
od mého zámku starý stojí hrad
na slunné hoře, pevný, nádherný,
však opuštěný padesát už let,
toť Montalbán. Ten hrad buď domem tvým,
ten mocí drž na vlastní svoji pěst

i kolem kraj. To bude léno tvé,
tam pánem budeš, ne už hostem mým."

„Měj dík můj," řekl Renald, „štědrým jsi!
Dar přijímám tvůj! Chvála budiž ti.
Tak beze střechy tedy nejsem víc,
a beze krbu. Bůh ti zaplatí."

A s bratry svými ihned vydal se
na cestu v Montalbán a Ijon král
jej doprovázel se svým rytířstvem,
a hrad když shlídli v slávě sluneční
a Ijon král se loučil s Renaldem,
tu pravil tento s těžkým povzdechem
a zardívaje se a klopě zrak:
„Zjev přeluzný já viděl v domě tvém
a nevím, kdo ta dívka. V duši mé
ten obraz zůstal jako hvězdný svit."

Král Ijon mlčel a pak usmál se
a odpověděl: „Zvu tě za měsíc.
Přijď na můj hrad a hledat budem pak,
zda v domě mém ten zůstal luzný zjev."

A jeli každý v dům svůj. Za měsíc
v hrad Ijonův však Renald přijel zas
a v tentýž den šel Ijon k sestře své,
jež v komnatě své tiché seděla
na polštáři z hedbáví z Egypta
a zlatem kreslila na pergamen,
a řekl Ijon: „Sestro milená,
já nalezl pro tebe ženicha."

Tu zbledla panna, hlava klesla jí
a schýlila se mlčky k práci své
a obraz Renaldův jí v duší mih'
a řekla si: „Jen jemu náležet
mé může srdce, aneb nikomu."

A hlavu zvednouc, řekla: „Bratře můj,
pro Boha, rci, ó, komu chceš mě dát?"

„Ty náležeti," řekl Ijon král,
„má sestro sladká, budeš rekovi,
ó věř, že nejlepšímu na světě!
Tím mužem Renald z Montalbánu jest."

Tu zazářila dívka blaženstvím
a řekla: „Bratře, dobře volil jsi,
mé srdce zvolilo tak dřív než ty!"

A bez odkladu svatbu slavili
a radost velká byla v království,
a šťasten Renald byl a zapomněl,
že nesmířen jest s Karlem císařem.
Dvě uplynula léta v štěstí tak,
jež nekalil ni stín mu oblaku
až na tu zprávu truchlou, zpozděnou,
že drahá jeho matka zemřela,
co v nesmírnou ho bolest shroužilo.

Dvě léta uplynula v klidu tom,
tu stalo se, že Karel vracel se
ze Cařihradu, z cesty slavné své,
a vzpomněl si Ijona navštívit,

a blízko hradu bordóského, hle,
na slunné hoře zahlíd' silnou tvrz
a ptal se: „Rcete, kdo jest pánem tam

A řekli mu: „To Renald jest, tvůj man,
syn Ajmonův, a bratři jeho tři."
Tu zachmuřil se Karel jako bouř,
a řekl: „Dále nejdu ani krok!
Jest Ijon zrádcem! Spěšte k němu hned,
a jmenem mým mu rcete: Vydej hned
nám syny Ajmonovy, způrci jsou!
Když vydáš je, pak císař odpustí,
že přijal's je, a tvrz že jsi jim dal.
Však zdráháš-li se, poznáš Karlův hněv!"

A přišli k Ijonu ti poslové
a vyřídili přesně Karlův vzkaz,
však Ijon pravil: „Bůh mi pomáhej!
Jak mohu zradit chotě sestry své?
Jsem Karlův man, však žádat nemůže,
bych ze sestry své vdovu učinil,
a z obou jejích dětí sirotky."

Šli posli zpět a Karel slyšel je
a pozved' ruku v hněvu vášnivém —
a proti hradu hrozil beze slov
a velká hrůza z jeho zraků šla.
Pak bez odkladu v Pařiž, v město své,
na cestu dal se minuv králův hrad,
a v Paříži hned válku prohlásil
ne pouze proti způrci Renaldu,
však proti Ijonovi králi též. —

Den minul za dnem, vojsko veliké
se rozkládalo podél Sekvany,
však Karel stále váhal vytrhnout
do pole proti nepřátelům svým,
neb jeden ještě scházel bohatýr,
bez něhož Karel nechtěl vyjít v boj:
to Roland byl, císařův synovec,
jejž miloval jak rodné dítě své,
ba víc než syny vlastní, vášnivě.
Byl Roland synem reka Milona
a Berty, krásné sestry Karlovy,
a v neštěstí a bídě zrodil se.
Pln slz a utrpení velkých jest
děj lásky hlubé, která spojila
přes všechen odpor Bertu s Milonem,
však pln jest jasu též a sladkosti
děj toho milování věrného.

Jak vlastní oko drahá Karlovi
vždy Berta byla, luzná lilije,
neb matky byla živým obrazem
a dvojnásob ji proto miloval
a bez dojmutí nikdy nehleděl
v ty snivé zraky její holubí,
v nichž svatá jevila se čistota,
a vzletná výsost, která z pokorných
kdys očí zářívala matčiných.
A ve dne v noci o tom Karel snil,
kde krále nalézt dosti slavného,
jenž hoden byl by chotěm jejím být.
Však jiné blaho Berta hledala,
než v pýše své jí bratr určoval.

Sad starý kvet' od města daleko
na slunném břehu hlubé Sekvany,
jej kdysi sázel Karlův dobrý děd;
tak dobrý byl a v takém míru vlád',
že králem Andělem jej nazvali,
a pod jiným ho jménem nezná lid.

Dům stál v tom sadě, prostý, nízký jen
a kaple, byzantinským umělcem
kdys vystavěná, byla jediná
v něm nádhera: Ta ale plamenně
jak hvězdné nebe krásou zářila
svých mozaik, tak vzácných nade vše.
Ty jevily velkého anděla,
an v slunci stál v své říze sněhové
a perutě měl stkané z kmitných duh,
tak jak ho viděl zrakem prorockým
na Patmu Jan, a slova zjevení,
jež k ptactvu onen anděl pronesl
svým hlasem hromným: „Pojďte k večeři
sem velikého Boha“ — slova ta
na zlatém dně černými perlami
se temnila, a v stříbře na klenbách
to různé ptactvo bylo viděti,
jak slétalo se, záříc barvami
tu ranní zory, tam zas blankytem,
tu černem noci, sněhem zase tam,
jak slétalo se k velkým obětem
na horách izraelských . . .

Hořelo
pak u oltáře dvacet zlatých lamp

a každá jiným kamem sílala
své světlo tlumené a zbarvené,
a celý prostor pln byl paprsků
těch v polokruhu kmitajících hvězd,
jež dýmem kadidla jak vonnou mhou
své pestré jiskry dštily lilijím
do sněžných kalichů, jež ve vázách
tam tiše kvetly, sladce dýchaly.

To oné kaple byla nádhera,
té kaple v starém sadě za městem,
a Berta, snivá sestra Karlova,
od bratra svého vyprosila si,
by v onom domě směla bydleti,
neb břemenem jí dvorský život byl.

A Karel svolil, starostlivě však
dbal o bezpečí sestry milené,
a ve věži, jež stála u vchodu
té staré zahrady, stráž stanovil
a z rytířů vždy jeden z nejlepších
a nejchrabřejších stráži velel té,
však do sadu mu vstup byl zakázán.

Tu stalo se, že řada hlídati
sad osamělý přišla na reka,
jenž chud a prost ku dvoru zavítav,
si záhy přízeň získal Karlovu
svým hrdinstvím a pravým rytířstvím.
To z Anglanty byl Milon. Krásný byl
a hudbou mužný plný jeho hlas,
jenž zvonem zvučel, píseň hrdinskou

když Milon pěl, a šeptal jako van
ve zdřímlých stromech, jásal, zmíral zas
co klokot ptáků, o lásce když pěl,
o sladké muce blahotajných tuh.
A s věže své, kde stával celé dny,
zřel Milon často sestru Karlovu,
jak bílá, luzná sadem bloudila
buď při úsvitu matném šeření
neb z rána hned, když rosa svítila,
a staré hruše, třešně, jabloně
květ na ni sypaly jak padlý sníh,
neb v poledne, když včely bzučely
a z vod když skrytých v travách stoupal chlad
v ten rozžhavený, vůní sytý vzduch.
Při šelestění stromů kráčeti
tak vídal ji, buď samu s knihou jen,
neb v společnosti družek spanilých,
a někdy s nimi k splavu potoka
se brala k večeru, a pod jívou
pod skloněnou si sedla v kruhu jich
a za závojem větví, visících
až v bílou pěnu, naslouchávala
pak hukotu těch řítících se vod,
jenž duši její šumnou hudbou svou
kams v sladké neurčito odnášel.

Tak tedy Milon Bertu vídával
a jednou v noci, luznou, uzřel ji,
jak stála bílým rouchem oděna
na malém vršku, čnícím nad stromy,
a nízko za ní plný měsíc plál
a obrys její tváře andělské

na ploše stříbrné se rýsoval,
a zdálo se, že měsíc tvořil tak
jí kolem hlavy kmitající nimb,
jenž zdřimlou rozléval se štěpnicí,
a v ruce Berta měla lilii,
a dýšíc vůni její čarovnou
šíj nad kalichem jejím skláněla
v tak sladkém půvabu, jak leknín stvol
svůj sklání v kolébání modrých vln.

Zjev byl to takový, že Milon klek'
a jeho duše mocně chvěla se,
a od té doby Bertu miloval.
Že bez naděje láska jeho jest,
si vědom byl a odříkání tíž
na srdci ležela mu, ten však trud
přec v sobě tajil velké sladkosti
a žal i slast se chvěly v písních těch,
jež se rtů jeho nyní linuly,
kdykoli Bertin zjev mu duší táh',
jak lesním šerem zlatý paprsek,
a netušil, že zvuky písní těch,
tak plných touhy, snů a blouznění,
v nichž šumot orlích křídel šelestil,
když vášeň schvátila jej plamenná
neb větru pláč se tichý ozýval,
co v troskách zmírá chrámů zbořených,
když v hloubi tonul beznaděje své,
neb klokot ptáka nyvě zaznival,
když srdce jeho choré zmíralo
tím velkým žalem podrobení se
své sudbě truchlé, jak ji určil Bůh —

on netušil, že zvuky písní těch
jí v duši vnikaly jak světla proud,
že v tajuplných děvství hlubinách
jí neurčitý vzbuzovaly čar,
že z toho šera hvězda vzcházela,
jež láskou byla polotušenou . . .
To Milon nevěděl a touhy cíl
byl nejvyšší mu, vidět z blízka ji
jen okamžik a hledět v její zrak,
jejž nikdy nepozvedla k věži té,
kde stráží stál nad starou zahradou.

Krok učiniti tomu cíli blíž
mu dlouho, dlouho bylo nemožné,
až konečně ta možnost přišla přec:
na svatodušní slavný boží hod
se totiž brána staré zahrady
hned z rána otevřela do kořán:
mše svatá když se v kapli sloužila
a každému tam přístup volný byl.
Snad mohl uzřít Bertu klečící
a k Bohu modlící se v pokoře?

Když nyní zazněl zvonu jasný hlas
a poroseným linul stromovím,
tu s chvějícím se srdcem Milon bral
se s věže své a spěchal štěpnicí
a sotva dýchaje stál na prahu
té šeré kaple zlatem zjiskřené,
a v dýmu kadidla a voňavek
ji viděl, Bertu labuť bělostnou,
ve výklenku na křesle sedící

a schýlenou nad knihou modlící.
Stál jako socha, velkým čarem jat,
jenž z toho zjevu jako záře šel,
a zapomněl na celý kolem svět
a neviděl, že hrdý rytíř stál
hned vedle ní, byl z krve královské,
meč obnažený třímal v rukou svých,
jsa čestnou stráží její v tento den.

A blížil se jí víc a více vždy,
ač hrdá stráž jej zraky kárala
a přijímání chvíle nadešla,
lid padl na tvář, chvěl se znovu zvuk
tím svatým šerem, hlas jak anděla,
jenž k stolu Páně svatoslavně vzal,
a Berta vstala, přijímati chléb,
jenž život dává, který potrvá, —
tu schvátilo Milona šílenství
té lásky blouznivé a tajené:
po jejím boku klečet, zdálo se
mu blahem nejvyšším, a hostie,
již v rukou držel právě starý kněz,
v zář měnila se rajskou, z které hlas
zněl tajuplný, šeptající mu:
„Chléb mezi ní a tebou rozdělen
se svazkem stane, který rozloučit
už nedovede nikdo na zemi!“ —
a bez rozmyslu v horečném jak snu
šel Milon rychle, přímo k oltáři
a pravil si: „Jsem těžkých hříchů prost,
proč přijímati tedy nesměl bych,
vždyť prahnu po té svaté tajnosti!“

19*

Při zařinčení ostruh stříbrných
zrak mimovolně Berta pozvedla
a pohled její setkal s pohledem
se Milonovým, světlo nebeské
jak zlatý úsvit v očích zakmit' se,
cos bylo v nich, jak radost shledání,
co Milona schvátilo závratí.
Krok jen a kleknout mohl vedle ní:
v tom ale lesklý meč se zamihl
a hrdý rytíř zvolal: „Smělče, zpět!"
A k Milonovým prsům meče hrot
se chýlil břitký, v okamžiku tom
však bílou ruku Berta povznesla,
jak ránu kdyby chtěla zachytit,
a z bílých prstů jejích tryskla krev
a sněžné její roucho purpurem
se zbarvilo a krásná zároveň
jí zbledla tvář a kaplí výkřik zněl
všech přítomných, však Berta v klidnosti
a s důstojností prostou pravila
tak rytířovi, jenž jí strážíbyl:
„Jak svatý obřad rušit smělost máš?
Před tváří Boží všickni rovni jsme,
kdo dal ti právo, přístup brániti
před oltář svatý komu koli z nás?"

A raněnou svou ruku skryla v plášť
a okamžitě ticho nastalo
a dále svatý obřad konán byl,
a poklekla a Milon vedle ní,
a kněz rozpůlil svatou hostii
a podal jim ji... Na to povstala

pak tiše Berta, vroucně modlíc se
a odešla, jak zmizí lehký stín,
jejž bílý oblak vrhá poli v klín.

Vstal Milon též a vyšel z kostela,
jak omámen byl, myslit nedoveď,
v les prchal, kde po celý bloudil den
a bylo mu jak v spánku hlubokém
a jak by sen ho jímal horečný;
to lze nebylo, že se dálo vše,
co přece opravdu se událo?
Ten záblesk v oku jejím andělském,
ten pohled blouznivý a hluboký,
jenž mluvil o duši, jež ztrácela
se v dumách plných sladkých tajemství,
ten v skutečnosti na něj zazářil?
Ta ruka bílá jako padlý sníh
se na ochranu jeho pozvedla,
se o něj v bázni chvěla, v leknutí,
když klonil k prsoum se mu meče hrot?
A pro něj tryskla její čistá krev? . . .
Tu třásly se mu nohy silně tak,
že do mechu se vrhl vlhkého
a tvář si skryl a plakal v tichosti.

A zatím němý měsíc vycházel
nad mlčenlivou pouští, v lesa šer
své snivé světlo lije nyjící
a hlubý hvozd jej vítal zachvěním
a zašuměl jak náhlý příval vod.
Zveď Milon hlavu — v tom, hle, bílý zjev
stál nedaleko něho pod stromy.

Byl sladký klam to duše toužící?
Pod stromy Berta stála! Vyskočil,
a dívka polekána vykřikla,
však poznavši ho, takto pravila:
„Vás vede vstříc mně šťastná náhoda.
Já zbloudila a našla cestu sléz,
však divoký mi brání potok teď,
a přebrodit se nemám odvahy.
Na druhém břehu stojí poustevna,
jíž hledala jsem . . . Pane, promiňte,
když o službu vás žádám rytířskou."

On klonil se, však mluvit nemohl,
jen krátké „Veďte!" se rtů vypravil,
a mlčky spolu lesem kráčeli,
až na břeh divokého potoka.

Tam v silnou náruč Milon Bertu jal
a vodou přenesl ji vířivou,
a cítil jak se chvěla, klonila
mu na rameno hlavu spanilou
a plavých vlasů jejich vonný proud
mu kolem tváří větrem nesen vál
a Milon neschopen už smyslů svých
vtisk' polibek do zlatých, měkkých kštic —
tu Berta položila hlavu svou
na prsa jeho, láskou schvacena
a v pláči usedavém šeptala:
„Je láska moje hříchem, Bože můj?
Já lekla se jí ráno v kapli dnes,
když poprvé mi zřejmě mluvila
ne v očích tvých jen, též však v srdci mém,

a spěchám poustevníka vyhledat,
jenž mojím zpovědníkem . . . Poslal Bůh
tě v cestu mou, či svádí peklo mě?"

A Milon řekl: „Láska svatá jest,
jak peklo by ji mohlo vnukati?
Já chvěl se též, teď ale silen jsem
a zápasit pro lásku budu svou
se světem celým! Snášet budu vše
i zkoušky nejtěžší pro milost tvou."

Byl úsměv Bertin jako hvězdy svit
a řekla: „Snášeti jsem hotova
i já vše světa těžké příkoří.
Pojď se mnou v onu chatu, radou svou
nám moudrou přispěje ten poustevník,
jest oddán mi, a zná mě od dětství."

Pak spolu šli, a klečel v modlitbách
před křížem poustevník a uviděl
zář jakous bílou jako padlý sníh
a z toho jasu nadzemský šel hlas,
jenž pravil mu: „Hle, Berta přichází,
spoj svazkem manželským ji s mužem tím,
jenž po boku jí kráčí. Bůh to chce,
neb z toho sňatku vzejde dobro kdys'
a velká sláva sladké Francii."

Vstal poustevník tou září oslněn
a v okamžiku tom se zjevila
na prahu chaty Berta s Milonem,
a poustevník jim řekl: „Vejděte,

zde klekněte před křížem kamenným
a učiním, co činit velí Bůh."

A oni beze slova poklekli
a poustevník teď svíce rozsvítil
a přistoup' k nim a konal obřad svůj
a jako ve snu vše se událo.
A po obřadu pravil poustevník:
„Hněv Karlův bude velký. Prchněte
a čekejte, až Bůh jej obměkčí.
Sám v město jeho půjdu, oznámím,
že spojeni jste svazkem posvátným."

Tak pravil jim a vyšli v tichý les,
ten dřímal mlčenlivý, větvemi
se zlaté hvězdy na ně dívaly
a voda v dáli hlubě zpívala
a vítr vzdychal jako láskou zpit.
A všechno štěstí, které na zemi
dvě duše cítit mohou nadšené,
jim nitro plnilo až na pokraj,
a vše, co člověk říci nemá slov,
jim dlouhý řekl jejich polibek,
jenž splynutím dvou duší v jedno byl. —

Od toho dne byl les jim domovem
a skály skrývaly je v slujích svých
před hněvem císařovým, který vzplál
jak požár nesmírný . . . A prchali
vždy dál a dál a nikde jistoty
jim nebylo, a řekl Milon sléz':
„Toť nemožné, bys stále žila tak,

ty labuti má, zraků hvězdnatých!
Král lombardský mi býval přítelem,
snad ochrany nám tedy poskytne!"

A vydali se na tu dlouhou pouť
a znaveni až k smrti stanuli,
tma noční na zemi když ležela,
před sídlem královským; i zaklepal
na těžká vrata Milon z Aglanty,
a sám na pavlán vyšel starý král,
a uslyšev, kdo stojí před domem,
tak odpověděl s hůry Milonu:
„Zvěst o tom, co se dálo, přišla dřív,
můj příteli, než ty a žena tvá
v dům otců mých. Já přijmout nemohu
tě pod svůj krov... Je Karel přemocný
a hrozí příliš velkým hněvem svým.
Dům svůj ti otevříti nemohu,
však lesy moje dobře skryjou tě.
Tam prchej hned... Ó, věru, strachu mám,
by nezahlíď' tě někdo z lidí mých.
Na hlavu tvou je cena vypsána
a Jidášů vždy snadně naleznout..."

Tak řekl král a zmizel v komnatě,
a mlčky uprchlíci odešli
do hlubých lesů v pláních lombardských.

Co svízelů, co těžkých strádání,
co trudů velkých v lesích čekalo
na sestru všemocného císaře,
co odříkání, bídy! Poznala,
co jesti hlad, co žízeň palčivá

a někdy vedl zápas se zvěří
a brloh Milon, aby na kámen
svou unavenou hlavu vložiti
ta mohla kněžna, které v palácích
sto sloužívalo dívek s radostí!
Do krve nohy byly zraněny
a mimovolné slzy stékaly
po zbledlých tvářích mnohdy Bertiných.
Však láska proto k muži nehasla
v tom jejím srdci, plném nadšení,
a více nežli ona trpěl on,
neb věděl, pro něho že snášela.
Však v bídě své přec šťastni bývali,
kdykoli zraky jejich setkaly
se v lásce blouznivé a blaživé,
tu zapomínali na všechen trud
a lesů šum pak zdál se šelestem
jim křídel andělských a snívali,
že za živa už vešli do ráje.

A krutou zimu v sluji přežili
a jaro přišlo, květů na tisíc
ze země pučelo jak rojení
a jiskření se na obloze hvězd,
a ptáků zpěv je lákal hloub a hloub
vždy do lesů, odkud ten linul zpěv,
neb zdálo se jim všeho blaha zdroj,
že tam se temení, kde povstává
tak čarný zvuk, a na té pouti své,
když ráno jednou zora plamenná
po celém nebi růže házela,
na pokraj zřídla temnomodrých vod,

ve stínu dubů, mechem porostlých,
do trávy Berta klesla v bolestech
a porodila syna Rolanda.
A probravši se ze mdlob mrákotných
ku nebi zřela, v klín pak modrých vod
a zaplakavši, hlasem velikým
tak žalovala v lesní samotě:
„Ó synu můj, v neštěstí zrozený,
mně zjevil Bůh tvůj osud žalostný!
Ty v mládí zemřeš, smrtí násilnou!
Ty zahoříš na nebi Francie
jak zora, jež tě v život vítala,
a budeš rekem silným jak ten dub!
Tvá duše jak to zřídlo hluboké,
snů modrých bude plná, paprsků,
a sláva tvoje nikdy nezhyne!
Však pouť tvá bude krátká na zemi
a zlomen bude mládí tvého štěp!
Tak první den hned pláču nad tebou,
jak nad tebou zapláče všechen svět,
až někdy vyplní se sudba tvá!
Ó, dvojnásob tě budu milovat,
když na krátko jen se mnou pobudeš!
Ó zajisté, že zhynu před tebou,
a Bůh mi proto zjevil budoucnost,
by žal můj velký zkrátil život můj.
Nuž u bran ráje budu čekati
na příchod svého reka Rolanda,
a přivítám jej slovem: „S tebou mír!“

Tak zaplakala Berta v žalu svém
a nová mdloba pak ji schvátila,

a když se k žití zase vzbudila,
na vidinu svou nevzpomněla víc
a dítě své jen k srdci vinula
s tou láskou mateřskou, v níž položil
Bůh všechno blaho, všechen lidí bol. —

Rost' Roland v lese, v lese šumivém,
kde Milon uhlířem se nyní stal,
by uživil svou ženu, dítě své,
a ještě lépe skryt byl před Karlem,
neb nikdy nikomu se nezdálo
pod hrubým šatem lidí ubohých,
pod nízkou střechou chudé chaloupky,
tak slavného reka hledati
jak Milon byl' a sestru císaře!

A v chudobě své byli šťastni tak!
A dítě jejich, jaký Boha dar!
Rost' Roland v lese jako jarý dub
a miloval ten les svůj nade vše.
Zpěv ptáků byl mu mluvou, u brodu
se scházel večer denně s laňkami,
když přišly pít, a všechny znaly jej,
a s dětmi jejich Roland skotačil
a v běhu s nimi statně závodil,
a sedmiletý v jejich obranu
i vlka jednou zabil kyjem svým.
Byl Roland přítulný co krotký pták,
byl jako nebe jeho modrý zrak,
když poslouchal svou matku zpívati,
neb vypravovat' sladce o Kristu,
o andělích, o ráji, o Bohu,

a plakal vášnivě, když uslyšel,
jak trpěl, zemřel lidstva spasitel,
a přával si též zemřít pro dobro.
V těch chvílích Roland byl co krotký pták,
však orlím křídlem duše mladistvá
ta jeho vznášela se ve chvílích,
když otce slyšel zpívat, vyprávět
o činech bohatýrských, zápasech,
a snivá jeho mysl pouštěla
se za dýmem, za modrým z milířů,
jenž k nebi šel a plynul v bezmezí . .
O činech Roland snil, jež konat chtěl,
a meč když otec dal mu rezavý,
jejž s sebou přines' v lesy hluboké,
tu jeho zaplál nesmírně tak zrak,
že zdálo se, že oheň šlehal v něm.

Tak plynula mu leta v samotě
a deset byl již roků, v jarní čas
když císař Karel z Říma vracel se,
jejž zachránil před silou pohanskou,
a s velkou slávou v městě stavil se,
jež leželo na lesů pokraji,
v nichž Milon žil, a přišel na večer
kýs poutník z města, vešel v nízkou síň,
kde Berta předla. Hosta vítala
a poutník vyprávěl o Karlovi,
jak celé město pozval na hody,
jež zítra slaví ve svém paláci,
o rytířích a recích vyprávěl,
o činech neslýchaných, konaných
tam blízko Říma proti pohanům,

a Berta zbledlá oči klopila
a neviděla velké vzplanutí
ve zracích svého syna! Roland však
si umínil, že Karla uvidí
a bohatýry jeho přeslavné.

A k ránu vstal a spěchal do města
a přišel tam, když právě k paláci
se tlačil lid, neb hody začaly
a Karla bylo vidět u stolu
na zlatém stolci v říze z purpuru,
a samá knížata mu sloužila
na bílých koních v zbroji sedíce,
přinášejíce mísy zlacené
a poháry, a hudba přesladka
se lila čarně jako zvuků déšť
se stropu sklenutého vysoko,
kde hudci jako ptáci seděli
na římse široké . . . A Roland byl
jak ve snu . . . Protlačil se statečně,
ač dav mu spílal . . . V předu nyní stál:
jak anděl krásný byl a jako rek
meč zrezavělý třímal rukama
a hrdě hlavu nesl, šeptal hlas
mu v duši skrytě: budeš rekem též!
Blesk šleh' mu z očí. V okamžiku tom
zrak Karlův bloudil davem; zachvěl se,
když Rolanda zhlíd'. Blankyt takový
jak v oku tom byl viděl dříve kdys!
A vzpomněl na svou matku, na sestru,
a vida hrdou toho hocha tvář,
na vlastní mládí vzpomněl, na ten den,

když v palác svého otce zavítal,
by k svému právu směle hlásil se.
A mimoděk kýv' nyní Rolandu
a přivedli mu hocha. „Rci, kým jsi?"
se tázal Karel, Roland neslyšel,
neb zahléd' mísu plnou ovoce,
jež nebyl nikdy viděl . . . Děckem byl
a všechny sny o činech hrdinských
se na okamžik rozplynuly mu
před sladkou vůní toho ovoce,
jež hltat zdál se zrakem zvědavým.

Tu Karel dobrotivě usmál se,
a řekl: „Sedni, pojez ovoce."

A Roland prostě sed' a jal se jíst'
a jed' jak vlk a Karel přikázal,
by ode všech mu krmí podali,
a dost se divit nemoh' Rolandu,
jak krásným byl a s jakou chutí jed'
a jaká záře z očí sokolích
mu vycházela . . . Teď však viděl též,
že Roland stranou kladl pokrmy
a nejlepší že vybral ovoce,
a Karel řek': „Jsi moudrý, synu můj,
ty opatrně myslíš na zítřek?"

Řek' prostě Roland: „Matce přinesu
a otci svému tvoje lahůdky,
a děkuju ti, pane císaři.
Až dorostu, pak manem budu tvým."

A na to vstal a tiše odcházel
a myslil jen už na ten okamžik,
až vyprávěti bude rodíčům
své dobrodružství s Karlem císařem.

Řek' Karel Némů, rádci věrnému:
„Jest podivné, jak vřelý vzplanul cit
mi v srdci, když jsem hocha zahlídl,
hned první okamžik . . . čí asi je?"

A Ném byl dojat jako Karel sám
a v skrytu duše řekl: „Při sám Bůh,
ta podoba, ten smělý, lví ten zrak
o příbuzenství mluví s císařem . . ."
A vzpomněl Berty, vzpomněl Milona
a kývl svému sluhu, pravil mu:
„Za hochem tím jdi skrytě, v povzdálí
a vypátrej, kdo jeho rodiče!"

A sluha šel a šel až do lesů
a uviděl omšenou chaloupku
a na práhu ve záři západu
stál Milon se svou ženou spanilou!
ta v prostém rouše, chudém, královnou
se zdála vznešenou a zírala
do dálky, stíníc rukou jasný zrak,
neb v nepokoji ždala dítě své
a z pola jen Milona slyšela,
jenž těšil ji, že hoch kdes na blízku.
Tam stála vznešená a korunu,
jež byla s hlavy sňatkem spadla jí,
tu korunu jí slunce kouzlilo

svým žhavým leskem v plavých vlasů proud,
a shlédnouc syna nyní, vykřikla
a vstříc mu letěla a zvolala:
„Kde byl jsi, Rolande můj jediný?
Ty bolestí všech sladká útěcho?“

„Já v městě byl,“ řek' hrdě Rolandin,
„a císař častoval mě ovocem,
hle, výsluhu vám nesu nemalou!“

A Berta zbledla: „Bože, smiluj se!
To neřekl's, kde žije otec tvůj?“

Tak zvolala a dítě pustila
a k muži šla a jak by chrániti
jej chtěla, pevně obejala jej
a planoucími zraky hleděla
do šera lesa, s hlavou vztyčenou.

To Némův sluha viděl, slyšel vše
a k svému pánu vrátil se a řek':
„To nepodobné, pane, víře jest!
Já Bertu našel, sestru císaře,
a Milona tam v lese v chaloupce,
to rodiče jsou hocha onoho,
jenž rázem srdce dobyl Karlova!

A líčil vše, jak byl to uviděl,
ten její zjev, tu výsost milostnou,
jež chudobou a bídou zářila
jak hvězda věčně krásná mlhami,
a opakoval vše, co mluvila,

a plakal Ném, tak dojmut zprávou byl.
Pak přemítal, co činit jest mu teď,
však mezi tím co o tom přemýšlel,
zvěst divnou sluha jeho vyprávěl
po celém domě, mlčet neuměl,
a vnikla v komnaty až Karlovy,
a císař zaplál hněvem, vyskočil
a kázal koně sedlat z rána hned
až zora vzejde tmavé nad lesy.
Však neměl spánku, s lože vyskočil,
a kázal, aby ihned jeli v les
a aby Milona mu přivedli
i sestru také, Bertu ztracenou;
a stalo se. Když slunce vzcházelo,
v síň vedli Milona, kde jako bouř
už císař čekal. Milon vztyčen byl,
jen oči klopil, Berta bledou tvář
si zahalila pláštěm, tiše však
a plna důstojnosti čekala
na osud svůj, a Roland udiven
se držel roucha jejího a zrak
se jeho pozved' k císaři, jenž bled
jsa vášní slepou, spěchal k Milonu
a ruku pozved', jak by udeřit
jej vskutku mínil v divém záští svém —
tu zařval Roland jako mladý lev,
skok učinil a ruku Karlovu
chyt' svýma oběma a tak ji stisk'
v své pobouřené nevoli, že krev
z pod nehtů tryskla proudem císaři,
a z očí hochu jiskry skákaly,
a zuby zaťal, až mu skřípaly.

Byl úžas velký u všech přítomných
i Milon vzkřik', však náhle zjasněna
tvář byla Karlova a usmál se,
ač bolestí mu slzy stouply v zrak
ten jeho orlí, světle zářící
mu radostí a zvolal: „Při sám Bůh,
to pravá bohatýra jesti krev,
jež tak se bouří v žilách dítěte,
když ohroženy vidí rodiče!"

A náhle cos jak velké vidění
se duše jeho bleskem zmocnilo
a pozved' dítě na svá ramena
a zahřměl baronům a rytířům;
„Hle příští sokol všeho křesťanstva!"

A hluk se zdvih' a meče bušily
do velkých štítů, jak když zahřmí bouř,
a Karel líbal stokrát Rolanda
a podal ruce sestře, Milonu,
a bylo pláče, bylo radostí,
jak do deště když slunko zasvítí,
a vše se potom smíchem končilo,
když Roland zase děckem z hrdiny
se prostě stal a mezi dojmutím
svých rodičů a Karla k dveřím spěl
a do jídelny hledě tázal se:
„Je prostříno? Kdy bude snídaní?"

Tak Milon s Karlem tedy smířen byl
a všechen trud života pominul

20*

tak Bertě teď, a Karel miloval
víc Rolanda než vlastní děti své. —

Měl starost však, by život u dvora
snad zhoubně nepůsobil na hocha
a vida též, že volnost bezmezná,
v níž vyrostl Roland v lesích lombardských,
se krotit nedala, neb bohatýr
už v chlapci vězel, jako příští dub
se tají zárodkem už v žaludu,
to uvažuje císař v duši vše,
dal Rolanda na péči Turpínu
a ten jej odvez' na hrad odlehlý,
kde dlíval vždy, když klidu dopřál si,
a tam jej cvičil v ctnostech křesťanských
a chrabrost rytířskou v něm pěstoval,
jíž sám vynikal měrou přehojnou,
ač mírumilovným, svatým knězem byl,
a aby Roland příliš netesknil,
dal císař celý roj mu soudruhů
ve stejném stáří v spolek veselý,
a hlaholil ten osamělý hrad
vždy dětským smíchem. Uzavřen však byl
jak vězení a volnost vycházet
z těch pevných bašt a staré zahrady
pod valem tvrze, dána nebyla
ni Rolandu, ni jeho soudruhům,
neb umínil se Karel císař, sám
že v pravý čas uvede Rolanda
do světa bludiště, a měl ten svět
tou zlatou bájí hochu zůstati,
jak se mu jevil, jak si budoval

jej v mysli vzletné. Roland snící však
o dobrodružstvích povždy, o bojích,
o podnicích, jež slávou nesmrtnou
mu skráně někdy hvězdně ověnčí,
se dočkat nemohl a vzpíral se
jak divý oř, jenž k sloupu přivázán,
a každý rok si trpce stěžoval:
„Už přišel čas, už otevřte mi hrad,
chci do boje! Ten dům je vězením!"
A pokaždé mu Karel vzkazoval:
„Buď trpělivým, květe duše mé,
jsi dítětem, dozraješ v jinošství!"

Tak leta plynula a první chmýr
jak na broskvi, na tváři Rolandu
se zlatem jevil. „Nyní mužem jsem!"
děl mladý rek a vzplanul ruměncem
v své dívčí spanilosti. Zatlouklo
mu srdce v pýše, hlavu pozvedl
a dupl nohou. Řekl: „Odejdu!
Kdo právo má mě zdržovati zde?"

A tentýž den, co takto bouřil se,
cos událo se, co jej vzrušilo
tak mocně, v čin že uzrál úmysl.

Byl letní den a slunce vzcházelo
nad řekou, kouřící se v lesinách,
a Roland hleděl oknem v širou dál —
tu náhle zjevilo se divadlo
tak nevídané zrakům jinocha,
že omráčen byl v němém úžasu:

hle, mraky prachu k nebi lítaly
a mladé slunce proniklo je
svým bledým zlatem, jasem růžovým,
a v průhlednosti jitřních tumanů
ruch nastal, matných postav rojení,
kés hemžení, pak šiky nesmírné
se zjevovaly reků jedoucích
na koních bujných jako vichrů van,
jichž dlouhé hřívy vzduchem míhaly
a reků zbraně, přílby, brnění
jas vydávaly, celé moře hvězd
se zdálo valiti se úsvitem
a nad hlavami reků prapory
se dlouze vlnily a šlehaly
v hloub červánkových nebes, pozadím
jež bylo obrovskému průvodu,
a ořů řehtání a dusot jich
a nesčíslných zbraní řinčení,
a polnic hrom a mužů volání,
těch ohnivých a plných radosti
nad vítězstvím, v něž pevně věřili,
to splývalo vše v hlahol olbřímý,
jenž tichým jitrem jako bouře spěl
a příval zvuků, lesy probouzel,
mhou ještě zastřené a parami,
a celý kraj se plnil ozvěnou,
jež jako orel k hradu bouřila,
a Roland boje chtivě třásl se
a bohatýrská jeho mladá krev
mu varem kypěla a srdce tak
mu silně bušilo, že mrákota
mu hrozila, a bleskem, bez dechu

se dolů bral v příbytek vrátného
a zvolal: „Rci, kam valí vojska proud
se mohutný ten? Kdo mu vůdcem jest?
Jsou přátelé to? Vpád snad cizinců?"

A řekl vrátný: „Pane, odpovím
na otázku tvou, trpělivě slyš,
a nehleď na mne okem planoucím,
jak bys mi hrozil! Táhne ujec tvůj
do Aspremontu vele podrážděn,
a věřím, že má k tomu příčinu!
Vše do podrobna nyní povím ti
jak synovec mi včera vyprávěl,
on na noc přišel včera z Paříže,
a málo spal, jen pořád vyprávěl;
rád poslouchal jsem, teď ti povím vše.

Ve slávě seděl Karel v Paříži
v svém paláci, byl velebný jak bůh,
šest králů drželo mu pláště lem
a oněch šesti králů rytířstvo
se skvělo kolem, jako hvězdný roj
se třpytí kolem luny v ouplňku.
Ném, dobrý Ném, ten rádce smírný vždy,
jenž nikdy ještě křivdu nespáchal
a ochrancem je vdov a sirotků,
v ten slavný den císaře oslovil
a pravil tak: „Můj králi velebný,
jak velkým tě Bůh náš učinil!
Tvá sláva všechny věky přetrvá
a celá země podnoží je tvou.
Tvé dlaně přetékají bohatstvím,

ó otevři je, králi, v štědrosti!
Bůh miluje tě, miluj Boha ty,
jak toho žádá, pravě: ‚Cokoli
i poslednímu z lidí činíte,
to mně jste učinili‘ . . . Králi můj,
ó dávej chudým, králi, miluj je!
Ó dávej, dávej, dávej chudým vše
a vyčerpej své velké poklady
a vezmi též, co moje, na dary!“

Tak pravil Ném a Karel usmál se
a slovo Némovo se vtělilo
hned v skutek skvělý, věčně pamětní —
neb štědrým toho dne tak Karel byl,
jak nikdy před tím, stříbra, zlata proud
se valil z pokladen, všem rozdával,
ať rytířem byl chudým, z lidu kdo
neb žebrák ubohý, a konečně
když peněz nebylo už, poháry
a drahá roucha, šperky, zbraně též
i sokoly, psy, oře rozdával
a žehnajících hlasů tklivý sbor
se vznášel k nebi, k slzám pohnut byl
dvůr celý Karlův . . . Byl to krásný den .

Však svatost okamžiku velkého
teď náhle rušil výkřik neladný:
neb, jak by zem jej z hlubin chrlila,
stál v prostřed baronů a rytířů
teď se svým koněm pohan před trůnem,
tak hrdý byl jak Satan před pádem
a krásný, silný, oděn brokátem

a kolem sebe hleděl posměšně,
a z očí náhle divost plála mu
a takto směle Karla oslovil:
„V tři díly svět je celý rozdělen,
dva z nich má v mocných rukou Agolant
můj král a pán. On drží Asii,
tu svatou matku lidí, Afrika,
zem plná tajů, plná bohatství,
šíj kloní před ním; tvůj chce ještě kraj,
by všechno měl, ó králi Západu.
Hold tedy žádá tvůj. Nuž poslechni,
sic přijde král můj by tě pokořil.
Pak běda tobě, neunikneš mu,
les neskryje tě, ani moře hloub
před jeho hněvem, neunik' bys mu,
i kdybys křídla měl, jak orel sám.
Já domluvil. Mé jmeno Balant jest!"

Zbled' Karel hněvem, dlouho promluvit
mu vášeň bránila, až zvolal sléz
na meč svůj sahaje: „Jest s námi Bůh.
On rozhodne. To svému pánu rci.
Své voje povedu, bych uchránil
čest Francie a kříže velebu."

Tak Karel děl, můj pane Rolande,
a viděl's vojsko táhnout do boje;
u Aspremontu stojí nepřítel,
na půdě vlašské! Chraniž Karla Bůh."

Tak vrátný končil, ale Roland vzplál
a řekl: „Otevř bránu, příteli,

já s Karlem půjdu v svatý tento boj!
Vím, vítězem že vyjdu velikým
a sláva s čela že mi bude plát!...
Pak odměním se tobě. Slyš můj slib:
na rytíře tě budu pasovat."

Však vrátný chladně pravil s úsměvem:
„Vždyť rytířem bych ani nechtěl být,
líp je mi zde, kde není nebezpeč,
zde v chládku se to dobře, pane, spí
a arcibiskup skvěle platí mě
za malou práci, hlídat totiž vás.
A proto vrata neotevru vám;
nuž, do štěpnice, pane, jděte jen
a ochočením ptáků bavte se,
svých sokolů. To užitečné jest.
I bez vás císař skrotí pohany."

Vztek zalomcoval mladým Rolandem,
jak vichřice do štěpnice se hnal
k svým soudruhům, a jako hřívou lev,
tak zatřás' vlasy svými plavými
a zvolal tak: „Jde císař do boje,
kde sláva zraje jako v poli klas
a my zde nejen jako v klášteře
a chřadnem jako jati v žaláři!
To nelze snášet! Za mnou! Vedu vás!
Nám brání vrátný? Povalíme ho!
Hůl každý ulomiž si ze štěpů,
a za mnou, bratři, volnost kyne nám!"

Tak zvolal Roland, zlomil mladý štěp,
jak s nebe blesk by sjel a soudruzi

si po něm větve rychle lámali
a pod pláště je skryli. Roland šel
teď v čele jim a volal vrátného.
„Pusť z bran nás," řekl, „vojsko ztrácí se
už v dáli v parách lesů modravých
a ještě jednou chcem' je viděti.
Plášť za tu službu dám ti nový svůj,
je z hedvábí a vrouben sobolím."

Však vrátný na to řekl s posměchem:
„Jak zbytečně maříte, pane, slov!
Jsem pevný jako vrat mých závory,
a přísahám, že ty se nepohnou!"

„Pak křivě přísahal's!" mu Roland dí,
plášť odhodí a kyjem zamávne
a zasáhne jej silou takovou,
že vrátný vrávorá a hustý déšť
ran sype teď se na něj se všech stran,
řev z úst mu jde a padá omráčen,
však Roland rozbil zatím závory,
jsa netrpěliv odnímati je,
a jako orel letí na volnost
a druzi jeho, tlupa sokolů,
se za ním ženou. S hory pádili
a mžikem stáli dole v rovině,
kde louky voněly a řeky šum
se ozýval jak dálné dunění.
A Roland řekl smuten: „Soudruzi,
jak bez koňů dohonit císaře,
jak bez koňů se pustil v pravý boj?
Vždyť nelze rytířem být bez koně!"

A rozhlížel se kolem. Radostně
pak vykřikl, u řeky na louce
pět koňů páslo se, pět sedláků
si opodál ve stínu hovělo.

„Tam naše spása!" Roland zavolal
a letěl jako blesk a zachvátil
za hřívu z koňů jednoho a hned
na ostatní se druzi řítili
a po dvou na hřbet sedli široký
těch těžkých ořů. Roland zvolal pak,
už v letu, na sedláky zuřivé,
již spílajíce hroudy házeli
za uprchlíky: „Roland, vězte, jsem!
Jest císař ujec můj! Já spěchám v boj!
Po vítězství se hlaste, odměna
za oře vaše bude velká tak,
jak ani ve snu se vám nezdálo."

Tak zvolal Roland hlasem hřímavým
až lesy třásly se, a sedláci
jak zkamenělí stáli podivem,
a dívali se v dál, kde Roland rek
a jeho druzi s oři zmizeli . . .

Tak letěl Roland prvním bojům vstříc. —

Tři hodiny když jeli, zastavil
se Roland náhle a byl zamyšlen.
„Jak objevím se," pravil, „v táboře,
by o mé přítomnosti před bojem
se císař nedověděl! V nevoli

by zajatí mě moh', neb poslati
zpět v onu klec, odkud jsem sotva prch'!"

Tak rozjímaje, hlavu pozvedl
a změnil leknutím: Hle, z lesa tam,
kde cesta oklikou se bělala,
jel četný průvod skvělých rytířů
a v čele jejich biskup Turpin byl
a bral se směrem kudy císař táh'.
A v dumách hlubokých byl ponořen
a zraky jeho v slzách tonuly,
neb vracel z hradu se, kde Karlův man
dlel, Žirár z Frétu, zpurný, starý rek,
tak hrdopyšný jak sám Satanáš:
bylť pýchou zšílel, neboť v zpouře své
i Krista spasitele odřek' se
a víry jeho svaté, rouhavě
byl rozbil krucifix a pošlapal.
Žilť jako vlk na starém hradě svém
ve hloubi lesů, plných černých blat,
a tam jej byl teď Turpin vyhledal,
by naposled mu přived' na paměť,
co povinnost mu káže, Bůh a čest,
v tom okamžiku, kde se valili
jak moře příboj vrazi křesťanstva
na Francii a církev Kristovu.

Stálť před ním Žirár, sloup jak kamenný,
sníh byly vlasy jeho, jeho vous,
noc plná blesků zraky šílené,
a řekl chladně: „Víš, že mocným jsem,
snad jako Karel sám. Co hledáš zde?"

„Jen tebe hledám, neb jsi ztracený,"
řek' arcibiskup, pozved' svatý kříž
a dodal pak: „Tvá jest povinnost,
teď s námi jít a sloužit Karlovi."

Krev zbouřila se starci v žilách hned
a nožem mrštil v zuřivosti své
po Turpinu, ten ale uhnul se
a řekl vážně: „Myslíš, člověče,
že nikdo trestati tě nemá moc?
Což nikdo nad tebou?"

„Jedině Bůh!"
řek' hrdě Žirár, Turpin zvolal však:
„Nuž tedy hájit proti pohanům
pojď jeho při! To žádat přišel jsem!" —

Za ruku jal ho. Cos se pohnulo
v té pyšné hrudi starce, cos jak vzlyk
se dralo v hrdlo jemu, bylo mu,
jak by tím jasným kněze pohledem
vnik' paprsek v jeho nitro. Zachvěl se,
však znova pýcha jeho vzplanula
a řekl krátce: „S vámi nepůjdu,
dost na tom, že nepůjdu proti vám.
Jdi, Turpine, dál s tebou nemluvím."

A vyšel ze síně a s povzdechem
jel Turpin z hradu, lesem dumavým
a bludiskem těch černých močálů
a na silnici zase octnul se
na bílé, kde jej Roland zahlídl.

Rek ale mladý rychle koněm trh'
a mžikem kryl ho les a soudruzi
tam za ním spěchali a on jim děl:
„To velké bylo, bratří, leknutí,
už viděl jsem se zase v žaláři,
jen zázrakem nás Turpin nezahlíd'!
Nuž, jeďme lesy! Jménem Božím v před!"

Tak Roland pravil. Koně klusali
a slunce vesele jim svítilo
pod klenbu starých buků, javorů,
kde ptáků zpěv a větru lehký šept
se ozývaly v míru hlubokém.

Den plynul krásně tak, však hlubý šer
když leh' na lesy jako mrákota,
tu Roland brzy ztratil cestu svou
a noc když přišla, musil vyznati,
že zabloudili. Bláta bezedná
se černala jim vstříc, kde plameny
rej prováděly, bledě příšerný,
a unaveni, hladem zmořeni
teď uprchlíci zimou třásli se
a odvaha jim klesla, Roland jen
čil zůstal jako dřív a s koně slez',
do mechu sed' a pravil: „Bláhoví,
což krásnější má někdo ložnici
než nyní my? Kol sloupů na tisíc,
hle, nad hlavou nám nese sklepení
a co tam lamp v tom nočním blankytě,
jenž korunami stromů prohlíží!

A jak ten šum nás sladce uspává,
to bude krásně se o bojích snít!"

A sotva dořek', v spánek nořil se
tak klidný, pevný! Jeho soudruzi
však bázlivě se k sobě krčili
a dále bděli, do tmy zírali
a naslouchali skřeku výrů, sov,
jenž podoben byl smíchu šílenců.
Tu s podivením náhle viděli
zář jakous bledou v dáli nítit se
jak démant čistou; přicházela blíž,
mech stříbřila a stromů obrysy
a spatřili v ní oře bílého,
tak lehce kráčel jako vítr jde
a na něm seděl rytíř překrásný
ve stříbrném a zlatém brnění
a s přilbou skutou jako z bílých hvězd.
A poznali, že svatý Jiří jel
to pustým lesem, vždyť jej vídali
tak, jak byl zde, co sochu na hradě,
kde vychováni byli s Rolandem . . .

Teď stanul zjev a klesli do mechu
na kolena a ruce spjali své,
zjev ale nad Rolandem sklonil se
a žehnal mu a zmizel s úsměvem.

A Roland probudil se, soudruzi
mu vyprávěli třesavými rty,
co byli viděli, on ale děl
a ruměnec mu polil sličnou tvář:

„To vaší bázně byla mátoha!
Kým jsem, by nebes svatý bohatýr
se ke mně snížil, na zem sestoupil?
Ta bílá zář kterou jste viděli,
to úsvit byl, jenž víčka otvírá
a onen oř byl oblak zlacený,
jejž pohladila růží jitřenka,
a nad hvozdem jenž letí jako pták!
Nuž vzhůru! Povedu vás! Zmužte se!“

Tak pravil jim a sedl na koně
a s lehkým srdcem v čele klusal jim
a mysl jeho vzletná těkala
po kraji vábných mládí přeludů. —

Tak jeli, jeli hvozdem dřímavým,
kde každý strom byl starý bohatýr,
jenž boje s blesky, vichry, s bouří znal
a o tom snil ve ztrnulosti své,
co švehol ptáků v jeho koruně
mu každým jarem v něze svěřoval,
co mysticky mu hvězdy hlásaly,
když nad ním svatozvěstně vzcházely,
a hmoty němá mluva kanula
déšť jako tuh a vznětů mlhavých
do srdce Rolanda a tlouklo mu
vší mocí v neurčitém vzrušení.
Teď rozstoupil se hvozd a na skále
čněl starý hrad a strměl jako mrak
do nebe, planoucího jitřenkou.
Byl zčernalý zimními lijáky
a mnohá věž jak stařec klonila

se v příkop jako v připravený hrob.
Tvrz byla to zpurného Žirára.

A řekl Roland: „Posečkáme zde,
až vyjde někdo z hradu; brání mi
cos divného, co říci nemohu,
bych vešel v dům, jenž mračí pošmurně
se lesům vstříc a bílým oblakům.
Kdo ví, snad zas nám hrozí vězením?"

A křovím polo skryt stál u lesa
a začal myslit teď na zjevení,
jež v noci měli jeho soudruzi,
a zmocňovalo se ho nadšení
a k svatému volala Jiřímu
ta vřelá jeho duše dětinná,
a podivno! Tvář jeho měnila
se ponenáhlu v světce podobu,
již denně vídal v kapli na hradě
a snivost jeho zraků blankytných,
tak plných nadšení a čistoty,
jak zář se lila v ranní, svěží van,
jenž s jeho vlasů plavou kšticí hrál.

A v hradu zatím živo bylo už
a žena Žirárova vstávala
a oči svoje pláčem zarudlé
si myla chladnou vodou, vlasů sníh
si pročesala zlatým hřebenem
a okno otevřela, aby vzduch
ji osvěžil; vždyť byla celou noc
jak obyčejně v žalu probděla

nad bezbožností svého manžela.
Tu zahlídla pod stromy Rolanda,
jejž duma byla v sochu změnila,
a ruce její chvět se začaly,
a nohy se jí třásly, šeptala:
„Toť svatý Jiří jest na koni svém!
On jede v boj porazit pohany!
On zjevil se mi, abych mluvila,
hřích jesti dlouhé moje mlčení!“

V tom vítr zahučel a křoviny
své dlouhé větve k nebi zvedaly,
tak nebylo dál vidět Rolanda,
a Amelina, Žirárova choť,
šla pyšného vyhledat zpurníka,
pod jehož jarmem žila celý věk
co mučednice povinnosti své. —

Šla šerem chodby, vešla v šerou síň,
kde Žirár seděl, brouse dlouhý meč,
na kolena jej právě položil
a zadumán byl s čelem svraštěným.
Tu Amelina tak se ozvala:
„Meč tasíš z pochvy? Proti komu, rci,
jej hodláš pozvedat?“

A překvapen
zveď Žirár hlavu, v hlase ženy té
cos nezvyklého znělo. Zamračen
jí odpověděl: „Zda bys uhodla?“

„Ty půjdeš pomahati císaři!“
choť jeho děla.

Propuk' v divý smích.
„Ty hádat neumíš," řek', „spíše smrt
bych stokrát volil než ho poslechnout!
Ať s pohany se dáví císař tvůj
jak s vlky vlk! Já zatím povstanu
co jarý lev a ruku položím
na Francii, ta tíž mou pocítí,
a unikne-li Karel pohanům,
já s nimi spojen jako vichřice
jej do záhuby jisté poženu!
Pak, Amelino, hlavu vzpřimiž svou,
neb posadím ti na ni korunu,
vždyť k chvále tvé to musím vyznati,
že v pokoře jsi vždy ji chýlila."

Tu vzpřímila se náhle stařena
a nevýslovná výsost plála jí
na čele, v bílých vlasech pohřbeném,
a plameny jí z očí šlehaly
a velkým hlasem takto zvolala;
„Jdi tedy," řekla, „v zkázu věčnou svou,
neb Bůh tě zatratil! Ty zlému žil's,
zlý bude konec tvůj a krvavý!
Tvůj celý život byla prorada,
ty vraždil's muže, ženy zneuctil's
a divem jest, že ještě boží zem
tě neshltila posud! Jeden rci
mi dobrý skutek, jakýs vykonal!
Jen tehdy úsměv tvůj jsem vídala,
škleb ďábelský, když zločin nějaký
jsi spáchal, nad nímž lidé užasli!
V tvé kruté moci úpím celý věk,

tvou surovost jsem mlčky snášela,
dnes ale otevírám ústa svá,
bych proklela tě, muži bezectný,
ty zrádce Boha, vrahu, lupiči!"

Tak zvolala a ruce pozvedla
a čekala, že pohřbí v ňadra jí
ten jasný meč, jejž třímal v rukou svých,
on ale stál jak v kámen proměněn
a zíral na ni a pak zachvěl se,
neb viděl sebe náhle v světle tom,
v jakém jej ona právě viděla
a zdálo se mu, z úst těch velebných,
z nichž nebyl nikdy slyšel před tím stesk
a na nichž vždy jen úsměv bolestný
se odříkání jevil, nyní Bůh
že mluvil k němu v hněvu plamenném,
a náhle jako bleskem poražen
se před ní sklonil, za ruku ji jal
a chvějícím se hlasem zašeptal:
„Z tvých úst jsem, ženo, kletbu nečekal.'
A nesmírné cos jako zklamání
se bolestně mu v tváři jevilo.

V pláč Amelina na to propukla
a prosila jej: „Promiň, promiň mi!
Jen láska k nesmrtelné duši tvé
na jazyk můj ty šípy vložila!
Já chybila! Ať spílá celý svět
ti nešťastníku, já však jediná
ti žehnat mám a smývat slzami
tvou černou vinu, neb jsem ženou tvou,

tvá pomoc v žití, matka synů tvých!
A to jest, jak bych byla matkou tvou!" ...

A líbala mu čelo, ruce, líc,
jak dětem svým to v mládí činila,
on ale pravil: „V hloubi prsou mých
se srdce moje, ženo, pohnulo.
Co činit mám, bych Boha usmířil?"

A ona radostně se usmála
a sladce, tiše tak mu pravila:
„Své síly seber, many shromáždi,
za Karlem jeď a bojuj za víru."

Tu zamyslil se Žirár hluboce
a mlčel dlouho a pak odvětil:
„Nač déle skrývat, co se děje zde,
v tom srdci mém, jež bije hlasitě?
V boj pudí mě to proti pohanům,
a Kristus, jejž jsem zapřel rouhavě,
svým zrakem plným lásky zíral tmou
dnes na mne celou noc jak hvězdy svit!
Mě proti pohanům to pudí v boj —
však pro Karla přec nechci bojovat,
neb nedovedu krále milovat,
a hanbou jest mi před ním klonit se."

Tak řekl Žirár, hlava klesla mu
na prsa smutně, Amelina však
tu hlavu jala v ruce třesavé,
jak tenkrát před věkem, když mladistvou
ji ženu přivezl na rodný hrad

a před ní klekl, hrdý, silný muž,
a jako tenkrát sladkou milostí
ty bílé její prsty třásly se,
tak nyní svadlé ruce chvěly se
též láskou, ale ještě světější,
a jako tenkrát hlavu přitiskla,
tu jeho schýlenou, na ňadra svá,
tak nyní něžně, tiše kladla ji
na prsa, z kterých jeho synové
svou sílu byli ssáli, její též,
tak že v nich nezbylo než slabý dech,
a hlasem, chvějným něhou, pravila:
„Hleď, kmeti jsme, a blízká je nám smrt!
Jsme jak ta bílá pára nad lesem,
jež rozplyne se v slunci jako sen.
Když za ženu mě pojal's, sliboval's
mi mnohou radost, štěstí, blaženost . . ,
Bůh nechtěl tak a bylo žití mé
mrak pošmurný . . . To není výčitka . . .
Dle vůle své Bůh štěstí rozdává . . .
Však v moci tvé jest všechno napravit
a v úsměv proměnit můj dlouhý pláč . .
čiň pokání! Ó, seber vojsko své,
a veď je v boj, Bůh dá ti vítězství!
Ty nemiluješ Karla? Za Boha
však proto přece můžeš bojovat,
za svatý kříž a sladkou Francii!
Po bitvě pak, ty bohatýre můj,
si Karla třeba ani nevšímej,
v pouť vydej se do Říma pokorně
a zpovídej se ze všech hříchů svých
před stupněm apoštolské stolice.

Já za tebe se modlit budu zde,
a ten, jenž pravil: ‚Kdyby hřích váš byl
jak šarlat rudý, bílým jako sníh
jej učiním‘, tvou přijme kajicnost.
Ty v hávu bílém ke mně vrátíš se,
a v rubáši svém čekat budu tě,
a dá nám Bůh, že zemřem v tentýž den
s tím klidem, s jakým slunce zapadá.
Vždyť víme přec, jak ono vychází
po dlouhé noci zas, tak projdeme
též nocí hrobu k branám nebeským.“

Tak pravila a mocně pohnulo
se srdce v jeho ňadrech, promluvit
mu hluboké bránilo dojmutí,
až posléz řekl: „Příliš pozdě je!
Bůh nevyslyší mě, neb hluch jsem byl,
když On mě volal! Příliš pozdě je!“

A pohřbil v dlaně tvář, tu povstala
a zašeptala hlasem tajemným:
„Bůh volá tě! Já měla zjevení!
V Boj posílá anděle Hospodin
a svaté své, zastavil jeden z nich
svůj krok u tvého prahu, pojď a hleď!“

A za ruce jej táhla na pavlán
a ukázala na les šumící,
kol jehož posud šerých vrcholků
se znova zrozeného slunce jas
chvěl bledokmitě jako zlatá zář
nad skrání svatých v stínu chrámovém,

a na pokraji hvozdu Roland stál
a hořel celý v zory pablescích,
a krásný věru jako anděl byl,
a vida na povlánu Žirára,
bod' koně svého, cválal k hradu blíž,
tvář pozved' svou a zvolal nahoru:
„Zdráv, starče, buď, a domu tvému zdar!
Tvé jméno neznám, že jsi bohatýr,
tvé hlásá vzezření, však divno mi,
že's ještě v boží nevytrhl boj.
Či nevíš, co se děje ve světě?
Či hledíš, zdali slunce vyšlo už,
bys koně sedlat dal, bys kývl svým,
že čas už přišel dát se na cestu?
Či váháš snad svou konat povinnost?
Meč tasí pohan, tvůj proč v pochvě dlí?
Rez na něm hanba! Krev jen smyje ji,
krev toho, jenž je vrahem křesťanství!“

„Ty slyšel's?“ Amelina zvolala.
„Bůh volá tě!“

A Žirár na to děl:
„Bůh volá mě, ač vím, že žádný zjev
to nestojí mi právě tváří v tvář,
však vidím dávné svoje jinošství
to bezeskvrnné, čisté, nadšené,
věk onen krásný s celým nebem snů,
stát před sebou a mocně volat mě!
Jsem přemožen, můj skrocen pyšný hněv,
v rum zločinů mých hradba ssuje se,
jsem sobě vrácen, tobě, Bože můj!“

A na kolena Žirár starý kles',
lem roucha ženě líbal, modlil se
a těžké vzdechy sílal k nebesům.
Pak povstal, kázal spustit rychle most
a Roland s druhy letěl do hradu,
kde Amelina hosti vítala,
a Roland hostiteli svěřil se
a ten se usmíval a slíbil mu,
že nepoznána v tábor uvede
jej Karlův, zbraně pak mu krásné dal
a druhý den, když slunce vzcházelo,
jel Roland se Žirárem do boje,
a Amelina sešla s nimi v dvůr
a žehnala jim. Ale Žirár děl,
než sedl na koně: „Ó ženo má,
jdu v svatý boj, jdu kácet pohana
a hříchy mé snad Bůh mi odpustí.
Rci, odpustíš mi též? Ó kolikrát
jsem zasloužil tvou, paní, nenávist!
Hle, spínám ruce své, ó promiň mi!
Vím, odpouštíš! Však přec to slovem rci!
A propuk' Žirár v usedavý pláč.

„Můj pane," Amelina pravila
a slzy tekly jí jak hojný déšť,
„můj sladký pane, Kristus, ráje král,
tak odpustiž mi v smrti hodině
hřích všechen v životě mnou spáchaný,
jak nyní vše já tobě odpouštím,
a tak mi žehnejž světa stvořitel,
jak tobě nyní žehnám! S tebou mír!"

Tak rozloučil se Zirár se ženou,
tak táhl v boj s mladistvým Rolandem.

Však nešli rovnou cestou za Karlem,
od hradu k hradu v pouť šel k synům svým
kmet Žirár, vojsko rostlo každým dnem
a konečně když tábor císařův
jim zjevil se při slunce západu,
byl zástup Žirárových jarých vojsk
tak veliký, že povstal nepokoj
ve stanech císařských, a Karel sám
a arcibiskup Turpin, starý Ném
na kopec vyjeli za ležením
a zírali na pluky neznámé
a k zbrani sáhnout, rozkaz zazníval
po celém táboře. V tom blížil se
však starý Žirár v prostřed synů svých,
a před nimi nes' Roland korouhev
na dlouhé žerdi, bílá jako sníh,
ve vzduchu vlála v růžích červánků
a Rolandova přilba leskla se
jak ryzí zlato, hledí spuštěné
však krylo tvář mu. Žirár bez přilby
se ale blížil, šedých vlasů proud
mu splýval dlouze. Turpin poznal jej
a spráskl ruce, něm jsa podivem,
a Žirár ještě blíže přijížděl,
na Karla hleděl okem plamenným
a dávná pýcha zas mu bouřila
jak vichr v prsou, vzpomněl ženy však
a dojat sklonil hlavu na prsa
před drahým jejím zjevem mileným.

Tu vzkřikl Turpin: „Náruč otevři,
ó císaři, on tobě holdoval,
neb schýlil hrdé čelo před tebou,
víc nežádej, a smiř se s manem svým!“

A řekl císař: „Kmete Žiráre,
co sem tě vede? Přišel's bojovat
za svatý kříž, neb přišel's hubit jej?“

„Při živém Bohu,“ Žirár odvětil,
„za svatý kříž jsem přišel bojovat!“

„Pak vítán buď,“ řek' Karel s úsměvem,
„vše, co se mezi námi událo,
buď v nepaměti navždy pohřbeno.
Moc pohana je velká. Bojujme!“

A ruku podal mu a spolu teď
se brali v tábor, Roland za nima
svůj bílý prapor nesl vztyčený.
Jak tlouklo srdce jeho bouřlivě,
když císař na něj náhle pohleděl
a na hlas řekl starci Žiráru:
„Toť jeden ze synů tvých zajisté,
neb spíše z vnuků? Zde se mladým tak.
Proč nepozvedne hledí zlacené?“

A řekl Žirár: „Pozvol, císaři,
by zůstal nepoznán až po bitvě,
po první, v které bude bojovat.“

„To bude zítra," Karel odvětil,
a Roland nachem vzplanul pod hledím,
jsa uchvácen divokou radostí. —

Noc byla tichá, vlahá, hvězdnatá
a na obzoru, temném do černa,
se města Aspremontu obrysy,
tmou noční zveličeny, chmuřily
jak obrů doupě; náhle vzplály však
na baštách ohně, rudě vrhaly
trysk světla, jisker četným věžím v líc,
jakby je krví byly polily,
a širým nebem odlesk jejich šleh',
jak předsvit blížících se vlasatic.

Bděl Karel v stanu, vojsko spalo však,
by v spánku síly k boji čerpalo,
jen hlasy stráží zněly táborem
jak nočních duchů táhlé volání,
a jako Karel s rádci svými bděl
a o zítřku měl vážné úvahy,
tak stejně beze spánku Roland byl
a bitvy ždal a netrpělivě
na lůžku sebou házel; posléz vstal,
plášť přehodil a bloudil táborem.
A dál a dál se toulal, městu blíž
až ku poslední stráži křesťanské,
a viděl město zcela z blízka teď
a v záři ohňů, jasně planoucích,
se věže jevily a paláce
a kostely, s nichž byli pohané
ve zuřivosti kříže strhali,

a s bašt a z ulic, se všech náměstí
zvuk hudby nesl se a zpěv a křik
do hloubi tiché noci hvězdnaté,
neb bujným veselím čas krátili
si pohané, v jistotě vítězství,
den budoucí jež přinésti jim měl.
A zvědavostí puzen Roland chtěl
zřít tváří v tvář konečně pohany,
o nichž byl tolik slyšel vyprávět.
Do trávy ponořil se vysoké
a hbitě jako had se plížil dál,
už první stráže minul pohanské,
a jako stín se kradl noční tmou
až znaven, bez dechu kles' posléze
do hlubokého šera křovisek,
na pustém kopci hustě rostoucích.

A do kořán otvíral Roland teď
své udivené zraky. Před branou,
na louce plné květů, fontán stál,
pod cypřišem, jenž stár byl tisíc let,
a s jehož dlouhých větví visely
teď zlaté lampy s modrým plamenem;
dým stoupal z nich v cypřiše temný koš
a plamů obrazy se míhaly
po vodách fontánu a svěží pach
se balšámem do krásné noci lil,
a opodál na trůně z opálů
král seděl Agolant a jeho syn,
o stupeň níž pak Balant, poslanec,
jenž císaři byl válku ohlásil.
Tam seděli a požívali chlad

té hvězdné noci . . . Náhle zazněla
však hudba snivá, divně opojná,
zvuk tlumený a plný sladkosti
a z noci dav se rojil tanečnic.
Tak vznášely se lehce nad zemí,
že řadou bílých ptáků zdály se
v těch dlouhých rouchách nad sníh jasnějších;
na jejich rtech dlel úsměv mystický,
tmou dlouhých řas pod klenbou černých brv
se bělmo očí čarně třpytilo,
na vlnách ňader, tenkým závojem
jak mhou jen zastřených, se houpaly
jim klenoty, z nichž každý talisman
byl zároveň a tvarem cizí tak,
jak ony země, kde je kovali
ti černí kouzelníci umělci
pod stromy žhavých květů v pustinách,
kde vládne lev a kondor kroužící . . .

Zrak sklopil Roland, polil ruměnec
mu temný tvář a hlavu odvrátil,
v tom zazněla však hudba hlučnější
a mimoděk zas zíral mladý rek:
rej tanečnic byl zmizel jako stín,
a nyní ozbrojených mužů dav
se nocí míhal krokem úměrným
dle zvuků trub a bubnů vířících,
a meči mávali a do štítů
do ocelových dštily údery
jich mohutné, až jiskry skákaly
a pablesky se rudé sypaly,
do vlahé noci modře ztemnělé.

Div že se Roland vzkřiknout udržel,
tak schvátil jej ten pohled vzrušivý,
pln divokého čaru . . . Minul však
i mužů rej, jak dříve tanečnic
a ticho bylo nyní.

S úsměvem
král Agolant byl s trůnu pohlížel
na svého lidu noční kratochvíl,
teď otevřel však rty, a promluvil:
„Můj synu," pravil, „reku Jomonte,
den velké slávy zítra nastane
a každý z nás si určil pevný cíl.
Mluv, jaký skutek hodláš učinit?"

A Jomont vzplál v své kráse hrdinné,
zrak jeho velký, temný, hvězdnatý
se šířil, pýcha s čela svítila
mu bohatýrská, tak když odvětil:
„Po tobě, otče, první v říši jsem
a proto největší vykonat čin
mi náleží! Jak slunce na nebi
ty zářit budeš zítra na trůnu
a na nás hledět s výše královské
na svoje sluhy . . . První z nich jsem já
Nuž, přijdu poklonit se před tebou
a na svém štítu hlavu ponesu —
víš koho, otče? Hlavu přinesu
ti Karla krále, vládce Západu!
Za bílé vlasy ti ji přivleku,
pak připevním na témě věže ji,
by svítila co luna krvavá
do kraje křesťanského na postrach!"

Vzkřik' Roland, v trávě skryt, tak pobouřen,
že hluch byl krví, která hučela
mu jako moře v uších. Řekl král:
„Zvuk divoký jaký to nocí zněl?"

Však Jomont na to: „Dravý jakýs pták
nad městem krouží, světel našich zář
ho zbudila, a mní, že dnívá se.
Pták zaskuhral, však mlčenliv jsi ty,
ó Balante! Rci, co to znamená?"

A Balant odvětil: „Nač mnohých slov?
Je zítra čas se skutky ozvati."

Vzplál Jomont hněvem: „Je to výčitka?"
děl chvějícím se hlasem, hrozivě.

Král Agolant řek': „Tiše, synu můj!"
A Balantovi řekl podrážděn:
„Jsi velkým rekem, vím to, vejdeš-li
do síně mezi reky ostatní,
hned mlknou jako malých ptáčat sbor,
když jestřáb spustí se na jejich klec.
A proto jsem tě také vyvolil
za svého posla na dvůr císařův.
Však zdáš se změněn věru od těch dob,
a říká se, že's tajně křesťanem."

Tak řekl král, a Balant odvětil:
„Já neodpad' od staré víry své,
ač vyznám se, že obdiv veliký
mne mocně jal pro Karla císaře,

a bledý, skrvácený, krásný bůh
na kříži připevněný, vynutil
mi sladké slzy. Je to zrada však?
Svým zůstal věren jsem a zůstanu.
Nuž králi, tedy svěřím vše ti teď.
Já přilnul v lásce k nepřátelům svým,
mě pobyt změnil v kraji křesťanů,
pro které měl jsem slepou nenávist.
Já jménem tvým je přišel urážet,
však celé srdce své jsem nechal jim,
když zpět jsem jel z jich země žehnané.
Ném, Karlův rádce, mým jest přítelem,
on miluje mě něhou otcovskou
a jako syn já hleděl v jeho tvář,
a slzy naše hojně kanuly,
když jsme se loučili, a pravil mi:
‚Ó zůstaň s námi! V Krista synu, věř,
a císař otevře ti náruč svou.
Ne, bohatstvím a slávou lákati
tě nebudu, neb bohatýrem jsi,
rci ale, rci, což k tobě nemluví
můj spasitel? A není srdce mé,
jež láskou k tobě v pravdě přetéká,
dar, kterým pohrdati neměl bys'?
Tak králi, řek' mi a já zaplakal,
však měl jsem sílu odvětit mu tak:
‚Můj král mě vychoval a učinil
mě rytířem a miloval mě též
a lid můj je mi drahý, jako tvůj
ti srdce drží . . . Věru, zločinem
by bylo zůstati ve Francii,
když bude státi proti bratrům mým.‘

Tak řekl jsem, a oba vzdychali
jsme z hluboka a s pláčem přehojným
jsme loučili se. Sám teď, králi, suď,
zda zasluhuji tvojich výčitek."

A zamyšlen tvář pozved' ku hvězdám,
tam utkvěl smutný, snivý jeho zrak,
však tvrdě řekl na to Agolant:
„Bych úplně moh' tobě věřiti,
na tobě důkaz žádám nezvratný,
že věren zůstal's mi i víře své:
ty hlavu Némovu mi přineseš!"

Tak řekl král, a Balant zachvěl se
a odpověděl: „Vykonám jak vždy
tak zítra také svatou povinnost.
Ném, potká-li mě v boji, zajisté
že bojovat s ním budu, to však věz,
ó králi, že jej hledat nebudu,
a doufám, smrtí svou že dokážu,
že odpadlíkem nikdy nebyl jsem."

Tak řekl Balant, král se zamlčel,
však Jomont za ruku jal Balanta
a řekl tiše, s velkou pokorou:
„Já ranil tě, Balante, odpusť mi!
Tys' pravý rek, ty mužem pravým jsi!
Já jako hoch se choval, stydno mi!
Však proti Karlu, proti křesťanům
teď dvojnásobnou cítím nenávist,
neb ukradnout nám chtěli srdce tvé,
tak vzácné, jako zlatá koruna.

22*

Já Karla skolím, znovu slibuji!
Že prázdnou chloubou nejsem, uvidíš!"

Vzkřik divý tenkrát Roland potlačil,
do rtů se hryzl, až mu tryskla krev,
a Agolant a Jomont k městu šli,
a za nimi šel Balant zamyšlen.
A Roland, vida hvězdy blednouti,
jak had se plížil travou vysokou,
a do tábora šťastně vrátil se. —

Když vyšlo slunce, bitva začala:
jí rovných bylo málo na světě,
i slunce zbledlo, vidouc s úžasem
tu hroznou seč, to velké vraždění
a nechtěla už země píti krev
svých synů padlých, přesycena jsouc.
Až k oblakům se vřava divoká,
hrom zbraní nes' a jásot vítězství,
jež klonilo se brzy sem, zas tam,
v své nestálosti vlně podobné.
Co bylo reků v boji s obou stran!
Však mezi všemi, mladý jako lev
ve stádu ořů v poušti, Roland byl,
čin každý jeho zdál se zázrakem.
Jak zimní vichr lesy pustoší,
tak trhal Roland řady nepřátel,
vzmach každý jeho meče bleskem byl
a sledovalo blesku hřmění též,
neb řítil se hned s koně nešťastník,
na jehož hlavu rána dopadla,
a zařinčela o zem jeho zbroj.

A mimoděk se mnohý zastavil
rek křesťanský a hleděl s obdivem
za Rolandem, a mnohý bohatýr
na druhé straně, v boji kalený
jak dobrá ocel, couvl mimoděk
před mladíkem, jejž sprovázela smrt.
Byl celou ulici si proklestil
už rojem pohanským a ležely
jak hradba kolem bledé mrtvoly;
cíl Rolandův byl dostati se tam,
kde viděl bílý prapor vzduchem vlát
na žerdi z ebenu, jíž zlatý kříž
plál na hrotu: to Karlův prapor byl,
a jemu blízko Roland státi chtěl,
neb v boji potkati chtěl Jomonta
a ztrestat jej za krutý úmysl
se utkat v boj se samým císařem
a skolit jej a hlavu utnout mu!
Jak zuřil při pouhé té myšlénce!
A dvojnásob jak rány rozdával,
čím těsněji k své metě blížil se!

Strach pohanů tu náhlý zmocnil se
a jako stádo v útěk dalo se
jich padesát před rekem jediným,
když jako příval hrůz se na ně vrh'
a smrtně řádil. Zahlíď' Agolant
ten jejich útěk. V rouše purpurném
na zlatém trůnu seděl vyvýšen
na hřbetě slona, bílého jak sníh,
a řídil bitvu. Na Balanta kýv'
svým smaragdovým žezlem zářícím

jak mlha temně zelenavých hvězd,
a zvolal: „Rychle, Balante, mi spěš,
a skol mi jedním rázem jinocha,
jenž lehkým krokem jako gazella
se nese bojištěm a záhubně
jak temná bouř mi vojsko plaší mé!“

A Balant letěl směrem na koni,
kamž ukázal mu král a tváří v tvář
stál Rolandovi. Hledí spuštěné
měl stříbrné, však Roland poznal jej
hned podle hlasu, tak když zavolal:
„Mně líto matky tvé, proč pustila
tě děcko v boj? Však bolest uspořit
jí nemohu. Tvá přišla hodina!“

A mečem máv' a měřil Rolandu
na hlavu spanilou, a mladý rek
štít pozvednout, neb couvnout zapomněl,
hněv zpola schvátil jej nad posměchem,
jenž zdál se mu že v řeči Balanta
a zpola ve vzpomínce ztrácel se
na to, co včera v noci Balant děl
tam před branou, když hvězdy svítily
mu do zraků, tak snivých, nyjících
jak vlastní jejich světlo! Vzpomínka
jej dojala a meče nepozved'
ni štítu, dítě neprozřetelné,
a rány vítr, která hrozila
té mladé hlavě jeho, pozvedal
už plavé jeho vlasy nad čelem —
tu zazněl výkřik, zarachotil hrom

a Balant spadl s koně, tryskla krev
a proudem lila se na černou zem.
Ném byl jej skolil. Roland zaplakal
a zvolal: „Starče, cos to učinil?
Meč tvůj měl hledat v prsou nepřátel
všech srdce nevěřící, jenom zde
měls' váhat! Příliš draze vykoupil's
mé žití, Néme! Viz a naříkej!"

A zvolav tak přistoupil k Balantu
a sňal mu přilbu. Vzdychl hrdina
a oči otevřel a jeho zrak
na slunce zřel, na nebe blankytné,
na bílých mráčků ladné skupení,
pak vrátil k zemi se a zahlídl
tak Néma, jenž zalomil rukama
v svém němém bolu; slabě usmál se,
kles' k zemi zpět a duši vypustil.

Ném propuk' v hořký pláč, a tesknota
se Rolandova srdce zmocnila
a smutek nesmírný jej zachvátil —
ach, s jakou truchlivostí Balantův
zrak byl se nesl k slunci, k obloze!
On v sladkém mládí, v plné síle své
se s nimi loučil . . . Cos jak tušení
se v duši ozývalo Rolandu:
zda před časem jej též ta schvátí smrt,
jež krutá v temno strhla Balanta,
když plným lokem žití, světlo pil?
A k obloze též zvedal Roland zrak —
tu ale vzkřik' a na vše zapomněl,

neb hle, ten bílý prapor, zlatý kříž
na žerdi z ebenu, se klonil, kles'
a zmizel náhle! Roland šíleně
se vrhl v boj a zařval jako tur,
zrak jeho hrozný byl a prchali
před jeho divokostí pohané
a nikdo v cestu se mu nestavěl,
tak přišel k místu, kde byl císař stál. —
Kde císař stál — tam v prachu ležel teď,
a Jomont hrdý, krásný, rekovský
se zraky ršícími radostí
nad vítězstvím tím, věru největším,
jež získati na světě bylo lze,
svým jasným mečem mával nad hlavou
a mířil už na prsa císaře.
Ten slabý pouze odpor jevil už,
byl příliš znaven, síla prchala
mu z těla, oči plnily se tmou
a dech se krátil mu, byl Karel kmet
a Jomont mlád a silný bohatýr:
vzmach ještě jeden — velký Bože náš!
a osiřely západ, křesťanství
a žalnou vdovou byla Francie!

Tu orlím letem Roland přiletěl
jak dívka krásný, silný jako hrom
a posvěcení k činům velikým
mu s čela zářilo jak andělí.
„Stůj!“ zvolal na Jomonta, „Vari! Pryč!
Zdroj života celého křesťanství
tvůj svatokrádný, hříšný hledá meč?
Zhyň, pohane, neb usmrť Rolanda!“

Vzkřik' vztekem Jomont, jak kdy zařve lev
jsa raněn ve chvíli, když kořist svou
už vleče v doupě, nastal krátký boj,
byl zuřivý a jiskry pršely
těm junům z brnění a ze štítů
a meče tupěly jim ranami,
a s rozpolťěnou lebkou Jomont kles'
na udupanou zem a zbrocenou
jak prškou krví. Roland však se vrh'
na Karla, který ležel na zemi
a sotva dýchal, přilbu strhl mu
a líbaje ho, zvolal: „Ujče můj!
Jsi živ, jsi živ?“ A Karel oddych' si
a řekl slabě: „Jsem, však únava
jak kámen na mně leží.“ Dodal pak:
„Tys zde, můj Rolande?“ A táhl jej
na srdce své a nyní vracela
se teprve mu paměť docela
a viděl teď, kdo jej byl zachránil.
A drželi se těsně v náruči.

Teď přišel Ném a z Dánska Ožier
a poznavše císaře, jehož plášť
byl rozedrán a roucho strhané,
do prachu vrhli se a líbali
lem jeho řízy, ale císař děl:
„Bůh, povýšiv mě, dnes mě ponížil
a položil mě k nohám vrahům mým!
Však smilovav se, zas mě pozvedl.
On jedině jest mocný, třtiny jsme!
Buď králi nebes chvála bez konce!“

Pak vyprávěl, jak smrti byl už blíž
než životu, a kdo mu spásou byl.
A přestal boj, neb vyměňovala
si padlé reky vojska na vzájem,
a zvěsť o Rolandově chrabrosti
se šířila a tábor hlaholil
tou mladou jeho slávou nesmírnou
a jásot nekonečný k nebi hřměl.

Však v radost onu výkřik hrůzy zněl,
smrt Jomontova úžas budila,
a k městu prchal šílen Agolant
na bílém slonu svém. Měl na klíně
teď syna svého bledou mrtvolu,
rval vlasy své a žezlo rozlomil,
a korunu si trhal se skrání,
a tvář ryl nehty, s něho pršely
tu krve krůpěje, a opály
a smaragdy do prachu, perle též,
a velké slzy hojně roněné,
a nářek jeho, vzlyky, výkřiky
se zdály vytím zvěře zraněné.

A slunce spělo zatím za hory,
a v zlaté jeho, rudé záplavě
se zjevil na obloze, na vršku
teď průvod bílý, jako duchů sbor,
a pomalu se blížil. Paprsky
se nad ním v aureolu spřádaly,
a vzdušné mraky jako andělé
se slétaly po širé obloze
a libý vánek jako hudba dul.

A v udivení všickni zírali,
až Turpin zvolal: „Z Říma apoštol
sám přichází, by žehnal křížem nám!“
A uhodl, neb sám to papež byl.
Na bílém seděl, stařec, soumaru,
bos, v hrubém rouše, třpytném však jak sníh,
a sloupy církve, kardinálové,
též jeli s ním na mezcích, v pokoře,
a celé vojsko s hromu rachotem
se vrhlo k zemi, římský apoštol
když ruku pozved', aby žehnal mu.
A Karel povstal pak a šel mu vstříc
a líbali se, v náruč klesli si,
a císař pak o bitvě vyprávěl
a v přítomnosti na to papeže
byl Roland na rytíře pasován,
sám Ožier mu připnul ostruhy,
při čemž mu vypomáhal starý Ném,
a celý tábor v jásot propukl.

Však nepřítel se sbíral mezi tím
a zuřiv, šílen, v čirém zoufalství
hnal Agolant své vojsko v nový boj,
ač nastávala modravá již noc,
a zaklinači k hvězdám volali
a k měsíci, jenž právě vycházel,
a na křesťany kletby sypali.
A papež pozved' hlavu k hvězdám též
a slavně děl: „Dvojího dědictví
Bůh dopřál nám: z nich jedno země jest
a druhé nebe, sladký jeho ráj!
Teď přišel nepřítel, by zem nám vzal

a v mrzké uvrhl nás otroctví,
chce hlavy naše k zemi přiklonit,
by naše zraky neuzřely už
to krásné jasné nebe, které teď
k nám nesčetnými mluví hvězdami!
Chce odervat nás pohan od Krista,
jenž na kříži svou za nás vylil krev
a čtyři rány pro nás vytrpěl,
a pátou slepec Pánu zasadil,
a krev když tryskla jemu v obličej,
tu prozřel slepec, na kolena kles'
a Boha vyznával a chválil jej,
a odpustil mu všechny hříchy Bůh,
neb nad svým činem lítost projevil!
Kéž vaše krev, pro víru prolitá,
těm slepcům, kteří napadají vás
v svém tupém zášti, zrak též otevře!
Kéž hříchy jejich Bůh jim odpustí,
jak vám odpouští, kteří zvedáte
zbraň pro pravdu a právo, svobodu!"

Tak mluvil papež. Krátce na to však
boj znova počal. Bylo vraždění
a byly zápasy a vítězství
se klonit k žádné straně nechtělo,
až Žirár z Frétu posléz v souboji
v prach skolil Agolanta; zabil jej
a hlavu utnul mu a pozved' ji
a bouřil k městu. Roland po boku
mu stále jel a prchal nepřítel
před hrozným starcem a před jinochem,
jenž nadpozemským zjevem zdál se všem,

a nejchrabřejší v boji ustali,
když při měsíci bledou krále tvář
a krvavou na kopí uzřeli
a tváře své si v roucha halili
ve velkém smutku svém, a do města
se dostal Žirár z Frétu s Rolandem,
a za nimi se vojsko valilo.
Tak dokonán byl zápas obrovský:
byl zničen pohan, pomstěn svatý kříž,
jejž mladý Roland na věž upevnil
na nejvyšší, by opět svítil v kraj,
a všemu světu hlásal vítězství.

A v onen den řek' Karel Žiráru:
„Buď se mnou vždy! Žij se mnou v Paříži,
a buďme přátelé!"

Však Žirár děl:
„Vše, co jsem učinil dnešního dne,
to pro Boha jsem pouze učinil
a sluhou tvou já nejsem, císaři!"

A hlavu vztyčiv vyjel z tábora
a Karel pravil: „K pýše právo má.
Ať jede tedy v temné lesy své.
Kříž uhájen, a šťasten vracím se.
Jest vzdorný Žirár z Frétu chmurou mou,
však paprskem v mém srdci Roland jest,
Bůh chválen buď, jsemť vděčen za ten dar."

A od té doby Karel miloval
nad všechny reky svého Rolanda,
a hrdá byla na něj Francie,

a jméno jeho bylo postrachem
teď Saracénů v šíř a daleko.
Co činů konal Karlu po boku!
Však celou sílu svou, svůj celý vzlet
a celou rytířskost svou ukázal
ve velkém boji, který pozvedl
man Karlův zpurný, Žirár z Viany,
v své pýše neskrotné a záštím zpit,
po pomstě žízniv, kterou urážka
v něm vzbudila, urážka krvavá,
jíž proti němu žena Karlova
se byla dopustila před lety.

Za blahé doby, když byl ze Španěl
se Karel vrátil a když za ženu
byl pojal Galenu, když v slávě vlád',
byl k dvoru přišel Garin, mladý rek,
a brzy s Karlem byl se spřátelil
a povždy v bojích byl mu na blízku
a v paláci s ním v šachy hrávával
a při stole vždy seděl s císařem;
tak Galenu též vídal každý den,
a vida krásu její nebeskou
tak často z blízka, slyše její hlas,
tak snivě sladký, začal milovat
ji Garin tajně. Lek' se vášně své
a v pláči sobě pravil, rozjímav:
„V tom hrozném boji jedno hrdinství
mi zbývá jen: to útěk rychlý jest!
A věru tolik krve nestál mě
boj ještě žádný, co mě srdce krev
stát bude nyní toto loučení!“

A zamyšlen v síň vešel k císaři
a ještě nevěděl, jak říci mu,
že odejít chce navždy, daleko.
Však císař, sedě v okna výklenku,
naň zvolal vesele: „Můj Garine,
pojď v šachy hrát, mám k tomu velkou chuť."
A zachmuřen když Garin odvětil:
„Jsem příliš chud, nemám, co vsadil bych,
a proto na bludnou se vydám pouť
po bohatství a štěstí" — pravil mu
se smíchem císař: „Hlavu v sázku dej,
a moje starost, co si počnu s ní,
když vyhraju, já vsázím velký hrad
na břehu Rodanu. Nuž, chutě hrej!"

A zasedli hned k šachům; myslil si
tu Garin stále: „Kéž, ach, prohraju!
Ó zajisté, že Karel tuší vše,
a proto žádá hříšné hlavy mé!"

A prohrál v skutku. „Hlavu vezmi mou,"
řek' císaři, ten ale pravil tak:
„Tvou hlavu nevezmu, je vzácná mi
a na tvém trupu sedí hrdá tak,
hrad jako Montglan, šedé na skále
nad řekou Rodanem, ve výši své.
Jej nevěřící Gofred v rukou má,
ten odpadlík, jenž Boha zapírá!
Tam nesiž hlavu svou, a vsaď ji zas,
však v sázku hrdinskou! Hrad dobývej.
Je tvůj a vše, co k němu náleží.
Tvé jméno nyní Garin z Montglanu.

V mých stájích sám si koně vybereš,
dar je to můj a v síni rytířské
zbraň nejvzácnější ze všech jesti tvá
a zítra jeď při slunce východu."

Tak Garin jel, a mnoho věrných s ním
a těžké boje, mnohé nastaly,
než hradu dobyl, a v těch zápasech,
z nichž Garin mnoho krutých odnes' ran,
ta nejkrutější zacelila se,
ta, kterou láska zasadila mu,
a z vášně své byv plně vyhojen,
za ženu pojal v tentýž slavný den,
co hradu dobyl, krásnou Mabilu,
již věznil krutě Gofred odpadlík,
a ve zpupnosti k sňatku nutit chtěl
ji mezi tím, co ztékal Garin hrad.
V síň vrazil Garin, kvas kde svatební
stál přichystán a hudba hrála tam,
a dívka, krásná jako jarní den,
však bledá jako hvězda v úsvitu,
své zraky v slzách k nebi vznášela,
a jako ze sna tiše pravila;
„Bůh pošle toho, který spasí mě!
Já vídala jej v sladkých vidinách!
On přijde v čas, mé srdce tlukoucí
mi hlásá, že je blízko!"

V mžiku tom
se dvéře rozlítly a na prahu
stál Garin v květu mládí, bohatýr,
a vítězství mu s čela svítilo,

a vida dívku v slzách, pravil jí:
„Hrad dobyl jsem, však proto nechvěj se.
Jsi dcera Gofredova?“

„Nevěstou
jest dívka mojí,“ Gofred na to děl
a překvapením byl jak kamenný,
a zbleď, když slyšel bouřit na chodbách
dav vítězů. „Jsem ztracen,“ řekl pak
a tasil zbraň, však Garin mezi tím
se dívce blížil, dojat tázal se:
„Ty toho starce tedy miluješ?“
„Ó spas mě!“ řekla. „Bůh tě posílá,
on výkřiky mé duše vyslyšel
a nepřipustí toho sňatku hřích!“
V tom už se řítil Gofred zuřivě
na Garina, však Garin skolil jej
a takto plné bylo vítězství:
hrad jeho byl, a srdce Mabily
vstříc letělo mu vděčně; pojal ji
za ženu tentýž den, a šťasten byl
v svém manželství a čtyři zrodila
mu časem syny věrná jeho choť,
z nichž nejmladší byl Žirár z Viany,
ten Žirár, který později v nesmírné
plál zášti proti Karlu, pozveď boj,
v němž Roland všechny reky předstihl.
Však símě, z něhož vzpoura pozdější
se vyklíčila, bylo zaseto,
než Roland zrodil se.

Žilť v hradě svém,
v tom pochmurném, v tom starém Montglanu

věk celý Garin, s mečem v ruce vždy
a jak orel seděl na skále
nad Rodanem, jenž hučel v prohlubni
a na svém hřbetě lodi přinášel,
v nichž Saraceni zboží plavili;
ty za kořist vždy Garin z Montglanu
svou považoval, neboť kořistí
jen živil se, kořistí válečnou.
Však brzy Rodan prost byl lodí všech,
neb Garinovo blízké sousedství
strach velký působilo v šíř a dál
a chudoba pod střechu montglanskou
se vedrala a za ní v zápětí
se bledá bída dostavila též
a Garin žil jak žebrák poslední
v svém stáří teď a seděl v samotě
a v mlčení jak socha kamenná,
tíž maje na srdci a na mysli.
Však jeho čtyři mladí synové,
jak vichr silní, chrabří jako lvi
se nermoutili, žili vesele
jak ptáci v lese, divíce se jen,
proč otec jejich vždy tak skormoucen.

A byly velkonoce, boží hod
lid slavil radostně a hlaholil
les zpěvem ptačím, vesna kývala
nad nivou zlatým věncem z paprsků
a všude květy k světlu zdvihaly
své pestré hlavy z klínu bujných trav
a otvíraly vonné oči své.
Hod boží byl a radost v srdcích všech,

jen Garin v síni prázdné, pochmurné
pod učouzenou klenbou vysokou
co obraz smutku seděl, synové
pak jeho mladí Renié a Mil
a Ernalt s Žirárem o poslední
chléb dělili se, avšak s úsměvem.
Však otec jejich s žalem nesmírným
na tváře jejich hleděl spanilé,
na ztepilé, hrdinné postavy,
a na ta roucha jejich chudobná
a vyrudlá, a vypuk' v hořký pláč.

Tu vzkřikl Ernalt: „V žilách stydne krev
mi, otče můj, když slzy vidím tvé!
Rci, co tě hněte? Ničím netaj se,
neb před Kristem, před synem Marie,
ti přísahám, že vesel nebudu
už po svůj celý život, nezvím-li,
co tebe trápí!"

„Ano, otče, mluv!"
řek' Žirár, „neboť srdce puká mi!"

Tu otevřel svá ústa Garin, řka:
„Jak zaplakati hořce neměl bych,
vás, děti mé, když vidím v chudobě?
Já jediného koně ještě mám
a mezka jen, tři kopí, jeden meč!
O poslední se chléb teď dělíte —
co čeká vás, než hladem zemříti?
Jsem zapomenut světem nevděčným
a těmi, pro něž cedil jsem svou krev.
Já zemru, v bídě zanechaje vás."

23*

Tak naříkal a všickni mlčeli,
však za chvíli řek' Žirár: „Otče můj,
ty mýlíš se. Že v bídě necháš nás?
Ty zanecháváš v slávě děti své
a to je víc než mrzké bohatství,
jež ve snu padnout může kupčíku
v dlaň, která nikdy meče netkla se."

A dodal Ernalt: „Boží jest dnes hod,
nuž radujme se! Nemáme než chléb?
Ten tělo Páně připomíná nám,
jest nejvzácnější tedy z pokrmů!
Proč pláčeš nad námi, když šťastni jsme?
Jsme hrdi, že tě otcem zoveme,
a matka naše — Bůh ji v ráji těš —
tak byla ctnostná, že se říkalo,
že jedna žena nad ní byla jen,
tož Marie Panna, boží rodička!"

Tak děti své když slyšel mluviti,
slz utřel Garin svých a zapomněl
na bídu svou v otcovské hrdosti,
jed' s nimi chléb a s nimi vesel byl
jak slunný den na sklonku podzimu,
jenž zlatou září skrývá smutek svůj.
Síň hlaholila nyní písněmi,
však náhle bylo ticho, neboť, slyš!
na břehu řeky cinkot rolniček
se ozýval svým hláskem stříbrným,
zvuk byl to známý, ač již drahně dob
jej nebyli v Montglanu slyšeli.

Toť saracenských mezků zvonečky
se houpaly na uzdách stříbrných.

Tu vyskočili mladí rekové
a oknem dívali se mlčíce.
Dav Saracenů koňmo údolím
se bral pod hradem, zbraně svítily
a v dlouhé řadě krokem houpavým
šli soumaři s bohatým nákladem.
A vzkřikl Ernalt: „Posměch tropí si!
Hod boží jest a oni kupčí dnes.
Ó, slyšeli, že zbraně nemáme
a proto vyzývavě smělí jsou!"

A jako orel letěl ze síně
a bratři jeho jako sokoli
se za ním nesli v letu jako bouř
a bez dechu se octli před hradem
ve stínu skal, a Ernalt pravil tak:
„Teď líto mi, že nevzal jsem svůj luk,
ač tětiva je valně sesláblá."

Však pousmál se Žirár s pohrdou
a řekl pyšně: „Hanba tomu buď,
jenž prvně vynalezl šíp a luk,
on přiblížit se nepříteli bál!
A kdybych také věděl, co je strach —
já otce svého viděl plakati,
a to mě žene v boj jak bodnutí!"

S tím slovem na rtech, Saracenům vstříc
se vrhl Žirár, pozved' silnou pěst

a jako kladivem jí udeřili
na hlavu nepřítele. Omráčen
spad' s koně pohan, nastal tuhý boj
a Garinovi vyšli synové
z té seče nerovné co vítězi
a vedli mezky na hrad za uzdy
a rozradostněn šel jim Garin vstříc
a vítal je a k prsoum vinul je
a radost byla v hradu veliká.
Pak prohlíželi blíže kořist svou:
to bylo zlata, stříbra, koruntů!
To velký poklad byl jak v pohádkách!
A rozjařeni bojem pravili
tak děti Garinovi: „Otče, hleď,
teď bohatým jsi, nuže, dovol nám,
— vždyť netřeba ti nás teď k výživě —
ó dovol, bychom vyšli v širý svět!"
„Co hledáte tam?" Garin odvětil.
A oni na to hlasem jediným:
„Čest, milý otče, slávu, jako ty!
O tobě mluvilo se, zpívalo,
má naše jméno hynout v mlčení?"
Tu svěsil Garin hlavu, šeptaje:
„Bůh s vámi buď a se mnou v samotě."

A ráno vyšli z hradu, objali
se na rozcestí, do Vlach bral se Mil
a stal se Apulským pak vévodou,
a během času dobyl Ernalt si
pak hrabství bólandského, s Žirárem
však zůstal Renié a kroky své
hned obrátili k dvoru Karlovu.

Byl tenkrát císař právě v Remeši,
šli tedy za ním pěšky, vešli v hrad
a přímo na Karla se tázali
a žádali si promluviti s ním.
Však senešal v svém rouše z šarlatu
a z hermelínu měřil s pohrdou
ty mladé lvy svým zrakem nestoudným
a pravil jim: „Pro lidi, jako vy,
král nemá času, odsud kliďte se,
prach padá s vás na vzácné koberce."

Tu vzkypěl Žirár, vztekem třásl se
a zvolal: „Bůh tě zatrať, otroku!
Což nepřebývá v hrudi halené
jen cárem mnohdy srdce rekovské
a neskrývá pod pláštěm nachovým
se někdy srdce skety jako tvé?"

A zaťal pěst a hrozil jako bouř,
však Renié jej zdržel, pravě tak:
„Čas nemá císař teď? Nuž, počkáme.
Však hlad nás moří, podejte nám jíst."
A sedl za stůl, na němž pohár stál
a napil se a po něm Žirár též.
Tu senešalem lomcovala zlost
a vzkřikl: „Odsud! Trápí-li vás hlad,
pak v kuchyni hledejte odpadky!"
A pozved' hůl, však Žirár vyskočil:
„Pse!" zařval rozlícen a udeřil
jej pěstí v leb a padl senešal
a bez života ležel na zemi.
Hned ze všech stran se sběhli sluhové,

ryk nastal ohromný a mnohá zbraň
se pozvedala proti cizincům
těm smělým, kteří stále volali:
„Nám s císařem jest jednat, s vámi ne,
vy láje plazící se v nízkosti!“

A jeden řekl: „Smělí vetřelci,
za těmi dveřmi král má komnatu,
a proto jděte, než vás uslyší!“

„Za těmi dveřmi?“ řekl Renié
a celou silou pěstí udeřil
na veřeje, až rozletěly se
a ve soumraku síně zlacené
stál císař v celé velebnosti své
a okamžitě ticho nastalo.
Krok císař učinil, na práhu stál
a přísně hleděl, takto tázal se:
„Co děje se? A kdo ti muži jsou?“
A jeden ze sluhů mu odvětil:
„Zde před tvým prahem, velký císaři,
je zabit senešal tvůj, tento muž
ho skolil jednou ranou pěsti své.“
A prstem ukázal na Žirára.

Zrak císařův se k tomu obrátil,
blesk nevole mu šlehl z očí tmy,
však Žirár neulek' se, pouze řek':
„On urazil mě, sluha najatý,
mne muže volného! Já ztrestal jej!“
A hleděl směle Karlu do očí
a hlava jeho byla vztyčena.

A Karel, vida sličnou jeho tvář
a krásné hlavy hrdé držení,
mu skrytě svědčil. Mírně tázal se:
„Kdo jsi, a čeho žádáš, směle mluv!“

„Náš otec Garin jesti z Montglanu,“
řek' na to Žirár, „a my přišli sem
tvou získati si přízeň. Chudí jsme
a proto pohrdají sluhové
tví námi drze.“ Řek' a zaťal pěst
a hleděl kolem zrakem jiskrným.
Však Karel zamyslil se, v paměti
měl obraz oněch krásných mládí dnů,
kdy Garin žil s ním v úzkém přátelství,
a řekl snivě: „Jesti Garin živ?
Já rád si v duši na něj zpomínám.
Vy chudí jste?“ pak dodal, „zahrnu
vás zlatem, stříbrem. Dobrou dám vám zbraň
a vraťte se pak v Montglan k otci zpět.“
Var polil Reniéa, pýřil se
a řekl hrdě: „Nejsme kupčíci,
a málo na zlatě nám záleží!
Když máme je, zas rozdáváme je,
po zisku nikdy nebažil náš rod!
My v tobě zmýlili se, císaři.
Nuž, půjdem krále hledat v širý svět,
jenž služby naše cenit dovede!“
Tu zvolal císař: „Stůjte! Zůstaňte!
Vy svého otce, věru, hodni jste
a přijímám vás v řadu reků svých.“

Tu jinoši poklekli v radosti
u nohou krále, ten však tasil meč
a pasoval je na rytíře hned,
a miloval je od prvního dne,
a sloužili mu věrně dlouhý čas,
a po letech dal Karel vévodství
to slavné ženevské, jež v lůně Alp
se rozkládá kol azurových vod,
co léno, celé Reniéovi,
neb zemřel tenkrát právě vévoda,
jenž synů neměl. Za to zkvétala
mu v domě dcera hvězdně spanilá,
a Renié, když spatřil sirotka
ve rouše smutečném, tak dojat byl
tou krásou její, jejím neštěstím,
že celým srdcem ihned přilnul k ní
a řekl jí: „Ty z domu odcházíš,
kde rostla jsi, nuž, není tobě žal?"

Zrak orosený dívka pozvedla
a řekla snivě: „Jdu, však zůstane
mé srdce zde . . . A uslyšíš-li kdys
snad v síni, sedě večer u ohně,
vzdech jakýs tichý, věz, že duše má
to bude zajisté, jež vrací se
v ráj dětství mého, v soumrak starých stěn,
jež popel jímají mé rodiny."

Děl Renié jí na to: „Paní má,
jak bude pustý dům, když odejdeš!
Mně bude zdát se vždy, že oloupil
jsem tebe o tvé, dívko, dědictví."

„Jdu do Paříže," odvětila mu,
„a Karel bude nyní otcem mým,
tak opuštěna, věru, nebudu!
Ty promiň však, že slabá byla jsem.
Když sílu měla jsem se rozloučit
ach, s drahým otcem na vždy, kladouc jej
do temné rakve, slušno rmoutit se
při rozloučení s mrtvým kamenem?"

A kývla rukou, on však zdržel ji:
„Ó prodli ještě," pravil, „všecken čar
vždyť s tebou odchází a zdá se mi,
že na horách a ve blankytě vod
zář zlatá hasne, ty-li odvrátíš
tvář spanilou svou od nich . . . Osiřím
v tom vévodství svém, nezůstaneš-li!
Toť hůř než kdyby ona koruna
se svezla s temena, již, vévodskou,
mi císař právě teprv poskytl!"

Tak zvolal Renié a poklekl
u nohou dívky, ruce vznášel k ní
jak v modlitbě a mlčel zmateně.
Zvuk jeho hlasu do srdce jí vnik'
a překvapeně na něj hleděla,
na ruměnec na tváři hrdinské,
na oči, smělé vždy, teď sklopené,
a jakás něha zmocnila se jí
a plnila jí duši sladkostí,
a řekla mu: „Toť, věru, k podivu,
tak silný muž a klečíš v pokoře
před bytostí tak slabou jako já?

Vždyť pouze vzmachem lehkým ruky své
bys jako třtinu zlomiti mě moh'!"
A klečícího opět vztýčiti
se snažila, však noha uklouzla
a padla mu na prsa hrdinná
a zmatkem oněměla, na srdce
když tiskl ji a šeptal: „Ženou mou
buď, bílá moje růže přesladká!" —

Tak získal její lásku Renié
a šťastně žil s ní ve svém vévodství
a jediný u dvora zůstal jen
ze synů Garinových Žirár teď
a nechtěl od Karla se odtrhnout,
ač v léno král mu poskyt' Vianu,
to krásné město, hrabství bohaté!
Hold skládat z nové důstojnosti té
měl Žirár kolem vánoc císaři
a chystaly se hody veliké
a rozsáhlé k slavnému obřadu.

Už na měsíc se blížil holdu čas,
když na lov vyjet Karlu chtělo se
a jel s ním Žirár jako věrný druh
do lesů hlubokých a pohřbených
ve sněhy bezedné. Po celý den
se oddávali honu horlivě,
až hustá mha postupu bránila.
Pak soumrak náhle proměnil se v noc,
když slunce sklánělo se za hory
a po zášlehu temně krvavém
se skrylo v mraky jako do rakve.

A císař řekl: „Spějme k domovu."
Jen s namaháním oři našli však
si stezku v houšti, tvrdě umrzlou
a v nejistotě dlouho bloudili
svých kroků vlastních lekajíce se
a stínů příšerných jak mátohy.
Tu pojednou se zdálo, z hrobu zas
že slunce vstalo, krví sbrocené:
les celý vzplál jak polit červánkem
a stromy jako černí olbřími
se rýsovaly v rudé záplavě
a z těžkých snů se zdály zbuzeny
a setřásaly spousty třpytných hvězd
na tvrdou zem, též krytou hvězdami,
však v bělosvitný příkrov vtkanými,
a mezi kmeny, v záři purpurné
pod klenbou větví, na nichž kmitaly
se rampouchů duhové křišťály,
na bílé dráze čarně zjiskřené
se temných postav průvod objevil.
Na černých koních, v černém oděvu
dav panošů jel, v rukou třímali
ty pochodně, jichž září rudnul les,
za nimi v černých pláštích rytíři
na vraných ořích jeli, zbraní lesk
byl smutečnými zastřen závoji,
a v jejich středu černý povoz byl,
jejž mezci táhli, barvy jako noc.
Pod baldachýnem černým ležela
na kůži medvědí tam postava.
To žena byla soše podobná,
v tmě smutečného roucha bělejší

než kolem sníh, a krásná k podivu
pod černým flórem, stříbrem protkaným.
Ten průvod když se zjevil ve hvozdě,
v tom zmrzlém, zdřímlém, v mlze pohřbeném,
při rudé záři smolných pochodní
a v černém jejich dýmu, ploužícím
se jako mraky mezi stromovím,
čar pochmurný měl podivného sna,
v němž stíny zjevují se zemřelých,
a Žirár zvolal: „Králi, duchů sbor!"

Při zvuku jeho hlasu pozvedla
ta krásná žena v rouše smutečním
svou hlavu spanilou a zírala
pod starý dub, jenž klenbu sněhovou
nad hlavou tvořil Karla císaře
a Žirára, a havran obrovský
na dlouhé větvi tiše houpal se
ve výši nad rytířem. Zírala
na krásnou, mužnou jeho postavu,
na jeho tvář, s níž kouzlo mladosti
jak hvězda plálo. Vidouc nad hlavou
se jeho houpat ptáka černého,
kříž udělala, oči zavřela
a zašeptala celá chvějíc se:
„To zlé jest, Bože, pro mne znamení."
Však rychle opět zraky pozvedla,
a nyní Karla teprv spatřila
tam v celé velebnosti vznešené
s tím dlouhým vousem, bílým jako sníh,
s tím zrakem orlím, plným plamenů,
s tím čelem stvořeným pro korunu,

a rychle vstala, s vozu skočila
a klekla před ním na sníh, volajíc:
„Ač po prvě tě vidím v životě,
přec jistě vím, ty's Karel francouzský!
Viz, hold ti skládám k nohám, císaři!"

A Karel zvedal ji a odvětil:
„Ty uhodla's, má paní, avšak rci,
kdo jsi a kam se bereš v smutku svém?"

Tož ona na to: „Floribella jsem,
choť burgundského někdy vévody,
teď jeho vdova, tři už neděle.
Má cesta do Paříže vedla mě
v tvůj, pane, dům, bych zprávu nesla ti,
že man tvůj zemřel a že léno tvé
zas volné jest a tobě vráceno."

Řek' na to Karel: „Žel mi vasala
a více, paní, tebe jest mi žel
a krásných zraků tvých, jež zajisté
teď v slzách tonou každou dlouhou noc.
Tvá roucha o tvém smutku mluví nám."

Tu vzpřímila se paní spanilá
a řekla hrdě s velkou klidností:
„Lež nenávidím, sluší otroku
a duše moje volná byla vždy,
a proto přímou slyš mou odpověď.
Bez lásky byl můj sňatek, krátký jen,
a netruchlím pro nebožtíka víc,
než pro každého sluší truchliti

nám bližního. Já přišla prosit též
o svolení tvé k sňatku novému,
až srdce moje v lásce promluví.
Proč nároků bych vzdáti měla se
na štěstí v žití? Jiné neznám však
než štěstí lásky k muži pravému.
Ta černá roucha tedy hlásí jen,
že podrobit se zvykům, slušné jest."

A směle hleděla mu do očí
a zdálo se, že vzrostla postava
ta ztepilá o hlavu do výše.

A Karel na ni hleděl s obdivem,
tak krásná byla a tak královská
svým pyšným posunkem a prostá tak
svou řečí beze lsti a beze lži,
a podal ruku jí a vedl ji
zpět k povozu a řekl: „Jednejte
dle vůle své, má paní, vyhledám
sám pro vás muže! Otcem budu vám
v té vaší sirobě."

Tu vzplanul zrak
jí jasně, zasáh' bleskem Žirára,
pak zastřel závoj dlouhých, temných řas
jej kouzelně, a mlčky brali se
teď všichni lesem v palác císařův. —

Noc ale celou Karel nemoh' spát,
ten hluboký a velký její zrak,
tak smělý a tak krotký zároveň,

klid jeho rušil; ač byl nyní stár,
krev stejně vřelou cítil v žilách svých
jak v dobách mládí, pouze důstojnost
mu byla uzdou vášní. Sladký hlas,
jímž v lese šerém jemu pravila:
‚proč nároků bych vzdáti měla se
na štěstí žití?‘ stále ve sluchu
mu zazníval a kouzlem jímal jej,
a vzpomínal těch dob, těch přesladkých,
když Galena jej láskou blažila,
ta Galena, jež v hrobě byla teď
a kterou oplakával dlouho tak!
Proč měl se vzdáti štěstí lásky on,
když mlád se cítil?

Týden rozjímal
tak v mysli své a v dumě hluboké
po celý čas ten tonul, na to však,
když Floribellu v sadě uviděl,
kde v rouše vdovím sněhem kráčela
pod vysokými stromy, berouc se
do kaple na mši, v cestu stoupl jí
u vysokého portálu, a řek':
„Já, paní, slíbil, sám že vyberu
ti chotě . . . Nuž, a nyní zdá se mně,
že úkol není snadný. Sama vol,
však věz, že ten, jenž první v říši té,
já sám, král francký, císař Západu,
o ruku tvou tě žádám vznešenou.
Ty jednej volně dle své libosti
a jiného-li vážíš sobě víc,
pak směle rci to, já se podrobím.“

Tak řekl Karel, ona mlčela,
zrak klopíc k zemi a pak pravila:
„Tak smělý sen jsem nikdy nesnila,
a překvapení slov mě zbavilo . . .
Však vidíš, králi, že jdu k oltáři
a přerval jsi mi vroucí modlitbu,
Bůh nejvyšším jest králem, přede vším
jest jemu sloužit naše povinnost.
Nech skončiti mě moji modlitbu
a po mši radosti své průběh dám
a odpovím ti přímě z duše své."

Zrak její opět k zemi sklopil se
a vešla v kostel, kde po celou mši
na tváři ležela, a Karel šel
a rozechvěn ji čekal ve síni.

Mši skončil kněz a Floribella šla
teď do paláce, ale zahnula
na dlouhé chodbě stranou, stoupala
po příkrých schodech rychle do výše
a s tlukoucím pak srdcem pozvedla
u dveří nízkých clonu, spustila
ji za sebou a široko do kořán
jí zely veřeje a viděla
teď v nízké kobce sedět Žirára
při ohni u krbu, kde cídil zbraň
a zabrán tak byl pilnou prací svou,
že Floribellu ani neviděl,
jak o sloup kamenný se opřela
a s úsměvem se na něj dívala,

až posléz řekla: „Zbuď se, Žiráre!“
a smála se, když sebou Žirár trh'
a udivením cele oněměl.
Za chvíli řekla: „Muži, nediv se,
že za tebou jsem přišla, kvapí čas.
Za ruku mou mě císař požádal.
Rci, Žiráre, co odpovědít mám?“
A plna něhy na něj zírala
a ruměnec jej polil, zmateně
zrak klopil před ní: „Proč se tážeš mne?“
řek' posléz udiven. Tu vzplanula
a řekla prudce: „Tázat můžeš se?“
A za ruku ho jala pojednou
a zvolala: „Jsi mužem, Žiráre?
Ty neuhod' jsi tenkrát v lese hned,
když hltal zrak můj čarný obraz tvůj,
že miluji tě silou nezdolnou?
Ty nevidíš to teď, když přišla jsem
za tebou sem, když, děcko, pravím ti,
že císař nabíd' mi svou korunu?
Co je mi po ní, pojmeš-li mě ty,
jsem volná, tvou chci býti, tvou jen, tvou!
Tvá ústa líbat nejsladší je ráj!
Ó, nenech mě tak dlouho mluviti
a rci mi, že chceš býti chotěm mým,
bych toho starce v smíchu odbyla!“
A k sobě táhla jej a Žirár zbled'
a od sebe ji vzdálil s drsností
a řekl vážně: „Co že láska jest,
to tuším v hloubi srdce, ačkoli
až posud neznám sladký její čar.
Však jistě vím, že stud jí po boku,

že láska trpí, snáší, trápí se,
však mlčí v prsou ženy, avšak chtíč,
ten nabízí se —"

Vzkřikla vášnivě
a zaryla si ruce do vlasů
a zsinala a dlouho mlčela,
pak ale sebou trhla, pravila:
„Jest věru lépe býti královnou
i bez lásky, než býti poddanou,
byť třeba zbožňovanou chotěm svým.
Zisk na mé straně! Ty však netušíš,
ó bloude, jaký poklad rozkoše
jsi odvrhl od sebe nejapně!"

A vztyčena a hrdá odešla
a smrtelná v ní vřela nenávist,
však skryla ji a svoje vzrušení,
a vešla v síň, kde císař čekal ji
a pravila mu: „Podivného cos
se stalo mně. To sen byl divný tak ...
A v bílý k tomu den! Mně zdálo se
před chvílí, když jsem do kostela šla,
že potkal's mě a řek's mi, králi můj,
že chotě pro mě volil's. Brání mně
stud dále vypravovat divný sen,
ač tak mě blažil" — Zamlčela se
a císař na to: „Víš, že bděla jsi!
Ó rozhodni o drahé ruce své!"
A Floribella ruku dala mu
v pláč vypukši, neb zmizel její sen
o lásky blahu v trpké chvíli té
a vdovím závojem tvář zakryla. —

Však Karel netušil a stanovil
svůj nový sňatek za tři neděle,
a hlučné byly hody v paláci,
když přišel čas a krátce po svatbě
hold složit Zirár měl za léno své,
byv odhodlán teď odjet z Paříže
hned po obřadu do Viany své,
neb věděl, královna že nenávist
mu skrytě chovala, ač zdálo se,
že z paměti jí zmizel okamžik
ten osudný, kdy Žirár pohrd' jí.
Byl večer už a slavnost u konce,
jen jeden zbýval obřad vasala,
měl nohu krále k ústům zvednout svým
a Žirár vešel tedy v komnatu,
kde Karel dlel a soumrak hluboký
vlád' v síni už, a Karel nebyl sám.
Na velkém křesle seděl, po boku
mu byla královna a zlatý plášť
kryl kolena jim oběma a lem,
v němž perle plály, na zem vlekl se
a Karel držel ženu v objetí
a zlaté její vlasy plynuly
mu v stříbro vousů. Oči blankytné
jí divně hořely, když spatřila
na prahu Žirára, a nenávist
jí v srdci bouřila, však mlčela
a na polo jen zraky zavřela
a Karel kývl rukou. Přistoupil
tu těsně Žirár před krále a klek'
a sklonil hlavu. Tiše pozvedla
tu Floribella nahou nohu svou

pod zlatým pláštěm; Žirár za to měl,
že Karel sebou hnul a sklonil níž
se k zemi, královna však ke rtům hned
mu nohu rychle zvedla, políbil
ji uctivě a vstal a odcházel
a pohanění svoje netušil.
Když ale zmizel, smála královna
se hlasitě, ač Karel káral ji,
a v srdci svém si řekla: „Pohrdal
mou rukou, bloud! A jako otrok teď
mi nohu líbal! Spokojena jsem."
Však císař zamyšlen jí pravil tak:
„Ten krutý žert, který jsi stropila,
na věky pochován buď v mlčení,
neb běda tobě, kdyby dověděl
se Žirár o své hanbě potupné!
Krev pouze smyje takou poskvrnu
a celou říš by bouře zasáhla,
neb vina tvá by na mne padla též!"

Tak řekl Karel, ona mlčela,
však uvnitř sobě takto pravila:
„Co na tom, kolik krve poteče!
Nechť Žirar třeba zabije i mne,
však přísahám, že zví o hanbě své,
ať třeba po letech, neb pomsta má
by jinak dokonalá nebyla."

Tak žena zlá si v srdci pravila
a po letech se vyplnilo, žel,
ač po dlouhých, to přání zločinné.

Jar bylo deset uplynulo as,
když ráno jednou v palác císařský
host vejel mladý, sličný nad míru.
Na bílém koni seděl arabském
a sokola per třpytných jako list
vždy chvějící se lindy stříbrné
měl na pěsti, a plavých vlasů proud
se vlnil mu na lesklé brnění
z pod přilby stříbrné. Jak dívka byl,
neb ani chmýří ještě nebylo
nad jeho rtem, kde pyšný úsměv dlel.

Pod portálem z bílého mramoru
teď seskočil a letěl po schodech,
jak perutě na patách kdyby měl,
a směle řadou prošel dvořanů
a vrazil v síň, kde Karel na trůnu
pod baldachýnem seděl s královnou.
Tam poklonil se třikrát hluboce
a řekl pak: „Jsemť, pane, Emeri,
syn Ernaltův, vévody z Bólandu,
děd můj jest Garin z Montglanu, můj strýc
jest Žirár z Viany, a přišel jsem
ti nabídnouti, pane, služby své.
Jmen oněch sláva buď ti zárukou,
že nehodného nepřijímáš v dům.“

Tak pravil Emeri, a Karel řek':
„Buď vítán mi, ty milý hoste můj!
Ta jména jsou mi drahá, přízeň má
vždy tvému rodu byla údělem,
buď vítán mi, buď vítán královně!“

Však Floribella sebou nehnula,
při zvuku Žírárova jména tvář
jí vzplanula a na to zbledla hned
a bylo jí, jak by ji uštknul had,
neb dávná nenávist se pohnula
jí na dně srdce, chmura sedla jí
na čelo temné. V noci nespala
a chodila jak přízrak palácem,
a jednou večer, když byl Emeri
v té komnatě, kde Žírár bydlil kdys',
a klidně večeřel a krájel chléb,
tu vklouzla zahalena v temný plášť
do síně královna a opřela
se jako tenkrát o kamenný sloup,
jak tenkráte, když lásku vyznala
svou Žírárovi, smysly puzena.
A udiven jal kahan Emeri
a svítil na tu bledou, krásnou tvář,
jež nořila se z pláště černého,
a věřit nechtěl, že to královna.
Však ona náhle hlavu vztyčila
a řekla s trpkým na rtech úsměvem:
„Jsi plachý jako Žírár z Viany,
tvůj pyšný strýc . . . Zde, v této komnatě
mne urazil, však já se pomstila,
a pomsta má zde v této komnatě
teď uzraje a sklidí ovoce
své nenávisti, k tobě přicházím.
Ty hrdých otců hrdý potomku,
znej ponížení svého plemene! —
Den nejkrásnější mého života
byl onen, hold když Žírár z Viany

za léno svoje skládal císaři —
neb hlavu svou když skláněl k polibku,
tu, věz to, nohu nahou vznesla jsem
až k jeho rtům, a nohu políbil
ne jako vasal králi, v obřadu,
ne, líbal nohu jako otrok té,
jíž pohrdal a kterou urazil!
Tak všem vám v onen den jsem na šíji
na hrdou šlápla, v potupu vám všem!"

Tak zvolala a vydral hrdý smích
se z hrdla jí a zazněl komnatou
jak ďábla posměch. Něm byl Emeri
na okamžik, však schvátil, vášní slep,
nůž, kterým chléb byl krájel, mrštil jím
po královně a zařval: „Při sám Bůh,
ty jednala jsi jako nevěstka!"
Nůž mihl kolem hlavy královně,
však nezasáh' ji, v útěk dala se,
a bouřil chodbou nyní Emeri,
se schodů letěl, dvoru dosáhl,
na koně sed' a bled jak mrtvola
do noci uháněl jak šílenec
a stále volal hlasem hromovým:
„Hoj, do Viany! Pomsta krvavá!"

A Žirár netušící v domě svém
ve krásné Vianě u okna stál,
u okna planoucího malbami,
a u nohou dva jeho synové
si hráli spolu; vesel, kliden byl,
když náhle zahlíd' v hlubém údolí

na bílém koni jezdce bez přilby,
ve větru plavé vlasy vlály mu,
trysk jeho oře zdál se šílený,
prach letěl před ním, jiskry skákaly
zpod podkov koně plašícího se,
a přímo k hradu jel a bleskem byl
na mostě, na dvéře, pak na schodech,
na chodbě porážel, kdo vkročil mu
do cesty, by jej zdržel, vrazil v síň
a křičel s prahu: „Žirár z Viany
kde jest, kde jest? Ať zbraně chopí se,
čest jeho poskvrněna, naše čest."

„Jsi smyslů zbaven!" zvolal hradu pán.
„Kdo jsi a co mi chceš? Jsemť Žirár sám!

Tu teprv oddychl si Emeri
a řekl pak: „Jsemť tvého bratra syn,
syn Ernaltův a byl jsem v Paříži . . .
A královna se smíchem ďábelským
mi mluvila o nenávisti své,
o urážce, kterous jí učinil,
a o pomstě, o které nevíš však . . .
Ó nešťastný, když skládal jsi svůj hold
za léno toho města, když jsi klek'
a hlavu svou když skláněl's k polibku,
tu nahou nohu vznesla královna
až ke tvým rtům! Ty nohu políbil's
ne králi jako vasal v obřadu,
ne, oné ženě, jíž jsi pohrdal,
jsi nohu líbal v mrzkém otroctví!

A všem nám na šíj v prokletý ten den
ta žena šlápla k věčné potupě!“

Tak zvolal Emeri a vrávoral,
a Žirár zařval zraněný jak tur
a chytl Emeriho za hrdlo.
„Ty slyšel's to a ty's ji nezabil?“
Tak vzkřikl bled a z úst mu pěna šla,
však Emeri jej stranou odmrštil
a řekl klidně: „Chtěl jsem zabit ji,
však uklouzla jak zmije. Dosti slov,
teď sluší jednat.“ — Žirár odvětil:
„Ty pravdu děl's! Do boje! Do boje!
Nás čtyr jest bratrů, rychle se mnou pojď,
tož nejdřív jeďme k Reniéovi,
pak k Milovi a k otci tvému sléz.
My čtyři povalíme Francii!“

A bez odkladu v sedla vrhli se
a jeli, jeli, bouř jak žene se
a nejedli, nepili, nespali,
až u vrat stáli domu v Ženevě.
A Renié byl v své síni z mramoru
a s ním byl jeho syn, jun ztepilý
se zrakem velkým, vlahým, unylým
a s čelem čistým, duše panenská
a plná snů na polo andělských,
na polo bohatýrských. Renié
po drahných letech když teď bratra shlíd',
vstal prudce, ruku stisk' mu, líbal jej
a zvolal pyšně: „Hle, můj Žiráre!
Toť syn můj, drahé ženy dědictví!“

Tu na okamžik Žirár zapomněl
na pomstu svou a rodu potupu
a řekl: „Jak mu říkáš, bratře můj?“

„Po matce své se zove Olivier,“
řek' Renié a Žirár usmál se:
„Je statný,“ pravil, „je nám podoben!“

A objali se s bratrem, náhle však
se vztyčil Žirár, hlasem hromovým
vše vyprávěl, a soptil Renié
a volal s Žirárem a s Emerim:
„Do boje, do boje! Mstu krvavou!“

A v sedlo nyní vrh' se Renié
a Žirár, Emeri a letěli
dřív k Milovi a k Ernaltovi pak
a všickni čtyři bratři naposled
se bouří hnali k otci Garinu,
jenž posud v Montglanu žil, vetchý kmet.

A vjeli v hrad a spěli do věže,
kde Garin snil o dobách minulých.
Teď střásl sen svůj téměř stoletý,
by naslouchal těm divým výkřikům
svých synů, s vášní vypravujících
o učiněné rodu potupě.
Jen pomalu vše chápal, řekl pak:
„Nuž, svolejte mých manů hromadu,
a veřejně mi opakujte vše.“

A stalo se, jak Garin rozkázal,
a koupali jej, dali z nachu plášť
mu na ramena, vedli k stolci jej,
kde sedl v rukou berlu třímaje
jak mocný král a Žirár hřímavým
teď hlasem do podrobna líčil vše,
co bylo stalo se, a rytířů,
jež byli zvali, tisíc slyšelo
tu velkou, neslýchanou potupu,
a bouře hněvu hradem zatřásla;
však Garin kmet svou berlu pozdvihl
a bylo ticho, on však mluvil tak:
„Jest králem naším Karel, dřív než zbraň
svou pozvednem, o smír se pokusme!
Snad neví, co ta žena spáchala?
Ať složí na to slavnou přísahu.
A tehdy jen, když zdráhat bude se,
boj počneme, boj velký, nesmírný,
pak krev ať teče třeba řekami
a města ať se kouří v požárech.
Pak mrtvých bude, vdov a sirotků,
a bědování velké, smyta však
s nás bude skvrna, kalící nám čest."

Tak Garin děl a mnozí reptali,
však nikdo neměl smělost hlasitě
se ozývati, pouze Eineri
svou nemoh' potlačiti nevoli
a zvolal: „K čemu váhat, odkládat?
Nač vyjednávat? V žilách dědovi
krev zmrzla už a s tíží roztaje,
když ani hanba nezbouřila ji."

Tak reptal nahlas mladý Emeri,
děd jeho však ho zasáh' berlou svou
a mezi ramena jej udeřil
a řekl hlasem zvučným doposud:
„Když slyším koně řehtat, řinčet zbraň,
hned obživuji, bohatýrem jsem
a posud boj jest pravým živlem mým —
však tenkrát jen, když se mnou právo jest
To, chlapče, věz a mlčky poslouchej!"

A mlčel Emeri a všichni s ním
a stalo se, jak Garin stanovil.

Sám se svými jel syny k císaři
a tisíc rytířů se přidalo
a chvěl se palác koňů dusotem,
když dorazili k sídlu Karlovu
a visela nad domem právě bouř
jak věštba hrozivá a temný mrak
se ob čas zachvěl, rudě zašlehl
kmit blesků v něm, jak ob čas zasvitne
zrak chorého, jejž smrti kryje stín.
A v záři příšerné té zapläly
vždy přilby, krunýře a brnění
jak bludných světel mihot mátožný
a tváře zdály se jak zsinalé,
jak umrlců, a císař na trůnu,
když oknem viděl chmurný průvod ten,
řek' potřásaje hlavou: „Zdá se mi,
že mrtví vstali z hrobů, útokem
že na nás ženou se na živoucí?"

Tak dojel Garin k domu, ve smutku
stál před trůnem a jeho synové
a Emeri a mnozí z rytířstva,
co místa bylo v síni obrovské,
s ním vešli zároveň, a císař děl:
„Zrak-li mě neklame a paměť má,
pak stojí Garin starý přede mnou,
můj dávný druh!“

Řek' Garin: „Uhod' jsi!“
A Karel ruku svou mu podával
a pravil: „Ve smutek jsi zahalen,
kdo zemřel ti?“

„Čest moje,“ Garin děl,
„a k tobě přišel jsem, bys křísil ji.
Co žalobník zde stojím před tebou!“

„A kdo se odvážil tě zneuctít?“
se Karel tázal. V tom se záclona
u dveří odhrnula, královna
v síň vstoupila a klidně po boku
si sedla vedle svého manžela.

Hrom první zahřměl slabě nad domem
a starý Garin mlčky ruku vztáh'
a prstem na královnu ukázal,
a jako zahučení vichřice
bouř hlasů zvedla se a zanikla
a v tichu opětném řek' Garin teď:
„Ta žena na mou sáhla, králi, čest!“

Bled Karel vstal a řekl: „Smělým jsi!
Či smyslů svých jsi zbaven, Garine?"

A Floribella taktéž povstala
a řekla pyšně: „Nedůstojno mne
tam prodlévat, kde stáří chorobné
v snech horečných tak divně blábolí."

A Žirár, uslyšev tu potupu
v tvář jeho otci drze vrženou,
tak prudkým hněvem vzplál, že vrávoral,
a hlasem rachotícím jak ten hrom,
jenž právě opět zahřměl nad střechou,
tak zařval, vášní slep a záštím zpit:
„O důstojnosti mluvit smělost máš,
ty ženo, v jejichž prsou frejířských
stud nikdy nebyl hostem, jejíž tvář
jen chlipných chtíčů kryje ruměnec?
Kde nechala jsi tenkrát důstojnost,
když vilnost tvá tě slepě v komnatu
mou zavlekla, kde marně žebrala's
o lásku mou?"

Ta slova dohřměla
a tisíc mečů z pochvy v obranu
té potupené ženy letělo,
jíž poprvé nach studu pokryl tvář
a zakryla si pláštěm obličej
a klesla na trůn jako zlomena.

Však Karlův hlas nad všecku bouři hřměl:
„Meč pouze můj smí píti jeho krev!

Zbraň skloňte před mou vůlí! Sklesne lhář
v prach pouhým vzmachem toho ramena!"

„Lež nešla nikdy se rtů synů mých!"
řek' pyšně Garin, „Kárám Žirára,
že ženu tvoji tupil veřejně,
však proto spravedlnost žádám přec,
čest moje drahá mi jak tobě tvá!
Nuž, přísahej mi tedy, císaři,
že nevíš o té velké potupě,
v níž vrhla rod můj celý královna,
by na Žiráru pomstu konala."

A Karel z pola jen když naslouchal
ve velkém bolu svém a k odchodu
když obrátil se, aby odvedl
svou ženu bledou, hanbou zničenou,
tu za plášť v horlivosti své ho jal
teď starý Garin, stále volaje:
„Nuž, přísahej nám slavnou přísahou!"
A vida Dón to, jeden z rytířů
na dvoře císařském, tak rozhorlen
jej káral. „Starče, hříšně drzým jsi!
Jak nestoudný, ty odvažuješ se
se pláště císařova dotknouti?"
A rozzloben za vous chyt' Garina,
za dlouhý, stříbrný. Však Emeri
tu viděl potupu a tasil meč
a bleskem hlavu srazil Dónovi,
tak svého děda pomstiv; tryskla krev
a rudým proudem stupně zasáhla.

kde trůn stál zlatý, krytý purpurem,
a mžikem nastala hned krutá seč
a zároveň se na dům snesla bouř
a rachot byl tak velký, nesmírný,
soud poslední jako by nastával
a Garin zbraní hrozně mávaje
si cestu klestil s mladým Emerim
a za ním čtyři jeho synové
se k dveřím drali, mrtvých kupíce
kol sebe val a v krvi brodíce
se po kotníky, venku vrhali
se na koně a uháněli v noc
při svitu blesků, v hustém lijáku
a Karel stál na domu cimbuří
a burácením vichru hrozil jim:
„Za vámi přijdu s hojným vojskem svým
a draze zaplatíte urážku
a každou krůpěj krve prolitou
v mém zneuctěném domě!“

Zvolal tak
a stoupal s cimbuří a vešel v síň,
kde královna na loži ležela.
Trud hluboký mu duši rozrýval,
o vině její mluvit přišel s ní
a těžké obžalobě Žirára.
Stál vedle lože. Ženy jeho tvář
však skryta byla spoustou temných kštic,
jež s temena se byly svezly jí
a bez pohnutí, tiše ležela
jak věc, jak kámen, strom jak skácený.
A pohnut Karel žalem jejím byl

a schýlil se a šeptal: „Ženo má,
rci pravdu celou mi, ó nešťastná!“
Však ona ani údem nehnula
a ruka její, kterou nyní jal,
jak kámen těžká, chladná jako led,
bez známky žití jemu zdála se
a mimoděk když polekaně trh'
tou rukou bezvládnou, tu svezly se
jí s tváře vlasy — byla zsinalá
a její zrak byl jako skleněný
a vytřeštěn a plný hrůzy byl.
Král zaúpěl, neb viděl, mrtvolu
že jímá v náruči, svým závojem
se byla uškrtila královna.
soud vykonala sama nad sebou. —

A mezi tím, co Karel veliký
nad ženou truchlil, Garin z Montglanu
a jeho synové a Emeri
se zastavili v lese hlubokém,
kde čtyři cesty křižovaly se
a oddychli si nyní v jistotě
a Garin řekl vnuku: „Emeri,
zde poklekni,“ a když tak učinil,
meč vytáhl a reka pasoval
na rytíře při větru šumění
a zmírajících hromů dunění
a řekl: „O statného bude víc
nám nyní rytíře.“ Pak objali
se vespolek a Garin pravil dál:
„Teď rychle každý domu ujeďte

25*

a sbírejte svá vojska hrdinná,
pak do Viany spěšte hned
bez odkladu, neb brzy přitáhne
tam Karel jistě. S námi budiž Bůh!"

A loučili se. Každý z bratrů táh'
za krátko do pevné Viany,
svou doma zanechaje rodinu,
jen Renié si řekl: „Zemru snad
v tom boji, který krátkým nebude,
a nemám více vidět dětí svých?
Můj Olivier jest nyní rekem už,
ač mladý jest, ten se mnou půjde v boj —
však Alda moje, dcera předrahá?"
A zamyslil se, pak ji zavolal
a řekl: „Dítě moje spanilé,
chceš zůstat zde v tom klidu, v jistotě,
u modrých vod pod stromy květnými,
však odloučena dlouho ode mne,
neb žádá srdce tvé být se mnou vždy,
však v úzkých zdech, kol kterých zuřiti
smrt bude děsná, bouřit divý boj?"
Tu Alda zpola ještě dítětem
se zarmoutivši, odvětila tak:
„Proč mne se tážeš, když jsi netázal
se Oliviera, co by činit chtěl?
Což tobě méně patřím jako on
a snadněj' mne než jeho postrádáš?
Když tobě snadno žíti beze mne,
tož mně to těžko, pouze násilím
mě zdržíš zde, chci s tebou žít a mřít
a s Olivierem, sladkým bratrem svým."

A tedy s nimi šla a přijeli
do Viany a Alda s bratrem svým
se zdáli v čele vojska hvězdy dvě,
a v tentýž den též Garin dorazil,
a brány města těžce zapadly,
neb s druhé strany Karel táhl už
a v čele vojska jeho hvězda též
se třpytila jak slunce na nebi:
To Roland, proslulý byl bohatýr.

A nyní dlouhý počal onen boj,
v němž tolik krve teklo hrdinské,
že země rděla se jak ruměncem!
Co bohatýrů padlo s obou stran,
co velkých činů bylo konáno!
Dvě jména však se skvěla nad všechna,
svět jejich velkou slávou plnil se
a bez obdivu nikdo vyslovit
je nedoveď', ta jména Olivier
a Roland slula. V bojích nesčetných
se setkali, jak blesky jasné dva,
jichž divukrásná, hrůzyplná zář
se mraky lije, celý nebes kruh
do ruda nítíc. A kdo viděl je,
jak na se vrhli se jak mladí lvi,
ten zapomínal válčit se sokem
a zadíval se na ten jejich boj.

A vždy když Roland znaven vracel se
na večer do tábora, Karlovi
tak pravíval: „Můj ujče velebný,

mně k pláči je, že není Olivier
mým přítelem a bojovníkem tvým.
On celé vojsko by ti vyvážil.
Mě bolí vždy, když v zracích jeho čtu
to záští jeho velké proti mně,
v těch zracích, které přece dívají
se sladce tak a něžně, laskavě
na celý boží, mimo mne jen, svět!"

A Olivier když domů přicházel
do chladné síně z vedra bojiště
a polomrtev klesal únavou
a když mu sestra jeho spanilá,
ta plavovlasá Alda, stírala
pot s čela šátkem měkkým z hedbávu
a přilbu snímala a brnění,
vždy otci svému v dumě pravíval:
„Proč Rolandův musím být nepřítel?
Jak musím k záští k němu nutit se!
Jest největším na světě hrdinou,
a chtěl bych, abych bratrem jeho byl!"

Však bílá Alda vlasů zlatistých
a šerých očí, vzplála nevolí
a zvolávala: „Nenávidím jej!
Hrot jeho meče míří bezbožně
na srdce tvé!" A v slzách tonula,
však naslouchala přece dychtivě,
když bratr její líčil zápasy,
a s nadšením když velkým blouznival
o Rolandovi. Ve snu vídala

pak velkou jasnou juna postavu,
jež jako anděl mečem ohnivým
voj celý hnala k branám Viany,
a z davů prchajících jedině
čněl druhý jun, byl stejně spanilý
jak vítěz sám, a to byl Olivier
a úsměv jeho jako úsvit plál
a byl to krásný odlesk úsměvu
na tváři Rolandově . . . Aldina
se duše celá světlem plnila
a ozvěnou jak hudby nebeské,
a s tlukoucím se srdce vzbouzela
a zadumána pravívala si:
„Kéž jednou vskutku tvář tu uvidím,
jež vtírá se mi směle do mých snů!
Jsemť jista, že je klamný obraz ten,
že Roland žijící mne naplní
jen ošklivostí! Lživý jeho zjev,
ten ze snů mých, pak snadně zapudím,
až v pravdě spatřím vraha Vianských.
Ó zapudím ten přelud, vím to, vím,
jak kamenem bych vlka plašila,
jenž nocí by se plížil k příbytku!"
Tak dívka pravívala nutíc se
v zášť plamennou a v divou nenávist.
A jednou z rána zahalivši se
v plášť temný těsně, skryla závojem
líc spanilou a dívkám pravila,
jež sloužily jí: „Vzhůru, družky mé,
na valy města! Zbraní zaznívá
až do komnaty hrozné řinčení,
mně úzko je v těch kobkách dusivých!"

A spěchala a družky její s ní.
Kde bratr její asi zápasí,
to věděla, neb mluvil na večer
o místě, které zítra hájit chtěl,
kam útoky se hnaly každý den,
a věděla, kdo jeho soupeřem. —

Prach letící jak mračno bránil jí
hned na začátku zřejmě rozeznat,
co dálo se pod strmou stěnou bašt,
však vítr zavál, a tu zahlídla
na zlaté přilbě chochol bílých per
jak peruť labutí a tuniku,
jež dlouze splývala z pod brnění,
též bělotřpytnou jako padlý sníh,
a stříbrnými květy protkanou,
dar její byl to, bratru činěný,
vždyť sama tkala ji a vyšila
tam daleko v tom šťastném domově,
než začala ta válka osudná.
Však nad tou přilbou blesky mihaly
se náhle teď, a Aldě stydla krev:
To v prudký boj se pouštěl Olivier.
Zrak dívka zavřela, však bušení
těch mečů v štíty bylo hrozné tak
a nejistota tak ji tížila,
že otvírala oči. Bratrův sok
byl štíhlý, hbitý, chrabrý, útočný . . .
To Roland byl? Ten Roland hrdinný,
o němž tak často, mnoho slýchala?
Ten Roland, jejž se chtělo spatřit jí?
A k předu spěchala a těsný plášť

do trávy spad' a závoj dusící,
a stála Alda v plné kráse své,
pod slunným nebem s vlasy plavými,
jež vály větrem, páskou drženy
ze zlata bledého a zdobenou
jak duha kamy pestrobarvými,
a vztáhla ruce proti bratrovi,
a zahledši v tom řebřík visící
s bašt vysokých na spuštěný teď most,
v svém úžasu, v své bázni o bratra
po příslech dolů rychle stoupala,
nic nedbajíc, že dívky křičely
a ruce lámaly a plakaly.
Bez dechu stála nyní pod baštou,
a zdálo se jí, Olivier že couv',
že temné blesky zášti sršely
zpod přilby hledím toho soupeře,
jenž zajisté byl Roland slavený,
a tlukot srdce se jí zastavil
a bezsmyslně k předu vrhla se
a chopila se náhle kamene
a silou větší mnohem zajisté,
než dlela v útlých údech spanilých,
a která přišla jí jak zázrakem,
tím kamenem po muži mrštila,
jenž útokem na Oliviera hnal.
A kámen letěl, jak by křídla měl,
a zahřměl o přilbu. Tu omámen
byl ranou na okamžik hrdina,
s nímž v zápase se měřil Olivier,
jenž ve chvilce, kde onen kámen pad'
na jeho soka, právě udeřil

mu silně v meč, jejž z ruky vyrazil
mu oslábkému. A tak zajal jej
a veď jej k bráně města. Nebyl však
to Roland, jak to Alda myslila,
ta v omylu svém ale jásala
a chtěla k bratru svému běžeti,
jenž posud blízkost její netušil,
v tom ale Roland v pravdě přicválal,
na bílém koni svém jak archanděl,
a vida onu dívku neznámou,
tak krásnou jako z luhů rajských zjev,
se zarazil a nach mu polil tvář
a zatřásl se mocně. Nikdy tak
se nebyl zachvěl smrti hledě v tvář!
Dech jeho těžký byl, když šeptal si:
„To přelud mámí mě? Či pravda to?
Tvor dýše takový? Neb rozplyne
se vidina ta moje jako dým?"
Což kdyby rychle tak mu zmizela,
jak z nenadání zjevila se mu?
To domysliti ani nemohl,
strach pojal jej a velké leknutí,
a láska nesmírná jej schvátila
jak prudký bol, jak bouř, jak nadšení
a v bázni, aby neunikla mu
ta bytost zázračná, za roucho chyť
ji větrem vlající, za vlasů proud
a pozdvih' na koně ji v náručí,
a k srdci svému jásajícímu
tisk' dívku tak, že dech se tajil jí
a Alda něma posud úžasem
teď vzkřikla zoufale a uslyšel

ten výkřik Olivier a zanechav
svým lidem vězně svého, přiletěl
jak orel sestře svojí na pomoc
a udeřil Rolanda v hlavu tak,
že přilbu-srazil mu, že omráčil
jej na dobro a Roland vrávoral
a pustil kořist svou. Hned vrhla se
tu Alda k bratrovi, jenž pojav ji
s ní uháněl před davem nepřátel,
jenž Rolandovi přispěl na pomoc.
A Alda prchající ohlédla
se na toho, jenž byl ji uchvátil,
a jako dříve on, teď ona zas
se zachvěla, a nach teď polil ji
a skryla tvář na prsa bratrská
a slzy padaly jak hojný déšť
jí ze zraků a bylo sladce jí
v té úzkosti a v touze mlhavé.
Však ani slova nepromluvila
ni Olivier, v němž jakés tušení
o tom, co v jejím srdci dálo se,
teď svítat začalo, a útrpnost
s ní kázala mu, neprozradit jí,
že ten, jehožto obraz v srdce pad'
jí mocně tak, byl ze všech nejkrutší
jim nepřítel.

Tak Aldu dovedl
do tiché její, stinné komnaty
a ptal se pouze, jak se dostala
na bojiště, a něžně líbal ji,
když vše mu prostě řekla, a pak šel,

by odpočinul chvíli, spěchal pak
zas ku bráně, kde Žirár, jeho strýc
jej čekal. Tajeplnou výpravu
dnes chystal, důležitou, rozhodnou,
jíž ukončiti válka měla se.

Byl špehy zvěděl mladý Emeri,
že císař půjde v lesy hluboké
dnes kance honit, boj až ustane,
neb Karel náruživým lovcem byl.
A Žirár řekl: „Půjdem do hvozdu,
též na lov půjdem, ale vzácnou zvěř
tam ulovíme! Skončen bude spor,
až císař zajat v ruce padne nám.

A sebral nejchrabřejší hrdiny
a mlčky, tiše, tajně vyjeli
a v sluj se skryli, blízko doupěte,
v němž kanci dřepěli. A nedlouho
tam čekali, když přišla smečka psů
a na arabském koni císař sám
jen s malou družinou, a štěkot psů
hned z brlohu ty kance vyplašil,
a Karel zvolal: „Hojnou nám tu zvěř
pan Žirár chová, zasloužil můj dík!"

A bodl koně, v tom však za uzdu
jej zachyt' vyskočivší Emeri
a všichni ostatní se zjevili
a obklopen byl Karel zpurníky,
a Žirár, Ernalt, Mil a Renié
jak sloupy stály před ním, hrozivě

se zraky jejich bodaly mu v tvář
a Žirár řekl: „Králi, ztracen jsi!
Jen dobře hleď, kdo stojí před tebou!
Ty myslil's as, že ve Vianě spím?
Pojď s námi, pane, jsi mým zajatým."

Tak Žirár děl, však Karel nezbledl,
hrd seděl na koni a veleba
šla z očí jeho, s čela, kliden byl
a v pohrdání mlčel. Emeri
však divoce tak zvolal: „Strýče můj,
zab císaře, ó zab jej, zab jej hned,
toť nejkratší jest konec válčení
a nejjistější!" Zvolal tak a zved'
zbraň proti Karlu. Žirár srazil však
jak bleskem dotknut, Emerimu zbraň
a zvolal: „Toho chraň mne věčný Bůh,
bych na krále sáh' drahé Francie!
Jest pánem mým a rád to uznávám,
jen křivdu pomstiti jsem bažil vždy
a spravedlnost jeho hledám jen.
Ať poskytne ji a jsem jeho man.
Už dosti teklo krve, přisám Bůh,
a toužebně si přeju Boží mír."

A poklekl a zřel na císaře,
jenž zraky svoje na něj upíral,
tak plné dojmutí a dobroty,
a začal opět mluvit: „Císaři,"
řek' hlasem chvějícím se pohnutím,
„ó odpusť, že jsem drze zajat chtěl
tvůj majestát. Jdi, Karle, volným jsi!

Já přišel pln jsa zášti v temný hvozd,
však Bůh mi srdcem v prsou mocně hnul,
když velebnou jsem spatřil tvoji tvář
tak zblízka zas, po době předrahné."

Tu císař oči pozved' k nebesům
a řekl: „Nehodný, ó Bože, jsem
tvé velké milosti!" A Žiráru
pak pravil: „Vstaň, ó drahý příteli,
i mně ta válka jesti břemenem
a proti tobě boj teď nemožný,
ty ušlechtilý muži statečný!
Ó, odpusťme si křivdy navzájem,
buď se mnou zas a milovati vždy
já budu, kdo ti drahým, běda pak
buď tomu, koho nenávidíš ty."

A podal ruku Žirárovi teď
a Ernalt klek' a Mil a Olivier
a všickni s nimi, které hostil hvozd
v té slavné chvíli, Emeri jen stál
jak dub a mračný byl jak těžká bouř
a Karel pravil s dobrým úsměvem:
„Ty sám chceš se mnou válčit, Emeri?"

Děl na to s čelem chmurným Emeri:
„Když otec můj a ujci poklekli
a moci tvé se podrobili tak,
sám s tebou válčit, věru, nemohu . . .
Jsem tedy manem tvým jak ostatní."

Však oči jeho blesky metaly
a otec jeho strh' jej volaje:

„Nuž poklekni, což, chlapče, nevidíš,
že miluje nás Karel vespolek?“

A opět císař s dobrým úsměvem
mu řekl: „Vstaň, já svěřím příště ti
svůj prapor bílý, v bojích přede mnou
jej nosit budeš, není poskvrny
v tom jeho sněhu, slunĕ třpytivém!“

Vstal Emeri a s hrdou radostí
řek': „Díky, pane, hodným stanu se
tak velké cti... Však jak to může být?
Je prapor bílý, věru beze skvrn —
rod můj však není posud skvrny prost!
Což na něm nelpí pohanění to,
jež v boj nás vehnalo? Ty smířen jsi —
však jméno naše čisté není přec!
Ty nechceš boj, a mír chce otec můj
a ujcové... Jak ale soudí svět?
Dle vůle tvé ať válka skončena,
však mého rodu vyžaduje čest,
by dokázáno bylo před Bohem,
by dokázáno bylo před lidmi,
že právem začali jsme bojovat.
Ty soudcem jsi, nuž souboj ustanov,
to bude konec hodný obou stran,
ať ze soupeřů padne ten či ten.“

Tak Emeri děl tajně doufaje,
že zvolen bude k tomu souboji,
však Žirár pravil: „Pravdu jinoch má,
svol císaři,“ a Karel hlavou kýv'

a Žirár pravil: „Bratře Renié,
ty svolíš, aby Olivier, tvůj syn,
při naši hájil?"

Vzplanul Olivier
a zvolal: „Otče, svol, bych zemřít směl
neb zvítězit v té rodu mého při,
leč jiný hodnější-li volby tvé."

A jedním hrdlem bratři zvolali:
„Ty největší jsi ze všech hrdina,
v tvou ruku dána budiž naše čest!"

A Karel řekl: „Vyvol soka si
v mém chrabrém vojsku."

„Volím Rolanda,"
řek' hrdě Olivier, „on největším
jest bohatýrem, věru, na světě!
Ať přijde s ránem tedy za dva dni
na výspu zelenou pod Vianou,
ve prostřed bílé pěny ležící.
Tam sami dva se dáme do boje —
tam dobuď slávy, komu dá ji Bůh!"

A řek' Karel: „Děj se dle tvých slov!"
A kynul jim a odjel s družinou,
a oni vrátili se do města,
a veselo jim bylo, Emeri
jen hlavu svěsil, sklamán hluboce. —

V den druhý v obou byla táborech
zvěst hlášena o velkém souboji

na výspě pod hradbami Viany,
a Olivier se oděl v hedbáví,
vzal nejskvostnější na se brnění,
by k císaři jel poklonit se mu
a Rolanda vyzvati osobně.
Dřív ale pravil tomu rytíři,
jejž včera zajal a jenž Lambert slul:
„Ze zdvořilosti, pane, k císaři
ti vracím svobodu a prosím jen,
bys dřív, než se mnou k němu odjedeš,
se před mou sestrou Aldou poklonil,
neb jinou paní v srdci nenosím."

A Alda vešla, růží rděla se
a zraky klopila a v zmatku svém
ni jediného slova nenašla,
až konečně, když Lambert poklekl,
mu pravila: „Ó pane, odpusť mi,
co včera ruce moje spáchaly!
Mě láska k bratru, strach mě unesl.
Zde na památku však ten malý dar,
jejž tatáž ruka pilně strojila,
jež proti tobě kámen pozvedla."

A podala mu prapor hedbávný,
jejž byla tkala, šila, zdobila,
v nějž jméno své též stříbrem vyšila.
Vstal Lambert dojmut, díky vzdávaje,
a rozvinul ten prapor hedbávný,
a nad svou hlavou nechal vláti jej,
když s Olivierem do tábora jel,
kde Roland čekal už a Karel s ním,

a vítali se oba rekové
a meče svoje k zemi klonili
a vzdávali si počest, druhu druh.
Děl Olivier: „Ty přijdeš, Rolande,
na výspu-zítra s prvním úsvitem?
Boj smrtný žádá s tebou povinnost,
ku zkáze tvé mě pudí rodu čest,
však duše moje k duši tvojí lne,
a před tvou hrdinností kořím se."
A Roland řekl s tichou snivostí:
„Boj přijímám a hrd jsem volbou tvou,
neb rekovnost tvá k úctě nutí mě.
I moje duše tvé se chvěje vstříc,
jak v lese strom se kloní ku stromu,
když korunami jejich táhne van.
Ne záští zbraň nám v ruce vnutilo,
my jdeme, kam nás šine vyšší moc.
Jen těla naše v zápas postaví
se proti sobě . . . Žel, že přátelství
nám na zemi zde není souzeno!
To vykvete nám v sladkém ráji kdys,
kde věčný mír a žádných bojů víc!"
A oba hleděli si do očí,
tak hluboko, až vláha stoupala
jim do zraku, pak ale vztyčili
zas hlavy mužně, vážně kynuli
si meči svými a pak odjeli
na různé strany, každý v tábor svůj. —

A v městě bylo ticho, v okolí,
jak boží by byl hod, a na lukách
a v lesích, v polích, všude svatý klid

se usmíval po dlouhém válčení
a večer zlatý byl a vůně pln,
pln vlaštovčího svistu, štěbetu.
Tu vyšla Alda v snivé kráse své
na starou baštu, šedou, omšenou
na straně řeky proti ostrovu,
kde boj měl zuřit zítra rozhodný
a sestoupila dolů na pavlán
a zadumána opírala se
o drobící se, šedé zábradlí
a mysl její plaše těkala:
na bratra myslila a na ten boj,
však brzy obraz luzný zjevil se
jí v duši tiše jako paprslek,
a viděla ty oči blankytné
jež byly včera na ni zíraly
tak plny vášně, plny něžnosti,
a srdce v hloubi prsou chvělo se
jí touhou, uviděti zas tu tvář,
a řekla sama sobě po tichu:
„Hněv cítit měla bych, vždyť urazil
mě smrtelně svým hrubým násilím,
a přece, Bože, touhou po něm mru!
Stud kryje tvář mi! Jak jsem nešťastna!
Mě bolí tak ta rána, mířená
na jeho hlavu drahou bratrem mým...
Ten mroucí jeho zrak a zbledlá líc
mi srdce rozrývají... Kdo as byl
ten bohatýr?“ ...

A hlava klesla jí
do dlaní těžce v dumě bolestné.

26*

A časem tím jel Roland po břehu
a hleděl na ten ostrov zelený,
kol něhož bílá pěna kroužila,
na ono místo, kde měl bojovat;
tu zahléd' na pavlánu postavu
tak spanilou, jak byla včera ta,
jež mžikem láskou uchvátila jej,
a poznal vlasy její vlající,
tak plavé jako měsíc v úplňku,
a srdce jeho mocně zatlouklo
a bodl koně, k baště blíže jel.
V tom ona pozvedla svou lepou tvář
a zahledši jej, slabě vykřikla
a ruměnec jí zaplál na líci
a stála jako v sochu změněna,
v svém sladkém zmatku a v svém leknutí.
Tu nezdržel se Roland, promluvil:
„Ó panno," řekl, „krasší nad hvězdu,
ó promiň mi, že oslovuji tě!
Však nelze jinak! Zemru zítra snad,
smrt hrdinům je stále po boku, —
a suď, jak trpká byla by to smrt,
když odpuštění tvoje neměl bych!
Já urazil tě včera, schvácen tak
tvým byl jsem pohledem a krásou tvou!
Ty zářící v čistotě liljové
a hodna stát po boku andělům,
hoď slovo mi jak perlu almužnou!
Rci: ‚Odpouštím!' a budu blaženým."

Tu nahnula se Alda s pavlánu
a vzala bílou růži z vlasů svých

a dolů hodila ji s úsměvem
a zardělá, a klopíc cudně zrak.
Blíž ještě k baště Roland koně hnal
a růži připevnil si na přilbu
a řekl pak: „Jsem šťasten! Tobě dík!
Však pověz mi, kdo jsi? Ó jméno tvé
zvuk zajisté má ladný jako květ,
jak ptáka zpěv neb vanu šumění!
A rodiče tví ušlechtilí jsou,
na čele tvém to čtu a v zracích tvých!"

A Alda hrda cítila se hned
na bratra svého zpomínajíc si
a smělost přišla jí a pravila:
„Ty nemýlíš se, pane, jest můj rod
z těch nejpyšnějších v celém křesťanství;
proč skrývat měla bych to? Otec můj
jest Renié, vévoda ženevský,
a Žirár z Viany mým ujcem jest,
rek Olivier pak drahým bratrem mým,
mě ale jménem Aldy pokřtili."

„Žel!" šeptal Roland tiše v nitru svém.
„Žel, svého soka sestru miluji,
buď jeho krev mou ruku potřísní
neb padnu jeho mečem. Prohlubeň,
žel, zeje mezi námi na věky!"

A svěsil hlavu, Alda smělá však
teď jeho tichou, něžnou skromností,
jak pták se dala v štebot lahodný

a pravila: „Já odvětila ti,
ó pane, na to, co jsi vědět chtěl.
Teď odpověz též na mou otázku:
Rci, odkud jsi? A jak se nazýváš?
Jak krásný je tvůj kůň! Jak bílý jest!
Jak růže, kterou jsem ti hodila!
Jak říkáš mu? A máš jej dlouho už?
A meč tvůj jasný, tvoje brnění,
toť záře zlatých hvězd! Jak pyšný jsi!
Ó zajisté ty's velký hrdina."
A náhle co's jí píchlo u srdce
a ani nevědouc, co pravila,
tak zašeptala: „Krásná as je ta,
jíž jméno v srdci nosíš s nadšením . . ."

A Roland slyšel to a zašeptal
tak tiše jako ona: „Krásnější
na celém světě není, neboť ty,
ó sladká paní plná milosti,
jsi onou, o které se zmiňuješ!"
A vánek zas ta slova dones jí,
však Roland na hlas nyní řekl tak:
„Jsemť Roland, jehož jméno slýchala's,
a myslím, že se zardít nemusím?"

Tu zbledla Alda. „Roland onen jsi,"
se tázala, „s nímž zítra Olivier
chce bojovat! Ó, jak se strachuji!
On silným jest! S ním bude vítězství!
Ó Bože můj a nemám mu je přát?
Ó, jaké slovo ze rtů vyšlo mých?
Vrah nemá, věru, viny větší mé!

Však jemu přát, jest tebe odsoudit!
Ó Bože můj, jaké to neštěstí!"

A skryla tvář do dlaní, spěchala
v stín komnaty a neohlédla se
po Rolandu, jenž v blahu zajásal,
neb viděl lásku její velikou
a sladký byl mu život, sladká smrt
s tím vědomím, jí že jest milován! —

Noc tichá skanula na boží zem,
však nezavítal tenkrát zajisté
sen sladký v město ani v ležení,
jen hvězdy byly klidny na nebi
a temné valy v němém strmění.
A když se úsvit bělat začínal,
vstal Olivier a sáhl po zbrani
a v rouch se oděl stříbrotřpytný sníh
a v modravé z oceli brnění,
jež celé liliemi prokvetlé
ze zlata bylo; vyšel z komnaty
a s otcem loučil se a se strýci
a objal Aldu pak, jež ve slzách
u dveří stála, bleda, zlomena,
a líbaje tu bílou její tvář
jak hlohu květ, jí řekl: „S Bohem buď!
Ó moje sestro, snad se nevrátím
už nikdy zpět, snad uzříš mrtvého
mě ležet v trávě s ranou krvavou
a oko moje bude vyhaslé.
Ó netruchli pak příliš, vrátíš-li
se sama někdy v starý otců hrad

tam v klíně hor u vody blankytné!
Mou památku však chovej v srdci vždy
a jista buď, že byla's poslední
mou myšlénkou neb, duše sesterská,
ty's nejdražší mi bytost pod sluncem
a obraz žádné ženy doposud
v mou mysl nevnikl, tam jedině
ty panuješ ve cudné velebě,
a čisté jest mé srdce jako tvé.
Buď šťastna! Dones pozdrav věrně můj
té zahradě, těm lesům otcovským
a tomu domu, kde jsem s tebou rost'!"

Tak řekl Olivier, na koně sed'
a odháněl, by plakat nemusil
nad žalem nesmírným, jenž jevil se
na tváři Aldy, která v zápasu
se slzami se marně snažila
jen jediného slova promluvit.
A obrátila k stěně obličej
a podepřena o ni zaštkala.

A v stejnou dobu Roland z lůžka vstal
a žlutavou jak měsíc tunikou,
jež jedna byla hvězda stříbrná,
se rychle oděl, krunýř zlacený,
v nějž hlohu květy byly vbroušeny
a bílé plály, připnul, opásal
se mečem, pak si přilbu upravil.
Tak měřil k stanu, kde už císař stál,
a klek' a objal jeho kolena

a hleděl vzhůru k jeho velebě,
na bledou jeho tvář, na bílý vous,
na oči velkým hvězdám podobné,
na dlouhé vlasy, které jako sníh
se třpytily, jež vítr rozvlnil
a pozvedal a kolem hlavy zář
z nich tvořil jako nimb, a Roland děl:
„Můj drahý strýče, s Bohem! Žehnej mi!
Ty byl's mi otcem, něžný jako mát,
ty byl's mi vším! Tvá láska nebeskou
mi byla rosou! Vroucí měj můj dík!
Snad nevrátím se z toho boje živ?
Tu zemřelo by se mnou tajemství,
jež sladké chovám v hloubi duše své,
ó dovol, bych je v pamět tvoji vlil,
kde zůstane s mou na vždy památkou!"
A Roland tulil blíž se k císaři
a zarděl se a šeptal. „Miluji . . .
Jak nebem luna kráčí se sluncem,
tak Alda s Olivierem žitím jdou,
on silný, skvělý, ona spanilá
a snivá jako z lesích ptáka zpěv!
Ji celou duší, ujče, miluji!"
A vzal jej za ruku a prosil jej:
„Jí onu lásku, kterou's blažil mne,
můj pane, poskytni, když zahynu!
Ó, dávno chovám temné tušení,
že krátký bude žití mého běh!
Snad přišla dnes už smrti hodina?"
A zadumán zved' k nebi jasný zrak
a zachvěl se, neb zora prosvitla
a se světlem se loučit bylo žal!

A císař ruce klad' mu na hlavu
a deštěm slzy jeho padaly
a pravil: „Miluji tě, Rolande,
víc než své děti! Kdybys zahynul,
žal by mě schvátil v hrob! Já žehnám ti
a zbraní tvé! Dá Bůh ti vítězství!
Bůh žehnal ti už, neboť v žití šer
on lásky úsměv dal ti zasvitnout!
Mé duše synu, dcerou bude mou
tvá Alda spanilá, já spojím vás!"

A objal jej, a Roland, chrabrý rek,
se vztyčil teď a k nebi ruku vztáh'
a řekl: „Úsvit volá k boji mne!"
A všechna snivost, všechna tesknota
teď zmizela a bojechtivě chvěl
se Roland bohatýr a k zápasu
na bílém koni letěl jako pták. —

A s druhé strany s větrem o závod
jel k řece Olivier — a zahlédli
se oba rekové a výkřiky
se vítali a oři brodili
se bystrou vodou, výspy dosáhli
a bohatýři stáli tváří v tvář
si na okamžik němě, nehybně,
dvě lepé sochy. Pak se zdravili
a znamenali potom křížem se
a bez odkladu pustili se v boj.

Na valu Olivierův otec stál
a na kolenou Alda ležela,

a celé město v davech tlačilo
se na bašty, a městu naproti
na břehu vysokém a skalnatém
pod baldachýnem císař Karel stál,
a kolem dvůr, a v davech nesmírných
tam celé vojsko shromáždilo se
a oči všech na výspu zíraly
a výkřik jako hrom se k nebi nes',
když první rány zbraní duněly
a hlásaly, že souboj započal.
Mrak písku kolem zápasníků byl
a slunce, které v klidné velebě
teď vycházelo, zraky diváků
tak oslňovalo, své paprsky
v proud vody kolem výspy sílajíc,
že marné bylo všechno snažení
boj sledovat; jen mečů bušení
se neslo k břehům, zápas hlásajíc.
Však náhle dutě ozýval se pád
kýs těžký k zemi, něco řinčelo,
a vítr oblak prachu rozehnal
a zakvíleli lidé z Viany,
neb viděli, že ležel zabitý
na písku Olivierův pyšný oř
a mladý rek teď pěšky bránil se
lev jako jarý proti Rolandu,
jenž bušil v štít mu jako kladivem.
A Alda objímala velký kříž,
jenž kamenný na starém valu stál,
a v smrtelné volala úzkosti:
„O chraň jej, Bože, bratra mého chraň!
Ó poval, Bože, jeho soupeře!"

Však jako šílená zas vrhla se
na tvrdou zem a k Bohu úpěla;
„O neslyš rouhavou mou modlitbu!
To zrada byla, oč jsem prosila!
I jeho chraň! Je drahý mi ten sok!
Nad oběma se ustrň, Ježíši!
O Bože, vezmi za ně život můj!"
A bolem omdlela.

Však Olivier
o bázni nevěděl, tak klidným byl
a pevně stál a mával mečem svým
jak pravý rek, a útok odrážel,
až přišla chvíle, kůň kde Rolandův
mu v ránu vběhl, v ránu osudnou,
tu po druhé zaduněl těžký pád
a řinčení a zabit ležel oř
a Olivieru z prsou mimoděk
se výkřik vydral jako radosti
a jásot zazněl s bašty vianské.
Déšť olbřímých teď padal těžkých ran
na štíty, přilby, lesklá brnění
a tolik jisker meče křesaly,
že bojovníci v sloupu ohnivém
se zdáli zápasit. Už bez dechu
na březích svědci stáli v němotě,
jen Karlův hlas hřměl velký, zoufale,
když Roland z nenadání v kolena
na krátký klesl k zemi okamžik.
„Ó panno," vzkřikl, „nebes královno,
ó nedej zahynouti Rolandu!"
Však Roland vstal a dále bojoval

a zase ticho bylo, Renié
jen, Olivierův otec, k nebi vyl
jak poraněný vlk, když zdálo se,
že umdlen couvnul chrabrý Olivier:
„Ty nesmíš, Pane, mi ho odejmout!
To větší trest by byl než všechen hřích,
jejž spáchat člověk může na zemi!
Buď spravedliv, však nebuď ukrutným!
Já bohem nejsem, abych nes' jak ty
smrt svého syna a si nezoufal!
Ó Bože můj, jak můžeš otcovské
tak mučit srdce?"

Jako zběsilý
tak Renié řval a zakryl pláštěm tvář,
by neviděl ty skoky nesmírné,
to mečů mávání a padání,
ty štíty rozpuklé a přilbice,
ty zápasy tak silné, jakých svět
byl dosud neviděl, a zoufale
v svém těžkém žalu prosil Aldu tak:
„Ó rci mi, dcero, co se děje teď?
Už nemám odvahy tam pohlížet!
Buď ty mým zrakem, slep jsem slzami."

A Alda zírala a zírala
a oči odvrátiti nemohla
jak čarem schvácena a do srdce
jí každá vnikla rána hluboko,
ať padla na bratra, ať zasáhla
štít, přilbu, krunýř jeho odpůrce,
a bolestí až smyslů zbavena

tak divé, pronikavé výkřiky
do dáli sílala, rvouc v zoufalství
své plavé vlasy, že ten její pláč
až na ostrov se nes' a Roland děl,
hlas její poznav, svému soupeři:
„Má duše plna jesti lítosti,
ach, je mi žel, že vynucuji pláč
té, která pro tebe tak běduje!“
A Olivier mu na to odvětil:
„Dík za tvou soustrast s ní, s tou spanilou,
jež podobna jest v ráji andělům!
Za tebe, věz to, u ní promluvím
svým dechem posledním, soudí-li Bůh,
že pod tvým mečem, reku, zahynu.“
A na sebe se oba usmáli,
jak hvězdy dvě si světlo stříbrné
po nebi posílají pozdravem.

A oddychli si krátký okamžik
a znova vrhali se na sebe
jak balvany dva, které se svahů
se proti sobě řítí se strmých.
A tenkrát osud zdál se drtiti
už Oliviera jistě, naprosto,
neb jeho meč se zlomil. Ztracen byl
a Alda beze vzdechu zsinalá
jak mrtva padla na zem. Roland však
děl klidně s důstojností velikou:
„Ty nemůžeš mě podezřívati,
že zneužít bych neštěstí tvé chtěl?
Že bezbranného chtěl bych napadnout?
Jdi, volej vzhůru na val k strýcům svým,

by nový meč ti rychle podali —
a žádej je o číši vína též,
mě žízeň trápí, popijeme si,
vždyť několik už hodin bojujem."

A Olivier se k břehu přebrodil
a podali mu meč a vrátil se
a číši zlatou nesl, plněnou
až po kraj vínem. V trávě vysoké
pod keřem planých růží spočíval
a oddychoval Roland, poklekl
mu Olivier po boku, pozved' číš
a ke rtům něžně mu ji naklonil,
a Roland pil a opět úsměvem
na sebe zasvítili blouznivým,
pak ale vstali, meče tasili
a krutší prvních počal znovu boj.
A trval dlouhé, dlouhé hodiny
a ticho bylo kolem hluboké,
zvuk jediný už vzduchem nezazněl,
jen zbraní zvuk, neb Karel, Renié
a ostatní jen němou modlitbou
už k Bohu mysl obracovali,
a Alda byla žalem kamenná.
Jen jednou na okamžik přestala
seč neslýchaná, Roland tak když děl:
„Ó Oliviere, nemoc schvacuje
mě nenadálá, srdce tepati
mi přestává, o dopřej okamžik
mi jediný, bych očí zavřel svých
jak ve spánku." A Olivier mu děl:
„Spi, Rolande, a věru s radostí

ti větví zavěju, bych ochladil
tě vnořeného v sladkost dřímoty."
Tu Roland jako zora zazářil
a zvolal: „Ušlechtilý rytíři,
dík, velká duše, za tvou dobrotu!
Má slabost minula, jsem opět zdráv
a čtyři dni bych mohl zápasit!"
„Tím lépe," řekl prostě Olivier
a radostí byl všecek rozjařen.
A znova začal dlouhý jejich boj.

Pot lil se s čela jim a jasná krev,
a ruce jejich třímat nemohli
už těžké meče, které pustily,
a kolem pasů se teď popadli
a zápas začal nyní olbřímý.
Noc zatím přišla, temná s hvězdami,
a bílé páry z řeky stoupaly
a věsily se jako závoje
kol ostrovu, a z šera dunělo
tak příšerně to těžké dupání
a pády silných těl a volání
těch zápasníků, které viděti
už nebylo, a smutek nesmírný
všech zmocňoval se, kteří čekali,
jak skončen bude boj ten smrtelný . . .

Tu náhle zdálo se, že na nebi
hvězd nových na tisíce vzplanulo,
jich plna byla celá řeka též
a jimi, zdálo se, že zkvétala
zem jako z jara, luhy, pole, les,

a modrou září s nebes linoucí,
se zdálo, že se řítí s rachotem
cos jako vlasatice přeskvělá:
to bleskem sjelo svaté zjevení
a stálo náhle v kráse nadzemské
na ostrově, - a byl to archanděl,
a Olivier a Roland pustili
se na vzájem a klekli v pokoře,
a velkým hlasem nocí znělo to
jak zvonu zvuk: „Bůh nechce další boj!
Vy proti sobě státi nemáte!
Buď s vámi mír! Jste oba vítězi!“

A zanik' hlas a shasla modrá zář
a hvězdy svítily jen na nebi
ve zlaté kráse své a snivosti,
a jako ze sna probouzeli se
teď Vianští a Karlův mocný voj,
a nikdo promluviti nemohl.

Však Roland Oliviera v náruč vzal
a na rty jeho tiskl rety své
a líbali se mnoho, mnohokrát
a věčné přísahali přátelství
si navzájem a řekl druhu druh:
„Ty's nejdražším mi tvorem na zemi!“
A zanechali meče, štíty své,
a ruku v ruce k břehu kráčeli
a nyní jásot nesmírný se zved'
jak ve Vianě, tak též v ležení
a Karel Veliký líbal přátele
a Olivier děl šeptem Rolandu:

„Svou sestru dávám tobě za ženu."
A Roland vstal a řekl s nadšením:
„Já pro ni přijdu si, až na čele
mi pláti bude zlatá koruna!"
A Karel zvolal: „Ta tě nemine!
My dobudeme slunné Španěly
a tobě, Rolande, je dávám zde
v té slavné chvíli . . . Vyrvem pohanům
tu krásnou kořisť, která bude tvou!"
A nový jásot opět k nebi zněl.

Tak mezi Žirárem a císařem
mír nastal konečně a snoubena
tak Alda byla krásná s Rolandem
a Olivier a Roland stali se
tak přátely, jež loučit nemohla
než sama smrt, jež koncem všeho jest.
A z Viany šel Karel Veliký
a Roland, Olivier na onu pouť
do Cařihradu, která památná
se stala Olivierovi, neb tam
mu hvězda vzešla lásky přesladké.

A vše to bylo v letech dálo se,
co Renaldova vzpoura trvala
a jeho bratrů, oni jediní
se Karlovi nechtěli podrobit,
a z Cařihradu vraceje se zpět
do Francie, byl uzřel na skále
tvrz Montalbánskou. Proto jeho hněv
tak silně vzplanul, proto sbíral teď
tak velké vojsko proti Renaldu

a proti Ijonovi zároveň.
A proto čekal v touze Rolanda,
neb nechtěl bez něho jet z Paříže.
A konečně se dočkal. Slunný den
plál nad Paříží, Karel před domem
pod baldachýnem seděl z brokátu,
když rytíř přijel s četným průvodem,
na bílém koni, oděn v hermelín
a v zbroji stříbrné — to Roland byl,
a třicet mladíků s ním přijelo,
květ prvních rodů z celé Francie,
a všickni v hedbáví a ve stříbře
a s nimi Olivier; a po schodech
po mramorových vzhůru kráčeli
a před císařem dvorně poklekli,
a Karel vstal, pln hrdé radosti,
a políbil Rolanda na čelo,
pak ale o krok couv' a pozvedl
nad hlavu ruce, takto volaje:
„O Rolande můj, pomsti, pomsti mě!
Už není vzpoury v celé Francii,
jen Ajmonovi pyšní synové
ve vzdoru trvají a štítem jsou,
jenž proti mému meči zdvihá se,
by strměl mezi mnou a pohanem,
jenž drzou pěstí buší na vrata
už Francie! Do Španěl nemohu,
dřív než tu vzpouru v prachu udusím!
Dřív Montalbán ti nutno strhnouti,
než koruny dosáhneš Španělské,
a dříve Alda tvojí nebude,
než koruna ta zlatě zastkví se

27*

na čele tvém! Už vojsko nesmírné
je připraveno! Tebe čekám jen,
a volám k tobě: pomsti, pomsti mne,
mé duše synu, drahý nade vše!
Jen tobě díkem chci být zavázán!"

Tak zvolal Karel, zraky plály mu
a vysokým se zdál nad obyčej;
a v zlatém plášti svém jak v ohni stál
a hrůza z něho šla a veleba
a Roland nadšením byl uchvácen
a pozved' hlasu, který zněl jak zvon:
„Do boje!" zvolal, „běda každému,
kdo v cestu tvou se staví, císaři!"

„Do boje!" voláno tu s nadšením,
až dům se zachvěl ve svých základech,
a celé město, celý širý kraj
jak ohlasem volaly: „Do boje!"
A druhý den se vojsko valilo
jak divá řeka do niv pokojných,
tam směrem k jihu, kde stál Montalbán,
a vše ta síla proti čtyřem jen
se obracela mužům statečným,
tož synům Ajmonovým, osudně
jež proti sobě velký Karlův hněv
a jeho zášť si byli vznítili. —

Táh' Karel dřív před zámek bordóský
a kázal kolem tábor rozložit,
stan jeho pak na vrchu rozbili
a připevnili zlatou orlici

(tu slavnou, před níž v strachu prchaly
vždy zdaleka už voje pohanů)
na střechu stanu, rudý šel z ní svit
jak z krvavého slunce. Vnikaly
ty hrozné pablesky a příšerné
v síň nyní krále Ijona a strach
pad' v jeho srdce jako velká tíž
a díval se na tábor nesmírný
a svolal věrné svoje rádce hned
a tázal se jich: co teď počíti.

Tu zazněl mocných rohů burný třesk,
a poselství se králi hlásilo
a rychle kázal, aby vešlo v hrad,
sed' na trůn svůj a řekl vyslancům:
„Co přinášíte, páni? Boj či smír?"

„Jest na tobě, bys volbu učinil
sám, králi Ijone," mu posel řek'.
„Hleď z oken svých. To jsou tví přátelé,
jichž stany v nekonečno tratí se —
neb nepřátelé tvoji urputní,
dle toho, jsi-li Karla poslušen,
neb hlásíš-li se k vzpouře. Takto zní
vzkaz císaře: ‚Buď věrným manem mým
a odřekni se zjevně Renalda
a pýchu jeho skrušit pomáhej,
pak zapomenu, proti mně že stál's.
Však setrváš-li v zpouře, zničím tě
a Bordó zbourám, hrad a město tvé
a s půdou srovnám je a zaseju
v těch místech, kde dřív stály, konopě.

Až vyroste, dám stočit provazy
pro hrdla těch, již zradu spáchali.
Tvou hlavu ale k nohám položím
ti s korunou a s vlastním žezlem tvým.'"

Zbled Ijon král a jeho rádcové
a odpověděl: „Odejděte v síň,
ó poslové, kde čeká víno vás;
jste mými hostmi. Zatím uradím
se s věrnými zde svými v rychlosti
a odpověď svou slavně sdělím vám."

Šli poslové, však bled a chvěje se,
král Ijon zůstal sedět na trůnu
a na kolena rádci klesali
a povznášeli ruce prosebně
a jedním hrdlem, v bázni, volali:
„Ó zachraň nás od strašné záhuby!
Sláb proti ohromné té moci jsi!
Což může třtina čelit vichřici?
Ó poddej se! Ó zachraň, zachraň nás!
Své město zachraň, sebe, království!
Čím je ti Renald? Sestry tvé je choť.
Nuž, čím však nám je? Čím je bordóským?
Jsme blíže tvému srdci, než je on!
Jsa králem naším, otcem naším jsi.
Krev dětí našich padniž na tebe,
když v nerovný a nespravedlivý
ten boj se vrhneš. Ty jsi Karlův man.
Jak na nás žádat můžeš věrnosti,
když sám se zpurně jemu postavíš?"

Tu v slabosti své Ijon propuk' v pláč
a zvolal: „Tedy podrobuji se,
ač srdce moje žalem krvácí."

Tvář zahalil, a rádci spěchali,
by zavolali posly Karlovy,
však Ijon pravil: „Nežádejte, ach,
bych s nimi mluvil. Za mne jednejte."
A v komnatu svou spěchal, zavřel se
a ponořil se v smutek hluboký.
A za něj, za slabého jednali,
a černou zradu kuli za něho,
a vše když ujednáno bylo pak,
zas přišli k němu, takto mluvíce:
„Má císař nyní pevné slovo tvé,
jak žádal's, za tebe jsme jednali,
teď podrob se a jednej důsledně.
Jeď v Montalbán a pozvi Renalda
a bratry jeho k sobě, na cestě
je lapnou v lese. Jednej schytrale."

Žas' Ijon král a vzkřikl: „Zrádcové!
Ne, podlost takou nikdy nespášu!"

Však druhý den, když přišlo poselství
zas v jeho hrad a když se tázali:
„Kdy v Montalbán se vydáš jednati,
jak věrní tvoji za tě slíbili?"
tu svěsil hlavu, chvěl a zarděl se
a šeptal: „Zítra, zítra se tam dám."
A sám když byl, v pláč vypuk' nový zas
a šeptal si: „Kéž zemru, Bože můj!"

Však s ránem vstal a zajel v Montalbán. —
Když města strážcové na cimbuří
jej přijížděti z dáli viděli
a jeho komonstvo, hned vítali
jej zvukem - trub a kotlů vířením
co hosta vzácného a spojence,
a s věží hlahol zvonů veselý
se rozléhal a v síni vysoké
se Renald tázal, co to znamená,
a uslyšev, že jede Ijón král,
hned kázal vyzváněti v hradě též
a mosty spouštět, brány otvírat
a svému svaku radostně jel vstříc
a nikdo netušil, v ten slavný den
že při hlaholů zvonů, surem, trub
v hrad vjíždí neštěstí a blízký zmar.
Bled Ijón byl, když sestru viděl svou,
a srdce jeho mocně dmulo se,
však řekl si: „Je pozdě, couvnouti
už nemohu! Ať padne na hlavy
mých rádců trest, neb vina jejich jest."
A výkřik velký svého svědomí
tak potlačil, a jako štvaná zvěř
se střemhlav vrhá v útěk šílený,
když smečku slyší láti za sebou,
tak vrhal v hřích se svůj a v proradu,
štván slovy rádců svých a hrozbami
a zraky klopě rychle mluvil tak:
„Jak dobře činíš, drahý Renalde,
že vítáš dnes mě zvonů hlaholem
a hudbou veselou, neb přináším
ti zprávu takovou, že užasneš. —

však radostně! Já přináším ti smír!
Jak oči tvoje hned se zjasňují!
Nuž ano, ano, přináším ti smír!"

A Renald mlčky za ruku jej jal
a tisk' ji k srdci. Pak se ozval tak:
„Ó, rci mi ještě jednou, bratře můj,
to sladké slovo! Karel že chce smír?
Už déle tedy nepoteče krev
a uschnou slzy? Vezmi, Bože můj,
za tuto zprávu třeba život můj,
jen dej, by byla jistá, neklamná!"

Král Ijón cítil v srdci bodnutí
a jal se opět rychle mluviti:
„Je neklamná, je jistá zpráva má.
Vždyť sám jsem s císařem vše vyjednal.
Slyš tedy, jak se všecko díti má,
by k šťastným koncům pře se chýlila,
jež dlouho tak už hubí Francii.
Víš, Karel táborem že rozložen
jest nedaleko města. Nesmírný
je jeho voj a hrůza z něho jde,
on zkrušit chtěl nás, zničit, rozdupat,
a jako orel letěl z Paříže
a jako bouř a chmura přikvačil
před moje město, které třáslo se.
Já lekl se té moci nesmírné
a sbíral vojsko své a hotovil
se k zoufalému boji. Přiznám se,
že smrt jsem čekal, zmar — ne vítězství
Tu zachránil mě Bůh a tebe též.

Měl Karel sen, měl velké vidění.
Když v noci stál před stanem vysokým,
nad kterým zlatá hoří orlice
jak vlasatice války věštící,
tu náhle v jasu bílém jako sníh
se svatý Jakub zjevil apoštol
mu žasnoucímu, a ten pravil mu:
‚Meč nepozvedni proti křesťanům!
Krev neprolívej, která bratrská.
Zem hispanská pod jarmem pohanů
co nevolnice úpí, k nebesům
vzlyk její bídy zní. Já miluji
nad jiné onen kraj. Tam potáhni,
tam z pochvy trhej meč, tam rekem buď!‘
A zmizel hvězdný obraz, svatý stín.
Tu císař ke mně poslal poselství
a vzkázal tak: ‚Jeď s Bohem v Montalbán,
mým prostředníkem buď. Nuž, přijel jsem.
Co, Renalde můj, na to odpovíš?“

„Že Boha chválím,“ Renald prostě řek’,
„že Karlu děkuji a tobě též.
Co činit mám, bych smíru hodným byl?
V tvé ruce s důvěrou vše odevzdám,
neb jako bratr jsi mi pokrevný.“

Šleh’ tváří Ijónovou ruměnec
a sklopil zrak, však rychle mluvil dál:
„Ví Karel dobře, kolik trpkosti
boj dlouhý v srdcích vás všech způsobil
a nesnadno že bude smířit se
jak ruky obratem, a proto hned

můj návrh schválil, který takto zněl:
Ať budí nejdříve se důvěra
ve srdcích bohatýrů obou stran,
pak ať je sblíží píseň, hudba, zpěv;
až rozjařeni všichni sbratří se,
pak bude snadné klásti podmínky,
neb co by příkré zdáti mohlo se
jen chladné mysli, málo bude jim,
když teplá láska v srdci promluví,
a víc než požádáno poskytnou.
Pak velkodušně můžeš mírniti
svůj nárok původní a sklidíš tak
jen větší vděčnosti a lásky žeň.
Tak pravil jsem, a Karel souhlasil.
Slyš tedy, Renalde, co zamýšlím.
Pláň valkolórskou znáš. Jest zahrada
to pravá, plná květů, stromoví,
a věčně nad ní nebe jasní se
a ve vodách se shlíží čistých tam
háj mnohý, hlučný ptáků klokotem.
Na louce jako smaragd zelené
a skalami kol kolem vroubené
loď jako katedrály sloupovím,
sjezd pěvců z různých krajů svolal jsem,
a za pět dní se sjedou k zápasu,
ne zbraněmi, však vzletem písní svých,
a zlatý věnec bude odměnou,
jej nejkrásnější paní položí
pak na skráň slavenému vítězi.
Sám Karel přijede a Roland též
a sbratřený mu plavý Olivier
a všickni beze zbraně. Přijeď též

ty a tví bratři. Malgis též, tvůj druh.
Ó, vidím už, jak zpěvem zjařeni
si v náruč klesáte, vy rekové,
jak smíru dáváte si polibek,
a Karel dojmut jak vám žehná všem;
den nejkrasší tak vzchází Francii!
Nuž, za pět dní se dostav k slavnosti."

Tak končil Ijón král a dojat byl
až k slzám Renald, ruku tiskl mu
a zvolal: „Přijedu i bratři mí
a s námi Malgis, Bůh ti odplatiž,
ó sladký bratře drahé ženy mé,
za vše a vše, co pro mne učinil's!"
A objal jej a Ijón strašně zbled',
když Renaldovu viděl důvěru,
a bez prodlení z hradu ujížděl,
jak by se bál, že spadne škraboška
mu s licoměrné tváře.

Renald však
se chystal odjet v nastrojenou past. —

Den přišel odjezdu a na koně
už bratři sedat měli na bílé
a stáli v síni v pláštích z purpuru,
když Ijonetta vešla ubledlá
a chotě svého jala za ruku
a třesoucím se hlasem pravila:
„Můj Renalde, můj víc než živote,
můj milený, ty otče synů mých,
slyš prosbu mou, ach, nejeď k slavnosti!
Mně trpce tak a těžko vyslovit,

co v srdci bodá mě jak ostrý trn —
však mlčet nelze! Ó můj Renalde,
ó Aláre, Gišáre, Ryšáre,
já svému bratru nedůvěřuji,
on kuje zradu! Odpusť mi to Bůh,
když křivdím mu!"

Tu Renald kabonil
své jasné čelo, zraky ztemnily
se chmurně mu, a ženě vyčítal:
„Jak podezřívat můžeš bratra tak?
Jest mužem, králem, bohatýrem jest!
Lhát jak by mohl, nízce podvádět?
A koho? Chotě vlastní sestry své!
Ó, styď se, Ijonetto! Láska tvá
tě na bezcestí vedla."

Propukla
v pláč Ijonetta a pak pravila:
„Ty's pravdivý jak Kristus, pán nás všech,
jejž zradil proto Jidáš bídný přec,
a pravdiv sám, v lež věřit neumíš.
Já bratra svého milovala vždy
a ctila jej, však vím, že slabý jest,
a slabost každou podlost dopouští,
všech zločinů je matkou nevolky.
Co mezi císařem a Ijónem
se stalo, nevím, to však jistě vím,
že Ijón lhal! Já blednout viděla
tvář jeho, polívat se ruměncem,
když na tu slavnost horlivě tě zval,
já viděla, jak odvracoval zrak,
když oči tvoje, plny důvěry,

hled jeho hledaly! Ó, nerci mi,
že hanbou moje nedůvěra jest!
Ne o sebe, o tebe třesu se!
A slova-bratrova když mámila
tě, přímého jak prudké střely let,
já tvého syna v klíně držela, —
proč mimoděk tu dítě vinula
jsem k svému srdci v náhlém leknutí,
k svým prsům zdmutým chmurným tušením?
Bůh sílu dal vám mužům, slabým nám
dal za to prozíravé vnuknutí!
Můj Renalde! Aláre! Gišáre,
a Ryšáre, vy všickni slyšte mne:
Zbraň skryjte pod plášť! Plane purpurem,
však též se horkou bude krví rdít,
než slunce zajde! To vám zvěstuju!"

A vrhla se na srdce Renaldu.
Ten tisk' ji k sobě a pak řekl jí:
„Jak laňka leká se, když padá list,
tak láska matky všeho děsí se,
smrt, zdá se jí, že číhá v koutech všech,
a proto bez příčiny schvátí ji
strach každou chvíli. Lásky hodna je
ta slabost krásná, jež mě dojímá.
Však klidna buď, ty laní bázlivá,
mé rámě silné chrání děti tvé!
Ty chvěj se pro ně, nad nimi však bdím
a Bůh je s námi! . . . Nyní na koně!"

Tu Ijonetta klidna zdála se
a řekla pouze: „Osudů jsi mých,

jak vlastních, pánem. Tedy s Bohem jeď.
Však přání malé přece splníš mi?"
A velkou z bílých růží kytici
mu přinesla a takto pravila:
„Ty jedeš beze zbraně. V ruce měj
ty tedy vonné květy. Slib mi teď,
že věrně podržíš je, z rukou svých
že nedáš je, a přivez mi je zpět,
když vše se skončí v míru. Dejž to Bůh!
Však slib mi též, že kdyby nebezpeč
ti hrozila, že moji kytici
v dvé roztrhneš, mé jméno volaje.
Proč tak si přeju — na to netaž se.
Já ti to povím, až se navrátíš."
A s úsměvem to Renald přislíbil.

Na prahu síně ale Malgis stál
a ten teď pravil: „Slyš mne, Renalde.
Smír blízký jest, však není ujednán,
a proto zavřen hrad tvůj zůstane,
kde věrní tvoji jsou, kde děti své
a ženu zanecháš. Kdo velí zde?
Ó, Renalde, na to jsi zapomněl!
Nuž, v klidu jeď, mne ale nech zde bdít,
hrad střežím tvůj a Bajára nám nech,
mně a svým dětem, přítelem nám jest,
a méně budem tesknit po tobě,
když bude Bajár s námi. Souhlasíš?"

„Vždyť musím," pravil Renald, „zdál bych se
přec tvrdošíjným jinak, odepřev
už ženě před tím, oč mě žádala."

A tak se tedy v smíchu rozešli,
a z hradu letěli jak boží blesk
ti plaví, jasnozrací rekové
v těch pláštích z purpuru a v ruce měl
z nich každý místo zbraně kytici. —
Tu z bílých růží, Ijonettin dar,
teď Renald líbal, vzpomínaje si
na vlahé její oči, chvějný hlas
a lásku její něžně mateřskou,
a zvon když nyní nad ním hlaholil,
jímž slavnostně na hradě zvonili,
by ještě pozdrav za ním vyslali
na cestu k smíru, tu zved' Renald zrak
tam vzhůru k tomu nebi letnímu,
jež nad ním v jasu plálo bez oblak,
a šeptal tiše: „Krásný je tvůj svět,
ty králi ráje, králi lásky ty,
a nejsladší tvůj dar je svatý mír!
Ten údělem mým bude konečně!
A nový život tak mi vychází!“
Tak Renald šeptal jeda zkáze vstříc. —

Den jasný byl a trávy voněly
a podél cest kvet' všudy bíle hloh
a ptáci zpívali a do zpěvu
se bratři dali též, pěl s Alárem
o závod Gišár, přizvukoval jim
svým sladkým hlasem Ryšár, z prsou pak
jak slavné zvuky varhan Renaldu
zpěv stoupal velebně a kraloval
nad hlasy ostatních, jak dubu šum
nad šelestěním bělokorých bříz.

Háj bratrům nyní kýval v ústrety
a první Renald vjel v ten libý stín
a zabrán v zpěv svůj nepozoroval,
že bratří jeho za ním umlkli,
tak náhle, jak když struna přerve se —
to umlknutí mělo příčinu,
neb sotva překročili háje lem,
když za kmenem za každým zjevil se
muž ozbrojený; věru zdálo se,
že náhle rostli lidé ze země,
háj ozbrojenci celý hemžil se
a v okamžiku, jako přízraky,
se vrhali ti němí vojíni
na netušící, klidné jezdce tři
a trhali je s koňů: zpívaje
jel Renald dál, a Ryšár zběsile,
tou zradou hnusnou dohnán v zuřivost,
vzkřik' rouhavě: „O běda, běda nám!
Jsme zrazeni! A v zmar kdo vedl nás?
Hle, Renald sám! On zpívá, jede dál!
My jati jsme a on je svoboden!
Je Jidášem! Je Renald Jidášem!"
A bratři jeho po něm volali:
„To nejtěžší je rána, Renald sám
že vydal nás! Co proti tomu smrt?"

A ohlédl se Renald, v úžasu,
co stalo se, teď viděl, slyšel též,
co bratři jeho rodní volali,
a úsměv bolestný, bolestný tak,
že bratrům jeho srdce rozrýval,
měl na rtech zbledlých, s koně svého slez'

a v prostřed skočil davu nepřátel
a pravil bratrům: „Žel, že podobná
se v duši vaší zrodit myšlénka
kdy mohla na mžik jen!“ A zakryl tvář
si pláštěm svým, a bratři vrhali
se na zem v pláči, k nohám Renaldu
a prosili jej: „Promiň, promiň nám!
Hřích smrtelný jsme věru spáchali!“

A Renald na své srdce tahal je,
na bohatýrské, silné, něžné však
a líbali se takto vespolek.
Tu hlas se ozval hrubý, který děl:
„Nuž, rozlučte se. Zajisté že smrt
vás čeká potupná, vy buřiči!“

Tu Renald vzhléď a řekl: „Koupit však
vám bude naše, věřte, životy,
a lacině je, Bůh ví, nedáme!“
A hleděl kolem. Vojskem hemžil se
háj jako mraveniště. Usmál se
tu Renald hrdě: „Zjevno,“ pravil jim,
„že lovit chcete ušlechtilou zvěř,
a množství vaše pro nás velkou ctí.“

Muž postavil se před něj vysoký
a pozveď hledí přilby, poznal jej
tak Renald hned, a byl to Moriljón,
druh jeho někdy, pravil Renaldu:
„Je marné bránit se, vzdejte se!
Jste beze zbraně, nuže konečně
se dostane vám, co vám po právu.“

Řek' na to Renald: „Kdyby po právu
se bylo dělo nám, tož nebyl bych,
věř, Moriljóne, nikdy bouřil se.
Meč tasil jsem, když práv jsem nedosáh'."

Tu s posměchem mu řekl Moriljón:
„Chceš naklonit mě sobě řečí svou?
To marné je. Já přišel zatknout tě.
O práva svá se můžeš s katem přít,
jenž povede tě k smrti potupné."

Tu rozzuřil se Renald, volaje:
„Mne nikdo potupiti nemůže,
neb nečinil jsem nikdy nejmenší,
zač bych se rdíti musil. Ty se styď,
neb zrádně napadáš mne! Nejsi muž!
Ty urážku mi drze metáš v tvář,
mě vida beze zbraně! Zde tvůj trest!"

A zdvihl kámen velký, silou vší
jím nepříteli v hlavu udeřil.
Zvuk kovu zahřměl lesem, přílbice
se v trávě válela a skolen kles,
bez hlesu Moriljón, pak z hloubi vzdych'
a nehnul sebou víc. A povstal řev
a hrnuli se nyní se všech stran
na děti Ajmonovy, zasáh' meč
teď z davu hrotem onu kytici,
jíž bílou z růží, svému manželi
dnes ráno Ljonetta podala,
byl Renald pustil ji a zapomněl,
však opět zdvih' ji, aby uchránil

ty květy od dupotu nepřátel
a třímal ji jak beze skvrny štít.
Hrot meče když ji ve dví rozpoltil,
tu jásal Renald, neboť uviděl,
že ostrá dýka v růžích kryla se,
a v radosti své zvolal. „Ženo má,
ty, věru, strážným byla's andělem!
Teď nepodlehnem' jako lovcům vlk!"
A vnořil dýku bleskem po jilec
v hruď nepřítele, jenž mu nejblíž stál
a raněnému vyrval hbitě meč
a dýku svou dal rychle Aláru,
jenž po příkladu jeho dobyl meč,
a dýku Gišár měl a Ryšár pak
a způsobem tím každý z bratrů tak
se ozbrojil, a opírali se
teď o stromy (tak záda kryli svá)
a jako lvi se v seči bránili.

Moc útočníků byla přílišná
a Gišár padl v jejich zajetí,
když, znaven na okamžik, utíral
si pot a krev, a divý jásot zněl
teď hájem šumícím. Žal nesmírný
se zmocnil bratrů, v zoufalosti své
se vrhl Renald v nejhustší ten dav,
kde Gišár stenal. Divy chrabrosti
teď bratři konali, až bledý strach
vjel v nepřátelské šiky přečetné.
Vnik' Ryšár sléz k samému Gišáru
a v pravo, v levo skolil soky své
a vyrval bratra posléz z rukou jim,

sám ale kles', neb rána hluboká
mu zela v boku, krev se řinula
jak zdroj mu z těla, marně zdržoval
ji rozedraným z nachu pláštem svým,
však volal: „Prchej, prchej, Gišáre!"
A Gišár vzal jej rychle na plece,
meč jeho zved' a cestu klestil si,
jak temným si ji mrakem ryje blesk,
a dosáh' bratrů svých a pravil jim:
„Hřbet skalný vidím strmět stromovím:
tam spěchejme, to naše bude tvrz!"
A Renald s Alárem se stavěli
těm v cestu, kteří jinak Gišára
by snadně byli, věru, skolili,
neb s břemenem svým bez ochrany byl.

A Bůh byl s nimi, paty dosáhli
té příkré skály dřív než nepřítel,
a šplhali se vzhůru vlekouce
za sebou v pláštích z nachu Ryšára.
Pak uložili měkce na mech jej,
a polonazi, v rouších visících
jim v cárech s těl, a krví zbroceni
i svou i cizí, stáli v úpalu
a v znoji slunce jako v poušti lvi,
a těla jejich rysem olbřímým
se temně lišila od oblohy,
v jas jejíž čněla. Velký šel z nich strach
a chmurnou hrůzou byli vrahům svým.
Ti na úpatí stáli ztrnulí,
a bratři čekajíce jistou smrt
se drželi za ruce, za věrné

a truchlé žalmy umírajících
jim slavně, zbožně se rtů plynuly
a nesly modrým vzduchem nad hájem
se šumícím a smutně zmíraly
ve stromů vrcholcích. A pod skalou
se útočníci znova řadili
a chystali se k boji slednímu.
Zpěv bratrů umlk', ticho nastalo
a nyní k útoku hnal nepřítel,
v tom ozval hrom se, až se třásl háj:
to ohromné valili balvany
na nepřátely Renald s Alárem,
jež Gišár k rukám jejich hbitě vlek',
a vřava na to byla nesmírná,
neb rozkrušeni dole zmírali,
kdož za jisté už měli vítězství,
a v divém spěchu všecko prchalo
na tři sta kroků. Bratři jásali
v znovu naděj' v srdcích kmitla jim. —

Prach rozstoupil se v slunce bleskotu
a na černém se oři objevil
teď Ožier ve zbroji zlacené
a jako střela cválal k útesu
a u paty se jeho zastavil
a hleděl vzhůru, mračný jako bouř,
na Ajmonovy syny hrdinské,
již stáli vzpřímeni a stírali
si krev, jim hojně tryskající z ran,
a mlčel Ožier, však ozval se
tak Renald, mluvě s trpkým posměchem:
„V té, Ožiere, smečce lačných psů

bych nebyl věřil, že se octneš ty!
Ty vyšel's tedy taky se zrádci
a brousil's zbraň na muže bezelstné,
a ruce mnul jsi's při té myšlénce:
„Jich bude čtyř jen, nás pak na tisíc!"
To tedy je ten velký hrdina,
o jehož slávě písně pějou nám!
Nuž přišel's vykonat svůj největší
čin v tento háj? Ó škoda, že tvůj druh,
tvůj Gvendolín tě dneska nevidí!
Tu zardění mu ušetřila smrt!
Nuž, stoupej vzhůru! Já ti nebráním!
Pojď, abych plv ti v nestoudnou tvou tvář!
Pak teprv dám se s tebou, s dravcem, v boj!"

Tou urážkou se svíjel Ožier
jak v hrozné trýzni rány palčivé
a zařval jako rozdrážděný lev,
do rtů se hryzl však a pomlčel
a prsa jeho mocně dmula se,
jak by se dusil, posléz ztišil se
a v odpověď tak zvolal Renaldu:
„Bůh odpustiž ti dnešní tvoji zášť!
Jsi zoufalý a je mi tebe žal.
Já nevěděl o zradě proklaté,
již Ijón kul, na spásu přísahám
to duše své! Ty víš, ó Renalde,
že sketou nejsem. Ty to nevěříš,
ač ústa tvoje vyslovila to.
Nuž, když jsem slyšel o tom boji zde,
tu Karlu pravil jsem: ‚Toť hanebné,
že tací reci jako bratři ti

jak zajci psy by měli uštvat se!
Nuž, je-li souzen dnes jim černý den,
ať rukou padnou tedy rekovskou.
Jdu, odženu ten zrádců bídný dav
a sám Renalda vyzvu na souboj.
Buď skolím jej, neb padnu v boji tom.'
A řekl Karel: ,Ožiere, jdi!'
Zde tedy jsem, a ty mě urážíš."

Tu zvolal Renald: „Pane, odpusť mi!
Má nenávist se z lásky zrodila.
Ty vždy jsi velikosti byl mi vzor
a proto bolelo mě, když jsi se
mi malým náhle zdál a podlým tak.
Jak v taký omyl moh' jsem zblouditi?
Však ode mne tři kroky bratr můj,
můj Ryšár umírá. Tou bolestí
jsem tedy zšílel, vidíš, na prosto.
Pojď vzhůru ke mně, velký hrdino,
a jsem-li posud hoden této cti,
v boj se mnou utkej se. Kéž skončen tak
můj život neblahý."

To Renald děl
a Ožier slezl s oře beze slov
a kráčel vzhůru. Poklonili se
pak bohatýři sobě na vzájem
a meče pozvedli. Tu zahlídl
rek Ožier, že s čela lila krev
se Renaldovi v oči, roztrhl
plášť hedbávný svůj, podal soku půl
a řekl tiše: „Ránu zavaž svou
a oči utři své," a sklopil zrak.

„Dík,“ pravil Renald, rychle poslechl,
a znova pozvedali meče pak.
A počal boj, a cítil Ožier,
jak znaven Renald a jak slabé jsou
ty jindy zhoubné jeho údery,
a slabě tedy také bránil se,
a ani jeden útok nečinil
a couval stále jako znaven sám,
a pojednou se zastavil a řek':
„Hle, co ten prach tam v pláni znamená?“
A v tom už Renald slyšel řehtání
a poznal, Bajárův že byl to hlas
a vzkřikl radostně, a v údolí
za hájem spatřil nyní Malgise,
jenž na Bajáru seděl, mocný voj
mu obrněných mužů sledoval
a Gišár s Alárem a s Renaldem
teď v radostné propukli jásání
a Renald pustil meč a zapomněl,
že v tváři stál mu velký bohatýr
a že je v boji s ním. Však Ožier
tak pravil mu: „My jindy setkáme
se opět, Renalde, a uvidíš,
že nejsem sketa, i když v útěk dám
se nyní před přesilou přátel tvých!“
A stoupal rychle se skal, Renald však
to dobře viděl, že jej v rukou měl
rek Ožier a že mu děkoval
svůj zachráněný život. V šerý háj
tak tedy za ním volal dojatý:
„Tvůj dnešní útěk, reku bez bázně,
v tvém věnci slávy zlatým listem jest,

a žádné nezískal jsi vítězství
nad toto větší! Sebe překonal's!
Mou urážku jsi láskou splatil mi!
Věz, v ráji někdy budou andělé
tvou chválu za to zpívat, hrdino,
v tom ráji, kde už bojů nebude,
v tom ráji, jehož král náš Spasitel!"

Tak volal v šerý háj, a blíž a blíž
se Bajár hnal a za ním přátelé,
a ti, již vyšli bratry lapiti
jak v sítě zvěř, teď náhle zmizeli
a prchali v divokém útěku.
A v náruč Malgisovi Renald kles'
a líbal Bajára a s pláčem pak
veď' Malgise, kde Ryšár umíral,
však Malgis pravil: „Ryšár bude živ!"
A hledal byliny a rozmlel je
a položil na ránu, zavřela
se ihned jako božím zázrakem
a Ryšár klesl v tichý, klidný sen.
A položili na Bajára jej
a za nedlouho všichni zdvihli se
a vraceli se rychle v Montalbán. —

Jel Malgis v čele celé výpravy
a Bajár s posud spícím Ryšárem,
na jehož hřbet byl dobře připevnén,
byl v středu voje, zadní tvořil stráž
však Renald s Alárem a Gišárem.
A hlubokou se brali cestou teď
a ve večerním vzduchu Montalbán

už kynul jim ne příliš z daleka
a v skalách nevelkého průsmyku
čněl k nebi starý, vytesaný kříž,
kol něhož kvetla planých růží houšť,
a řekl Renald nyní bratrům svým:
„Voj prošel šťasten náš a u hradu
už bude za chvíli a v jistotě
se Ryšár octne. Nuže, slezme zde
a pod tím křížem pomodleme se,
dík vzdejme Bohu, že nás zachránil.“

A seskočili s koňů, zachrastil
keř planých růží však, a bledý muž
se zjevil náhle, Ijón byl to král,
a Alár vzkřik' a Gišár tasil meč
a zvolal: „Bídná zmije, zemřeš teď
a duše tvoje peklu propadne!“

Však Ijón nedbal, před Renaldem klek
a kolena mu objal volaje:
„Já přišel pro svůj trest a žádám smrt!
Vždyť vidíte, že nemám ani zbraň
a v moc že vaši sám se vydávám.
Než usmrtíte, urážejte mě!
Však krvavějších není urážek
než těch, jež sám jsem sobě met' už v tvář.
Jsem bídný, podlý nad vše myšlení.
Smrt bude spásou mou, však, Renalde,
přec dříve, než mě v hněvu usmrtíš,
ó řekni mi, že hřích mi odpouštíš,
pro kajicnost mou. Ó můj Renalde,
ty srdce máš tak prosté, věrné tak

a tedy lež a slabost nechápeš.
Jest slabost kořen ohavností všech
a více hříchů spáchala než zášť,
neb velkodušné může záští být,
však sketská slabost vždy jen mrzká jest,
ta sestra strachu, matka podlosti.
Můj Renalde, hle, překonal jsem ji,
ó zab mě, zab! Však dříve promiň mi!"

Stál Renald něm, však Alár horlil tak:
„Lež sídlo v srdci toho krále má,
ne, bratře můj, ty nesmíš věřit mu!
Kdo ví, jaká se kryje podlá lest
za touto kajicnosti líčenou?
Nuž, nebuď slabým, mámit nedej se.
Hned usmrťme tu zmiji proradnou."

Však Renald ruku králi podával
a z prachu zdvihal jej a snivá zář
mu plála v zracích. Pravil: „Ijóne,
z tvé ruky blaho svoje nejsladší
jsem někdy přijal, ruku sestry tvé.
Jak mohu krví tvojí potřísněn
před matku stoupit drahých synů svých?
Ty zbloudil's, ale ty se vracíš ke mně,
nuž, buď mi vítán, bratře ženy mé."

A Ijón hlavu sklonil hluboce
a promluviti pláčem nemohl
a zdálo se, že mdloba schvátí jej,
a Renald vzít jej musil v náručí,
by k zemi nekles', a tak drže jej,

svým řekl bratrům: „Vzpomínejte si,
při památce vás matky zaklínám,
na onen den, když psanci přišli jsme
v dům krále Ijóna. On přijal nás,
a útočiště dal nám, Montalbán.
Nuž, na to vzpomínejte, ostatní
však zapomínejte. Tak ráje král
i naše hříchy někdy přehlédniž,
až soudit všechny bude lidi nás."

Tu Alár podal králi ruku též
a po něm Gišár, Renald ale řek':
„Nuž, jeďte tedy s Bohem v Montalbán
a Ijonettě hosta přiveďte.
Mne ale nechte zde, až pod křížem
svou vykonal jsem vroucí pobožnost,
neb srdce moje po kraj plno jest
a po útěše prahnu, kanoucí
jak svatý déšť nám v duši z modlitby."

Jel tedy Alár, Gišár s Ijónem
a Renald zůstal sám a objal kříž
a duše jeho plna paprsků
svá rozkládala křídla, povznésti
se k Bohu chtěla, stržena však zpět
zas byla náhle k zemi, ozvalo
hrom jako dálný kopyt dunění
se z nenadání, v šeru večerním
se rekovná zjevila postava
a Renald uzřel nyní před sebou
na koni plavém jako žita klas,
když uzrál pro žně, muže mladého

ve zbroji ze stříbra a v tunice
jak padlý sníh. A hvězda večerní
se právě prosypala na nebi
a nad temenem juna démantně
svit rozlévala svůj, a hvězdy dvě
jí podobné pod čelem kmitaly
se jinochu, a ty teď upíral
na Renalda a jal se mluvit tak:
„Já neznám tě, však tuším přec, kdo jsi.
Rek žádný jiný také vzezření
jak tvoje ani míti nemůže!
Z tvých očí duše svítá veliká
a plna dobroty. Na tváři tvé
je utrpení stopa, dumání,
a bohatýr jsi celý zjevem svým
a cos, co určit ani neumím,
mi praví, že jsi velkým člověkem.
Ty's Renald z Montalbánu! Uhod' jsem?
Syn Ajmonův jsi, mnoho zkoušený!"

Kýv' Renald hlavou a tak promluvil:
„Jak ty jsi uhod', uhodnu též já.
Tvůj jarý zjev, tvá krása jinošská,
tvých údů síla, modrých zraků vzlet
a také cos, co určit neumím,
mi praví, slavený že Roland jsi!"

„Ty uhodl's," řek' Roland. „Hledám tě.
Vstaň, Renalde, od kříže, poslyš mne."
„Já naslouchám," řek' Renald, „ale proč
bych proto kříže pustiti měl peň?
Mně tak jest sladce držeti se ho,

jak Spasiteli na něm viseti
kdys bylo trpko. Nuže, krátce mluv."

„Co říci mám ti," Roland odvětil,
„to nesrovná se s křížem svatým snad."

„Cokoli řekneš," na to Renald děl,
„tak odpovím ti, že se srovná to
s tím svatým naší spásy znamením."

Tu zachmuřil se Roland a pak děl:
„Že nepřátely jsme, ty zapomněl's."

„Já vzpomněl" řekl Renald, „zákona,
jenž vespolnou nám lásku ukládá."

A sklopil Roland zrak a zmaten děl:
„Já Karla jako otce miluju."

„Toť tvoje sladká jesti povinnost,"
řek' Renald. „Teď však mluv, proč hledal's mě."

Za krátkou chvíli Roland pravil tak:
„Král Ijón zrádcem jest, to dobře víš.
Chtěl tebe lapit, Karlu vydati.
Jest pravda, že jej císař požádal,
by tebe vydal. Právo k tomu má,
neb stojíš v zpouře proti koruně.
Však Karel nevěděl, jak hanebné
král Ijón proti tobě pikle kul.
V prach mrzký takto Karlův majestát
král Ijón strh'. On cítil vinu svou

a v strachu pod tvou střechu nyní prch'.
Ty chceš jej ztrestat? Já však pravím ti,
nám vydej zrádce! Pomsta naše je,
před soud svůj Karel sketu požene."

Tak řekl Roland, Renald odvětil:
„Král Ijón vinen proti vám i mně.
Však dobře děl's: on ke mně utek' se.
Ty dáváš nyní, abych vydal jej.
Já odpovídám pouze otázkou:
Ty vydal bys jej, kdyby v důvěře
se k tobě uchýlil co kajícník?"

Vzplál Roland ruměncem a šeptal: „Ne!"

„Nuž," řekl Renald, „z jaké příčiny
je úsudek tvůj o mně křivý tak?
Proč níž mne sama sebe pokládáš?"

„To nečiním!" vzkřik' Roland horlivě.
„Já před tebou se kořím, žel však, žel,
že rozejít se v míru nemůžem!
Ty krále Ijóna mi nevydáš,
já chápu to, však vyzývám tě v boj,
neb tak mi moje káže povinnost.
Je trpká jako smrt. Však, reku, vstaň,
meč uchop svůj a sedni na koně!"

A Renald pravil, drže kříže se:
„Ty, bohatýre, víš, že neznám strach,
že před nikým na světě neprchám,
ni před tebou, ač rekem největším

jsi na zemi, a proto mluviti
tak přímo s tebou mohu, Rolande.
Ó vyslyš mne! Buď míru andělem!
Ty vidíš, pod křížem že klečím zde,
však před tebou bych klekl, reku, též,
neb miluju tě láskou bratrskou.
Hleď, ruce svoje k tobě povznáším:
Ó smiř mě s Karlem! Krev ať neteče
už déle v tomto boji bezbožném!
Krom hanby všemu podrobit se chci.
Ó smiř mě s Karlem! Manem budu tvým,
a dám ti Montalbán i Bajára
co znamení své velké vděčnosti!
Nač koně pak mi třeba bude už?
Já půjdu z Francie, v poušť někam v dál,
a ty jsi hoden mého Bajára
a ponese tě v slávu nesmírnou,
neb u svatého hrobu pokleknu
a za tebe se k Bohu pomodlím
tak horlivě, že svaté lásky král
mě neoslyší! Žehnat budu ti,
neb spásou budeš mou, když ukončíš
spor neblahý ten! Žel mi krve jest,
jež tekla už, a žel mi bratrů mých!"

Tak zvolal Renald, hvězdou ozářen,
jež zlatým okem na něj hleděla
z těch výšin bezedných, kam vznášel zrak,
a Roland dojat v hloubi duše byl,
a slova jediného nenašel,
však démantové slzy tekly mu
po tvářích, na nichž ležel mládí pel,

a kývl Renaldovi; slavný slib
v tom ruky přátelském byl pohybu,
a mizel plavokštický junýrek
ve mlze večerní, kde kmitala
se stříbrná ta jeho lesklá zbroj
a sněhobílá jeho tunika
jak blýskavice dálná soumrakem.

Tak tedy poprvé se setkali
ti reci dva, a tak se rozešli
v ten tichý večer, aniž mečů svých
by byli proti sobě tasili. —

VI.

Však slyšet Karel nechtěl o smíru
a rozkaz dal, by vojsko hnulo se,
byl jist, že rychle skončen bude boj,
že slávě jeho bude vrácen lesk,
jenž v nekonečném sporu s vasaly
byl utrpěl. A lesk ten nutný byl
tou dobou víc než jindy, do Španěl
když chystal se, neb touha nesmírná
jej pudila, by slunnou onu zem
vzal pohanům a vrátil věřícím
a nejsladším mu bylo nyní snem,
by Rolandovi její korunu
na junou vložil bohatýrskou skráň.

Jak Renaldovi srdce bolelo
nad novým zápasem a nad krví,
jež zase tedy hojně poteče!

Jak toužil po tom, s Karlem setkat se
a tváří v tvář mu stát. Snad vnikl by
mu v srdce jeho hlas? Však mluviti
s ním nechtěl Karel. Vzkázal v odpověď,
když o to prosil, Renaldovi tak:
„Chci, abys bez podmínky podrobil
se vůli mé, co pánu svému man,
a proto dřív tě vidět důstojnost
mi brání moje, neboť buřič jsi,
a s takovým král jednat nemůže,
to bylo by, jak bych ti přiznával,
že aspoň stínu práva při tobě."

A Renald pravil: „Práva ne jen stín,
ne, celé na mé straně právo je!
Jsem mužem volným, ač jsem králův man.
Být mužem, to je také majestát,
tak velký, zajisté, jak králem být,
Bůh stvořil muže, krále lidé jen,
a dílo boží větší lidského.
A proto brání mně zas důstojnost,
bych vstoupil před krále jak jeho rab.
Smír hledám, otrokem však nebudu.
A neuzná-li král mou důstojnost,
pak jeho neuznávám majestát.
Jest podmíněna každá povinnost, —
když na jedné jen straně býti má,
jest otroctvím. Kde právo přestává,
tam povinnost jest také u konce."

To Renald vzkázal tedy císaři,
a stará rána znova vřela zas.

29*

Blíž táhlo vojsko. Denně v Montalbán
se zprávy dostávaly o síle,
jež lila se v ty tiché krajiny,
jak velké moře, které nízký břeh
svým zaplavuje zhoubným přívalem,
a Renald když na tváři lidí čet'
tam dole v městě úzkost tajenou,
svým milým bratrům pravil jednou tak:
„Dnes na výzvědy v lesy pojedu.
Mám tušení, že kdesi v samotách
se setkám s Karlem. Kdyby náhoda
nás svedla náhle, odklizen tím spor
by prostě byl, zda brání důstojnost
nám na vzájem se sejít tváří v tvář.
Ach zjevné jest, že vzkazy poselstva
nás k cíli nevedou. Jest slova zvuk,
když bezprostředně z duše vychází
a v duši druhou vnikne, čaromoc,
však slovo vyřízené, napsané,
jest jako plod, jenž pelu nemá víc.
A proto celá moje naděje
jen v rozhovoru s králem spočívá."

A Ryšár řekl: „S tebou pojedu.
Jsem ještě sláb, však nejsem nemocen.
Vzduch lesní uzdraví mě na dobro
a přímý slunce teplý paprslek,
jenž nezbledl, než pronik' hradu zeď,
mi jako lékem bude kouzelným!"

A jeli tedy Ryšár s Renaldem
a Alár zůstal v hradě s Gišárem. —

Po celý den se lesy toulali
po cestách strmých, trním zarostlých,
a mnohé Renald s bratrem Ryšárem
tam potkávali tlupy, hrnoucí
se k Montalbánu, mnohý tuhý boj
jim bylo také podstoupit a v hrad
se chtěli vracet velkým obloukem,
by silným davům tak se vyhnuli.
Však v nepronìknutelných houštinách
tu zabloudili posléz, černá tma
je pohltila v příšerný svůj klín
a Renald, Ryšár, ba i Bajár sám,
už unavením velkým klesali.
Tu posléz řídl hvozd, a na nebi,
jež konečně nad sebou zahlédli,
se slabá záře jakás šířila
a vnikala i v lesní mrákavu.
Tu řekl Renald: „Sladký bratře můj,
to měsíc za pahrbky vychází,
nuž, odpočiňme zde a čekejme,
až nyní světlo svoje rozlije
po šírém kraji. Snadno bude nám
pak cestu opět domů nalézti,
když poznáme, v kterých jsme končinách.
Jde na mne jakás těžká dřímota,
však vím, že dlouho spáti nebudu.
Nuž, pohovme si. Bajár napase
se zatím zde a bude posilněn."

Tak řekl Renald, s koně seskočil
a v trávu klesl svěží, vysokou

a zdřiml hned, a ležel nehybný
jak mrtvý v rakvi.

Ryšár ale bděl
a zraky upíral na chvějnou zář,
jež víc a víc se stále šířila
a jasnila, až přísvit stříbrný
kraj celý ponenáhlu zahalil,
a na to čarosladké pozadí
se neurčitě kladly, mátožně
tam vrchů dálných velké obrysy,
zde blízkých stromů šeré obrazy,
a tiché vody místy blýskaly
se vedle hustých stínů v soumraku
jak snící nivy tajuplný zrak.
Les dýchal hlubým šumem. Někdy svist
se nočních ptáků ozval, ostrý zvuk,
a zapad' opět v hluché mlčení.
Svět byl to divný, cosi vkrádalo
se v srdce Ryšáru jak tušení
o jiném bytí, cizím člověku
a touha po tom bytí neznámém
se zmocnila ho. Byl to lepší los,
ten hmoty němé? Neznala, co bol?
A neurčitý jakýs tichý žal
nad lidským osudem se ozýval
mu v hloubi nitra. V tom však zahlédl
od lemu hvozdu, v kterém rozjímal,
ve jasné mlze velké postavy,
jež koňmo jely a jež zdály se,
že cestu hledaly, a Ryšár vstal,
by bratra zbudil. Však jak sladce spal!

zda nebyl hřích to, oloupiti jej
o dobrodiní spánku? Vzal svůj meč
a plížil, opatrně jako had,
se k cizím jezdcům. Měsíc vysoko
stál na nebi už, svítil mužům v tvář
a Ryšárovi zdálo se,
že poznává je. Byli lidé to,
jež zajisté byl Malgis vypravil,
by Renalda šli hledat do lesů,
když nevracel se s bratrem v Montalbán.

A Ryšár z trávy vstal a zavolal::
„Sem ke mně, věrní moji, zdrav vás Bůh!"
Však omyl svůj v té chvíli poznal už
a rychle klesl tedy v trávu zpět
a doufal skrýt se v stínu. Pozdě však
na spásu myslil svou a jeho zbroj
jej zradila, neb v lesku měsíce
se třpytila při jeho pohybech
a zanedlouho síla obřímá
jej zadržela, hromový pak hlas
„stůj!" zavolal, a Ryšár ztracen byl.
Vstal z vlhké trávy. V duši pravil si:
„Co nyní činit mám? Jich mnoho jest
a pustím-li se s nimi v lítý boj,
tu lomoz zbraní bratra probudí,
jenž na pomoc mi přijde. Ztraceni
jsme zajisté pak oba. Ztracen tak
jsem pouze sám. Nuž, budiž. Vítám smrt.
Ta záhada, jež ke mně mluvila
před chvílí v lese, byla pokynem,
že hodina má blízka. Netruchlím,

vždyť cítím, naše věc že chýlí se
ke koncům zlým. A radost života
už prchla mi. Života trpkosti
jsem příliš okusil a zůstala
mi v duši hořkost, jako odporná
chuť tomu v ústech zůstává, jenž pil
číš plnou pelyňku a otravy.
Kdo ví? Snad bratry svoje spasím též
svou smrtí dnes? Snad Karel smíří se,
když na jednom z nás pomstu vykonal?"

Tak rozjímal a vzhlédl muži v tvář,
jenž proti němu stál, a ten mu děl:
„Ty's jeden z Ajmonových synů? Mluv!
Ty podobáš se, věru, Renaldu,
jejž nedávno jsem viděl. Roland jsem."

A Ryšár třásl se, by hromový
ten hlas nezbudil bratra Renalda
a řekl téměř šeptem: „Uhod' jsi.
Své jméno zapírati nebudu.
Jest Ajmon otec můj. Já Ryšár jsem.
Jsem chor a sláb. Jsem sotva vyhojen
z ran smrtelných. Jest boj mi nemožným.
V tvé ruce dal mě Bůh. Nuž, k potupné
mě smrti veď. Dík Karlův bude tvůj."

A zasmušile hleděl Rolandu
v zrak sokolí, však rek mu odvětil:
„Ne císařův, však můj jsi zajatý.
Zde ruka má. Co mluvíš, Ryšáre,
o potupě? Kdo tebe tupit smí,

když já tě chráním? Běda, kdo by chtěl
se tobě, reku, blížit bez úcty!"

A Ryšár pravil: „Věřím, Rolande,
jak v Boha, v tvoje pravé rytířství.
Nuž, pojď a veď mě, kudy libo ti.

A mlčky oba reci kráčeli
tou svatoslavnou nocí měsíční,
a přišli brzy v tábor veliký
za vrchem, jenž ho zrakům plně kryl
z té strany, kde byl hustý onen les,
v němž Renald posud spal. Hned šířila
se bleskem zvěst, že zajat Rolandem
syn Ajmonův, a tábor bouřil se
tou zprávou velikou, jásot k nebi zněl
a Karel pozved' hlavu v stanu svém
od polštáře, kde dřímal, udiven
vzhléd' k Rolandu, jenž k loži přistoupil,
sen střásaje pak, císař tázal se:
„Co znamená ten povyk? Blíží se
snad nepřítel?" A Roland odvětil:
„Je v táboře už jeden z nepřátel.
Já přivedl ti, pane, Ryšára.
Mým zajatým jest. Vzdal se bez boje.
Je chor a sláb, a proto rozkaz dej,
by měkké lůžko pro něj ustlali.
Jsem znaven též, a proto lehnu spát."

A tiše odcházel, byl Karel něm,
tak překvapila velká jej ta zvěst,
však brzy nabyl slova. Zajásal:

„Bůh vyslyšel mou prosbu horoucí!
Mé pokoření konci blíží se!
Zas klidně budu spát, sen plašiti
mi nadál nebude už vědomí
to trpké, čtyři čela přesmělá
že ve vzdoru, jak štíty tvrdých skal,
mé blesky vyzývají bez trestu
a posměch z moci mé že tropí si!"

Tak zvolal císař, koltra zvedla se
a vešel Ném a vešel Ožier
a reků dav a vedli Ryšára
a císař, zhlédnuv jej, se zachmuřil
a hrozný jeho planoucí byl zrak.
Však Ryšár klidně stál, hled nesklopil
a hlavu nesklonil. Tu obrátil
se císař k věrným svým a takto děl:
„Hned odveďte a svažte buřiče!
On propad' smrti, smrti bezectné,
a proto nechci na něj pohlédnout.
Hned z rána zemře. Pouta dejte mu."

Něm Ryšár byl, však v srdci pravil si:
„Co na tom, má že přišla hodina?
Můj bratr Renald přec je zachráněn."
Pak řekl nahlas Ožierovi:
„Vy slyšeli jste? Proč tak nehybně
zde stojíte, jak byste váhali?
Nuž, veďte mě. Mám ráno zemříti
a teď snad ještě půlnoc nepřišla.
Mně spát se chce. Je dlouho do rána.
Mne pouta vaše tížit nebudou.

Mé svědomí jest čisté. Bez bázně
vstříc hledím smrti."

Na to odvedli
jej beze slova, klesl na lůžko
a usnul tiše, k smrti znaven jsa. —

Když slunce ráno v nachu vstávalo,
sto polnic chladným vzduchem zahřmělo
a celý tábor v zbraních leskl se
a jméno Ryšárovo letělo
co heslo k pozlaceným oblakům
a kletby žášti s ním se ozvaly,
neb nenáviděl celý Karlův voj
ty Ajmonovy děti přesmělé
pro dlouhé boje, které po leta
mu konat bylo k vůli buřičům.

Sám Karel vyšel nyní ze stanu,
plášť zlatý kolem něho v slunci plál
a koruna na hlavě hořela
mu démantně, jak skuta z lesklých hvězd.
Na tváři jeho krutý úsměv byl,
když přivedli mu Ryšára, a řek':
„Teď posléz hlavu skloníš, odvážný,
před velebou té svaté koruny,
jíž rouhal jsi se dlouho hříšně tak!
A proto smrtí zemřeš nečestnou.
Ne mečem zhyneš, ale provazem."

A řekl Ryšár: „Vidím, králi, kříž
na kornně tvé, před ním kořím se.

Tvá slova ale, věru, v odporu
jsou se svatým tím spásy znamením.
Msta mluví z tebe, která Bohu jen,
ne lidem patří. Život můj si vem,
ten patří ti, na čest mou nesahej.
Kaž, aby meč mi dali, postav mě
pak tři sta třeba mužům tváří v tvář,
bych pod ranami jejich jako brav
na jatkách padl, s mečem v rukou však
a v boji čestném."

Císař zasmál se
zlým smíchem hlasitým, pak odvětil:
„Kat odpraví tě, neb jsi zločinec."

„V tvých očích jen," řek' Ryšár, vzpřímiv se,
„však před Bohem jsem práv a před sebou,
a soud můj Bůh a moje svědomí —
ti když mě nekárají, smějí se!
Nuž, jednej tak, jak záští tvoje chce,
a odevzdej mě rukám katovým,
však zhanobit mě přece nemůžeš,
a bude-li o hanbě mluvit se,
s tvým jenom bude jménem spojena,
neb jednal jsi — ne jako pravý muž."

Hryz' král se do rtů, hněvem všecek vzplál
a pozved' ruku, jak by udeřit
chtěl Ryšára, však neučinil tak
a řekl pouze hlasem chvějícím
se vnitřní bouří: „Zhyneš, při sám Bůh,
jak pravil jsem ti, rukou katovou!"

A odvracel se. Paladýnové
tu právě přicházeli. Z daleka
již volal Roland, v čele spěchaje
jim, netrpěliv: „Co to znamená?
Můj zajatý má ruce spoutané,
jak zločinec? Kdo osmělil se tak
mě potupit a reka Ryšára?"

Však císař na něj přísně pohleděl
a zvolal s hněvem: „Chlapče, na uzdě
měj jazyk svůj! Je Ryšár zločinec
a buřič nectný, proto zahyne
jak zločinec, a hned, tam na vrchu
kde suchý trčí strom, tam pověsí
jej kat, by celý tábor viděl to,
a širý kraj a slunce, nebesa!
Já přísahal tak. Obávám se však,
by lstí nějakou neunikl mi,
neb známo jest, že Malgis, kouzelník,
to Ajmonovo chrání plemeno,
jež tolik běd na říš mou přivedlo.
Chci tedy, moji paladýnové,
by někdo z vás, jenž dík můj zasloužit
si zvláště chce, se vydal s Ryšárem
až k popravišti, kde by nad ním bděl,
by kat své dílo konal nerušen.
Já synům Ajmonovým nevěřím
a myslím, že se náhle objeví,
by bratra svého ještě spasili.
Snad Alár přiletí jak divá bouř,
snad Gišár chrabrý, nebo Renald sám
na Bajáru, pod nímž se třese zem!

Kdo z vás tu službu tedy vykoná,
již opatrně žádám? Promluvte!"

Tak Karel děl, však všickni mlčeli
a zraky klopili a nevole
se jevila na tvářích hrdin všech,
a Roland lál a zuby zaskřípal
a zvolal: „Císaři, nech bojovat
mě s Ryšárem! Pro Boha slyš můj hlas!

Zrak Karlův metal blesky, upíral
se udiven, s rostoucí chmurností
v tvář paladýnů, kteří mlčeli
tak zatvrzele, hněv jej zachvátil
a v temno zarděl se. Však potlačil
bouř pýchy své.

„Mlč!" velel Rolandu,
pak opět obrátil se k ostatním,
a oslovil, svůj mírniv hromný hlas,
tak Berengára galského, jenž stál
mu nejblíže: „Můj drahý příteli,
ó Berengáre, galskou držíš zem
a Irsko z ruky mé, jsi manem mým,
a povinnost tvá sloužiti mi zde
ve Francii. Než poslyš! Zrušuju
tu povinnost a nikdy přes moře
už nebude ti plouti k službě mé,
ni tobě ani dětem tvým a zem
svou budeš volně držet jako král,
to na památku, že jsi sloužil mi
dnes v okamžiku, když jak sloupové

ti stáli nehybně, již přátely
se mými zdáli vždy. Jdi, s Ryšárem
jeď na vrch onen, k stromu suchému
a dbej, by vykonán můj rozkaz byl,
a Renalda mi zažeň, Gišára
neb Alára divého, zjeví-li
se někdo z nich, by spasil Ryšára."

Však Berengár mu řekl uražen:
„Slib tvůj je pohaněním, císaři!
Když se mnou mluvíš tak, tu zřejmé jest,
že nikdy pro mě úcty nemíval's!
Kdo řekl ti, že čest má na prodej?
Vem Irsko své a krásnou galskou zem!
Kdo k vůli zisku hřeší, proklet buď!"

Dup' Karel v hněvu nohou v tvrdou zem,
a rozechvěn chyt' za plášť Turpina,
hlas jeho nyní slzami se třás'
a mluvil tiše, téměř pokorně:
„Ó biskupe, ty slyšel's?" pravil mu,
„ó příteli ty vzácný nad všechny!
Jsem stár, jsem stár! A proto odvážně
ti vzdorní muži se mnou mluví tak!
Ty buď jim příkladem! Mou vůli plň,
ty z bohatýrů jeden, z největších,
jenž umíš třímat meč i svatý kříž!
Ty víš, co jsem ti dávno sliboval:
až uprázdní se Petrův svatý trůn,
ty na něj dosedneš! Jsemť pomoc tvá,
buď pomocí dnes mou, můj příteli!"

A arcibiskup řekl: „Knězem jsem,
však pravda jest, že umím třímat meč
a stokrát viděl's mě, jak pomahat
jsem spěchal skolit pýchu pohanskou.
Však nikdy, nikdy, králi, pomahat
mě neuvidíš, krev když křesťanská
se vylévati má, a pravím ti
to přímo v tvář, že dobře nejednáš,
když Ryšára chceš katům vydati."

Vzdych' Karel z hluboka a dmula se
mu prsa mocně pýchou raněnou,
zášť jeho rostla, byl jí hluch a slep
a všechna výsost s něho zmizela
a kmetská tvrdošíjnost jedině
jen vládla v jeho duši. Odvrátil
se od Turpina, chmurný jako bouř,
a zvolal takto: „Ožiere, slyš!
Ty's manem mým a stokrát přísahal's
mi věrnost věčnou. Přišlo k sluchu mi,
že v pláni valkolorské nedávno
jsi téměř zrádcem byl, že's Renalda
měl v rukou svých a že's jej nedržel!
Sluch svůj jsem zavřel zvěsti podivné,
však nesplníš-li nyní rozkaz můj,
pak uvěřím a nectným's v očích mých!
Ne, promiň mi. Vždyť věřit nemohu!
Jdi, příteli, a odveď Ryšára.
Buď Pavie, Plačenza, Verčeli,
tvou z toho dne. Zde na to ruka má."

Krok činil Karel Ožieru blíž,
ten ale couv' a řekl nevlídně:

„Dík, císaři, však nechci Pavie,
ni druhých měst. A zrádcem nezvi mě.
Jsem věren ti, však nejsem sluhou tvým,
jenž zaprodá se slepě za peníz.
To ještě pravím ti, že postavím
se s muži svými tomu do cesty,
jenž na Ryšára sáhnout smělost má.“

„Jdi!“ vzkřikl Karel, „jdi a proklet buď!
A nikdy před mou nepřijď více tvář!
Ty hluboko jsi ranil srdce mé
a odervu je nyní od tebe,
jež k tobě lnulo silou veškerou!“

A Ožier šel, tvář zahalenou v plášť,
a v náručí král Rolandu se vrh'
tak volaje: „Ó synu duše mé!
Ty aspoň, ty, mě neopouštěj dnes,
neb tebe vždy jsem něžně miloval,
víc než své děti! Hleď, jsou zrádcové
ti muži všickni, kteří tvářili
se býti přátely! Já věřil jim,
já bloud! Však ty mne nezklameš, ty ne!
To lidé cizí jsou, však v žilách tvých
krev proudí krále Pepina jak v mých!
Ó, moje dítě, synu duše mé,
jak ode dneška ještě silněji
tě budu milovat! A z rukou mých
v klín tvůj se sypat budou koruny!
Chceš Basilej a Dortmund? Holandy?
Chceš pyšné město, Kolín bohatý,
jenž v Rýnu shlíží se? Co ještě chceš?
Jen směle mluv, můj sladký Rolande!“

A jako dítě reka celoval
a vlasy hladil mu, však bohatýr
se z náručí mu trhal, slzy měl
v svých zracích blankytných, a pravil tak
„Měj slitování se mnou, nemuč mne!
Vždyť víš, že nesmím slyšet prosbu tvou!
V mé ruce Ryšár dal se, slíbil jsem,
že nikdo nesmí dotýkat se ho,
a slovu svému, bohdá, dostojím!
Kdo osmělí se státi proti mně?"

Vzplál Karel znova hněvem, odstrčil
od sebe Rolanda a vzkřikl tak:
„Já posud dávám v říši zákony,
a vůle moje nejvyšší jest zde,
a řekl jsem, že Ryšár zahyne,
a stane se tak, jak jsem přísahal,
přes drzé tvoje chlouby! Odejdi!"

Vzplál Roland též a hněvem třásl se
a hromem zvolal: „Králi, přísahám,
že litovati budeš zášti své!
Když Ryšár zhyne rukou katovou,
tu v zajetí se Renaldovi dám,
své jméno zahodím, ne Rolandem,
však Ryšárem se zváti budu pak
a druhem budu věrným Gišáru
a Aláru a bratrem Renaldu,
a proti tobě budu bojovat
a válčit, králi, až do smrti své.
Tak napravím a potrestám tvůj hřích!"

Bled Roland byl a odkvapil jak bouř
a Ryšár zvedal ruce spoutané
a žehnal mu a něm byl dojmutím,
však Karel ztratil zcela rozvahu,
byl šílen pýchou, hněvem, lítostí
a hromem zvolal: „Bože, jaký žal!
Ni jedna duše v celé Francii,
jež povinnost svou konat dovede!
Při této koruně, již na hlavu
Bůh pro mé neštěstí mi postavil,
vám přísahám, že všichni zhynete,
že hrady vaše zbořím, rozkotám,
že těla vaše spálím, popel váš
do větru rozházím, když nestane
se vůle má! Buď proklet onen den,
kdy králem stal jsem se! Proč břemeno
tak těžké na má bedra kladl Bůh?
Zde, vemte ji, tu svatou korunu
a na skráň položte ji Ryšáru
a veďte mne, vy podlí zrádcové,
na holý onen vrch a odpravte
mě místo něho! Žil jsem dlouho dost,
a znaven jsem vám vládnout, sketové,
již Renalda se nejspíš bojíte
a Malgise!"

Tak Karel burácel,
strh' korunu a hodil na zem ji
a strašlivý tak jeho pohled byl,
že všichni zbledli. V tichu hlubokém
tu hlas se ozval. Rispo z Ribmontu,
muž neslavný, tak pravil císaři:

30*

„Jsi v omylu, když myslíš, císaři,
že ve Francii nemáš věrných už
a sluhů poslušných. Jsem jeden z nich.
Hleď, pane, hrabě Rispo z Ribmontu
svou nabízí ti službu. Neptám se,
jak soudí kdo v tvé při, já ptám se jen,
co tvoje vůle, to mi dostačí.
Meč tasím, hleď, už vedu Ryšára,
kde kat jej čeká, vedu v průvodu
jej lidí svých, a zázrak vykonal
by Renald neslýchaný, při sám Bůh,
z mých rukou kdyby vyrval Ryšára."

A nectný Ribmont hodil na hrdlo
sám vlastní rukou provaz Ryšáru
a sklopil pouze zrak, když s bezedným
naň pohled' Ryšár opovržením,
a paladýni vzkřikli: „Hanba ti!"
A odcházeli, Karel ale řek':
„Že na tvou službu nezapomenu,
to uvidíš, než slunce zapadne,
já povýším tě nad ty vysoko,
již s opovržením se vzdalují.
A nyní jdi a konej úřad svůj."
Řek císař tak, však cítil v nitru svém
sám velký stud a Rispo z Ribmontu
se zdál mu vyvrhelem. Smuten byl,
že v spojení byl s mužem takovým
a řekl si, že tímto vítězstvím
své zvůle nezřízené klesl hloub
než každou porážkou, a odcházel
v stan osamotněn, s hlavou schýlenou.

Kýv' Rispo z Ribmontu však lidem svým
a odváděli tedy Ryšára
na lysou horu, k stromu suchému,
kde čekal kat a dole v táboře,
to vřelo jako v kotli nad ohněm,
a bzučelo jak v oulu, nesmírný
ruch panoval jak mezi mravenci
po celém ležení, neb rozbroj byl
tam všeobecný, hádka zuřila,
zda sluší poslechnout či postavit
se proti králi, který záštím slep,
se strhnout dává k činům nečestným.

A mezi tím, co vše to dálo se,
spal Renald v lese spánkem hlubokým,
tak hlubokým, že mdlobě rovnal se,
a netušil, jaké to neštěstí
se valí na Ryšára. Bajár však
bděl za reka a vida na hoře
na lysé hemžiti se lidí dav,
hned větřil, že to cos jak nebezpeč,
v mech hrabat začal, hromně zařehtal
a když se Renald přece nevzbouzel,
tu nohou zabušil tak v jeho štít,
že zvukem kovovým se zachvěl les
a Renald vyskočil a zrak si mnul
a zíral kolem, volal Ryšára
a odpověď když jeho neslyšel,
tu úzkost tušící se zmocnila
ho náhlá, za uzdu vzal Bajára
a spěchal na lem hvozdu, uviděl
tu lysou horu, suchý onen strom,

to lidí hemžení a Ribmonta,
jenž vedl Ryšára, by katovi
jej odevzdal, a Renald vrávoral,
tluk srdce se mu náhle zastavil,
mha kryla jeho zrak, však na mžik jen,
pak vyskočil na věrné zvíře své
a zvolal: „Bajáre, můj Bajáre,
my oba spali spánkem proklatým!
Ten spánek Jidášem byl! Kletba nám!
A běda, třikrát běda, Bajáre,
když nespasíme spolu Ryšára!
Bůh zavrhne nás oba! Bajáre,
teď vzůru! Vzhůru! Leť jak anděl sám,
jak blesk! Jak vítr!"

Bajár sebou trh'
a letěl jako orel, jako bouř,
přes kamení a křoví, příkopy,
sám zdál se bleskem, jiskry lítaly
zpod jeho kopyt, oblak prachu nes'
se nad ním, kolem něho. Z daleka
se Bajár takto chmurnou smrští zdál,
jež, plna zkázy, nivou burácí,
a Ribmont, vida zjev ten podivný,
se zarazil na hory vrcholku
a zrak si stínil rukou, volaje:
„Běs jakýs chvátá nivou, ďábel sám!"
A Ryšár na to oči otevřel,
jež zavíral už, skon svůj čekaje,
a srdce jeho mocně zatlouklo,
neb uhod' hned, že Bajár letí tak
a věděl, blesk, jenž šlehal z daleka,

že Renaldův to vítězící meč,
a zašeptal si: „Přijde ještě v čas?"

A hora duněla už dusotem
těch Bajárových kopyt olbřímých,
a náhle, jak by zem jej vyvrhla
ze svého lůna, kůň i jezdec stál
tvář v tváři Ribmontu, a zlatý lesk
lil s brnění se reka Renalda
a oheň sršel z očí Bajáru
a bylo, jak by svatý Jiří sám
byl přijel potřít znova ještěra,
a překvapením zkamenělý stál
dav mužů na hoře, a pod horou
zřel celý tábor vzhůru s obdivem
a Karel císař vyšel ze stanu
a vykřik' temně, poznav Renalda.
Ten ale mečem máv', svým bleskotným
a hlava Ribmontova sletěla
jak makovice s trupu zrádcova
a se svahu se dolů koulela
jak zahozený kámen, skákajíc,
a dopadla u stanu císaři
u samých nohou třísníc jeho plášť
svou temnou krví, s prachem smíšenou.
Však mezi tím jal Renald Ryšára
a na koně ho hodil před sebe
jak mrtvou věc a výkřik vyrazil
jak dravý pták a Bajár vzpřímil se
a jak by orlích křídel deset měl,
do letu dal se, zmizel mžiknutím,
a zas už v pláni dole, daleko

še smrští zdál, pak stínem, bodem pak
a zapad' do tmy hvozdu, skřivánek
jak zapadá do hloubi vonných trav.

A k nebi nesl divý jásot se,
neb celý tábor chvěl se nadšením
nad Renaldovým činem přesmělým
a nad záchranou reka Ryšára
od smrti potupné. Bled ale stál
jak přízrak císař Karel před stanem,
jenž za ním zlatem hořel, purpurem,
a v očích jeho slzy svítily
a s bolestným tak pravil úsměvem,
když ticho nastalo: „Blíž přistupte,
ó paladýnové! Sem přikročte!
Zde moje ruce! Nuže, svažte mne,
a vydejte mne rychle Renaldu.
On vaším králem jest a císařem,
to na jevo jste dali zřejmě přec,
a buřiče zde není, mimo mne.
Já příliš dlouho žil, to nahlížím,
já unavil vás dlouhým věkem svým.
To bylo pošetilé, na mou čest.
A proto odpadli jste ode mne
a stojím sám! Ne! Jeden zůstal mi!
Zde, jedna hlava věrná, almužnou
mi Renald hodil ji, a zdvihám ji,
jak starý žebrák, vděčně, pokorně!"

A sklonil se a z prachu povznesl
tu Ribmontovu hlavu zsinalou.
jež u nohou mu posud ležela,

a třímal v rukou ji a padaly
jak velké hrachy slzy na tu tvář,
s níž hrůza šla a řinula se krev.

Tu klesal celý tábor v kolena
před majestátem velké bolesti
a štkaní bylo slyšet, vzlyky, pláč
a Roland vstal a zvolal: „Císaři,
my pro tebe chcem všickni zemříti,
a naší krve každá krůpěj tvá!
Veď do boje nás! V boji zničiti
nám sluší, rekům, nepřátele tvé.
Ty hledal's kata, nenašel jsi ho
ve řadách bohatýrů blízkých ti,
buď na to hrd, a zemi odevzdej
tu hlavu, kterou soudil Bůh náš sám.
My spravedliví byli, věrni však,
a milujem tě všickni nade vše,
jen Bůh a Kristus, Panna Marie
nám tebe dražší jsou a světější.
Na dnešní zapomeň, o pane, den,
buď Karlem zas, tím velkým císařem,
jenž nese kříž, by za ním Francie,
ta sladká naše matka, kráčela!
Jsme všickni tvoji, ujče, buď zas náš!"
„Veď do boje nás!" všichni zvolali
a hřměli mečem divě o štíty,
až lesy třásly se kol dokola
a Karel v trávu hlavu položil
tu bledou Ribmontovu, krvavou,
a náručí své dojmut otevřel
vstříc táboru a Roland klesl mu

jak dítě na prsa a poklekl
a císař skloněn líbal vlasy mu
a šeptal s pláčem: „Vrátil jsi se zas
na srdce moje, dítě divoké?"

A takto smír byl zase zpečetěn
a heslo znělo: „Vzhůru v Montalbán!" —

VII.

Běd nových dlouhá řada začala
tak opět v oné válce krvavé,
jež věru všem se zdála bez konce!
Jak těsně svíral císař Montalbán!
Hrad, jako útes z moře, z tábora
čněl zachmuřen, a jako přívaly
se vojska hnala v bouřích divokých
vždy z rána hned a někdy v noci též
ku branám města, k hradbám, pod věže
a Ajmonovým dětem naděje
už v prsou zmírala, že vzejde kdy
den míru pro ně, ticha, pokoje!

Tu Malgisovi zželelo se jich
a krve prolité a pravil tak
jim jednou na večer: „Ó přátelé,
moc Karlova vás zcela udolá,
vy podlehnete, síla zvítězí
nad právem svatým! Smutný je ten svět,
ten lidí svět, a chtěl bych daleko
zas v lesích žít a tichých samotách

svým myšlénkám, svým nadpozemským snům!
Jak mohu ale tak vás zanechat?
Já půjdu, ale dříve vykonám
čin neslýchaný. Skončím náhle boj
ten krutý, který řádí pod hradem
tak dlouho už. Já zítra povím vám,
zda doufat na mou pomoc můžete,
neb v nitru svém sám s sebou bojuji
a nevím, zdali jednat právo mám,
tak jak mne nutí k tomu útrpnost.“

A odcházel hluboce zamyšlen
a s nedůvěrou za ním hleděli
a s podivem. Jak mluvil záhadně!
On ale v komnatu se uzavřel,
tam celou noc jej mluvit slyšeli
a hlasy jakés odpovídaly
mu jako šelest vánků ve stromech
a jakés mlhy, bledé mátohy
a neurčité stíny smykaly
se jeho oknem v šerou komnatu
po luny paprscích. Po celou noc
to trvalo a ráno bled a chor
se Malgis zjevil v síni. Pravil tak:
„Je rozhodnuto. Půjč mi Bajára,
můj Renalde! Tvá spása blízka je.“
Sed' na koně a vyjel stranou tou,
jež posud prosta byla nepřátel. —

Sluj temná zela v lese, v její klín
se Malgis ponořil a Bajár s ním,
a opět šepty ozývaly se

tak tajůplné, opět mátohy
tmou míhaly se v sluji, vyšel pak
i s koněm Malgis. Ale byl to on?
A byl to Bajár? Oba změněni
až k nepoznání byli. Hnědý byl
dřív bílý kůň a zdál se sesláblý,
jen pomalu se vlekl, klesala
mu hlava, jak by unést nemohly
tíž její nohy křivé, kulhavé!
A Malgis zdál se starcem! Bílý vous
mu splýval na prsa a byly tak
ty tmavé jeho oči zapadlé,
že slepým zdál se! Vrásky bez počtu
měl na tváři, a roztrhaný háv
kryl těle jeho zhublé, chatrné,
a chvějící se jako chorobou.
Tak dojel do tábora císaře. —

„Co hledáš zde?" se hrubě ptali ho
a hlasem skuhravým jim odvětil:
„Jsemť poutník, jenž se znaven navrací
z těch míst, kde spasitel náš, Kristus, žil,
a mluvit s císařem mi nutno jest.
Jen jemu svěřím, co mne vede sem."

Ném zaslechl to, pravil: „Příteli,
až na večer tě, chceš-li povedu
v stan císařův; dřív nelze mluvit s ním.
Jsi hladov? Dám ti jíst a pít ti dám,
když trápí žízeň tě."

„Chci pouze spát,"
řek' slabě Malgis, „pít však nebudu

ni jísti dřív, než s králem promluvím.
Tak jednati mě slavný nutí slib."

Tu nechali jej tedy spočívat
a Malgis spal a v šeru večerním
pak bloudil táborem a vešel v stan,
kde seděl Ožier a bylo s ním
tam přátel mnoho. Pili vespolek
a vidouce teď toho poutníka,
jenž z dálné Palestýny přicházel,
číš hned mu podali, již nepřijal,
pak tázali se ho, co uviděl
na pouti své a co byl uslyšel.

A Malgis řekl: „Mnoho zvěděl jsem,
co víře nepodobné zdálo se,
však ze všeho mně nejvíc poutalo,
co o Karlu se, králi, mluvilo
a jeho cestě v ony končiny
a v Cařihrad. Sám píseň složil jsem
o oné výpravě. Je libo vám,
pak zazpívám ji. Mnohý z vás byl též
tam s Karlem zajisté. Nuž rcete mi,
zda pravda vše, co hlásá píseň má."

To řekl Malgis hlasem skuhravým,
když ale harfu Ožier podal mu
a zvolal: „Starče, nuže, zpívej nám,"
tu čarokrásným stal se jeho hlas
a zasáh' v struny, které zazněly
jak ptačí klokot a pak zazpíval
svou píseň, jejíž obsah tento byl:

„Buď, pánové, Bůh přítelem vám všem
vám, kteří sluch mi nakloňujete
a se mnou chvalte jej, jenž slávy král,
na kříži muka pro nás podstoupil!
On mečům vašim dává vítězství,
kéž písni mojí vzlet a sílu dá!
O Karlu pěji, králi Francie,
jenž sem vás veď', dobývat Montalban.

Den krásný byl, když jednou s dvorem svým
šel v opatství svatého Diviše,
by přítomen byl v slávě královské
mši svaté, kterou sloužil Turpin sám,
ne v šedém chrámě, ale v zahradě
pod stromy šumícími. Zpívali
tam drobní ptáci sladce, tichounce,
a modrý dým se nesl kadidla
až k bílým oblakům od oltáře,
jenž zlatě skvěl se v šeru zeleném.
Král na hlavě měl z perel korunu,
meč po boku měl zlatý, z nachu plášť
mu k nohám spěl a jasně slunce dvě,
pod čelem zraky jeho hořely.
Teď znamenal se křížem, poklekl
a kolem stáli jeho rekové
a klaněli se Bohu. Olivier
byl opodál pod vonnou olivou
a vedle něho cizí rytíř stál,
jenž do Paříže přišel z daleka
a Jafetem se z Palmy jmenoval.
A po mši Olivier tak pravil mu:
„Rci, mnohý už jsi viděl cizí kraj

a králů mnoho, viděl's v žití však
a v širém světě muže, který by
tak bohatýrsky hleděl nebi v tvář,
jak císař Karel? Viděl's v žití svém
kdy čelo, které tak by korunu
nést dovedlo, jak čelo Karlovo?"

Tu Jafet z Palmy řekl s úsměvem
„Tak mluví nezkušené jinošství,
znám krále většího, než král je váš,
znám krále, jehož důstojenství jest
nad důstojenství toho krále zde
jak světlo dne nad bledé svítání.
Mrav jeho rytířský nad Karlův mrav,
jak zlato nad stříbro."

Tak Jafet děl
a Olivier se v temno červenal,
neb mnoho kolem stálo rytířů
a slyšeli též paladýnové
řeč cizincovu. Zvolal Olivier:
„Při živém Bohu, tedy pověz mi,
kdo jest ten král? Mluv, abych nemyslil,
že pouze snižovati Karla chtěl's?"

Však Jafet tvrdošijně odpíral
a živá tedy hádka povstala
a povyk velký, tak že Karel sám
vše uslyšel a přistoup' s úsměvem
a pravil Jafetu: „Můj rytíři,
a z dáli poutníku, ty hoste náš,
rci jméno toho krále, půjdu tam,

kde stojí jeho trůn, a pravda-li,
že pevněji je v ruce jeho kříž,
než v ruce mé, a větší křesťanství
že prospěch kyne z jeho vůdcovství
než z vlády mé, tu rád se pokořím
před mužem tím a budu jeho man!
Však byla-li tvá řeč jen strojena
a chceš-li pouze ponížiti nás,
pak věru, zasloužil bys, muži, trest!
Ne k vůli mně, však k vůli Francii,
té sladké vlasti, která korunu
a žezlo svěřila mně v důvěře."

Plach klopil oči Jafet, zmateně
pak pravil takto: „Velký císaři,
já přiznávám, že planě mluvil jsem!
Král, jehož míním, pravda, bohatší
jest tebe o mnoho a nádhera
je větší v jeho domě, bohatýr
však není jako ty. Ó, promiň mi!
Co činit mám, bych chybu napravil?"

„Nic," řekl Karel, „pouze pověz nám,
o kterém mluvíš králi. Navštívím
jej s paladýny svými. Soudit pak
sám každý může z nich, jak dalece
jsi pravdu děl. Neb v duších zbudil's jim,
to vidím zřejmě, nedůvěru již."

Klek' Jafet z Palmy a tak promluvil:
„Své čelo vyjasni a promiň mi.
Král, o němž mluvím, Hugon Silný jest,

král Grécie a císař Východu.
Je slavné jeho město Cařihrad.
Jest podnož jeho velká Persie,
kde růže kvetou vonné celý rok
a nebe svítí jako z démantu,
když vzejde noc. A Kappadocie
ho poslouchá, jež leží na moři,
v němž nohy koupá své, a spočívá
jí hlava s diademem z bílých měst
na břehu Efratu, jenž jedna jest
z těch velkých řek, jež miluje sám Bůh,
neb tekou z ráje, v němž kdys Adam žil.

Tak pravil Jafet. Karel usmál se
a zvedl jej a řekl: „Zbudil jsi
v mých prsou touhu, milý hoste náš,
ty kraje vidět! Jsou jak pohádka!
Mha modrá halí je a láká cos
mne neznámého v divný jejich taj!
Nuž, půjdu na návštěvu v Cařihrad!“

A všickni přítomní hned zvolali:
„Kéž s tebou smíme, králi, v dálavu!“

Však císař mlčel, skončil modlitbu,
z níž hádka Oliviera s Jafetem
jej vyrušila, sedl na koně
a do Paříže ihned vrátil se.
Tam ale pravil paladýnům svým:
„Nuž, na pouť se mnou! Meškat nebudu.
Hned zítra z rána dám se na cestu.
Do svaté země nejdřív poplujem',

kde Kristův hrob, tam pomodlíme se
a teprv pak pojedem v Cařihrad."

Všech zmocnilo se velké nadšení,
a slunce, vstávající druhý den,
je vidělo, jak pěšky kráčeli.
Šat jejich prostý byl a pokora
jim sídlila na čelech. Šli a šli,
až moře dosáhli, tam vzala loď
je v stinný klín a valem šumícím
je nesla k břehům syrským. Vystoupli
a zase pěšky dále brali se
a šli a šli, až jednou spatřili
na modrém nebi město strmící,
nad kterým záře plála posvátná
a kolem něhož palmy houpaly
své pyšné hlavy. Karel ruku zved'
a řekl tiše: „Hle! Jerusalem!"
Tu padli všichni na tvář v modlitbě
a čelem země dotýkali se
a zvolali: „Buď chválen Hospodin!"
A zraky měli vlhké. Povstali
a za ruce se jali, kráčeli
a vešli v město. Všecko divilo
se mužům podivným. Zdál každý z nich
se obrem být, a čelem přesáhal
je Karel ještě všechny. Bílý vous
jak hlohu květ mu plynul na prsa
a oči jeho jasně svítily,
jak hvězdy z démantu. A mimoděk
jim všude ustoupili v ulicích,
a kudy šli, tam stromy šuměly

jež rostly před domy, a kudy šli,
se muži klonili a kudy šli,
se děti na ně sladce usmály.

A přišli takto před dům z basaltu,
jenž chmurně na náměstí díval se,
kde tráva kvetla. S domem spojen tím
byl šedý, starý kostel veliký,
jenž lidu prázden, stínu plný byl;
les byl to sloupů, klenbu nesoucí
jak nebe modrou, krytou hvězdami.
V ten kostel vešel s paladýny král. —

Tam oltář stál, na kterém první mši
Bůh sloužil sám, neb oltář ten byl stůl,
při kterém jedl Kristus na večer
se svými apoštoly naposled,
než Jidáš zradil jej, než v ruce pad'
svých vrahů rouhavých. Před stolem tím
pak stála hrubá židle, přikrytá
však zlatou látkou, dvanáct podobných
jí stálo podél zdí. Když vešel král
a oltáři se blížil, klonila
se náhle před ním židle pokrytá
a Karel znaven na ni usedl
a paladýni na ty ostatní.
Král netušil, že sedí na židli,
na které při poslední večeři
sám Pán náš seděl, nikdo od těch dob
jí neužíval, nikdo nesedne
už na ni více v konec věků všech!
Král netušil, a paladýnové

31*

též nevěděli, že na židlích těch,
kde spočívali, apoštolové
kol stolu sedali, kde lámal chléb
a víno podával jim Kristus Pán.

Stín hluboký byl v prázdném kostele,
zář ale bílá jako úsvitu
na Karla dštila dolů s klenutí,
kde míhala se křídla andělů
a jakýs zpěv jak dálných zvonů zvuk
se nesl budovou, a udiven
jej slyšel bratr jeden řeholní,
jenž v sakristii meškal, odhrnul
hned clonu u vchodu, jenž vedl v chrám,
a zjevil na prahu se. V podivu
pak zíral na to, co mu zjevil zrak.
Kdo byl ten muž ten velký, přesmělý,
jenž na té židli svaté usedl?
Zář krásnější než ta, jež se stropu
mu dštila na čelo, se linula
mu ode rtů, jež tichou modlitbu
v stín šeptaly, a velkost taková
na smědé tváři psána byla mu,
na tváři klonící se v pokoře,
že mnichu bylo úzko, zachvěl se,
a přece jej to táhlo mocně tam,
k těm divným obrům, jejichž jasný zrak
se usmíval jak nebe azurné.
Krok učinil a chtěl už promluvit,
v tom pohleď na něj Karel. Majestát
těch očí zmátl mnicha ale tak,
že málem padl. Zas se osmělil,

chtěl blížit se, však náhle bál se zas,
zpět v sakristii prchal, oddychal,
pak ale letěl do vnitř kláštera
po schodech vzhůru strmých, mramorných
a zastavil se teprv bez dechu
na prahu kobky, v které v tento den
svou konal patriarcha pobožnost.
Mnich na něj zvolal: „Patriarcho, slyš,
ty svatým jsi a jest Jerusalem
u nohou tvých, jsi jeho pastýřem,
a k vůli tobě vešel v tento dům
Bůh otec sám, a apoštolové
jej provázejí. Ty mi nevěříš?
Nuž, se mnou pojď! Tam dole v kostele
těch dvanáct sedí, a ten třináctý
je velký tak, že mráz mi tělem jde!"

A patriarcha šel. Když zjevil se
ve stínu kostela, hned Karel vstal
a hluboce se před ním poklonil
a jako on, též paladýnové.
Hluk židlí duněl v prázdném kostele,
a patriarcha v rouše sněhovém
o dlouhou berlu podpíraje se,
tak řekl tiše: „Muži obrovští,
kdož jste a proč jste vešli v tento chrám?
Na rouchách vašich prach a z daleka
as vážili jste cestu v tuto zem?"

A odpověděl Karel, mírniv hlas,
by nehřměl příliš v tichu posvátném:

„My vešli v chrám, bychom se modlili
a k vůli odpočinku sedli jsme,
neb, jak jsi pravil, z dáli putujem'.
Zem, která zrodila nás, pane můj,
jest Francie. Mé jméno Karel jest
a královskou dal v úděl korunu
a císařskou mi Bůh. Snad slyšel jsi
už o mně mluviti a o činech,
jež paladýni moji konali?
Zde stojí kolem mne. To Roland jest,
ten plavý jinoch, a to Olivier.
Kříž proti pohanům vždy hájíme."

Tu patriarcha v duši zajásal,
blesk radosti mu vyšleh' ze zraků
a pravil: „Vítej, Karle císaři!
Sám Bůh tě posílá, neb temná noc
se valí na křesťanství! Štítem buď
a kříži pavézou! Ó, uchraň nás!
Ó, ty nás spasíš! Sen mi zjevil to,
jejž snil jsem v této noci. Viděl jsem,
jak anděl stál zde pod tím klenutím
a ukázal mi muže obříma
ve zbroji zlaté, s bílou korouhví
a pravil: Ejhle! To jest pomoc tvá!
Tvář když teď vidím, velký králi, tvou,
tu poznávám ten ze sna mého zjev!
Ty nevíš, že jsi seděl na židli,
na které jednou Kristus spočíval!
Nad všechny krále povýšil tak Bůh
tě, pane můj, a patriarcha já,
zde toho města, jež jest největší

na celé zemi, jménem Kristovým
tě štítem zovu, hlavou křesťanstva!“

A Karel objal jej a polibek
si vtiskli bratrství. A vedl pak
své hosti patriarcha do kaple,
jež drahokamy celá hořela,
by ukázal jim svaté ostatky,
jež klášter choval. Nejvzácnější z nich
ve skříni zlaté byla koruna,
ta svatá z trní, kterou ráje král
na skráni nesl, když jej trýznili.
Teď patriarcha skříň tu otevřel
a všickni padli na tvář do prachu:
Ze skříně sladká vůně stoupala,
tak sladká, že se zdálo přítomným,
že v ráji jsou, a ejhle, se stropu,
kde jiskřilo se tisíc koruntů,
při svitu dýmajících voskovic
se rosa lila, jasná, zázračná,
a v okamžiku z trní koruna
se bílým květem kvyla přehojným,
a patriarcha pravil Karlovi:
„Svou rukavici naplň kvězdami,
jež trní vydalo, a odnes je
v svou drahou zem, do sladké Francie!“

A císař činil, co mu radil kněz,
a mezi tím se libý vánek zdvih',
vzal jeden z bílých květů přesvatých,
nes' vzhůru jej a pak jej upustil
do plavých vlasů Olivierových,

jenž ze všech nejvroucnější modlitbu
v té chvíli v srdci měl, jež čisté tak
jak lilie letní. Vězel tam ten květ
tak prvně jako perla v prstenu,
a sladká zář se z něho linula
po celé tváři bohatýrovi
a podoben byl takto anděli. —

Skříň zlatou patriarcha zavřel zas
a nyní vedl hosti svoje v dům.
Jen málo dní však Karel zůstal tam,
šel k hrobu svatému se pomodlit
a na to k Cařihradu vydal se
na cestu Asií a pravil tak,
když s patriarchou vřele loučil se:
„Můj drahý bratře, slyš mou přísahu!
Já vyrvu Hispanii pohanům
a kříži vrátím ji! Bůh slyšel mě!“
A jásot nesmírný se zmocňoval
při těchto slovech paladýnů všech
a Roland zářil nejvíc radostí
a všickni s palem větve lámali
a mávajíce jimi, zvolali:
„Bůh s námi buď, Bůh dejž nám vítězství!“

Tak Karel s městem svatým loučil se
a na cestu se vydal v Cařihrad. —

Po namáhavé pouti pouštěmi,
kde šelmy vyly, divý bydlil lid,
po namáhavé pouti horami
a údolími s množstvím bilých měst,

po dobrodružstvích mnohých konečně
se z rána jednou zjevil Cařihrad
se svými kostely a věžemi,
jak křídla bílými, na obzoru,
jenž růžový byl zlatem projasněn.
U modrých vod se město slunilo
a sady, háje, vonné zahrady
pás širý, svěží kolem tvořily,
a divili se velmi poutníci
té nikdy nevídané nádheře.
Tak stáli dlouho v němém obdivu,
až Karel znamení dal k pochodu.
Teď vešli v šerý z palem krásných les,
kde v stínu stromů kvetlo na tisíc,
ba na sta tisíc růží, všude zpěv
se slavíků a drozdů ozýval
a flétny zněly všude ze skrytu,
a chvějné vzdechy stříbrozvukých strun.
Zdál rájem se ten libovoný háj
a oživen byl, neboť míhaly
se mezi kmeny mnohé postavy,
na sta se procházelo rytířů
pod šumným stromovím a zlata blesk
plál z jejich rouch, a mnohý po boku
měl dívku krásy skvělé nad míru,
a mužové i ženy dívali
se udiveně na ty poutníky,
krok zastavili, oči stínili
a tázali se: odkud obrové
ti putují a kde že jejich cíl?
A Karel stále jen zas tázal se:
„Kde král je váš, jejž Silným zovete?"

A mlčky ukázali k východu
a dále bral se císař s družinou.

Tak posléz přišli k velké mýtině,
kde krále uviděli konečně:
byl oděn v šarlat, vínek z opálu
mu hořel v temných vlasech nádherně,
na stolci seděl, který koně dva
jako mléko bílí, kroku stejného
tak mezi sebou nesli dovedně,
že sotva sebou hnul, a Hugon král
tak sedě, klidně řídil zlatý pluh,
jímž oral pole. Vůně stoupala
z hrud brunátných a palmy šuměly
na lemu lesa, sílajíce stín
na sluncem ozářenou, teplou zem.

Tu Karel podivil se velice
a kvapným krokem králi blížil se
a pozdravil jej. Král mu děkoval
a s obdivem se díval na muže,
jenž velký, silný, majestátu pln
stál náhle před ním, zraky těkaly
pak zvědavě od Karla k hrdinům,
již stáli za císařem, posléz král
tak tázal se: „Rci, muži podivný,
kdo jsi, a kdo ti tvoji druzi jsou?
Snad vydala vás temná z lůna zem?
Jste jak ty skály, které rostou z ní!"

A Karel na to: „Císař Západu
před tebou stojí, vládce Východu!

Jsemť Karel, a to Roland, Olivier
a chrabří moji paladýnové.
Snad o nás slyšel jsi už mluviti?"

Král Hugon přestal ihned orati
a vítal Karla, který pravil mu:
„Jak podivné, že sám jsi oráčem,
že ruka, mocné žezlo držící,
též rádlo vede!"

Král se usmál však
a pravil: „V polodivé zemi tvé
jest síla vším, a proto znamením
jest jejím meč. My milujeme mír
a sladké jeho plody, proto pluh
jest naší zemi zlatým znamením."

Tak řekl král, na tváři dvořanů
kol stojících se úsměv jevil též,
v němž pohrdání ale krylo se,
a Olivier a Roland, císař sám
se červenali studem. Karel děl:
„Tvá ústa přetékají sladkostí,
přec něco v slovech tvých, co raní nás,
ač nevím, jak to nazvat . . . Prostí jsme.
Pluh u nás doma je jen železný,
jak naše meče. Zlata najdeš však
ve srdcích mužů franckých. To mi věř.
Snad sladké plody míru do klína
by nepadaly vám bez drsnosti,
jež na západu čelí pohanům."

Teď opět král se lehce zapálil
a hleděl přísně na své dvořanstvo,
pak za ruku jal Karla, pravě tak:
„To nechtěj Bůh, bych hosta urazil!
Pojď nyní v dům můj, blíž se poznáme
a mraku mezi námi nebude!“ —

Tak tedy šli a nový čekal div
na bohatýry, dům když viděli.
U moře stál a celý vystaven
byl z mramoru nad sněhy čistšího.
Síň, v kterou král je vedl, ohromná,
sto měla sloupů, mramorný to les
byl bílý jako pěna mořských vln,
a klenutí na sloupech modralo
se oblakem z azurných jemných žil
a celé bylo květy pokryto
a ptáky stříbrnými, sypaly
se perle z květů, ptákům hořely
však rubínové oči ve hlavách.
Kol sloupů zlatí hadi vinuli
svá lesklá těla, každá hlavice
však ozdobena byla sochami
dvou hrajících si dětí ze zlata
a bledé mědi. K ústům tlačily
ty smavé děti trouby ze sloni,
a vál-li vítr k domu od moře,
tu vycházely zvuky z nástrojů
a pojily se v souzvuk přesladký.
V té síni stály stolce ze zlata
a purpurové clony visely
u dveří všude, zlatem protkané

a s lemem z drahokamů kmitavých.
Síň byla plna mladých rytířů,
jimž pláště z nachu s ramen plynuly,
a Karlovi a jeho družině
se zdálo, že jsou v domě žebráky.

Teď bylo hudby slyšet posvátné,
mše končila se právě v paláci
a náhle zlaté dvéře rozlítly
se dokořán a ejhle, královna
šla z kostela a dcera její s ní.
Ta dívka byla krasší nad hvězdu,
a bílá jak ta vonná lilie,
již v ruce měla, vlasy jako noc
se temnily nad pyšným čelem jí,
a oči jak dva černé démanty
v tmě dlouhých řas jí luzně zářily.
Jak mladý topol byla ztepilá
a roucho stříbrotkané jímalo
svit jako luny těla souměrnost,
a závoj jako oblak plynul jí
až k nohám s hlavy, na níž diadém
se skvěl jak věnec z bledých paprsků.
A vedle ní šla krásná její máť,
o zlatou berlu podpírajíc se,
a požár jejích purpurových rouch
co růže házel rudý odlesk svůj
na bílou tvář, na roucha stříbrohlav
té divukrásné dívky královské,
jež po boku jí tiše kráčela.

Teď vešly v síň a s nimi družina
děv růžím podobných, a Olivier,

když zahléd' dceru krále Hugona,
zbied' nejdříve, pak zaplál purpurem
a zašeptal: „Ty Bože na nebi,
to tvého tvorstva jesti koruna!
Ty svět jsi stvořil, ale stvořiv ji
div nejkrásnější svůj jsi vykonal!"

Tak pravil rek si v skrytě duše své.
Král Hugon ale zvolal: „Královno,
hle, jaký v dům tvůj přišel drahý host,
toť Karel jest, toť císař Západu,
a paladýni jeho přišli s ním.
Jsou hladovi, a protož k stolu veď
je neodkladně. Přišli z daleka."

A královna je chladně vítala,
neb zdáli se jí býti nuznými,
však zvala je, a k stolu zasedli. —
Stůl zlatý byl, nádoby z křišťálu
a z jantaru a všude zázračné
se květy pestřily a linula
z nich těžká vůně v síně stín a chlad
a okny moře modře svítilo.
Šum jeho slyšet bylo, zároveň
s ním hudba snivá, plná lahody
se nesla jako z oblak, na římse
pod samým stropem hrál to jinochů
sbor četný, plavovlasých, spanilých
a bíle oděných, jak andělů.
Na zlatých mísách nesli panoši
tu zvěřinu, tu pávy pečené,
tam ovoce a z nádob jiskřících

se smaragdy a zlatem, vonný med
a řecká vína lili hostům v číš.

Však sotva rtoma dotek' Olivier
se nápojů a krmě, jeho zrak
se obracel jen stále na místo,
kde seděla na stolci ze sloni
a stříbra dcera krále Hugona,
tak bílá a tak tichá jako květ.
Kdykoli zraky její potkaly
se s jeho hledem snivým, sklopila
vždy oči své, a pýcha jevila
se na tom čele bílém jako sníh.
A Olivieru smutně bylo tak
a v srdci svém si pravil: „Bože můj,
je v tom, co cítím, hřích? Pak trestem je
ta tichá její, němá pohrda!
Pak ale modlitba jest hříchem též
a klanění se svatým obrazům?
Vždyť před ní kořím se jen z daleka,
a její sladkosti tak vzdávám hold
jak vyvoleným, jasným světicím."

Tak pravil si a hlavu klonil níž
a nevýslovná něha svítala
mu ze zraků, a onen bílý květ,
jenž z trnové vytryskl koruny
a posud v plavých jeho vlasech tkvěl,
svit přeluzný mu rozlil po tváři,
a Helena, dceř krále Hugona,
v té chvíli zřela na něj růžemi,
jež před ní stály v zlaté nádobě,

a hluboké cítila dojmutí
a řekla si: „Proč cos jak leknutí
se mého srdce nyní doteklo?
Mrav těchto mužů není hladký tak
jak oněch, které vidím denně zde,
a s odporem jsem k stolu sedala.
Ten ale, jehož oči plné snů
mi jasné nebe připomínají,
je spanilý, a síla olbřímá,
již hlásí zřejmě jeho postava,
přec není surová! Ó, dívčí hled
dlí v azuru těch očí! Krásný jest!
A jakýs dlí mu smutek na tváři
jak truchlé budoucnosti věštní stín!
O bože můj, jest rekem, stálý boj
jest jeho úkolem, snad hrozí smrt
mu v květu mládí? Oči blankytné
snad brzy skryje tma a shasne svit
ten plný něhy, plný snivosti? —“

A Helena se mocně zachvěla
a hlava její v bledém umdlení
se zpět na lenoch židle chýlila,
jenž, stříbrný, kol temných vlasů jí
jak záře svítil. Lek' se Olivier
a k srdci sáhl si a zašeptal:
„Je v pravdě světice, teď vzplála jí
kol hlavy aureola! . . . Znamená
to náhlé, lehké její zblednutí,
že její zjev se chystá k zmizení
a k návratu do zahrad édenských?
Ty blažená! ó odpusť mi můj hřích!

Syn prachu, po tvé lásce žíznil jsem
Jak poutník, který klečí před sochou,
má duše nyní leží před tebou
a prosí: Smiluj se! Ach usměj se
jen zrakem na mě, abych tušit moh'
o sladkosti, již v sobě chová ráj!
Ó usměj se, a vědět budu tak,
že prominula jsi mé smělosti!"

A Helena ten pohyb viděla,
jak Olivier si náhle k srdci sáh',
a srdcem jejím sladký záchvěv šel
a zorou zaplál její obličej.
Tu polil Oliviera také var
a jako ona zmaten sklopil zrak,
v tom ale královna a její choť
od stolu vstali, konec kvasu byl
a vyšla ze síně též Helena,
a Olivieru takto zdálo se,
že zašla hvězda v šerý mraků klí

Když večer na nivu a na moře
se skláněl šerý, nový byl zas kva
však při něm nebylo už královny
ni její dcery, a když přišla noc,
král Hugon sám veď Karla v k
kde spáti měl i jeho družina.
Síň byla vystavena z porfyru
a ozdobena květy ze zlata
a korunt modrý visel se strop
a svítil jako luna v úplňku.
V tom sladkošerém, snivém

se dvanáct lůžek z kovu kmitalo
a uprostřed té síně třinácté
se budovalo, celé z křišťálu,
ze zlata, ze smalty a baldachýn
se vznášel nad ním, celý z hedbávu
a clony stříbrotkané splývaly
až na podlahu z jemných mozaik.
To lože určil Hugon pro Karla,
pro paladýny pak ta ostatní.

Na stole stálo v zlaté nádobě
jak křišťál jasné víno cyperské,
a než si lehli paladýnové,
kol toho stolu sedli, nalili
do číší vína, které k veselí
je rozjařilo, k smíchu, k hovoru.
Král Hugon ale pravil na chodbě
tak svému důvěrníku: „Kdož to ví,
co Karla vedlo sem, co hledají
ti obrové z těch lesů mrákavých
zde v slunném kraji? Vmísil do vína
jsem nápoj, který jazyk rozváže,
a brzy budou o tom mluviti,
co nejhloub na dně duší ukryli.
Buď na stráži a vše, co uslyšíš,
mi věrně pověz."

Takto mluvil král
a v nitro komnat vzdaloval se svých,
však jeho důvěrník jak šerý stín
se vloudil v síň, kde Karel posud bděl
a s družinou svou seděl za stolem,

a sluha králův tiše schoval se
v sloup dutý, stříbrný, jichž stály dva
u dveří kovových, a uměle
ty sloupy byly prolamovány
a možno snadně bylo sluhovi
vše slyšeti a vidět, cokoli
se v síni dálo, co se mluvilo. —

Špeh takto skrytý slyšel za chvíli,
jak jeden z paladýnů pravil tak:
„To víře, věru, není podobné,
co nádhery je v městě, v paláci!
Však pýcha lidí krále Hugona
je taková, že těžko snášet ji!
Kéž pouhým hostem císař není zde,
kéž chtěl by dobývati Cařihrad!
Dav rytířů by bělorukých těch
a nachopláštích prchal před námi,
jak plevy před vichrem!“

Tu zasmál se
na konci stolu Karel, v sloupu však
se zachvěl skrytý sluha Hugonův.
Než Karel pravil: „Příliš pohrdy
je v slovech tvých! Je Hugon mocný král
a stateční zajisté rytíři
jsou cařihradští. Pověz, Rolande,
co tobě zdá se.“

Roland zasmál se
a odvětil: „Můj ujče, připouštím,
snad stateční jsou, avšak přes příliš

32*

se vypíná z nich každý. Přiznávám,
že měl jsem chuti polekati je
v tom sladkém jejich, ptačím švitoru,
když jako na zvěř na nás hleděli!
Mne vábilo to zahřmít mocí vší
do svého rohu, byl by olifant
můj drahý ze stříbra a ze sloni
tak zahučel, že dvéře paláce
a okna by se byly zatřásly
a zotvíraly, a že s ramenou
by pláště z nachu byly padaly
těm krásným pánům, a že ve vzduchu
by vlasy jejich byly zavály,
jak hřívy koňů, tryskem letících."

Smích ozval se a zvolal Ožier,
Dán hrdý, bohatýrský: „Při sám Bůh,
já stejně s tebou cítím, Rolande!
Krev ve mně vzkypěla, když s pohrdou
na naši prostotu se dívali!
Co do toho nám, že jsou bohatší?
Je pýcha zlata ze všech nejhorší
a v tupém mozku pouze má svůj zdroj!
Jen to mě zdrželo, že hostmi jsme
zde v tomto domě, jinak, na svou čest,
bych rád byl objal onen velký sloup,
na jehož hlavě domu klenutí
se všechna sbíhají, a byl bych jím
tak mocně trhl, že by celý dům
v rum byl se sesul. Nepřátele své
tak Samson někdy v trosky pochoval,
a není slabší jeho, rámě mé!"

„Jsi divoký,“ řek' Karel, „jako bouř!
Jak skaboněno čelo tvoje jest!
Můj Olivier, hle, ten je mírnější,
je moudrý vždy a dobrý. Pověz nám,
kde bloudí právě tvoje myšlénky?
Ty zardíváš se, vzdycháš, co to jest?
Nuž, dítě snivé, přikazuju ti,
bys řekl nám, o čem jsi rozjímal.“

Však mlčel Olivier a klopil zrak,
a Karel pravil: „Nenávidíš též
to celé plémě v slunné zemi té
jak Ožier?“

„Ne,“ pravil Olivier.
A Roland smál se: „Kdyby Hugon král
tě slyšel, zajisté by odměnil
tě bohatě za tiché toto „ne“.“

A s úsměvem řek' císař: „Kdyby král
ti řekl, abys ze všech pokladů,
jež chová jeho dům, ten vybral si,
jenž nejvzácnějším ze všech se ti zdá,
o který bys jej žádal?“

„Prosil bych,“
řek' Olivier, „by král mi dovolil,
bych jednou s dcerou jeho promluvil,
jen jednou, a jsem jist, že získal bych
dar nejvzácnější, který získati
lze na zemi, dar lásky nebeské.“

Tu všichni mlčeli a za chvíli
řek' Karel zamyšleně: „Dosti teď
slov marných, přátelé. Teď modlem' se,
a na lůžka pak klidně ulehnem'."

Tak činili, a tiše vykradl
se sluha králův z úkrytu a šel,
vše, co byl slyšel, zjevit Hugonu.
Hněv velký z toho krále zmocnil se
a svolal ráno záhy celý dvůr
a kázal, aby každý z rytířů
hned v plné zbroji, s mečem taseným
se dostavil do síně, kde stál trůn,
na který sedl, temný jako bouř.
Dům celý duněl zbraní rachotem,
a kolem paláce se vlnil lid
jak rozhoupané moře, neboť zvěst
se tajuplně městem šířila
o hněvu krále na ty cizince
pro neznámou, však velkou příčinu.

Dlel zatím na mši Karel s družinou
a větev olivovou každý měl
z nich v rukou místo zbraně, do síně
když vešli po skončeném obřadu.
Král Hugon ale zvolal zachmuřen:
„Vy přicházíte na rtech s úsměvem
a v rukou s míru vonným znamením,
však plné zrady duše vaše jsou!
Lež jest váš úsměv! Posměch, nenávist
vy v prsou skrýváte! Ó, zjevno vše!
Síň, kde jste spali, ta má jemný sluch

a každé slovo, které v bujnosti
jste včera večer, v smíchu mluvili,
se doneslo mně! Zneuctěn můj dům!
Jste nepřátelé, hosté nejste mi
a při sám Bůh, že pomstu vykonám!"

Tak zahřměl král a zbraní řinčením
síň zaduněla, venku před domem
zdvih' divé bouře hluk se nesmírný,
lid rozkacený hrozil kamením,
a tisíc zraků hořet viděli
kol sebe Karel, paladýnové,
ve zášti lité. Karel klidně však
se vzpřímil v důstojnosti své a řek':
„Strach, králi, nemám, věz to přede vším.
My včera večer byli veseli,
v tom není hřích; že moji rytíři
se žertům oddávali přílišným,
to připouštím, v tom chyba nebyla
však taková, jak byla v jednání
tvém vlastním, králi! Síň tvá měla sluch?
To znamená, že jsi nás špehoval,
a jeví-li mé líce zardění,
tu způsobilo tvoje jednání
je spíš než žertování druhů mých.
Co host jsem přišel. Proč mě špehuješ?
čím nedůvěru tvou jsem zasloužil?"

Tu na svém trůnu zarděl se zas král
a zvolal v odpověď: „Snad chybil jsem.
Však přísahal jsem pomstu za posměch.
Nuž, dokažte, že posměch nebyl to,

čo mluvili jste, že je každý z vás
s to činit, čím se chlubil, utichnu
a řeknu: ‚pouze pravdu mluvili,
ať tedy v míru domů vrátí se!
Jsou nad nás silní, skloňme čela svá.‘
Však nebude-li možné konat vám,
čím jste se chlubili, pak třeste se!
Já přísahal a splním přísahu.“

Tak zvolal král a Roland chopil se
hned olifantu, řka: „Nuž zaduju
v roh milý svůj a, králi, uvidíš,
že hračkou jen, co chloubou nazýváš.“

Král ale kýv' mu rukou, mluvě tak:
„V roh nezaduj, tvá chlouba nejméně
mě urazila, plavý Rolande,
ač neuctivě o nás mluvil jsi.
Hněv velký můj má v jiné chloubě zdroj.“

Tu Ožier se ozval. „Králi,“ řek',
„jsem tedy já tím větším vinníkem?
Chceš, abych strhl sloup a sbořil dům?“
A popad' sloup, jenž hluše zabrněl
a cos jak záchvěv celým domem šlo.

„Ne,“ zvolal král, „buď tich, ty olbříme!
Jest Olivier z vás vinník největší,
ba jediný! O dceři mluvil mé.
Je čistá, cudná jako lilije,
pět králů žádalo ji za ženu,
však v dívčí pýše své je zamítla,

tu přijde z lesů, z vašich divokých
muž cizí, neznámý a surový
a chlubí se, že slovem jediným
ji získat dovede! Tak roucha sníh
jí střísnil skvrnou bláta, smělý bloud!
Toť víc než posměch! Ó, to hana jest!
Krev pouze smýt ji může. Císaři,
ty Oliviera vydej v ruce mé.
Ať dokáže mé dcery nehodnost,
ať jedinou ji získá rozmluvou,
a měl-li pravdu, nuže, dám mu ji!
Krev jeho ale chci, jí zamítnut
když nucen bude přiznat Olivier,
že nectně pomluvil ji v zpupnosti!"

Tu stáli všickni jako ztrnulí
a Karel posléz řekl: „Chraniž Bůh,
bych zrady dopustil se zbaběle
na Olivieru a ho vydal ti!
Jak společně jsme přišli v Cařihrad,
tak společně zas všickni odejdem',
neb všickni zůstanem' co mrtvoly
v tvém paláci, kde číhá prorada!"

A příkře stál jak skála vysoká
ve prostřed víru vod, a hromově
se ozval Roland: „Zbraně dejte nám
a vysmějem se vašim útokům!"

Hluk nesmírný se zdvih', v tom opona
se odhrnula, kamy zdobená,
u dveří kovových, kam z mramoru

pět vedlo stupňů, v hloubi komnaty
ve sladkém šeru, modrém oblaky,
dým které tvořil vůní zápalných,
se objevila bledá, přeluzná
v svém bílém hávu dcera králova,
a bylo náhle ticho. Olivier
však ozval se a řekl Karlovi:
„Nech pykat mně za hřích můj, císaři,
a zemru-li, vy vraťte domů se
a drahé Aldě řekni, Rolande,
by neplakala příliš.“ Obrátil
se k trůnu pak a pravil Hugonu:
„O život svůj se, králi, nechvěju,
však popírám, že kdy jsem urazit
chtěl bělostnou tu luznou lilii,
jež stojí v rajské kráse přede mnou.
Spíš chtěl bych srdce vlastní vyrvat si,
by potupně je pohan šlapat směl!“

Král Hugon mlčel chvíli, kynul pak
své dceři, aby o krok přišla blíž
a řekl Olivieru: „Promluv teď
a necouvej a nevymlouvej se!“

Krok učinila dívka, třásla se
a vrávorajíc podepřela se
o veřeje, tu letěl Olivier
po schodech vzhůru, které vedly k ní,
pak zarazil se náhle, sklopil zrak
a beze slova zůstal před ní stát.
Však dívka vzpřímila se, pochmurně
a pyšně, chladně na něj hleděla

a zarděla se, takto pravíc mu:
„Jsi spokojen, že pokořil's mne tak?
Jak na pranýři stojím před tváří
zde dvora celého a druhů tvých.
A co můj zločin? Rci mi, cizinče,
čím zasloužila jsem té potupy?
Mne nutí otec, abych slyšela,
co říci chceš mi. Slitování měj
a zkrať má muka. Rychle propusť mě."

A Olivier měl oči plné slz,
když odpověděl: „Třikrát běda mi,
že trpíš k vůli mně a život dal
bych stokrát za to, všechnu svoji krev,
ba duši svou, kdyby se nebylo
to událo, co nyní stalo se!
Však nevinen jsem! Bůh to v nebi ví!
Co slyšel špeh ten, který udal mě?"

A řekla dívka ještě chmurněji:
„Že vínem zpit jsi drze chlubil se,
že stačí slovo tvoje jediné,
bych — ne, já nemohu to vyslovit!"

A zakryla si tvář, a Olivier
klek' na zem, pozdvih' ruku k přísaze
a zvolal: „Bůh ať slyší slova má!
Já vína nepil! Zpit já pouze byl
svou láskou čistou jako slunce tvář!
Jest hřích to můj, že v srdci vzešla mi?
Rád krví svou ten hřích já zaplatím,

vždyť v moci tvé můj život žádati!
Vše, co jsem řekl, opakuju ti.
To smělé jest, však sama nutíš mě.
Já řekl tedy, že bych promluvit
chtěl jednou pouze s tebou, že jsem jist,
že získal bych tak nejvzácnější dar,
jejž chová zem — tvé lásky, dívko, dar!
Jest hana v tom, že nejvýš na světě
tvou lásku kladu?"

Odpověděla
mu kněžna takto, klopíc sladký zrak:
„A byl's tak jist, že lásku získal bys
tou jedinou jen se mnou rozmluvou?"

Řek' Olivier: „Vím, jak jsi vznešena,
znám malou cenu svou, však byl jsem jist,
že kdybys poznala tu nesmírnost
mé k tobě lásky, ó, že dojata
bys krásný soucit svůj mi poskytla,
své krásné slitování andělské,
svou lásku sesterskou, a na tu jen
jsem myslil včera ve svém nadšení!
Což odepřela trýzni slzu svou
kdy světice? A láska trýzní je
tou největší, když lásku nenašla!
Ty tušiti, jak strádám, nemůžeš!
Ó, kdybys věděla, co snáším teď,
ty slzu jasnou uronila bys
na hlavu skloněnou mou v pokoře.
A přec jsem šťasten, mlčky neberu
svou lásku v hrob! Ty o ní nyní víš,

a třeba teď že nenávidíš mě,
přec později někdy řekneš v srdci svém,
tak zcela nehoden že nebyl jsem
té soustrasti, jíž odpíráš mi snad!"

A hleděl na ni, luzná byla zář
v těch jeho zracích jasně blankytných,
a luzná zář se lila démantně
mu z plavých vlasů, v kterých vězel květ,
jenž z trnové vytryskl koruny,
a v luznosti té smutek nyvý byl
jak v zlatém svitu podzimního dne
a Helena svou vyjasnila tvář
a mlčky ruku svou mu podala
a klopíc zrak se k němu chýlila,
pak zachvěla se mocně, cos jak sen
jí táhlo duší, teskno bylo jí
a sladce přec, a posléz pravila:
„Já odpouštím ti! Nemám vlastně, co
bych měla odpouštět! Jsi nevinen,
neb nikdy slovo hany nevyšlo
z tvých úst! Ty miluješ mě, rytíři,
a byl bys mlčel, trpěl, odešel . . .
Rci, byl bys vrátil se kdy v Cařihrad?"
Než odpovědít mohl Olivier,
však vzkřikla temně: „Jaká vidina
před zrakem mým! Ty zhyneš v mládí svém!
Ó bože můj, ty zhyneš, běda mi!
Můj život zlomen, neboť bez tebe
je život poušť! Já milovala tě
od chvíle první, když jsem hleděla
v tvůj čistý zrak, jak nebe blankytný!"

A vrávoraje klesla na prsa
mu se vzdechem a zmámen štěstím svým
byl Olivier a slova nenašel,
však Hugon král se ozval hromově:
„Zde čáry jen a kouzla pekelná
svůj měly účinek! Jest nemožné,
by dcera moje takto jednala
svých smyslů mocna! Ďábel s cizinci
v dům vešel můj!"

A povstal, k dceři své
se vrhl v hněvu, mocně trhl jí
a zvolal zuřivě: „Jsi šílená?
Ty, u jejíchžto nohou králové
se kořili, se marně kořili,
ty milovat bys mohla divocha,
jejž černé lesy vychrlily v svět
náš plný světla, hudby, sladkostí?"

Však Helena se náhle vzpřímila,
sen divný měla v zracích blouznivých
a takto, nadpozemsky vzrušena
svým hlasem stříbrozvučným zvolala:
„Já hledím v budoucnost jak v zrcadlo.
Bůh příští věci zjevil zrakům mým!
V rum padat vidím pyšný Cařihrad!
Já vidím, pohané jak trhají
kříž s našich kostelů! Ó Východe,
ó běda tobě! Jařmo potupné
ti klade na šíj vítěz nekřtěný!
Tvé děti prchají tam na západ,
jenž bude kříži mocnou ochranou!

Ty lesy dnes tak temné, hluboké
už ustoupily nivám úrodným
a města krásnější než Cařihrad
své diadémy z věží vznášejí
v báň nebes modrých! Žehná Západu
Bůh milosrdný! Láme temná moc
se pohanstva o štíty Francie!
To kraj jest spásy! Září v širý svět!
Buď pozdraveno světlo národův!"

Tak zvolala a záře démantná
se lila, odkud, nikdo nevěděl,
na Karla císaře a rytíře,
již byli přišli s ním, a Hugon král
hněv necítil už žádný v duši své,
byl dojat hluboce a jeho dvůr
čár stejně mocný, stejně záhadný
jak sám on cítil. Hudba nebeská
jak záchvěv větru síní linula,
jak vůně růží, jako paprsky!
Když dozněla, všem bylo přítomným,
jak ze sna by se náhle budili,
a Helena tak otci pravila:
„Co se mnou dálo se? Co mluvily
rty moje bezděčně? Mně úzko jest.
Co pravila jsem tomu rytíři?"

Řek' Hugon král: „Ty prozradila jsi,
co na dně srdce tobě dřímalo."

Tu vzplála jako zora Helena
a zašeptala: „Otče, on to ví?"

A zakryla si tvář. Však pravil král:
„Chceš odvolat, co řekla's? Zmámena
snad čárem byla's nebo chorobou?"

„Ne," řekla dívka tiše, klopíc zrak.

„Pak, Oliviere," řekl Hugon král,
„své slovo dodržím, ty dovedl's,
co slíbil jsi, ty získal's dceru mou,
nuž vezmi ji. Tak zasnubuji vás."

A Olivier byl bled a ztrnulý
a řekl: „Bože, vím, že je to klam,
že probudím se, a že zahynu
tím hořem velkým, že to přelud byl!
Čím blaho takové bych zasloužil?"

„Tím," Karel řek', „že pravým mužem jsi
Ty silným jsi a dobrým zároveň!
Máš rámě reka, srdce holubí.
Buď žehnán, Oliviere, drahý můj!"

Tak mluvil císař, ruku bělostnou
však Olivieru dívka podala,
a nyní věděl, že to nebyl klam,
a štěstí ráje cítil v duši své.
Dům jako bouře jásotem se třás'
a Západu, Východu rytíři
se objímali všickni bratrsky
a Hugon král a Karel zasedli
teď společně na Cařihradský trůn,
nad kterým v zlaté slávě planul kříž.

Tři dni teď kvas se slavil nesmírný
a Hugon král veď' v pokladnici svou
pak Karla císaře a pravil mu:
„Vše jesti tvé, co zde si vybereš
ty, císaři, a paladýnové.
Chci, aby památku jste přinesli
si do Francie."

Karel odmítl
však poklady a řekl prostě tak:
„Tvá láska památkou mi drahou jest
a paladýnům mým. Jí rovnati
dar který mohl by se? S Bohem buď.
Už spěchám v Paříž, v dobré město své,
bych do Španělska chystal výpravu."

A oba králové teď kráčeli
před celým dvorem, každý na hlavě
měl korunu, a taký majestát
šel, jako záře, z Karla císaře,
že mimoděk i Hugon klonil se
a mezi sebou franští rytíři
tak pravili si: „Ejhle, nad Karla
král není žádný." Vzpomínali pak
na výjev u svatého Diviše,
jenž zdrojem byl té cesty v Cařihrad,
a řekl Olivier: „Proč není zde
teď Jafet z Palmy, aby donucen
byl vyznati, že Karel nad krále
jak orel nad ptáky jest povýšen?"

Však Karel znamení dal k odjezdu,
a rozechvěn se loučil Olivier

teď s nevěstou, jež tak mu pravila:
„Dej kštici mi, ó muži předrahý,
tu kštici svou, v níž vězí bílý květ.
Ty do Španěl teď jedeš, v dálný kraj.
Já v klášter zavru se, bych čekala
tam tvého návratu. Tam bude mi
tvá kštice a ten bílý z trní květ
na dlouho útěchou. Že vrátíš se,
to pevně doufám. Kdyby ale Bůh
to dopustil, bys v boji zahynul,
tu tvoje kštice byla památkou
by drahou mi a vzala bych ji v hrob
Tam jedině bych vyšla z kláštera!
A bílý onen květ by mluvil mi
po celý život, prázdný bez tebe,
o bolu největším, však zároveň
o sladkém někdy v ráji shledání."

Stín smutku přelít' Olivieru tvář
a pravil jí: „Tě neuzříti víc!
co v těchto slovech smutku bez konce!
Ó, srdce bíti při té myšlénce
mi přestává! Kéž zemru raděj hned!
Však ne, vždyť jest mi bránit svatý kříž,
jdu tedy konati svou povinnost.
Své srdce ale nechám u tebe.
Buď s námi Bůh a jeho andělé!"

Tak pravil jí a kštici dal jí svou,
pak objali se. Cudný polibek
na čelo vtlačil jí, sed' na koně,
a zmizel s ostatními, jako sen ....

To píseň jest o cestě v Cařihrad,
již konal Karel, paladýnové,
a vrátili se v sladkou Francii,
kde císař u svatého Diviše
do zlaté skříně květy uložil,
co z trnové vytryskly koruny,
tam všechny jsou, až na ten jediný,
jenž zůstal v Cařihradě . . . U konce
tak píseň má. Bůh dej, by příznivě
jste všickni, jak jste zde, ji přijali
i ti z vás, kteří s Karlem vydali
se tenkrát na pouť k hrobu božímu
a v divuplný palác Hugonův." —

Tak končil píseň Malgis, pochvalou
jej odměnili hlučnou, Olivier
však, který skryt byl slyšel jeho zpěv,
bled vytratil se tiše ze stanu
a spěchal k císaři a pravil mu:
„Ty slyšel's, pane, o tom poutníku,
jenž přišel sem, by s tebou promluvil?
Je s nebem nebo s peklem v spojení,
neb ví, co v taji duše cítil jsem
a co jsem nikdy neřek' nikomu!
V mém nitru čet' jak v knize! Uhodnout
jak může pouhý člověk myšlénky?
Snad je to posel Bohem poslaný?"

A Karel na to: „Přiveď mi jej sem,
až noc se skloní temná na zemi.
Mám v duši něco jako tušení,

33*

že se mnou stane se cos v tuto noc,
cos osudného. Budiž se mnou Bůh.“

A noc když byla, vedl Olivier
do stanu Malgise, kde za stolem
při svitu lampy císař večeřel,
a Karel kynul, aby odešli
teď všickni přítomní a zůstal sám
tak s Malgisem a řekl: „Nyní mluv,
co přišel jsi mi říci? Ležení
mé celé nemluví než o písni,
již zpíval jsi. Jsi v svazku s anděly
či s ďáblem samým, že tak mnoho víš,
co skrytě v duši lidí děje se?“

„Jsem pouze pěvcem,“ Malgis odvětil,
„čár celý můj jest pouze nadšení,
toť jako proud, jenž stále světem jde
a v němž se všechno jasně zrcadlí,
co v nebi děje se i na zemi
i v říši duchů, v říši démonů!
Dar uhodnouti vše, vše tušiti,
jest pěvců dar. V něm bol i radost jest.“

A Karel zamyšleně tázal se:
„Co tušíš tedy o mé výpravě
v zem hispanskou?“
„Že velké vítězství
tě čeká tam,“ řek' Malgis upřímně.

„A Olivier a Roland,“ nesměle
mu Karel řekl, s bázní mimoděk,

„co na ně čeká tam? Proč tušení
se vtírá stále jim, že v mládí svém
se s bohatýrskou smrtí setkají?"

Tu zasmušil se Malgis, zašeptal:
„Ty vzpomínáš na slova Heleny,
jež pronesla, když náhle přiznala,
že lásku k Olivieru v srdci má?"

Bled zvolal Karel: „Mlčiž, nedomluv!
A Roland můj?"
Tu Malgis odvrátil
svůj obličej a pravil: „Netaž se!"

Kles' Karel na židli a třásl se,
pak ale vzpřímil se a řekl tak:
„Ne, nevěřím. Bůh sám zná budoucnost.
Ty's přišel proto, bys mě zachmuřil?"

Řek' Malgis na to: „Velký císaři,
já přišel k tobě volat o pomoc.
Co posud jsem ti řekl, odpověď
jen byla vždy na tvoje otázky.
Co sem mě vede, uslyš v krátkosti.
Mně hrozná drtí k smrti choroba,
já snáším muka. Zdám se starcem být,
a přece není čtyřicet mi let.
Já všude hledám pomoc, pět už jar!
Však marně posud. Svatý poustevník,
jenž v lesích žije z cedrů v Libánu,
mi posléz pravil, co mu vnukl duch:
jen jedna je mi pomoc. Následek

má choroba jest kletby démona,
a kletbu tu ty sejmout, císaři,
sám můžeš jen: když ruka královská
tvá chléb mi podá, víno! Nedoufám
však, že to učiníš, neb sloužiti
tak zdál bysi se, vladař, žebráku?
Vím, marné že jest moje volání!
Kde tolik pokory by vzalo se
u člověka, jenž nosí korunu?"

A Malgis zdál se k smrti zarmoucen,
tvář zahalil, však císař pravil tak:
„Byl Kristus Bohem, nohy učňům svým
přec umyl při poslední večeři.
Co v porovnání s Pánem každý král?
Bůh račiž chránit mne, bych hrdým tak
se ukázal, že škodu vzal by kdo
z mé pýchy marné! Rád ti posloužím,
když chorobu tvou takto zapudím,
i kdybys poslední byl z lidí všech!"

A nutil Malgise, by usedl
hned v jeho křeslo za stůl, nalil v číš
svou zlatou vína a pak pojal chléb
a krájel ho, v té chvíli sejmul však
s levého palce Malgis stříbrný
a dutý prsten, rychle jako blesk
pět krůpějí ztad v jasné víno lil
do číše zlaté Karla císaře
a lhostejně pak zdál se hleděti
do šeru stanu. Karel na polo
teď klekaje ve velké pokoře,

mu sousto chleba v samá ústa klaď,
pak víno podával mu s úsměvem
tak plným dobroty, že svědomí
se Malgisovi mocně bouřilo,
však vzpomínal té bídy bez konce,
již děti Ajmonovy snášely,
a potlačiv své hnutí, pravil tak:
„Jsem hostem tvým, nuž, pane, připij mně
na nové zdraví, které z rukou tvých,
dar nejvzácnější, takto přijímám!
Dřív moje rty se číše nedotknou."

A Karel pil ten nápoj čarovný,
by vyhověl mu, ihned padla mha
na jeho zraky, těžká dřímota
se těla jeho, duše zmocnila,
ač oči otevřené zíraly
a nohy jeho pevně nesly jej,
však bez vůle byl ducha, bez vlády
byl svého těla, v moci úplně
byl Malgise, jenž rychle povstal, bled
a chvěje se jak osykový list.
Byl Malgis zase ve své podobě
a vzpřímil se, byl útlý, vysoký,
byl krásný sic, přec ale příšerný
jak jeden z padlých s nebe andělů,
v tom okamžiku vážném, zločinném,
a šeptal Karlu v ucho: „Člověče,
svou vůli podrob vůli démonů.
Jich jménem rozkazuji: za mnou pojď
bez hlesu, tiše, němě, poslušně.
Tam půjdeš, kam tě nyní povedu!"

Bled stále byl, však už se netřásl,
cos temného jak osud zíralo
mu z tmavých zraků, které upíral
na zbledlou nyní císařovu tvář,
a Karel silně chvěl se, bez hlesu
šel za Malgisem, který rukou kýv'
a ze stanu se velkým krokem bral.

Na prahu zastavil se, pozvedl
u vchodu clonu, byla temná noc
a nikdo na blízku, tu k nebesům
své ruce Malgis pozved', přemocná
mu čarodějná slova plynula
od šeptajících rtů a ze dlaní
dva nekonečné bílé paprsky
mu vycházely, v temno bodaly
se nebes, jako ostré dýky dvě
a za nedlouho mlha bělavá
na kraj se širý, hustá, spouštěla
a halila vše v matný závoj svůj.
V stan vrátil Malgis se, vzal korunu,
jež v skříni ze sloni a ze zlata
se kmitala, v své roucho schoval ji,
pak zlatého sňal orla ze štítu
na stanu císařském (ten orel byl
všech nevěřících postrach z daleka),
a posléz hodil Karlu temný plášť
na ramena a kývl znova mu
a Karel šel jak socha kamenná,
jíž někdo šinul by za Malgisem,
bez vůle, vnořen v hluchou dřímotu
jak v hlubé vody. Malgis nyní hvizd'

a Bajár přišel, slova Malgis šept'
a kůň se zachvěl, hřívou zatřásl
a byl v své podobě, v své obvyklé.
Na jeho hřbet pomáhal císaři
teď Malgis hbitě, sám se vyhoup' tam
a šeptal koni: „Ptákem, větrem buď!"
Pak řekl: „Tmo, buď pláštěm kolem nás!"
A Bajár tryskal nyní z ležení
a letěl temnou nocí jako pták,
a mlhou zlatý orel císaře
jak luna svítil, hvězdou koruna
a pod kopyty koně sršely,
déšť z ohně, jiskry, země duněla
a vítr hučel, stromy šuměly
za prchajícím v letu Bajárem.
Když u brány se hradu zastavil,
a Renald z okna zřel, jak lekl se!
Svým zrakům nevěřil, byl jako zjev
kůň dýmající, jemuž ježila
se dlouhá hříva; Malgis přízrakem
se zdál a zlatý orel krvavou
a s nebe spadlou lunou, sochou pak
byl císař Karel, sochou náhrobní
svou vlastní, vytesanou z mramoru!
Kýv' Malgis mocně. Nocí zahřměly
tu mosty hradu, brány skřípaly
na zrezavělých, pevných stěžejích
a Malgis vjel do domu s císařem.
Po schodech kráčel vzhůru pomalu
a za ním Karel jako jeho stín,
a vešli v síň, kde Renald s úžasem
a bratři jeho na div patřili,

a pozveď Malgis ruku nad Karlem
a kouzlo s něho spadlo, probuzen
stál v prostřed síně, Malgis pravil však:
„Zde, Renalde, jest Karel v rukou tvých,
já z lásky k tobě velký spáchal hřích,
já zradu kul a zradu proveď jsem!
O deset let jsem sestár v tuto noc.
Bůh odpusť mi, já s tíží odpustím
kdy sám si hřích svůj. V spolek s démony
a s bytostmi jsem vešel, o nichž vy
tak málo víte jako nemluvně,
jež včera zrodilo se. Tušiti,
co při tom uniklo mi života,
co hrůz jsem přestál, nikdo nemůže,
kdo skrytých nezná světů příšery. —
Jdu nyní odtud, navždy, pochovám
se v samotu a v poušť, kde pykati
za hřích svůj budu za svou proradu,
a lidské oko neuzří mne víc!
Svět lidí smutný jest a žalostný!
V něm láska stejně jako nenávist
nás vede v moře slz! . . . Však dosti slov
Bůh s vámi buď a mně buď milostiv!“

A Malgis sklonil hlavu na prsa
a bled a smuten vyšel ze síně
a zmizel jako v zem. A beze slov
stál Renald před císařem. Pozvedl
pak k němu zrak a Karel hrdě stál
a kliden, velký, plný výsosti,
víc bylo majestátu nyní v něm,
než když na trůnu seděl s korunou

na bílé hlavě, s žezlem v ruce své,
a upíraje zraky na bratry
tak pravil jim: „To tedy konec jest,
ó Ajmonovi zpurní synové,
té vaší hrdinnosti! Jako had
se Malgis vplíží v stan můj, zasedne
za stůl můj, z číše mé chce napít se,
já sloužím mu, a kouzly kletými
mně omámí! Ó, usmrtte mne jen.
Mně svět se hnusí. Není rytířů
už více v něm! Jen lháři, traviči
a kejklíři v něm žijí! Odhodí
meč bohatýr a nástrah chápe se!
Nuž, čiňte se mnou, co je libo vám."

A Ryšár popuzen mu odvětil:
„Na velkodušnost, pane, nečítej!
Já v ruce padl tvé a u tebe
jsem nenalez' ji. Radím Renaldu,
by s tebou činil, co ty's činit chtěl
v den onen se mnou!"

„Mlčiž, nešťastný!"
Tu zvolal Renald. „Očerňuješ se!
V tvém srdci mužném, bratře, není to,
co jazyk tvůj v té chvíli blábolí!"
Tak pravil Renald, pozved' korunu
a posadil ji Karlu na hlavu,
pak poklekl a jal se mluviti:
„Při živém Bohu, králi, přísahám,
že jednal Malgis pouze na svou pěst,
o jeho zradě že jsem nevěděl,

že kouzla jeho hrůzu činí mi!
Však co se stalo, králi, stalo se.
Bůh sám to chtěl, že posléz tváří v tvář
si stojíme. Jak po tom práhl jsem!
Ty's králem naším, pánem. Kořím se,
hle, před tebou, a o smír prosím tě!
Ó, odpusť nám, a učiníme vše,
vše co si žádáš. Podlost žádati
ty nebudeš, tak málo jak bys chtěl,
bych Krista zapřel! . . . Velký císaři,
tvá kolena objímám v pokoře,
nech v srdce své můj vniknout, pane, hlas!
Pro drahé slzy, které ronila
pod křížem matka boží, vyslyš mne!
Já trpím muku! Vidím bratry své
jen v žalu život trávit, prolévat
krev vidím stále! Pálí na duši
mne každá krůpěj! Králi, smiluj se!
Mí bratři k vůli mně se bouřili,
za lásku jejich nechtěj trestat je!
Ó, pomni, kdyby někdo trestat chtěl
za lásku k tobě tvého Rolanda!
Já hněvu tvého jen jsem zasloužil,
nuž, tedy jedině ať pykám též.
Svou náruč otevř drahým bratrům mým,
a vrať je mému otci! Starý jest
a osiřel a tobě věren byl!
A matka naše v žalu zemřela!
Což není dost té velké oběti?
Nuž, s bratry mými smiř se, pane můj.
Mne vypuď ze země. Vem Montalbán
a vše, co mé jest. Vem i Bajára,

jenž jest mi přítelem. Já odejdu
jak žebrák z této země. Poutníkem
se vydám k hrobu, v kterém Kristus spal,
než z mrtvých vstal, a nevrátím se víc.
Své ženy odřeknu se, dětí svých.
Co ještě chceš, bych činil, císaři?"

Tak mluvil Renald, slzy kapaly
mu s očí hojně, nepohnut však stál
jak skála Karel, hrd a chladen byl
a řekl posléz: „Pokorným se zdáš,
však nevěřím ti. Kde jsou dýky tvé,
bys jimi srdce moje pobodal,
když nevyhovím slovům líčeným?
Ty zdáš se prosit, jsemť však v moci tvé.
A proto slovem neodpovídám.
Což, kdybych smírným byl, by nezdálo
se slovo každé z bázně temenit?
Já nebojím se, Chceš-li, zavražď mne,
jsem beze zbraně, slabý nejsem přec!
Čiň, co ti libo, neodpouštím však
a nesmířím se s tebou, s buřičem!"

Tak řekl král a Renald tiše vstal
a odvětil mu: „Nejsi v moci mé.
Hrad ten jest tvůj a můžeš odejít
či zůstati, jak libo tobě jest.
Ty proti vůli své jsi přišel sem,
však volnost tvoje všem nám svatá jest."

Klek' opět Renald, bratří jeho s ním,
syn nejstarší pak pravil Ajmonův:

„Teď tobě hold jsme vzdali. S Bohem buď.
Před tebou brány otevřené jsou.
Ty nenávidíš nás, to bolí mne.
Snad Bohu zlíbí se, by dotekl
se tvého srdce, jež tak tvrdé jest.
To nejšťastnější byl by pro mne den.
Až do té doby, králi, s Bohem buď!
Teď, líbí-li se tobě, odejdi
a vrať se k svým. Ty smířit nechceš se,
zbraň v ruku vnucuješ mi. Bránit
své budu právo, jako volný muž.
Bůh rozhodniž v té slzyplné při.“

Tak pravil Renald. Vedl Karla pak,
jenž mlčky kráčel síní, se schodů.
Meč vzácný dal mu Renald, přivedl
pak koně krásného a podal mu
pak orla zlatého, jejž se stanu
byl Malgis sňal. A císař poněkud
svou hlavu pyšnou sklonil, zamyšlen
a beze slova z hradu vyjel v noc,
a koruna se jeho kmitala
při svitu hvězd, jež nyní nořily
se z mlhy mizící a velká zář
šla z orla zlatého a zdálo se
těm, kteří z Montalbánu hleděli,
že vlasatice bloudí takto tmou,
i smutno, teskno bylo v srdci všem,
a Karlovi, jenž dojel v tábor svůj. —

VIII.

Zvěst o tom, co se v hradě událo,
se šířila po celém ležení,
neb Karel císař Néma povolal,
a v otevřeném stanu veřejně
vše vyprávěl, i Malgisovu lest,
čár, kterým zmámil jej, i Renaldův
čin přímý, mužný, velkomyslný,
a proto srdce všech teď soucitně
tam k Montalbánu obracela se,
a reci všickni po tom toužili,
by Karel s dětmi Ajmonovými
se smířil upřímně. Král mlčel však
a uzavřel se, chmurný, do stanu
a nikdo nevěděl, co děje se
mu v hloubi srdce. Líně míjel čas
a jako mrak viselo mlčení
nad táborem a ticho hrobové
tam panovalo. Nedal znamení
už císař k útokům a nevyšel
meč z pochvy žádný. Muži reptali
po tajmu, tiše. Pravil druhu druh:
„Co bude nyní? Král proč otálí?
Proč posli jeho posud v Montalbán
se nevypraví? Nechce-li však smír,
a je-li zatvrzelý v záští svém,
proč neřekne to zřejmě, upřímně?"

Tak rozmlouvali tiše, čela však
se jejich kabonila neskrytě,
a posléz Ném se mluvit odhodlal

a mínění všech prostě pronesl.
Král mlčel dlouho, konečně však řek':
„Můj druhu, to co v srdci děje se
vás všech, i v nitru mém se ozývá.
Mně těžko teď s Renaldem bojovat,
neb mocně k sobě trhl mysl mou!
Však první krok já činit nemohu.
Ó, doufám pevně, syn že Ajmonův
mi přijde vstříc a jeho bratrové.
Nuž útok činit nyní nebudem',
však sevřem hrad a město těsněji.
Ať pluky pošinou se na sever,
ta strana posud volna, zásoby
tou cestou v hrad a město loudí se.
Hlad přinutí tak brzy Renalda,
by slovo ono první o smíru
zas pronesl. Po slově práhnu tom,
kéž z úst mu vyjde! Srdce moje vstříc
mu poletí, jak jaru vlaštovka." —

Tak pravil král a pluky hnuly se
a Montalbán jak kruhem železným
byl krutě obemknut a dostavil
se hlad a zuřil v městě, na hradě
jak pravý mor. Však Renald mlčel přec
a ono slovo, které čekal král,
mu nešlo z úst, neb v srdci pravil si:
„Nač klečet, prosit? Král jak kámen je.
Chce naši zhoubu, nic jej nesmíří.
Nám nezbývá než zemříti.
Nuž zemřem' mlčky." — Toto mlčení
však Karla zachmuřilo, nový vzdor

v tom němém sudbě podrobení se
jen viděl krátkozrace, vehnán byl
zas v novou zášť, a slyšet nechtěl už
o smíru víc, a zase chystal se
na útok krutý, všemi silami.
A Renald hleděl s oken vysokých
na nový ruch v Karlově ležení,
a pravil si: „Ať tedy podlehnem',
v tom aspoň bude konec trápení!
Vždyť lépe zemřít v boji rekovském,
než hladem umírat. Bůh vzal nám chléb.
Toť jako kletba na nás na všechny,
a ne jen my, i naše zvířata
pod kletbou onou bídně klesají.
Jsou koně naše hladem zmořeni."
A hleděl dolů v města ulice,
kde jako stíny lidé vlekli se,
a děti s pláčem ruce spínaly
a prosily: „Ó, dejte chleba nám!"
Tu propuk' Renald v usedavý pláč
a poslal v město dolů poslední
tu skývu, kterou pro své bratry měl,
a kázal, aby koně zabili
než hladem zhynou, aby rozdali
je mezi trpící. A stalo se
a na okamžik zase sytili
se takto měšťané, a jediný
tak Bajár zbyl jen z koňů na hradě,
byl jako stín a dřímal celý den
ve dvoře sporou travou porostlém,
jež skromným byla jeho pokrmem,
neb v zahradě už stébla nezbylo. —

A jednou když stál Renalď nad spícím
a těžce dýchajícím zvířetem,
jež jemu bylo drahým přítelem,
na rameně svém ruku ucítil,
a polekaně když se ohledl,
svou ženu viděl, bledou jako sníh,
a podávala meč mu. „Renalde,“
mu řekla tiše, „zabij Bajára!“

Tu divoce mu oči vzplanuly
a zvolal vášnivě: „Tu ohavnost,
věz, Ijonetto, nikdy nespášu!
Toť jako bys mě o to prosila,
bych zabil Gišára neb Alára!
Jak v duši tvé se taká myšlénka
jen kmitnout mohla? Styď se, ženo má!“

Pláč tichý tělem jejím lomcoval
a posléz řekla: „Myslíš, Renalde,
krev Bajárovu že bych žádala
kdy pro sebe? Jak ubližuješ mi!
Tak dobře zemřít dovedu jak ty.
Však nemám síly hledět na děti
a jejich muku, slyšet jejich pláč!
Tři dni už pokrmu se nedotkly.
Já tajila to, bych tě šetřila.
Viz na ně sám, a pak mi odpověz!

Krok učinila zpět a pozvedla
plášť temný, rozestřený na zemi,
a viděl Renald nyní syny své.
Jak byli bledi! Bílé lilije

se zdály skosené a vyprahlé
na krutém slunci, oči měly v sloup
a tiše stenaly, tak tichounce.
jak chorá, zmírající ptáčata.
Tu zaštkal Renald, jako šílený
se chopil meče, vrh' se k Bajáru,
by bodl jej, a kůň se probudil,
a vida svého pána zařehtal,
jak by jej vítal. V očích zaleskla
se radost mu a hlavu pozvedl,
jež za chvíli mu klesla v trávu zas.
Zbraň Renaldovi z ruky vypadla
a líbal koně s pláčem hlasitým
a zvolal: „Ženo! Raděj zemřeme,
my všickni spolu, ale s Bajárem!"

„Nuž, tedy," řekla s bledým úsměvem.
„Jsem připravena. Tedy zemřeme."

A vzala děti, položila se
na trávu vedle koně, tlačila
je k srdci pevně, oči zavřela
a zdála se i s dětmi mrtva už.

Tu zmocnila se hrůza Renalda,
vzal opět meč a slabě koně bod'
a šeptal mu: „Ó, odpusť, Bajáre,
já jinak nemohu, ó, odpusť mi!"
A klek' a objímal ho s pláčem zas,
a kůň se na něj díval dojemně
tím smutku závojem, jenž jeho zrak
vždy zastíral, jak zraky zvířat všech,

34*

a zdálo se, jak by mu říci chtěl:
„Vždyť pro tvé děti dávám rád svou krev!“

A krev ta z rány tekla pomalu
a Ijonetta probudila se
teď z mdloby své a slabě vykřikla
a vzala děti pravíc blouznivě:
„Zdroj života se prýští purpurný,
hle, z Bajára! Ó, jaký němá tvář
mi příklad dává, velký, vznešený!
Proč dětem svým jsem krev svou nedala?“

A táhla děti k ráně, jejich rty
tu ssály teplou Bajárovu krev
a ukojeny na to usnuly.
Však Renald k ráně léky přiložil,
by zacelila se, a zdálo se
že Bajár netrpěl, neb pásl se
na skrovné trávě a pak usnul zas.
A Ijonetta nesla v komnatu
své ukojené děti s úsměvem
a šeptala jim: „Jako Bajár dnes
vás zachránil, tak zachráním vás též
až do poslední krve krůpěje!“ —

Noc zahalila velký tento žal
svou temnotou a spánek spustil se
na víčka trpících, však za zory
se Renald probudil a vlekl se
na baštu vysokou, by hleděl v kraj
ten širý, luzný, jak by loučiti
se na věky s ním měl, a zíraje

do ranní mlhy, viděl postavy
se blížiti, a sluncem ozářen
na koni černém starý, šedý muž
se objevil, jak bolem zlomený
a dlouhým strádáním, byl shrbený
a bledý byl a oči rudé měl
jak nekonečným pláčem. Vykřikl
tu Renald bolestně, neb poznal teď,
že byl to Ajmon, otec jeho sám,
a zalomil žalostně rukama,
a starý Ajmon vida Renalda
tak bledého, se zrakem zapadlým,
do pláče propuk', ruce zvedaje,
jak by své dítě obejmouti chtěl.
A Renald úst svých otevřel a děl:
„Ó běda mně, ó běda třikrát mně,
že vidím naposled tě otče tak!
Proč přišel jsi, ó starče? Nejtěžší
bys ránu srdci mému zasadil,
tak žalostný mi pohled skytaje
na zkrušenou tvou bolem postavu?
Neb přišel jsi, abys mi odpustil
ty slzy všechny, které vynutil
ti vzdor můj pyšný? Chceš, bych umříti
tak v míru mohl, já a děti mé?
Ó, rci, můj otče, že jsem uhodl!
Ó žehnej mi, ty, který proklel's mě!
Bůh nechtěl, bychom v míru pospolu
v tom starém hradě život trávili,
kde matka moje drahá zemřela!
Tu drahou střechu pozdrav, starý sad
a velký krb, kde oheň zpíval mi,

když do něho van zimní mocně dul,
a slzu moji, otče poslední
na matčin pones rov! Jak trpký je
ten život zde! Dle toho soudit lze,
že smrt je sladká! Brzy poznám to.
Buď otče zdráv! Je všechno za mnou už!
Vše zmizelo jak jara čarovná
ta dávno minulá, jež prosnil jsem
u tebe, otče, v staré zahradě,
kde jabloň kvetla v bílé slávě své
pod šedou věží, víš, kde vlaštovky
si hnízda stavěly . . . Ach, otče můj,
ó myslí si, že zase dítětem
se k tobě tulím, večer, před spaním
a že mě líbáš tiše na čelo
a že mi pravíš: ‚požehnej ti Bůh!'"

A Renald zaplakal a klesla v dlaň
mu hlava těžce, Ajmon zaštkal též
a ruce pozved' zas a žehnal mu
a zvolal takto hlasem chvějivým:
„Vše zapomeň, mé dítě předrahé,
co mezi námi zlého dělo se!
Já umírám, a proto přišel jsem,
bych s tebou loučil se! Ty odpusť mi,
že tvrdým byl jsem s tebou, promiň mi,
jak Bůh nám všem snad hříchy promine!
Já umírám a plně žehnám ti!
Já umírám a hrd jsem na tebe,
neb bohatýrem velkým, slavným jsi!
Ty nepodleh' jsi! Karel nezmoh' tě!
Hlad pouze, mor, jsou tebe silnější!

Ty zhyneš, avšak hlavu nesklonil's!
Před Bohem skloň ji, tu, již vztyčenou
jsi nesl životem! Skloň sem ji též,
vstříc rukám, které stářím chvějí se
a dojmutím a láskou pro tebe,
vstříc rukám mým, které ti žehnají!"

Tu poklek' Renald, mlčky, pokorně
a Ajmon žehnal mu a hluboké
kol bylo ticho, jako modlitba,
jen vítr táhlým, tichým vanem dul
a v sladkém svitu slunce juného
se zjevila jak anděl útěchy
teď Ijonetta, děti nesla své
a Renald vzal je, nes' je do výše
a zvolal: „Otče, hleď, to vnuci tví!"
A tváře jejich jako lilije
se bělely a oči horečně
jak bludné hvězdy choře svítily
a znova propuk' Ajmon v hořký pláč.
Pak znamení dal náhle lidem svým
a ejhle přikvačili pod baštu
a praků chopili se, svištěly
jim nad hlavami. Na to jako mrak
se nesly vymrštěné předměty
a pršely v hrad jako lijákem.
Byl Renald překvapen, však jásot zněl
už se všech stran, neb chleby dštily tak,
jak manna z nebes, praky mrštěné,
a lidé vrhali se na pokrm
a Boha chválili, a dychtivě
teď všickni jedli, mimo Renalda,

jenž nevzal v ústa, pokud Bajára
byl nenasytil, svého přítele.

A mezi radostnými výkřiky,
jež k nebi zvedaly se, loučili
se Renald s Ajmonem, jenž domů jel,
by žitím znaven, v rakvi ustlal si.

A Renald svolal nyní lidi své
a tak jim pravil: „Teď, když syti jste
a zoufalost vám srdce nehlodá,
teď v klidu jest vám možno rozjímat.
Nuž, slyšte mne. To hod byl poslední,
jejž slavili jste se mnou vespolek
a s bratry mými. Brzy přijde hlad
zas mořit vás. Jste silni na dva dni
a kdybych prosil, kdybych kázal vám,
by každý zbraň svou vzal a chystal se
na výpadek, vy byste poslechli.
Nač ale prolévati opět krev?
Nač zase po výpadku vrátit se
v tu starou bídu, která konečně
nás udolá? Já hájit do posled
svou budu při a věrně zůstanou
mi bratři moji drazí po boku.
Vy ale s bohem buďte! Volni jste!
Dík za to, že jste se mnou trpěli,
tak dlouho, bez reptání, hrdinsky!
Své děti zachraňte a ženy své!
Já propouštím vás. Brány otevřte
a odevzdejte město císaři!
To není zrada, neboť velím vám,

by poslušně jste ihned konali,
co právě řekl jsem. Já uzavru
se v hrad svůj sám. Nuž jděte. M
se za mou duši k Bohu, přátelé i

A bylo ticho. Štkání tlumené
jen ozývalo se co odpověď.
A Renald šel na věž na vysokou
a s bolestným a smutným úsměve
však bez trpkosti viděl, pomalu
jak z hradu odcházeli do města,
a z města jásot zněl a v průvodu
se ženy, děti braly k císaři
do táboru a brzy s rachotem
se uzavřené brány do kořán
vstříc otvíraly oblehajícím
a překvapeným rekům Karlovým.
Tak bylo město v rukou nepřátel
a hrad se chmuřil, znova uzavřen
jak smutná hrobka s výšin skalin
Byl uzavřen, však brzy našel hla
zas cestu v jeho bašty žulové.
a Renald sláb a bled v něm čel
však kliden v odříkání úplném.

Tu stalo se, že jednou k več
kdos klepal na vrata, a starý m
to shrbený byl, sto mu bylo let
ten prosil, aby promluviti směl
jen málo slov s Renaldem v
a když jej vedli v síň, kde Re
o skonu svém a o svém spase

na druhém břehu všeho života,
tu stařec mluvil takto: „Renalde,
ty velký hrdino, jest přetrpké
tak zahynout, jak osud hrozí ti!
Krev svou jen proto byl bys proléval
v těch hrozných bojích, krutých, bezčetných,
bys posléz klesl, jako dítě sláb,
do rukou nepřátel, jim na posměch?
Bůh nedopustí, abys skončil tak.
Ó, zajisté, ty králi podlehneš,
ty vyzval's mužně, háje právo své,
moc proti sobě v světě největší
a nedbal jsi, že není naděje,
bys zvítězil! A proto jméno tvé
vždy bude slaveno, na právu stál's
a podle neklonil's se před mocí,
jak činí sketa! Za to chvála ti!
Ty podlehneš, však čest svou zachránil's,
ty podlehneš, však ne jak myslí král.
Ne hlad tě zmoří, já tě zachráním,
meč vytasíš zas, padneš jako muž,
a pádem tvým, ty velký hrdino,
zem celá zaduní! Pojď, sleduj mne!"

A vzpřímil se, a Renald sledoval
jak kouzlem jat, ho v pustou zahradu,
na jejímž konci stařec pozorně
pod mocným dubem pátral právě tak:
„Sto je mi let. Co mladík žil jsem zde
a vím, že v místech těch je skrytý vchod
do chodby podzemní. Ta vedla v dál,
v les hluboký." A hledal s Renaldem

a odkopali zem a kamen
ta . našli desku, odklopili
a sluj jim hlubá, černá
jak jícen pekla, ale vedla
neb vedla do volnosti z
a s pláčem Renald starci
a líbal jej, a rozloučili se
a chmurný hrad zas
a díkůvzdání Bohu.
se Renald, jeho bratři
do sluje brali, Bajár
na hřbetě děti nes
a zdál se silen zas.
na temnou pouť svou
a s novou v srdci
tak k nové spáse

Tma byla v chodbě
vzduch horký,
a sotva pochode
byl plamen její
jak bludičky,
dav před ním
ten šustot
těch tvorů
jež vlhko
těch tvorů
těch příšer
Pouť byla
v tmě
kde
na

a Ijonetta oči otevřít
se neodvažovala posléz už,
a děti tiše, stále plakaly
a tulily se k matce v strachu svém.
Však muži byli plni odvahy
a usmívali se, neb nad hlavou,
když zastavili se, by oddechli,
co's slyšeli jak rachot tlumený
a hřmění hromů; chystal, věděli,
to císař pluky své, by vedl je
na Montalbán, by sledním útokem
hrad jejich dobýval, a myšlenka,
že prázdný najde jej, že v jistotě
jsou před ním teď, v té strašidelné tmě
jim byla útěchou a radostí.
A s novou silou, novou odvahou
se brali nové budoucnosti vstříc.
Už svítalo jim jasno jakés v zrak,
to východ byl z té hrobky strašlivé,
šum lesa místo kroků vojínů
jim vnikal v sluch, tu náhle zastavil
se Renald zbledlý s velkým výkřikem
a zvolal: „Bože můj, kde Ijón jest?
Můj host, tvůj bratr, Ijonetto má?
On s námi nešel! Spí na loži svém,
kam slabost vrhla jej a krutý hlad,
my zapomněli na něj, hanba nám!“

A všichni zděšeni jak kameny
bez hnutí stáli, Renald ale řek':
„Jdu pro něj zpět,“ však bratři vrhali
se v cestu mu a žena plačící

mu kladla kolem hrdla rámě své
a za roucho jej pevně držela
a prosila jej: „Slitování měj,
když se mnou ne, to s dětmi svými přec!
Nás opustit bys v hrobě tomto chtěl?
A proč? Bys bratra mého zachránil?
Je příliš pozdě! Vtrhl asi v hrad
tou dobou Karel. Vrátíš-li se tam,
o jednu oběť bude bohatší
jen krutý císař. Dím o jednu jen?
Ne obětí těch bude mnohem víc,
neb vrátíš-li se, půjdem za tebou!
Což myslíš, bez tebe že lze nám žít!
Což myslíš, ty že velkou mysl máš
z nás jediný? Na bratry svoje hleď!
Což zdá se ti, že schopni byli by
tvou smrtí vykoupit se? Nekřivdi
tak krutě jim! O sobě nemluvím.
Čin můj, když padneš, za mne promluví.
Jdi, vydávej se v jistou tedy smrt,
však nevyčítej mi na věčnosti,
když před tebou se tam a před Bohem
na soudu zjevím s rukou krvavou
a vinnou vraždy své a dětí tvých!"

Tak pravila, a Renald káravě
a zasmušen jí hleděl do zraku
a odvětil: „Bůh, ženo, neslyšel
tvých hříšných slov! Ty mluvíš v horečce
a duše tvoje zbožná daleka
jest hrůz, jež prones' právě jazyk tvůj!
Svou povinnost chci konat, konej svou!

Své děti střež a za mě modli se.
Vy, bratři, vyveďte je na světlo
a chraňte je, až opět vrátím se.
Bůh se mnou buď a s vámi!"

Pravil tak
a něžně líbal děti, ženu svou,
své bratry, Bajára a v hustou tmu
se vrátil rychle chodby, s něho zář
však jaká's šla, a s čelem skloněným
tak řekla žena jeho: „Klidna jsem:
On vrátí se! Já tuším anděla,
jenž na té pouti doprovází jej!
Ta zář jde s jeho křídel! Chválen buď
Bůh na nebesích!"

„Amen," pravili
tu jedním hrdlem bratři, kráčeli
pak světlu vstříc, a vyšli v šerý les,
jenž tichý, pustý, celý měsícem
byl proniklý, a voda tekla tam
v trav vonném moři, poklad ostružin
se leskl v kmitu luny, medový,
a ukojili takto žízeň, hlad
ti znavení, seslábli poutníci
a spánek sladce mysl spoutal jim
a sny je kolébaly těkavé
o míru krásném, svatém, bez bojů. —

Však Renald zatím nazpět v Montalbán
se dostal temnou chodbou. Pod hradem
to dunělo a temně hučelo
a na zavřenou bránu padaly

déšť jako hustý rány kamenů,
a dvacet polnic hromem třeštilo
a hlasy vyzývaly Renalda,
by konečně se králi v milost vzdal.
Tím hlukem probudil se Ijón král
a polekán kol hleděl do prázdna,
tu zahlíď' Renalda, jenž za ruku
jej spěšně vzal a rychle odcházel.
Však Ijón tak byl sláb a tak byl chor,
že sotva dovlekl se ke vchodu
té chodby, která spásou měla být
i Renaldu i jemu, chopil tu
se Renald ho, jak děcko na záda
jej rychle vzal a stoupal v podzemí
v té samé chvíli, s velkým rachotem
když brána povolila úderům
a v průjezd padla, jako zraněna.
A mezi tím co Karlův branný lid
ve prázdných síních hledal Renalda
a sklamán v roztrpčení poplenil
hrad Montalbán, nes' Renald Ijóna
na ramenech tou chodbou příšernou,
jíž skrytý vchod nepřítel nenašel,
a Bůh jej vedl, vyšel s břemenem
svým šťastně z podzemí, a unaven
až k smrti, kles' v tom lese šumícím,
kde padl v těžký sen, na Bajára,
jenž v trávě spal, svou hlavu položiv.

Tak spali všickni sladce do rána,
až zora budila je růžová
svým zlatem úsměvem.

A zároveň
jim slabý zvonu zvuk do sluchu vnik'
a pravil Renald: „Pojďme směrem tím,
kam volá zvon nás. Volá k modlitbě,
dík vzdejme Bohu, že nás zachránil."

Šli šerým lesem, tiše šumícím,
a brzy našli malou poustevnu,
nad jejíž střechou onen zpíval zvon,
a stařec, který žil v ní, přijal je
co hosti s radostí a podal jim
chléb dostatečně a pak vyprávěl
mu Renald vše, co bylo dálo se
v těch dlouhých létech, v bojích nesmírných
a mnohou slzu prolil poustevník
nad tím, co slyšel, Renald pravil však:
„Pře moje není ještě u konce!
U Boha jest, jak skončí ten můj žal!
Nám, mužům, znovu bude zapásit
a snášeti a v boji krvácet,
však děti své a drahou ženu svou
v tvé, otče dobrý, nechám ochraně!
Ty, Ijonetto, s dětmi prodlívej
zde v šumném lese, v tiché poustevně,
a čekej, až se vrátím pro tebe,
neb až ti vzkážu, nové přístřeší
že našel jsem, kde hlavu položit
bys mohla v klidu. Jako štvaná zvěř
dnes bez doupěte jsem a bratři mí."

V pláč trpký věrná žena propukla
a nechtěla se s chotěm loučiti,

však posléz poslušně se vpravila
v svůj osud krutý. Ztrávil celý den
v tom lese ještě Renald, v poustevně
a na večer se vydal na cestu
skryt hledat nový, pevný, bezpečný.
Jak štvaná zvěř se bratři po měsíc
po lesích potloukali po tmavých,
vždy v nebezpečí padnout v zajetí,
neb Karel byl jim brzy na stopě,
a rozzuřen tím novým útěkem,
tím novým sklamáním, jak jeleny
je honil neustále. Neradi
a zachmuřeni paladýnové
se toho lovu súčastňovali
a vojsko, které táhlo s císařem,
se reptat jalo, hanbou zdálo se,
že tolik lidu třeba branrého
jest proti čtyřem rekům neštastným.

Však Renald s bratry svými dospěli
v les posléz ardenský a nad řekou,
kde trosky Monfóru se chmuřilv,
na příkré skále upevnili se
a zásobili hojně. Malá tvrz
tak byla ona skála omšená
tvář v tváři hradu, který pamětliv
byl bojů bohatýrských bez konce,
jež proti králi bratři konali,
a bez dojmutí Renald hleděti
na ony trosky ani nemohl,
jež zbyly z domu, který kolébkou
byl jeho matky . . . Tklivý její zjev

se zdál mu snášeti se těkavý
nad rozvalinou temnou v měsíčních
a tichých nocích hluchých, rušených
jen hukem řeky, lesů šuměním,
a mnohdy bratrům takto pravíval:
„Když zemříti nám určil, bratři, Bůh
pak bude útěchou mi, zemřít zde,
neb bude se mi zdát, že umírám
ve klíně matky. Sladký její zrak
jak často dlel na stromů vrcholcích,
na hlubé řeky lesklé hladině,
když jako dítě a co dívka pak
se dívala z těch oken vysokých,
jichž smutný obrys posud stojí zde,
a jimiž na nás nebe hledí dnes : . .
O přítomnosti její mluví vše,
a její tiché vzdechy stenají
ve větru šepotání . . ."

Rozmlouval
tak Renald s bratry, klidně čekaje,
až objeví se posléz nepřítel
a boj až začne takto poslední.
A z rána jednou duněl hluše les
a zbraně řinčely a leskly se
a řekl Renald: „Ejhle, přišel den!"
A dodal Alár: „Přišla hodina! . . ."

Za ruce bratři nyní jali se
a stáli jako sloupy žulové,
rys jejich temný zdál se obřímý
na bledozlatém nebi. Smutek byl

na tvářích jejich, zraky nábožné
se vzhůru nesly k Bohu, modlitba
se zdála na rtech jejich chvěti se
a blízkost smrti, jež jim hrozila,
již tušili a jíž se nebáli,
je ozářila nimbem velkosti.

Les zašuměl a zadumčla zem
a Karel císař v celé zbroji své
se zjevil teď a Roland po boku
na pravo jel mu, v levo Olivier
a za ním paladýni ostatní
a za těmi se vojsko valilo
jak řeky proud a zbraní bleskotem
hvozd plný byl. Na skálu omšenou,
kde stáli bratři jako balvany
bez hnutí nejmenšího, zraky všech
se upíraly, plny obdivu,
a bylo ticho jako v kostele,
až Karel císař meč svůj vytasil
a v štít svůj zabušil. Tu jako on
voj jeho celý zbraní rachotil,
až les se třásl, ptactvo prchalo
a divá zvěř se v houštích plašila.
Pak bylo opět ticho hluboké.
Rek ale Renald takto promluvil:
„Zdráv, králi, buď, a chválen budiž Bůh,
a vítána buď smrt, jíž neseš nám.
Jsme unaveni, rádi zemřeme.
Po práci denní spánek sladký je.
Má práce dokonána. Hájit práv
svých měl jsem za povinnost největší

i proti tobě, jemuž kořím se.
Ty zval's to vzpourou. Nechme hádek už.
Co konečně je právo mé i tvé?
Stín neurčitý jak na zemi vše.
Za krátko budu státi před Bohem
a před pravdou a křivda byla-li
na straně mé, Bůh bude trestat mě
za všechnu krev, za slzy za všechny,
jež tekly po ten nekonečný boj.
Na milost boží ale spolehám
a doufám, že na věky uvržen
přec nebudu do hrozných plamenů,
neb ví to Bůh, že byl-li na mně hřích,
že byl jen omylem . . . Ó, králi můj,
ó promiň mi to zlo, jež páchati
mě přinutila vojna. Spokoj se
mou krví, skonem mým, mou porážkou,
však nespoj památku mou se záští,
a jak to kázal sladký Spasitel,
své nepřátele miluj, miluj je
ve hrobě aspoň, když jsi přemoh' je.
Vždyť odpouštím ti také zhoubu mou,
a vám, ó muži, kteří zvedáte
své zbraně nyní vzhůru proti nám,
vám odpouštím ty rány rekovské,
jež za okamžik zasadíte nám,
vy odpusťte nám naši obranu.
V tvé ruce ale, plavý Rolande
a jasnozraký Oliviere můj,
a v ochranu tvou, svatý biskupe
a velký bohatýre Turpine,
své děti odevzdávám, ženu svou

i krále ·ljóna. Bůh souditi
vás bude, křivda stane-li se jim.
Můj Bajár posléze, můj věrný kůň,
můj přítel drahý, po mé smrti měj,
ó vyslyš, králi, prosbu poslední,
měj Bajár volnost v lesích ardenských
až do smrti své časné. Jistě vím,
že přebývá v něm duše nesmrtná,
neb lásky schopen vždyť byl nezištné
a veliké. Jest proto víc než stín,
jenž pomine, ta truchlá, němá tvář . . .
Jsem u konce. Teď reci, taste zbraň!
Teď pojďte vzhůru odnímat nám dech!
Bůh buď nám milostiv a Kristus Pán!"

A poklek' Renald v tichu hlubokém
a bratři jeho s ním, pak objali
se vespolek, líbali Bajára
a vytasili meče. Hučel les
a řeka šuměla a naříkal
van větru v rozvalinách monfórských,
však jinak bylo ticho hluboké
a stáli-li na skále vysoké
ty čtyři reci jako sloupové,
tu zdál se zkamenělý na prosto
voj císařův, až posléz pozvedl
král ruky své, však slabě, aby dal
tak znamení, že útok počíná.

Tu Roland hlučně v pochvu vrazil meč
a pravil hlasem chvějným: „Ujče můj,
Bůh zatrať mě, když v boj se pustím dnes!

Nuž nazývej mě sketou! Trestej mě!
Však bojovat mě nutit nemůžeš
tam proti oněm mužům na skále,
jichž neštěstí a jejichž rekovnost
si vydobyly lásku, obdiv můj!
Máš reků víc, máš celé vojsko své,
kaž tedy těm, by útok činili.
Já stranou zůstanu."

Tak Roland řek'
a Olivier se přidal k němu hned
a pravil: „Půjdu, králi, s druhem svým.
Krev naše ve Španělích poteče
za tebe proti litým pohanům."

A Ožier a Turpin zvolali:
„My, králi, s Olivierem, s Rolandem
na cestu do Španěl se vydáme.
Ty s námi v les teď pojď. Chceš svědkem být,
jak děti Ajmonovy podlehnou
tvé přesile? Nám hanbou zdá se to
ty bohatýry štváti jako zvěř."

Tu Karel vzpřímil se a obrátil
tvář velebnou svou v hlubém dojmutí
k té příkré skále, čnící nad stromy,
kde Renald s bratry svými hotov stál
smrt zakusit, a císař zvolal tak:
„Ó děti Ajmonovy, Renalde,
proč srdce moje krutě mučíte,
proč slovo: Smiř se, králi! z vašich úst
teď tvrdošíjně nechce? Zbloudilí,

což nevidíte, jak zde v úzkostech
a v žalu na ně čekám? Žádný z nás,
ni vy, ni já v tom boji nepodleh',
a přece podlehli jsme, já i vy!
Neb druha druh jsme k úctě nutili,
a lásce vzájemné přes všechen boj!
Ty pravil's, Renalde, že koříš se
před králem svým, ty klečel's přede mnou,
nuž věz, že král tvůj kloní čelo své
před rekovností tvou! Viz, hlavu svou
tu sněhem stáří bílou na prsa
před tebou skláním! Věz, že vydobyl's
mé srdce, velký synu Ajmonův!
Smír mez námi buď zde uzavřen
v těch temných lesích v hlubé samotě,
kde svět a jeho marnost nevtírá
se mezi nás! Buď žehnán, Renalde!"

Tak pravil Karel, jásot nesmírný
se ozval vojska, Roland v náručí
kles' svému ujci, paladýnové
se objímali Boha chválíce,
však Ajmonovi čtyři synové
své ruce němě k nebi vznášeli
a slzy, hojné jako letní déšť,
jim z jasných očí tekly povlovně
a z tváří linula jim světlá zář.
Když tiše skončili svou modlitbu,
tu sestoupili dolů v ležení
a vážně za nimi se Bajár bral.
Před císařem teď bratři poklekli
a Renald pravil: „Bůh ti, pane můj,

tvou velkou zaplať někdy dobrotu!
Co činit mám, bych si jí zasloužil?"

A Karel líbal je a pravil pak:
„Ty řekl's to, jest všechno právo šer,
u Boha jen jest světlo. Každý z nás
má křivdu snad, snad pravdu, kdo to ví?
Smír chceme oba; čiňme ústupky
si na vzájem. Mám v moci statky tvé,
ty vrátím ti i dětem dětí tvých.
Tvé bratry přijmu. Zapomenu vše,
co stalo se. Jsme opět přátelé.
Ty nikdy nebyl's tedy buřičem
a běda tomu, kdo by vyčítal
buď tobě nebo tvým, že bouřil's se!
Zde ruka má. Však pověz, Renalde,
čím na vzájem mi zadost učiníš,
jak tobě právě učinil jsem já?
Ty nechceš přec, by někdo říci moh',
že celá křivda jen na straně mé?"

„Ne, králi," pravil Renald. „V právu jsi,
bys podmínky mi smíru předepsal.
Mé bratry přijal's ve své přátelství
a všechna práva vracíš dětem mým.
Nuž krále Ijóna na jeho trůn
zas posaď, pane. Promiň též mu vše.
Ty kýváš hlavou. Díky přijmi mé.
Teď vyslov se, co žádáš ode mne."

„To," řekl Karel, „co jsi žádal sám,
když smír jsi nabízel mi v hradě svém.

Chceš putovati k hrobu božímu?
Chceš za mne tam se vroucně pomodlit?"

A Renald na to: „S Bohem, Francie
a ženo má a děti... Ano, chci,
můj králi, odejít, dám na pouť se
v ty svaté kraje, k hrobu božímu...
Co dále ještě pane. Pověz mi."

Řek' císař tiše: „Celý majetek
tvůj zachovám ti pro tvé potomstvo,
však sluší přec, bys obět přinesl
za onu krev, jež tekla ve válce.
Sám řekl's mi, že dáš mi Bajára.
Nuž dej mi toho koně. To je vše."

Svých očí povznes' Renald k nebesům
a slza v nich se leskla, zachvěl se
a s těžkým vzdechem pravil: „Kůň je tvůj."
A sotva řek' to, zbledl smrtelně
a vrávoral, když šel, by Bajára
za uzdu vzal a přived' císaři.
„Zde Bajár je," pak řekl, propuk' v pláč
a šeptal koni: „Promiň, druhu můj!
Ta hodina je jedna z nejtěžších,
jež prožil jsem na smutném světě tom!
Jdu z rodné země, drahý Bajáre!
Bůh, který stvořil duši mou i tvou,
nás nechce rozloučiti na věky!
Ó němá tváři, tvorem božím jsi,
on dal ti lásku, tedy naději

ti neodjímá! Vše, co zrodí se,
se přerozuje, bude vše, co je,
ty soumrak jsi, nuž, úsvit kyne ti!
Nás oba shltí noc, jež slove smrt,
ta prahem ale všeho světla je!
V tom světle bezedném zas najdem' se!
Jak, kdy a v které období — ví Bůh."

Tak šeptal Renald, objal Bajára,
jenž ronil slzu, která smísila
se se slzami reka Renalda,
neb vědělť Bajár, že to loučení,
ač význam slov mu zůstal záhadou.
A všickni byli hlubě dojmuti,
již kolem stáli; Renald zmužil se
a řekl králi: „S Bohem, Karle, buď,
ó císaři, a Bůh buď štítem tvým.
Jdu rozloučit se s dětmi, s ženou svou
a ihned dám se na pouť z Francie,
kam dlouho nevrátím se, nikdy snad,
neb nemohu se, králi, vrátit dřív,
než nazpět povoláš mě z vyhnanství.
Ó reci Oliviere, Rolande,
buď s vámi slávy král a andělé.
a ty, ó Ožiere, zdráv mi buď
a chovej beze zášti v paměti
mé jméno, zapomeň tu urážku
tam v háji valkolórském, pomni, chor
že tenkrát duch můj v zoufalosti byl!
Ó, všickni, promiňte mi hříchy mé,
smrt přátel svých, mým mečem zhubených!"

A objímal se Renald se všemi
a dlouho s bratry v slzách loučil se,
pak opět, naposledy, přistoupil
před Karla, který bled a zachmuřen
tak pravil mu: „Ó běda, Renalde,
že ještě jednou srdce rozrývat
tvé nucen jsem! Ó, promineš mi kdy
tu ránu, kterou teď ti zasadím?
Věz, přísahu že těžkou činil jsem
v té hrozné válce, dlouhé, krvavé,
již vedli spolu jsme, že jeden z vás
mi smrtí svou zaplatí za to zlo,
to bezedné, po léta zkoušené.
Kdo z vás měl zemřít, nyní, po smíru?
Ni ty, ni tvoji bratři. Žádal jsem
jen proto Bajára. Ont jeden z vás,
a když jsi za uzdu jej přiváděl,
já řekl si: za oběť němá tvář
ta tedy padne. Moje přísaha
tak bude splněna a ušetřím
přec krve bohatýrů přeslavných."

Když Renald slyšel hrozná slova ta,
pad' na znak jako mrtev leknutím
a bratři jeho k nohám Karlovým
se vrhli, ruce vznášeli a tak
jej prosili: „Ó, vezmi naši krev,
šetř ale Bajára!"

Však císař tak
na sluhy svoje zvolal: „Rychle! Hned
mi vrzte toho koně do řeky,

než Renald opět oči otevře!
Chci ušetřit jej žalu velkého.
Jest neodvratné, co jsem přísahal.
Mně puká srdce, co mi zbývá však
než vykonat, co změnit nelze mi?"

A zahalil si v smutku pláštěm tvář
a jali zatím rychle Bajára
a těžké vázali mu kameny
na nohy, na krk. Smutně zařehtal,
však nebránil se. Vedli k řece jej
a vrhli do vln věrné zvíře to,
do proudů prudkých, vírů zpěněných.
Pád těžký byl a zmizel pod vodou,
za chvíli však se opět objevil,
a v okamžiku tom se vědomí
zas Renaldovi jasné vracelo,
a viděl koně, jehož smutný hled
ku břehu spěl, a pohled zvířete
se potkal s Renaldovým pohledem,
blesk radosti se zablýsk' Bajáru
v těch krásných jeho očích rozumných
a plných duše, bylo loučení
to dojemné, a Renald vykřikl,
až les se chvěl, na Boha žaloval,
že zažít dal mu tento okamžik
a proti řece vztáhl ruce pak
a zvolal: „Bajáre, můj Bajáre,
já zradil tě a vydal vrahům tvým!
Klid duše mé ten tam jest na věky!
Na cti mé, na mé duši skvrna lpí!"

A hukem vod se neslo řehtání
však slabé už a zmizel opět kůň,
hrob pohltil jej na vždy šumných vln.

A Renald bolem téměř sešílil
a utišit se nechtěl, bědoval
a volal k Bohu, stále doufaje,
že přece Bajár smrti unikne,
že vypluje, že na břeh vystoupí.
Však hluboký hrob svou kořist nevydal
a chmurně vzrůstajícím šerem val
svých pustých vod v dál řeka valila.

A během dne byl císař s vojem svým
se vydal v lesy zpátky na pochod
a Ajmonovi byli synové
se s pláčem tichým s bratrem loučili
a Renald zůstal v lesích sám a sám
na břehu vod, jen se svým zármutkem
a mlčel posléz jak ty obrovské
kol něho stromy. Horečný jej sen
v rej trhl vidin obdob nadvěcných
a hranolem věštného tušení
své vlastní duše, v světle nezemském
zřel náhle Renald, po čem toužil tak:
Hle! znovu živý Bajár nesl se
z těch vírných proudů, setřás' kameny,
jež přivázali mu, i zemskou tíž,
a lehký jako pták spěl ku břehu,
byl větší než byl v žití, krásnější
a oči jeho hvězdně zářily,

když na Renalda upíraly se
a neskonalou lásku jevily.
Tak chvíli stál, a pak se nesl dál
do lesů ardenských a jako hrom
tam dupot vidma zněl a řehtání
a věděl Renald věštním vnuknutím,
že od té doby oko člověka
víc neuvidí jeho Bajára,
jejž slyšet bude věky dlouhými
však v nocích jasných těkat přes hory
a dolinami lesů ardenských,
až duše vejde toho zvířete
v kruh bytí vyššího, kam tíhlo vždy,
znak lásky nesouc v šerém vědomí.
A vědělť Renald, jméno Bajára
že bude v lidu žít, že milovat
tak bude koně lid, jak miloval
ho Renald v žití sám . . . Na okamžik
v tom divném snu bol jeho pominul,
však zachvátil jej znova jako křeč,
když vidin zmizel čaromocný svět
a přítomnosti na něj padla tíž. —

IX.

Tři dlouhé dni na břehu v samotě
u řeky seděl Renald v žalu něm,
své zraky upíraje v zoufalství
na vlhký hrob, v němž Bajár zahynul,
a trýzeň jeho mluvu nalézti
dřív nemohla, až noc když měsíčná

v své kráse mátožné a nezemské
se, bílá, nad řekou a nad lesy
po třetí zjevovala ode dne,
co Karel císař zhubil Bajára,
a v noci oné vtělil posléze
v ta slova Renald trud a city své:
„Ó Bajáre, kéž o mé lítosti,
o bolesti mé víš, pak prominul
bys mému hříchu, černé zradě mé!
Kéž o nich víš? Ó, zajisté že víš,
vždyť nebyl prázdný, chorobný to sen,
když viděl jsem tvé vidmo zjasněné
se z hrobu vznášet? Je to jistota,
že nezapad' jsi na vždy v temnou noc,
a patřil's tedy na mou kajícnost.
Jak vysoko ty stál's vždy nade mnou!
Ty miloval's mě věrně, Bajáre.
Co do mých bojů, půtek bylo ti?
Přec se mnou snášel's, se mnou trpěl's rád!
Ó, Bajáre, v těch lesích blízko zde
ty se mnou žil's jak z bratrů jeden mých,
ty vyhnanství a bídu, nenávist
jsi snášel s námi! Zimu, vítr, déšť
ty snášel's trpělivě, na sebe
jsi zapomínal, pro nás pamět měl's!
Ty za nás bděl jsi, ach můj Bajáre,
a teplem svým jsi rád nás zahříval,
když mráz nás ničil, vichřice a sníh!
A kolikrát nám život zachránil's!
A dětem mým jsi posléz dal svou krev,
když hladem hynuly! A za to vše
co dal jsem ti a čím jsem odměnil

tvou lásku? Běda mi, jen pýchou svou!
Tvář byl's jen němá a já člověkem!
Je člověk víc než zvíře, pýcha dí
ta nevědomá, slepá, bezcitná,
a proto jsem tě vydal Karlovi,
a koupil smír za cenu jidášskou,
že myslil jsem, že tvorem nižším jsi!
Ó zpupnost tupá! Neví žádný tvor,
čím sám, čím druhý je. To Bůh jen ví!
Tvář němá, pohrdlivě pýcha dí,
ta naše lidská. Němé pro nás jen
však zvíře jest, neb ten, jenž nad námi,
ten rozumí mu, nemá třeba slov.
A kdož to ví, zda prostá, němá tvář
svým způsobem též není výmluvná?
Svět celý zajisté jest stupnicí,
tím dokonalejší jest každý tvor,
čím blíže Bohu stojí, Bohu dím,
ne člověku! Proč tedy měříme
v své pýše všecko lidským měřítkem,
a běřem' sebe za střed věčně jen?
My z hlíny jsme a z hlíny zvíře jest,
tak společnou jest matkou naší zem,
a zvíře tedy naším bratrem jest!
Ta vlhká země, která kolébkou
a hrobem naším jest i zvířat všech,
též nízkou zdá se nám a dobrou jen
snad k tomu, by ji noha šlapala!
Což není němá též? Pro lidský sluch
se němou zdá, však slyšán její hlas
jest zajisté ve hloubi prostoru,
jak velkých vodopádů dunění

jest z dáli slyšet líp než na blízku!
Snad naše mluva jedním slovem jest,
šum vichrů druhým, třetím moře řev,
v té její písni v prostor linoucí
a pojící se s velkým zpěvem hvězd?
za každým slovem stojí ponětí,
jež vzniku jemu dalo, každý z nás
je určitá snad země myšlenka,
a každé zvíře neurčitým snem?
Což není ale snění žitím též?
A tam, kde my se stanem' vyššími
než zde jsme byli v lidském soumraku,
tam plného můž nabýt významu
sen-zvíře též, bez hmoty pouhý duch!
Je zemi blíž, jak vzdech je vnitřnější,
než slovo určitě už vyřknuté.
Tak, Bajáre můj, tebe pojímám
teď, když můj bol mi učitelem byl
a zmírající zrak tvůj výmluvný!
A proto cítím se co vražedník,
a hřích svůj pykat budu, očistu
až najdu před Bohem a před sebou!"

Tak zvolal Renald s pláčem. Úlevu
pak cítil velkou. Bolu palčivost
mu v srdci mírněj' vřela. Zíral v noc
a konejšivá snivost vkrádala
se její v duši mu a netekly
mu z očí slzy víc, a rozjímat
se klidněj' jal o budoucnosti své.
Pak vstal a vzal svou zbraň, svou celou zbroj
a ponořil ji v řeku hluboce

a pravil tak: „Má ruka třímat meč
už nikdy nebude! Zde v hrobě tom,
kde Bajár spí, též spočiň, slávo má,
ty bohatýrská, krví zbrocená!
Jak marná jsi! Já z tebe hrůzu mám!
Ctnost jinou nyní hledat vyjdu v svět
než rekovskou! Buď, Bože, berlou mou,
a veď mě k cíli, k žití pravému!“
Pak ohlížel se ještě do kola
na lesy temné, vzhůru k troskám tam,
jež zbyly z hradu předků matčiných,
vztah' ruce k nim a řekl: „Na věky
teď s Bohem, posvátné mi památky!
Ten Renald zemřel, jejž jste znaly kdy!
A ten, který se zrodil, aby žil
tím žitím lepším, neuzří už vás.
Jdu daleko. Můj Bože, velikou
při prvním kroku oběť nesu ti:
k své ženě nepůjdu a k synům svým,
bych před cestou se s nimi rozloučil.
Na vůli tvé, zda někdy spatřím je
na této ještě zemi. Celý teď
jsem, Bože, tvým! Od sebe nepuď mě!“

A Renald klek' a vroucně modlil se,
až hvězdy hasly, měsíc zapadl.
A úsvit šerý když se slabě rděl,
tu zoře vstříc se vydal na cestu. —

Ta byla dlouhá, bos a v cárech jen
se cizími bral pěšky zeměmi

a žebral chléb svůj. Tělo pokryté
měl jizvami, jež v bojích přeslavných
byl utržil a často jizvy ty
se otvíraly, krev se lila z nich
a lidé ptávali se: „Cizinče
rci, v jakých zápasech a podnicích
tak raněn byl's, za kterou bojoval's
věc spravedlivou?“ Renald mlčíval
své jméno skrývaje a nechtěl víc
si vzpomínat své lásky rekovské,
na paměti měl jedině svůj hřích,
svou zradu černou proti Bajáru
a slzy hrkaly mu z očí pak
a lidé vidouce ten náhlý pláč,
jej odháněli často od prahu
a spílali mu, mníce, loupežník
že skrýval se pod hávem poutnickým,
že podlost neslýchanou spáchal snad,
že Bohem zavržen a lidmi jest
a že mu brání stud, by pověděl,
kde rány svoje četné utržil,
a netušili, muž ten pokorný
že jako olbřím s bratry svými sám
stál proti celé říši po leta,
svá háje práva proti císaři.
Tu Renald hlavu k prsům kloníval
a větším byl před Bohem v skrytosti
v tom snížení, než býval před lidmi
na vrcholu své slávy. Doveď Bůh
jej šťastně k moři, koráb donesl
jej na břeh druhý, pouští pak se bral
ve slunce úpalu a dosáhl

36*

po nové pouti města svatého,
kde hrob jest Kristův v tvrdém klíně skal

Před hrobem tím na tvář svou vrhl se
a dojmutím a zbožnou vřelostí
tak schvácen byl a zkroušeností svou,
že padl do mdlob hlubých jako smrt,
a mezi tím, co ležel nevědom
jak zkamenělý v prachu, lily se
mu slzy z očí jako hojný déšť
a ozářily jasně jeho tvář,
tak jasně, že se šero prostoru
jak hvězdným světlem bílým plnilo
a v oné chvíli, když jej od hrobu
na slunce vynesli, by pookřál,
šel patriarcha kolem v průvodu
a zahlíd' Renalda a udiven
se zastavil a pravil: „Kdo to jest?
Zář nadpozemskou kolem hlavy má.
Bůh tomu člověku, tak zdá se mi,
na zemi zvláštní určil poslání.
Jest někdo zde, kdo jeho jméno zná?"

Tu hrnuli se teprv se všech stran
a zírali mu lidé v bledou tvář
ve zvědavosti, nikdo nevěděl
však, kdo ten poutník, poloslepý až
se žebrák přiblížil, ten vykřikl:
„Ó patriarcho, otče velebný
a pomazaný Páně, já ho znám.
znám toho člověka, neb tentýž kraj
nás oba zrodil, sladká Francie!

Toť Renald z Montalbánu jesti sám,
syn Ajmonův!"

A ruce líbal mu
a volal jméno jeho napořád,
až Renald oči otevřel a děl
na polo teprv schopen smyslů svých:
„Kde jsem a kdo mě volá jménem mým?"

Muž ale starý, jenž byl poznal jej,
tak s pláčem radostným ho oslovil:
„Tak je to pravda, držím ruku tvou,
ty velký bohatýre? Dopřál Bůh
mi ještě jednou pohled na tvou tvář?
Ty neznáš mě? Jsem jeden z věrných tvých,
jsem jeden z těch, již s tebou hájili
kdys Monfór, hrad tvůj, proti císaři!
V tu samou noc, když hrad jsi zažeh' svůj
a prchl na Bajáru do lesa,
já klesl k smrti zraněn v zajetí,
a uzdraven když volnost získal jsem,
na cestu dal jsem se v Jerusalem!
Po leta žiju zde a modlím se
u hrobu božího a jediné
jen přání ještě měl jsem na světě,
tě uvidět a zvědět, jak ten boj,
ten obrovský tvůj skončil? Rci, ó rci,
já nemýlím se? Ajmonův jsi syn?
Rci pravdu mi při svaté památce
té, která zrodila tě! Znal jsi ji,
když lepá panna kvetla v Monfóru,
kam pro ni přijel chrabrý otec tvůj.
Snem vše to zdá se mi teď vysnilým!"

„Ty uhodl's," řek' Renald po tichu,
„syn Ajmonův jsem, Renald neblahý.
Klid, odpuštění boží hledám zde."

Než Renald domluvil, už třásl se
vzduch voláním a křikem nadšeným,
neb sláva jeho byla vnikla sem
do města svatého a vítal lid
jej s obdivem co bohatýra vzor;
od domu k domu letěla teď zvěst,
že Renald v svatém městě poutníkem,
a ulice se davy plnily
a každý chtěl jej vidět, dotýkat
se jeho ruky, lemu roucha jen,
a patriarcha pravil: „Renalde,
ó pane můj, ó reku přeslavný,
v můj vejdi palác, hostem budeš mým,
za stůl můj zasedni a z purpuru
ti lože ustrojit dám s nebesy
jak padlý sníh z hedbávu z Egypta!
My všickni čela svoje kloníme
před tebou, reku, slavný nad všechny!"

A vedli jej do domu z porfyru,
do síně zlatem rudě planoucí
a Renald plakal tiše, šeptaje:
„Ty odpuzuješ, Bože, od sebe
mě nešťastného! Proto poznati
mě lidem dal's! Má sláva krvavá
jak fantóm pekel strmí překážkou
tak mezi mírem tvým a mezi mnou!"

Pak prosil patriarchu, klekaje,
by z domu pustil jej, by dal mu skryt,
kde by se modlit mohl v tichosti,
ten ale pravil: „Velká jesti ctnost,
ó Renalde můj, hlubá pokora,
však přece může někdy hříchem být.
Bůh, rozsvítí-li hvězdu na nebi,
chce, aby zářila. Má povinnost
ta hvězda nocí světlo svoje lít,
ne do tmy halit se. Bůh postavil
tě na vrcholek slávy, vyměřiv
ti úkol, který splnit vyslal tě.
A proto neodpírej, podej se
a plň svůj úkol, třeba trpěl bys."

„Můj úkol," pravil Renald, „skončen je.
Chci v klidu žít a duši spasit svou."

Tak pravil rek, však marně mluvil tak,
na druhý den v síň nachem planoucí
jej vedli, kde stál trůn a podával
mu patriarcha zlatou korunu,
při plesu lidu tak jej vítaje:
„Ó Renalde, my božím vnuknutím
tě zvolili, bys králem naším byl
a podává ti zde Jerusalem
svou korunu, svou berlu, nabízí
ti stolec svůj, ten stolec, Renalde,
na kterém seděl někdy Šalomón!
V tvé ruce žezlo bude jistotou
nás křesťanů uprostřed pohanů,
jiż jako divé šelmy číhají

kol kolem v poušti. Štítem budeš nám!
Bůh s námi jest a jménem přesvatým
tě jeho pozdravuji, Renalde
ty králi náš!“

A vzduch se zatřásl
hned voláním: „Ať žije Renald král!“
A patriarcha na skráň postavil
mu korunu, a Renald chor a bled
zas šeptal v zármutku: „Ó Bože můj,
ty zapudil's mě!“

Sebral síly své
a pravil posléz patriarchovi,
se skrání snímaje si korunu:
„Můj pane, odpusť! Jak mám králem být?
Jsem psancem. Vypovězen z Francie,
sem přišel jsem co poutník v pokoře.
Jím zůstati chci. Popřej místo mi
kdes v klášteře, kde sloužit nemocným
bych mohl s láskou. Pomni, pane, též,
že císařova zášť by vzplanula
a že by nepřítelem tvým se stal,
když o tom zvěděl by, že Renald, já,
ten buřič, který v boji dlouhém stál
mu tváří v tvář, a posléz podroben
šel z Francie, zde králem zvolen byl!
Hněv Karlův mocný, těžký, závažný,
dar první byl by, který přinášel
by nový král vám.“

Pravil Renald tak,
však patriarcha na to odvětil:

„Hněv Karlův díš? Ten dávno pominul,
Zříš na mne tázavě? Nuž, tedy věz,
že posel přijel Karlův před tebou
as dvacet dní, že nes' v Jerusalem
list císařův, v němž tento prosí mě,
bych hledal tě zde v městě, u hrobu,
u spasitelova, a pravil ti,
že on i tvoji bratři, žena tvá
po tobě touží. Císař prominul
ti vše a vše, na vzpouru zapomněl,
dí, že jsi pykal dosti poutí svou,
a náruč otvírá ti otcovsky,
zpět do Francie opět volá tě,
a prosí mě, bych všechnu prokázal
ti lásku možnou po celý ten čas,
než navrátíš se v sladký domov svůj."

Tak končiv vyňal patriarcha list
a podal Renaldu, jenž četl jej,
a ruce jeho při tom chvěly se
a srdce bušilo mu v ňadrech tak,
že zdálo se mu, dech že ztrácí svůj,
a umdlen klesl na trůn královský
a patriarcha pravil: „Odpověď
to tvoje jesti, králi velký náš!
Trůn zaujal's a tedy přijímáš."
Zas celým domem na to jásot zněl,
a takto Renald králem zvolen byl.

Však v noci tiché, která dívala
se zlatým zrakem hvězd svých na město
vstal Renald s lůžka, vyšel v zahradu,

kde voda tryskala a šuměla
a temné palmy ze sna šeptaly,
a růže sladkou vůni dýchaly,
a rozjímal tam: „Bože, rozumím!
Ty zkoušíš mě, ó stvořiteli můj!
Ty chceš, bych dokázal, zda síly mám
svou k tobě hledat cestu. Volal jsem
tam daleko v těch lesích ardenských
u řeky hučící v svém zoufalství
z dna bídy k tobě. Byl jsem oloupen
o děti své, o ženu, o svou vlast
a plnou tíhou hřích jsem cítil svůj.
Teď náhle ze dna bídy vyneslo
mě slitování tvoje na vrchol
zas lidské slávy. Vracíš rodinu
mi zase mou a září budoucnost
mně vábně vstříc, až závist budící!
Jsem králem tam, kde kráčel spasitel,
bos, sbičován, svůj nesa těžký kříž,
a s trůnu svého vidím Golgothu.
Dík tobě, Bože, za ten pokyn, dík!
Jak možno nosit zlatou korunu,
kde trnovou tvůj nesl svatý syn?
Prach není mrzký dost, bych sklonil v něj
své čelo nehodné! Prach svatý zde,
vždyť Kristova v něj řinula se krev!
Kde spasitele visel majestát
na kříži potupném, tam všechen lesk
a všechna sláva, všechna světa moc
se jeví nicotou a prázdnotou!
A nevím dávno, králů důstojnost
jak klamem je? Jest Karel králů vzor

a celý svět ho zove velikým.
Jak malým byl, když mstu svou vykonal
na Bajáru, na koni, mocný král!
Jest každá vláda hříchem, vede v hřích.
Kde vláda je, tam bují otroctví.
Kdo stoupá vzhůru, šlape pod sebe,
výš každá podmiňuje snížení.
A proto ne jen pouze s úsměvem,
též se záchvěvem hrůzy odkládám
tu korunu, kterou mi vnutili!
Ta zkouška, Pane, těžká nebyla.
Však mocnějšího co's se zmocňuje
mé duše v divé touze! Vrátit se
v tu sladkou zem, kde dýše žena má,
mé děti, bratři moji, přátelé!
Ó promiň touze té, tam nahoře
nad hvězdami ty Bože lítosti!
Ó promiň slze, která pálí mě
v té chvíli v oku! Hle, já utřel ji
a patřím opět tobě! Hledati
chci plnou silou celé vůle své,
ó pane života, tu jedinou
a pravou cestu, která trnitá
a strmá k tobě vede. Nebraň mi!
Chci odumírat vlastní osobě
i touhám svým. Ó, dej mi za tu smrt
dar žití v pravdě!"

Takto v tichou noc
při svitu šeptal hvězd a šumění
vod tryskajících, palem dřímavých,
a jako zločinec, jenž krade se

ze svého vězení a třese se,
by v útěku mu nikdo nebránil,
tak z domu z porfyru se Renald krad',
trůn zanechav tam, berlu, korunu
a prchal z města, prchal do pouště
a bez oddechu šel po den a noc,
až druhé ráno v horách vyprahlých
kles' u chaloupky, téměř zbořené,
na polo mrtev žízní, únavou.
Když opět smysly se mu vrátily,
tu viděl starce před sebou, jenž děl:
„Jsi strmácen a sláb, však nevidím
na tobě známky morových těch ran,
jež z obydlí nás lidí vyhnaly
sem v pusté skály, bychom zhynuli
a dechem svým vzduch neotrávili
těch šťastných, které nemoc nezžírá!“

A viděl Renald teď, že stařec ten
byl pokryt s hlavy k patám ranami
tak hnusnými, že Renald mimoděk
se zatřásl. Však zmužil se a řek':
„Kde jsem se ocitnul a, mluv, kdo jsi?“

Děl na to stařec: „V městě moru jsi!
Zde prokletí jen žijou, vyhnaní,
jak jsem ti pravil, z lidí okruhu.
Co hledáš zde, kde zuří nákaza,
kde zuří smrt a hnus a zoufalství?“

Tu zazářila Renaldova tvář
a odpověděl: „Bůh mě vedl sem!

Co hledám zde? Nic! Přináším vám však
vše, co jest mé: tož srdce bratrské,
jež láskou přetéká. Bůh ved' mě sem,
bych sloužil vám."

„Jest hrůzy brlohem,"
řek' na to stařec, „pustý tento kout
a protož nechlub se, než uviděl's,
co na tě čeká, zůstaneš-li zde.
Jak nákaze by's ušel, zbloudilý?"

„Já nechci ujíti jí," Renald řek',
„když Bohu zlíbí se, bych podleh' jí.
Však nemluv o mně, o sobě mi mluv.
Jak mám ti sloužit? Čím ti ulevím?"

„Což hledáš smrt?" děl stařec udiven.

„Ne, hledám život," Renald odvětil.
„ten v lásce jest jen, v sebe oběti."

„Nuž," řekl stařec, „tedy posluž mi.
Mé rány vymyj. Vody přinášej.
Tam pod tou strmou skalou najdeš ji.
Jsem příliš sláb, bych došel pro ni sám."

A Renald šel a dřív se nenapil,
ač hynul žízní, cestou přestrmou,
až vody přines' starci dostatek
ve džbáně těžkém, až jej uložil
na lůžko bídné, rány vymyl mu,
pak rouchem svým mu vanul tiše chlad,

až usnul stařec, jemuž kolem rtů
teď co's jak úsměv hrálo, po letech
zas poprvé, a rty, jež proklínat
si byly zvykly jen, teď šeptaly
zas poprvé po letech modlitbu . . .
Od chýže Renald spěchal do chýže
a všude bídné, choré nalezal
a zoufající. Sloužil věrně všem
do padající noci. Vzcházela
se svými hvězdami a poprvé
nad městem moru v míru dýchala
a nechvěla se tenkrát výkřiky
a stony děsícími. Unaven
na tvrdý kámen Renald položil
svou hlavu k spánku, hle, a šťastným byl
po dlouhé době zase poprvé.
Tak našel tedy cestu vedoucí
jej Bohu blíž a k žití ve pravdě.

Po léta bydlel Renald v místě tom
a ošetřoval bídné, těšil je
a láskou svou jim vracel naději
a brloh hrůzy časem změnil se
tou jeho něžnou péčí v útulek,
kde zoufajícím prýštil svěží zdroj,
v němž napili se, aby žili dál,
ne v slunci štěstí světa, v šeru však
a stínu odříkání zbožného
a v šeru tom a stínu blaho jest;
tam mnozí z těch, již přišli s prokletím
na rouhajících rtech, se učili
zas úsměvu v němž sladkobolný čar

jak podzimního slunce hrával svit.
Po léta bydlel Renald v místě tom
a způsobuje blaho, blažen byl
tím blahem vyšším, které neznámo
jest sobectví. A časem zhojili
se vyhnanci v tom městě morovém
a vrátili se opět do světa,
neb zemřeli a Renald pochoval
je v lůno skal a posléz zůstal sám
v té pustině a jal se rozjímat,
co nyní činit má, kam obrátí
svůj bludný krok, a usnul na večer
ve stínu sluje jednou u zdroje
vod šeptavých a ve snu zjevil se
mu náhle Malgis. Bylo Renaldu
jak tenkráte, když zahlíd' poprvé
jej v tichém lese, tenkrát, když byl mlád
a bez viny a hříchu, tenkráte,
když ještě doma dlel u rodičů
a život jarem slunným se mu zdál,
a Renald ve snu slyšel šumět les
a viděl sladké světlo severu
se prosívati stromů vrcholky
na zmládlou trávu, květy zdobenou
a ozařovat štíhlou postavu
a junnou Malgise a zvolal tak:
„Můj Malgise, tož tedy všecko snem
jen bylo těžkým, co jsem vytrpěl?
A zbouzím se zas mlád a šťasten zas?
Má ruka nikdy neprolila krev?
A nikdy nezradil jsem Bajára?
A matka má, ni otec neklesli

v hrob hořem, které jsem jim způsobil?
Jak těžký kámen vina valí se
mi s prsou stísněných, buď Bohu dík!"

A ve snu onom Malgis odvětil
tak Renaldovi s úsměvem, jenž byl
jak šero plné velkých tajemství:
„Můj Renalde, co sen, co skutečnost?
My nevíme to, pokud pozemská
nás jímá tíž. My přesně nevíme,
kdy bdíme a kdy sníme, nevíme,
zda to či ono pravá skutečnost.
Však cítíme, že život duševní,
jenž nemá konce, nezná začátku,
že pravdou jest, vše tělesné však klam.
Bloud žije více tělem. Moudrý jest,
kdo odumírá žití onomu,
jež modlu činí z vlastního si já.
Ty zvolil's cestu k spáse vedoucí,
ty nedychtil's po štěstí smyslů svých,
ty zapomínal's na svou osobu,
ty nekřivdil's a nesl's v pokoře
trest omylů svých, hříchů dřívějších,
a čistým dnes před Hospodinem jsi,
jak v onen čas té blahé mladosti,
o které zmínil jsi se právě teď.
Výš staví dnes tě Bůh, než stavil tě,
než v omyly jsi padl, v blud a hřích,
jak lidé výše staví vítěze
než toho, který neznal zápasu.
Snem těžkým tedy byla minulost
a probouzíš se z něho k radosti.

Věz, že jsi utrpením, snahou svou,
svou láskou, odříkáním nové já
si utvořil, jež bude dále žít,
až prach svůj prachu země odevzdáš
a dech tvůj v dechu světa rozplyne.
Jak sochu tvoří z hmoty umělec,
jak štětcem obraz tvoří, tvoří též
si novou duši, nové bytí své,
pro nový svět, pro novou obdobu,
na zemi člověk každý, nevěda.
To nové žití, nové bytí to
jen toho bude právě výsledek,
co činil zde, oč tady snažil se.
Vzdech každý po pravosti, po pravdě,
čin každý lásky, snaha horoucí
jsou živly toho Sebe tvoření,
jsou perutě, jež rostou, v nový svět
by krasších snů jej nesly. Chápeš mne?
V svět nových snů, kde ono čisté já
žít bude, jak to staré žilo zde,
by k jiným zase, krasším pojmutím
a větším ještě zrálo. Přeměněn
tvor takový v svět ještě jasnější
se povznese, by změnil tam se zas,
až zcela zdokonalen dostoupí
té hodnosti, by Boha uzřít směl
a vešel v blaho, které proměny
už nezná víc, a o němž ponětí
tvor, podobný nám, míti nemůže!
Můj Renalde, ó raduj, raduj se!
Smrt je ti blízka! Stvořeno tvé já,
to nové, které čeká života,

plod zralý jsi, jejž sčesá Hospodin.
Já přišel, bych ti vše to vysvětlil.
Bůh sám však ví, kdy přijde hodina
tvé spásy blízké. Bůh ti dovolí,
bys do své vlasti sladké vrátil se
a rozloučil se s těmi, kteří ti
tak blízko stáli někdy v životě. —
Na důkaz, že jsem v pravdě zjevil se
co posel ve snu ti, že zanechal
jsem spící tělo své tam daleko
v tom pásmě cizím, kde co učeň dlím
na břehu Indu, v zemi moudrosti
té prastaré, na důkaz, že můj duch
spěl k duchu tvému, by s ním sdílel se,
ty květy vezmi, které v otcovských
jsem trhal lesích tvých, při letu svém
při tajuplném. Budiž pozdrav to,
můj Renalde, ze sladké Francie!"

Tak pravil Malgis. Podal kytici
mu vonnou, zrosenou a probudil
se náhle Renald. Pachem přelibým
sluj plnila se, v rukou Renald svých
však viděl sladkodyšné fialky
a narcissy, lýkovce růžové
a bílé zvony svěží bledule.
Jak líbal s vroucností je bratrskou,
ty děti rodné země, kropil pak
je hojně radostnými slzami,
neb věděl teď, že touha tlumená,
kraj rodný ještě jednou spatřiti
a ženu svou a děti, bratry své,

Bůh ukojiti jemu dovolil!
Do rána na kolenou modlil se
a vzdával díky Bohu, povstal pak,
vzal berlu poutnickou a vydal se
na dlouhou pouť do sladké Francie. —

Byl večer už, když Renald dorazil
pod hrad svůj bývalý, pod Montalbán.
Jak srdce jeho silně zatlouklo!
Jak vábilo jej světlo linoucí
se z otevřených oken vysokých!
To byla doba, v které rodina
dřív sedávala za stůl pokrytý
k své společné, vždy prosté večeři,
jež ale hodem vždy se zdávala
tím dětí smíchem, milým veselím,
a bratrů drahých živým hovorem
a nade vše tím sladkým úsměvem
té, která květem žití bývala
vždy Renaldovi. Vzdychl z hluboka
a kráčel rychle k vratům zavřeným
a zaklepal. Muž cizí otevřel
a vida poutníka, tak pravil mu:
„Jsi vítán, bohulibý člověče,
jenž z dáli přicházíš! Jdi nahoru
jen přímo v síň! Mám rozkaz pouštěti
sem všechny poutníky, neb velice
po zprávách páni hradu dychtí vždy,
po zprávách z dálí, neboť bloudí kdes
za horami a lesy bytost jim
nad všechno drahá; ten, jenž veleti
zde právo má. Snad o něm slyšel jsi?“

37*

Tak vrátný pravil, Renald do čela
si táhl pláště kápi chatrnou,
by pohnutí na tváři lépe skryl,
a po schodech spěl vzhůru, vešel v síň,
kde, chvěje se, kams klesl do stínu
na židli blíže dveří. Halilo
cos jako mlha vlhký jeho zrak,
a v sluchu neurčitě šuměl jen
mu známých hlasů zvuk, tisk' pod rouchem
si k srdci ruku, vzpomněl jako v snách,
jak před lety byl vešel, vyhnanec,
též nepoznán v hrad pyšný otců svých,
by ještě jednou matku spatřil svou.
Za chvíli ale klidnějším se stal
a pozved' zraků svých a zíral v síň.
Své bratry viděl sedět za stolem
a proti nim dva krásné jinochy,
to byly jeho děti! Zlatý chmýr
nad retem měli už a mohutná
ta ztepilá se těla zdála jich,
a oči byly plny odvahy
přes polodětskou ještě plachost svou.

Tu Renald usmál se a jeho zrak
se obracel na konec tabule,
kde pod nebesy stálo sedadlo,
to bylo místo matky rodiny.
Mha znova skryla zrak mu žasnoucí:
to místo bylo prázdné, černý flór,
stín jako temný, plynul s lenochu
až na zem dlouze. Renald vyskočil
a temné zastenání dralo se

mu z úst a úzkostlivý výkřik ten
zněl síní, skřek jak ptáka divoký
a všichni sebou trhli za stolem
a dívali se v šerý onen kout,
kde zsinalý stál Renald jako zjev
a Gišár vzkřikl: „Běda, bratři nám,
tam Renaldova stojí mátoha!
Náš bratr přišel oznámit svou smrt!"

Však Alár uhod', že to není zjev,
a k Renaldu se vrhl, líbal jej
a tiskl jej, až odjímal mu dech,
a Gišár, Ryšár bratra trhali
a rvali Alárovi z náručí
a oba Renaldovi synové
mu objímali s pláčem kolena
a ruce jeho stokrát líbali.

Však Renald posud slova nemluvil
a posud odpovědi nedával
na žádnou otázku, něm vítal je
jen polibky a něžným pohledem,
pak vzpřímil se a prstem ukázal
na prázdné místo drahé ženy své
a snivým řekl hlasem: „Kde je ta,
jež byla povždy světlem duši mé?"

Tu všickni zaraženi mlčeli,
až Alár pravil: „Světlo duše tvé
tam odešlo, kde stínu není víc."

Tu sklonil Renald hlavu, jediná
mu slza tekla z očí po tváři

a k srdci padla mu, tam zdálo se,
že zhasila tu divou palčivost,
jež trhala jím strašně okamžik,
pak pozved' zraky Renald do výše
a řekl tiše: „Proč bych truchlit měl?
Vždyť vím, co život jest a co je smrt.
Toť podivné, jak v starý omyl svůj
zpět člověk často padá. Minul mrak
a jasno opět ve mně. Jasno? Ne.
Šer sladkotklivý. Nyvost toužení . . .
Jest dobře tak. Jest velmi dobře tak."

A mezi bratry sed' a děti své
a shledání se oddal radosti
a s nimi jedl, pil a rozmlouval
a naslouchal, jak o svých podnicích
a nadějích svých jeho synové
mu rozprávěli, o snech o slávě
a budoucnosti rodu přeskvělé.
Šat přijal od nich na to nachový,
na lůžko měkké dal se odvádět,
když hlubá byla noc. Však neusnul.

Když sám byl opět, smutek nesmírný
na duši jeho padl. Pravil si:
„To není žal, že bytost zemřela
mi předrahá, co tak mě kormoutí!
S ní krátká bude jenom rozluka.
Co tesknotou mě plní, pocit jest,
že to, co nazývá se životem
na zemi mezi lidmi, není tím,
co pravý jesti život. Cizí jest

mi v domě tomto každá myšlenka
a každé hnutí srdcí. Nicotu
všech vidím cílů, které každému
se zdají prvními a předními.
Jest propast mezi mnou a dobou mou.
Já v samotách se učil zírati
na pravou podstať věcí. Bezpráví
jest v lidské obci základ všeho dnes.
Kdo pánem býti právo má a kdo
má povinnosti býti poddaným?
Jest majetek jen mrzkou kořistí.
Kde bohatství, tam bída vedle hned.
Co milosrdí jest? To splátka jen
jest chatrná hříšného přebytku!
To slabý lék na rány vražedné.
Kdo oplývá, druhého obírá.
Svět brlohem se zdá mi loupežným.
V něm stání moje býti nemůže!"

Vstal Renald tiše, roucho nachové
svlek' se sebe a opět v poutnický
háv oděl se a bral se komnatou
a chodbami a sešel po schodech
po mramorových, zdál se žebrákem
zas v domě vlastním. Tiše zaklepal
na dvéře vrátného a tomu děl:
„Veď k hrobu mě, kde žena moje spí,
však bez hluku, by nikdo nevzbudil
se v tomto domě."

Vrátný udiven
jej vedl v zahradu, kde pod stromy

hrob mramorový nocí bělil se.
Tam vytesána spící, na desce
se usmívala klidně zemřelá;
na chladné čelo, ruce sepjaté
ret tiskl Renald mlčky, objal zjev
ten běloskvoucí, němý, nehybný,
vzlyk potlačil a vstal a vzpřímil se,
pak kývl vrátnému, by sledoval,
a poodešel něco od hrobu
a pravil potom tiše: „Odcházím.“

Klek' vrátný před ním: „Pane, zůstaň zde!
Ó pomni, jaký bude zármutek,
až bratři tvoji, tvoji synové
tě postrádati budou! Zůstaň zde.“

Však Renald na něj hleděl zamyšlen
a pravil mu: „Mne volá odsud Bůh.
Koř vůli jeho se, jak činím já.
Jdi, vrata otevř mi. A synům mým
tak pověz ráno a též bratrům mým,
že jménem Boha všemohoucího
je zaklínám, by celou silou svou
a povždy bližním dobře činili.
To, rci jim, moje vůle poslední.
Mne ale nikdo nespatří už z nich.
Svou spásu hledám. Mnoho prolil jsem
v svém žití krve. Srdce bolí mne
při myšlence té. Nyní s Bohem buď.“

A vrátný uposlechl beze slov,
ač slzy proléval, a Renald šel

jak žebrák z hradu, bos a ve cárech
a smuten k smrti. Vyšel v širý kraj
a do lesů se pustil hlubokých
a bloudil dlouho, týden, dva a tři
svým bolem štván, bez klidu, pokoje,
až jednou večer klesl v dubu stín,
kde rozjímaje takto pravil si:
„Je volno mi zde v chladu, v samotě,
když unik' jsem těm lidským poměrům,
jež setřás' jsem jak s obuvi své prach.
Kde roste ale strom ten olbřímý,
pod jehož listím celé člověctví
by odpočinku z útrap nalezlo?
Proč trpí všickni? Není nápravy?
Ó Adamovo bídné plemeno,
což tvoje slzy věčně potekou?
Ó, Bože můj, mně srdce krvácí
nad bídou trýzněných a trýznících,
nad bídou králů, manů, otroků.
Co platno mi, že zmírám v samotě
a s klidem v duši, nezanechám zde
své děti, jejich příští potomky?
A dědictvím ta bude kletba jim
ta stará, pod níž úpí věkové!
Což zemřel marně pro nás spasitel?“

A schýlil Renald tvář svou do dlaní
a pod šumícím dubem zaplakal.
Noc zatím velebná se šířila
a ovívala libě jeho tvář,
a Renald usnul v lese dumavém,
a jevil divný spícímu se sen,

jenž duši jeho mocně unášel
do čarné říše vidin nezemských.
V snu Renald viděl jiný hluboký les,
než onen byl, kde dřímal pod dubem:
tam stály palmy štíhlé, vysoké
jak věže, pestrokvětné liany
po jejich pních se vzhůru šplhaly
až do korun a opět padaly
jak slapy z květů v moře vonných trav.
Vzduch azurný byl, plný paprsků
a ptáci míhali jím, v lesku svém
se drahokamům podobající.
V tom rajském lese bílé postavy
na zemi seděly a jedna z nich
teď vstala, blížila se Renaldu,
jenž poznal, že to opět Malgis byl,
jak v onom prvním v Palestině snu.
Byl vznešený teď Malgis, ozářen
jak vnitřním světlem, úsměv blažený
mu na rtech plál a hlasem přesladkým
jal mluvit se, a pravil Renaldu:
„Co 'nyní spícímu se zjevuje
ti v duši nesmrtelné, pravdou jest;
dlím v zemi slunce, v ráji pozemském,
jak vidíš, Renalde, ó druhu můj,
dlím mezi starci, kteří poklady
zde hlídají vší lidské moudrosti
a jejichž duch se v neobsáhlý taj
až na dno všeho bytí potápěl,
by v skrytých zdrojích pravdy napil se.
Tvé vzdechy, slzy vnikly v nitro mé,
neb není duši prostor překážkou,

a přišel jsem, bych nes' ti útěchu.
Můj Renalde, nad lidstvem nezoufej!
Já pravil ti, že příští tvoří si
svět lidská duše každá na zemi,
svou bytost po smrti, nuž platí též
pro celá pokolení zákon ten.
Ta pokolení hynou, snaha jich
však žije dál a tvoří budoucí
a lepší příštím pokolením stav.
Jak z rudy zlato ohněm dobýváš,
tak budoucnost se hlatí v bolestech
ze vzdechů těch, již žízní po právu
a ze slz těch, jimž křivda děje se!
Ti, kteří sní o dokonalosti,
o blahu nerušeném člověctví,
ti tvoří ponenáhlu, jistě však
tu dobu zlatou, které smějí se
v své suché duši ti, jež rozumné
svět nazývá, pro jejich pochybnost
o výši cíle, k němuž člověk jde
tmou, propastí a bludů močálem,
však veden tím, co sněním zove se.
Snem nemožným je světa mudrcům
to království, jež Kristus hlásil nám,
a přece přijde. Doba zjeví se,
kde králů nebude a trůnů víc,
kde nebude už pout a vězení,
kde každý člověk bude člověkem,
kde lidských nebude už zákonů,
kde bude platit jen, co zapsal Bůh
do srdce každého. Tu pohádkou
jen bude doba manů, poddaných,

a doba králů, válek, převratů
a doba slz a křivd a vraždění.
Můj Renalde, to buď ti útěchou.
Buď s Bohem, bratře! Nyní do konce
se s tebou loučím žití na zemi!
Až s tebou, drahý, opět sejdu se,
prach bude tělo tvoje, tělo mé
a druh na druha budem zářiti
ve zoře světa našich dnešních snů
a tíže zemská bude přestálým
nám temným snem, v tom světle hvězdnějším!"
Tak řekl Malgis, větev ulomil
a máv' jí vzduchem: háj se rozstoupil
a Renald viděl doby budoucí
se kroužiti jak slunce z démantů
kol středu blaha nepojatného,
a srdce se mu hnulo radostí,
tak silně, prudce, že se probudil.

Zrak jeho oslněn byl doposud
a mnul si oči, sed', a v klíně, hle,
mu ležela ta větev kvetoucí,
ta vyrostlá ve pásmech slunnějších,
již v háji Malgis ve snu ulomil,
a věděl tedy Renald s jistotou,
že zjevením byl zázračný ten sen.
Jak v lese bylo ráno, bylo též
i v jeho duši. Renald s touhou děl:
„Má v nic se opět skvělá vidina
má rozplynout a zmizet s pamětí
mou brzy hasnoucí? Kéž zachovat
a s lidmi sdíleti bych mohl ji,

by útěchou tak byla přemnohým
po věky dlouhé, jako byla mně
v té noci zdrojem pravé úlevy!
Kde ubohý však najdu pro to tvar,
kde pevný pro to obrys naleznu,
co ve mně vře a svítá, tvoří se?
Buď radou mi v té, Bože, úzkosti!"
A vstal a kráčel lesem zamyšlen
vstříc slunci napořád a řídl hvozd,
a ocitl se Renald na břehu
na vysokém, nad Rýnem hučícím
a spěchajícím pyšně v modrou dál.
Břeh balvany byl pokryt šedými
a mnoho lidí ony balvany
u vody tesalo a prostřed nich
stál v rouše šarlatovém vážný kmet
a když se Renald jemu přiblížil,
tu oslovil ho vlídně, právě tak:
„Že konečně jsi přišel, mistře můj!
Je připraveno všechno, pouze ty
jsi scházel nám a ona myšlénka,
jež klíčí v hlavě tvé jak semeno,
to semeno, jež vzroste v pyšný strom."

Tu podiven mu Renald odvětil:
„Kdo, pane, jsi, a za koho mě máš?"

Kmet usmál se a pravil: „Biskup jsem,
ty víš to dobře. Stavěti chci chrám,
a ty jsi stavitel ten andělem
mi ohlášený ve snech prorockých."

Tu duší Rolandovou projelo
cos jako bouře světla, před zrakem
svým vnitřním viděl růsti k nebesům
chrám nevídané krásy: les to byl,
les sloupů štíhlých, klenby nesoucích
jak nebe směle v oblouk sepjaté,
a oblouky ty pronikaly se
a lomeně tvořily sklepení,
jež zdálo se, že neví, co to tíž.
Chrám zdál se z kamene být modlitbou,
jež od země se nesla k oblakům,
a každý kámen prodchnut myšlenkou
tvar květiny měl, hlatě, zvířete,
byl symbolem, a celá budova
se zdála duši mít a mluvy dar,
se zdála hymnus býti vítězný,
jenž hlásal, hmoty tupé tíhnutí
v střed vlastní svůj že překonáno jest,
že k světlu, k slunci touha pudí ji,
že produšněna, sama duchem jest.
A Renald pravil si: „Tož nalezl
jsem tvar pro vidinu svou prorockou!
Bůh vznítil jiskru v obraznosti mé
a káže mi, bych žulou napsal zpěv
o hmoty rozvoji a zdušnění,
o naději a spáse člověctví!
Buď chválen Hospodin za pokyn ten!“

A obrátil se nadšen k biskupu
a řekl mu: „Já vystavím tvůj chrám,
a chváliti mě budou ústa tvá,

ač chvála Bohu patří jedině.
Pro slávu jeho práci podnikám."

A práce začala a žehnal Bůh
a rostla katedrála zázračná
ze země, kamenná jak lilie,
jak stoupající hudba žulová,
jak mluva z mramoru a z bazaltu,
ta mluvou byla mocnější, než zvuk
je slova lidského, jenž doznívá,
však slovo každé její zůstalo
v svém tvaru nezměněném, ustálém
a vnímat takto mohl myslí svou,
kdo zasvěcen byl, pravdy odvěké,
jež skryté, Renald světu zjevoval.
Chrám jeho v malém velkým světem byl
a zpíval sloky země stvoření:
byl v základech svých hmotou neživou,
z níž v tvaru hlatí sloupů podstavce
se budovaly; znaky prvotní
ty byly nerosty, že za hmotou
to velké něco je, co přírodou
se jevit chce. A z hlatí do výše
se pnuly sloupů dříky ztepilé
a měly stromů krásné podoby:
to značilo, že žití rostlinné
jest stupněm vyšším toho rozvoje,
jenž ponenáhlu vzniká z nezbytí,
by v plné bytí rozkvet' na konec.
A každý sloup co hlavici měl květ
neb různé zvíře a to značilo
zas rozvoj vyšší. V lese sloupů těch

tak byla tedy celá stupnice
ve zvířeně, od plazů příšerných,
až k orlu, který k slunci vznáší se.

Od hlavic těch svůj klenby smělý vzlet
v hloub braly nebeského prostoru
a v mramor jedněch báseň člověka
vryl, vtesal Renald: vidět bylo tam,
jak tvůrčí duch se hmoty dotýká,
jak hmota sebou hnula vzrušena,
tvar hledala záhadným způsobem,
jímž křišťál svoje tvoří hranoly.
A člověk příští jako lotos snil
na rodných vodách nejdřív rostlinně
a slunce napil se a svitu hvězd
a jimi zpit stín vůle ucítil
a přerval kořen, který poutal jej
k tmě půdy mateřské pod jasem vod
a živočichem byl, jenž otevřel
zrak udivený světlu, zvuku sluch.
A hluboký soumrak jeho vědomí
se dobou úsvitem stal. Lidská zvěř
žil v sladké, nevědomé nevině,
z níž klesl poznáním, a pádem svým
tak povznesl se vlastně, znakem byl
i jeho hřích, že božství v něm je dech.
A člověk blouznil nyní bez konce
a bloudil neustále na scestích,
však bludem každým stál se lepším jen,
neb kajícnost jej vedla Bohu blíž,
a žízeň, dokonalým státi se,
jej vedla k zdroji dobra, stále výš

po každém omylu, a vzešlo mu
to slunce pravdy posléz na zemi,
jež potupně přibila na kříž tma,
jenž přemoženou být se cítila.
U zdroje toho světla napil se
teď člověk posvěcený, spasený,
by věčně žil a nikdy nežíznil.
Tak za hrobem stál člověk jedna zář,
syn činů svých a dílo krásných snah
a rozkládal jak anděl perutě,
by ještě blíž se nesl k tomu co,
jež nezjevené všeho začátek,
mu z bahna klíčit dalo, paprslek
by mohl vniknout v bezdno jasnosti.

Tu báseň tedy Renald člověka
vryl do sklepení jedněch, do druhých
psal „Báseň lidí", stejně obrazy.
Tam bylo vidět růsti rodinu,
pak rodiny se v tlupy shluknuvší,
jež se vším žily v boji kolkolem
a kterým všecko bylo nebezpeč.
Tu ochrancové silní vstávali
těch malých obcí nuzně žijících
a potírali stvůry, stali však
se ponenáhlu pány bližních svých
a nejsilnější z nich se králem stal
neb nejchytřejší — člověk vynalez'
v té době pouta. Pýcha sedala
na trůn a lidstvo ponížilo se
v prach před modlami, hnusné otroctví
se zrodilo a proudy valily

se slz a krve. Byly obce též
bez králů krutých, ale otroctví
přec bujelo v nich vedle volnosti,
jež pouze vrstvy byla výsadou,
ne právem všech. A nepravosti jed
krev oněch těles dobou otrávil
a z hniloby té rostlo šílenství,
jež v césarský se purpur halilo.
Lesk toho světla lákal šakaly
na sluní z temných lesů severu,
ti zaplavili krví znova svět,
jenž zahynouti hrozil. Svatý kříž
však zachránil jej: z šelem divokých
se ponenáhlu stali lupiči,
již o ten svět se klidně dělili,
jich děti ale zušlechtily se
pod vlivem kříže, zkvetlo rytířstvo
a tisíc nových ctností povstalo
pod znakem cti a hlubé zbožnosti.
Už rabství přestalo, však poddanství
se ranou jevilo zas morovou,
tvar nový znaku Kaina dávného.
Tu Renald kreslil duchem prorockým,
jak vrstevníků jeho potomci
ve pozdním koleně se propadnou
v tu propast bídy, kterou kopali
pro spolubratry své, a zhroucení
všech trůnů kreslil, hradů, výsad všech:
však modlu novou, hnusnou viděla
teď doba nová zas na místě stát,
kde staré modly v rumu ležely.
To byla Zlata vláda bez meze,

jež kolem sebe propast bezednou
běd strašných hloubala, však z bludů těch
zas lidstvo vyvázlo a s nadšením
ryl na sklepení jiné Renald teď
tu obec novou, která beze vlád
si vládla volně, každý v ní byl král,
neb každý člověk byl v ní člověkem
ne větší ani menší bratrů svých,
a všechno patřilo v ní každému,
a slova slza, útisk, bezpráví
se vytratila lidem z pamětí
a tlela v hrobě, v kterém zákony
a předsudky dob dávných pukřely.
A nová pokolení lidí těch
se zponenáhla zcela změnila
a lišila od lidí dřívějších
jak tito od zvířat se lišili,
a Renald naznačil ten nový rod,
jenž v budoucnosti čekal zrození,
tím, že těm tvorům příštím křídla dal.

Tak tedy Renald nadšen básně dvě
o člověku a lidech prorocky
psal v klenby různé a kde dvě a dvě
se pronikaly celek tvoříce,
dvě, které o člověku mluvily,
a dvě, jež zrcadlily lidstva děj,
tam Renald svorník vsadil význačný:
to z bílého tesaný mramoru
byl pelikán, jenž krmil mláďata
svou krví, lásky nejvyšší to znak,
a zlatem plála slova pod ptákem:

38*

„Za každého a všechny každý z nás,
a všickni za jednoho na vzájem!" — —

V té podobě Renaldův pnul se chrám
do vzduchu volného, nad vodou stál
tou věčně pohyblivou, tekoucí,
co obraz nepromĕny pevných pravd.
Na zemi stál, však soused nebes byl,
neb do blankytu směle nořil se
a nejhořejším, vzdušným sloupením,
jež neslo jeho báň, van větrů dul,
a ranní mlhy bílé táhly jím
a oblaka, a věčně halen tak
byl tajůplně vršek budovy,
jak všeho vrchol nám jest záhadou
a každé pravdy slovo poslední.

Tak stavěl Renald chrám svůj řadou let,
a viděti, jak silou obrovskou
vždy zvedal balvany, jak rovnal je,
to zázrakem se zdálo. Větším však,
jak doved' kámen duší prodchnouti,
a s obdivem se na to dívali
ti, kteří stavět pomáhali mu
a učni jeho proto stali se.
Však brzy v prsou těchto zrodila
se závist zrádná, v záští uzrála
a ostatním tak pravil jeden z nich:
„Je hotov chrám a sláva nesmírná
se šířit bude toho cizince
po celém světě. Nikdo nezná jej,
neb skryl své jméno. Zítra poví je,

až biskup přijede, by zasvětil
div tento umění. Co zbude nám,
když jeho bude sláva veškerá?
Však zmizí-li, tu porosteme my.
Nuž, zabme jej. Což není kouzelník
a nezasloužil proto právem smrt?"

A druhý pravil: „Pouhou popravou,
ne vraždou nazván bude někdy čin
náš mstící, neboť hleďte na obraz
ten vrytý v klenbu tamto nejvyšší,
tam člověk křídla má, toť hříšný pych!
Je člověk stvořen v prachu kráčeti.
A hleďte též na onen obraz tam,
kde trůny boří se, kde padají
s hlav králů koruny a tiary
s hlav papežů a pláště purpurné
kde s ramen kardinálů, biskupů
a knížat, hrabat k zemi svezly se!
Chce mistr náš, by žila na světě
jen luza pouhá? A co znamená
ta modla „Zlata" kotící se v prach?
Mzda naše také částka zlata je,
chce upírat nám mistr náš též mzdu;
Sám žádnou nebral, živ po celý čas
byl z kořenů, jež hledal v lesích zde.
Chce, bychom všickni žili jako on?
On světa zákony chce podvracet!
To zločin je! Ať smrtí pyká jej!"

A všickni zvolali: „Smrt jemu, smrt!"

Jen jeden z nich, byl mlád a blouznivé
měl oči vždy, tak ozval tiše se:
„Ó zadržte a rozmyslete si,
co počínáte, bratři, pro Boha!
Mně zdá se, že mu krutě křivdíme!
Cíl jeho jasný zcela není mi,
však cítím přec, že pouze dobro chce!
Jest osudné, že mistru učňové
jen zpola rozumí vždy, smutné jest,
že zájmy osobní též berou vrch,
kde o zásady jde a myšlenky,
že závist povstává, kde obdiv jen
a vděk by mluvit měly! Zadržte
a zkoumejte než jednat budete!"

Tak mladík děl a bouře nevole
mu odpovědí byla. „Špehem jsi!"
naň volali a jinoch ustrašen
až mistra hájit neměl smělosti
a hrozbám jejich ucouv' zbaběle,
své slzy polykaje ve skrytu.

A dobou tou šel Renald do chrámu,
by Bohu díky vzdal, že dokonán
byl jeho čin, že všechny jeho sny
tvar našly pevný a že mluvily
tak zřetelně z kamenné němoty,
jež dodat měla trvalosti jim.
A s úsměvem si řekl: „Jak ten chrám
se v řece zrcadlí, tak ohlas svůj
mé najde dílo v proudech nesmírných
těch lidských bytostí, jež po věky

kol budovy té budou kráčeti,
jež po věky po řece poplují
tam k šumícímu moři, v jehož hloub
se mocné valí vlny těchto vod.
Tak najdou lidská srdce bez čísla
zde povznesení, těchu, posilu!
Buď Bohu chvála za to vnuknutí,
jež jako jiskra padlo v duši mou!“

Práh s tímto slovem chrámu překročil
a poklekl, tu viděl učně své,
jak temně, v záští na něj hleděli
a zaražen přerušil modlitbu
a tázal se: „Co znamená váš hněv?“

Ti stáli němi. Náhle pozvedli
však v zuřivosti pěstě nad hlavu
a hustý déšť se nesl kamenů
co odpověď na jeho otázku.
Kles' Renald na zem: Velký bohatýr,
jenž mečům čelil celé Francie,
hněv odrážel císařův vítězně,
v boj dlouhý s ním se utkav přeslavný
a ranám reků, obrů odolal,
teď beze slávy v prach byl povalen
a krvácel pod kameny jak vlk,
jejž v lese kde ubijou pastýři
co škůdce stád. Však Renald potupu
té smrti necítil, vždyť věděl přec,
že na něm viny žádné nebylo
a usmál se co pravý mučedník.

Vstal se země a sloupu držel se
a hledě na své vrahy, pravil jim:
„Buď odpuštěn vám, bratři, omyl váš!"
A pozdvih' oči. Zraky utkvěly
mu nahoře na oné podobě,
jíž lásce dal, na ptáku z kamene,
jenž krví svou svá krmí mláďata,
a usmál se a tiše umíral
a zašeptal: „Buď chválen Hospodin!
On dal mi záblesk pravdy viděti
a co jsem viděl, matně pojímal,
to bratrům svým jsem podal nadšeně.
Co nedostatku v tom, ne vina má,
je cesta v dokonalost daleká.
Ať pomine ten tvar, jímž oděl jsem,
co Bůh mi vnukl. Ale myšlenka,
když jednou vznikla, když jest vyřknuta,
už nikdy zanikati nemůže
i kdyby zdálo se, že zapadla!
Jest jako vláha, kterou vpije zem.
Tu slunce opět z prachu vyssaje,
by v bílou proměněna páru pak
co volný oblak táhla blankytem.
A zvlaží oblak, když byl nebem plul
jak pyšná labuť, bratr samých hvězd
a symbol lidských snah, zas krajinu
tu zpráhlou, která hrobem byla mu,
by z mrtvých vstav z ní, vznes' se k nebesům...
Je dokonáno. Zmírám pomazán
na mučedníka za věc svatou mi.
Mzdou nevděk vždy za vůli dobrou byl.
Tak aspoň vím, že jsem se nemýlil...

O králi ráje, přijmi duši mou! . . .
Buď chválen Bůh za sladkou těla smrt! —

Tak Renald zašeptal a uvolněn
duch jeho odletěl. Však u sloupu
se tělo jeho zdálo z kamene,
byl Renald mrtvý soše podoben
na nohou stoje, nepadaje v prach,
kam z jeho ran jen temně linula
se proudem krev a vrazi zděšeně
se rozprchli a v okamžiku tom
se biskup chrámu blížil. Jeli s ním
v den onen Ajmonovy děti tři,
jež marně po léta už hledaly
po světě ztraceného Renalda.
Bůh posléze je k tomu místu veď'.
V chrám vešli bratři, zřeli v úžasu
u sloupu mrtvého, jenž ozářen
byl jasem nadpozemským, linoucím
se z hloubí ran mu s krví zároveň,
a nevýslovně krásná byla tvář,
již obracel do výše ke klenbě,
kde symbol velké lásky, pelikán,
se v mramorné své jevil bělosti.

„Toť stavitel, jenž chrám ten vystavěl,"
řek' tiše biskup, „jméno skrývá své.
Je v modlitbách a jako vytržen."

Však děti Ajmonovy propukly
v pláč usedavý, Alár zvolal tak:
„Toť Renald z Montalbánu, bratr náš,

syn Ajmonův, největší bohatýr,
jejž země nesla! Díš, že modlí se?
Je vytržen? Což pane, nevidíš,
že mrtev je? Že plyne jeho krev?
Tak tedy jsme tě, bratře, nalezli!
A tak jsi opět na vždy unik' nám?
Jsi u Boha, toť úkryt nejlepší!
Buď s tebou mír! Buď věčné blaho tvé!
Však tělo tvoje, bratře, odnesem'
do sladké Francie, tam nejlépe
se snít ti bude v poslední až den,
až budou k zmrtvých vstání andělé
nás volati! A v poslední až den
tvé bude jméno světem slaveno!"

Tak řekl Alár, všickni plakali
a tělo Renaldovo teprv teď
se samo jako k spánku chystalo
a povlovně se k zemi klonilo.
A Ajmonovy děti vzaly ho
a odnášely bratra Renalda
na ramenech svých putujíce tam,
kde modré čněly lesy, tvořící
mez Francie. Tak vracel Renald se
v kraj otců svých po dlouhém vyhnanství,
jak duše jeho, těla zbavena
se vrátila po zemském vyhnanství
v to věčné bytí, odkud přišla sem
v kraj slz a bolesti a toužení,
by nabývala jasu čistšího
svým snažením a skutků souhrnem
zde konaných a utrpením svým.

Ty modré lesy sladké Francie
svým hlubým šumem tělo vítaly,
jež Ajmonovi nesli synové,
a nad Rýnem, nad řekou mohutnou
stál v tajůplném majestátu svém
chrám Renaldův. To pomník jeho byl.
Stál v svitu hvězd, v bělosti labutí,
a od základů v zemi k vrcholkům
zněl zvukem jedním, velkým, vznešeným:
zpěv nezemský hmot byl to zázračný,
zpěv sloupů, soch, vypuklých obrazů,
zpěv celé budovy, to pohřební
zpěv Renaldův byl nocí velebnou
se nesoucí nad vodou hučivou:
Hmot přemožených duchem vítězným
to bylo koření se člověku,
jenž vzniká z prachu, aby dosáhl
vrch všeho tvorstva vzletem duše své,
svým odříkáním, divem lásky své. —

